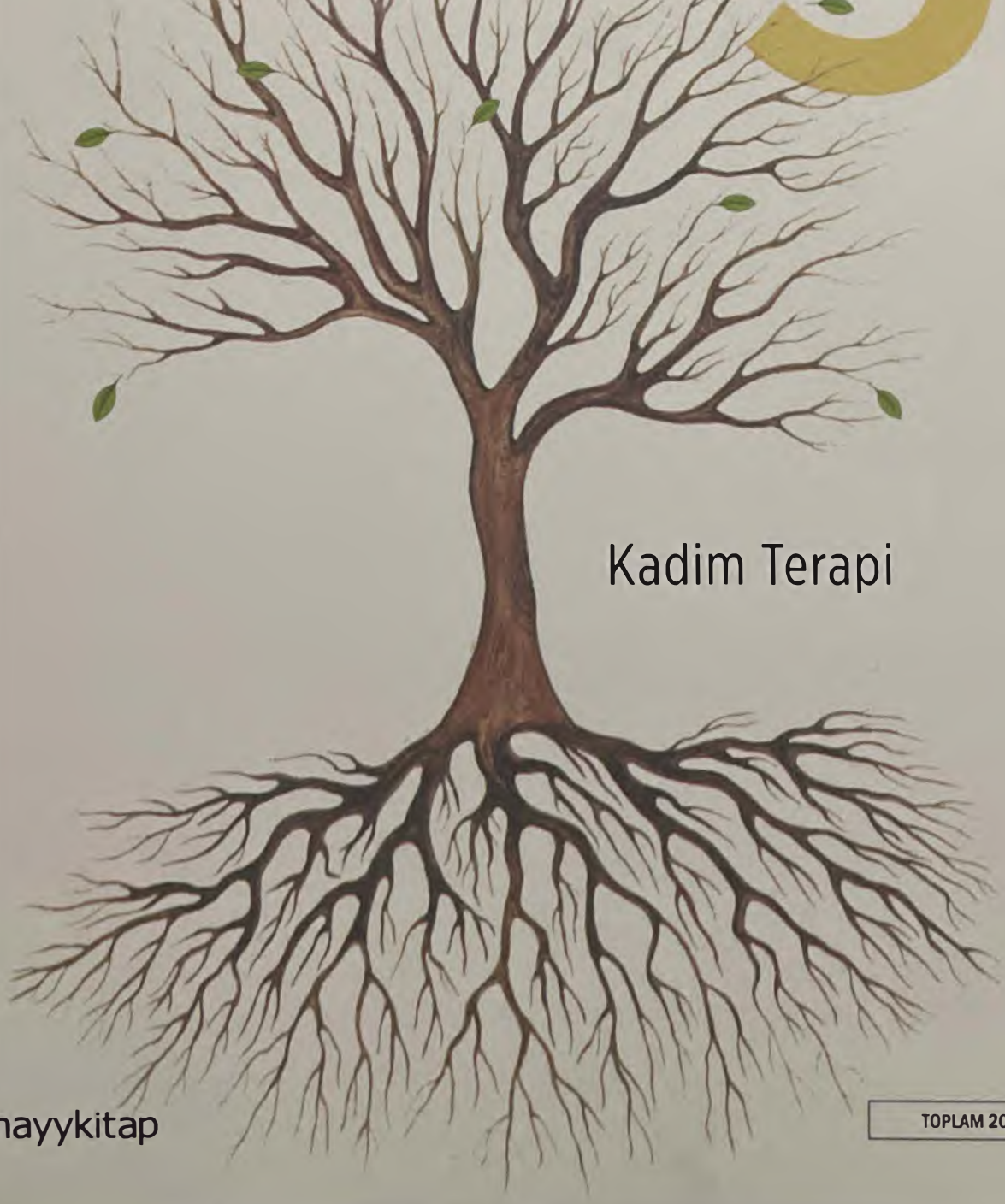
Mecit Ömür Öztürk

DERVİŞİN TESELLİ KOLEKSİYONU 3



Kadim Terapi

hayykitap

TOPLAM 20.000.ADET

Hayykitap - 1021
Herkes İçin Tasavvuf - 85

Dervişin Teselli Koleksiyonu 3
Kadim Terapi
Mecit Ömür Öztürk

Hayykitap Genel Yayın Yönetmeni: Rauf Baysal
Kapak Minyatürü: Gaye Özen
Klasik Metin Danışmanları: Damla Uzun, Doç. Dr. Fatih Tufan,
Doç. Dr. Murat Uludağ, Yusuf Temiz,
Gökmen Küçükali, Onur Bayraktar
Kapak Tasarımı: Mükremin Seçim
Sayfa Tasarımı: Turgut Kasay

ISBN: 978-625-8222-69-2
1. Baskı: İstanbul, Eylül 2023
2. Baskı: İstanbul, Ekim 2023
Baskı: Yıkılmazlar Basım Yay.
Prom. ve Kağıt San. Tic. Ltd. Şti.
15 Temmuz Mah. Gülbahar Cad. No: 62/B
Güneşli - İstanbul
Sertifika No: 45464
Tel: 0212 630 64 73

Hayykitap
Anadolu Hisarı Mah. Sine Sk. No: 45/1
Beykoz 34810 İstanbul
Tel: 0212 352 00 50 Faks: 0212 352 00 51
info@hayykitap.com
www.hayykitap.com
facebook.com/hayykitap
twitter.com/hayykitap
instagram.com/hayykitap
Sertifika No: 12408

© Bu kitabın tüm hakları
Hayygrup Yayıncılık A.Ş.'ye aittir.
Yayınevimizden yazılı izin alınmadan kısmen veya
tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez,
çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Dervişin Teselli Koleksiyonu 3

Kadim Terapi



Mecit Ömür Öztürk

Mecit Ömür Öztürk

1982 Ardahan Göle doğumludur. İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü mezunudur.

Doğu Haber, Haberdar, Serhat Birikim, Gazete Avcılar, Alternatif Süreç, Manşet ve *Gelecek* gazetelerinde köşe yazarlığı yaptı. Esenyurt Belediyesi, Ajansbu ve Optimist İnternet Çözümleri'nde metin yazarı olarak çalıştı.

Çeşitli sivil toplum kuruluşlarında metin yazarlığı dersleri verdi. Kırk üyenin katılımıyla, her ay farklı bir sosyal bilim dalında kırk kitabın özetlenerek kritik edildiği Kitap Meclisi çalışmasının kuruculuğunu ve dört yıl boyunca koordinatörlüğünü gerçekleştirdi.

Çeşitli edebiyat dergilerinde kısa öyküleri yayımlandı. İstanbul Yerel Gazeteciler Derneği üyesidir. Felsefe öğretmenliği yapmaktadır. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Hayykitap'tan yayımlanmış kitapları:

Dervişin Teselli Koleksiyonu 3, Eylül 2023
Yaşama Yeniden Tutunmak, Mart 2023
Dervişin Teselli Koleksiyonu 2, Temmuz 2022
Korkma Hep Varsın, Haziran 2021
Yaşamın Gizli İşaretleri, Mayıs 2019
Hâletiruhiye, Mayıs 2018
Dervişin Teselli Koleksiyonu, Mart 2017

İçindekiler



Üçüncü Kitabın İlk Hikayesi 19

Birinci Bölüm
Sufilerin Mutluluk Sanatı 21
Birinci Perde 23
İkinci Perde 27
Üçüncü Perde 30
Dördüncü Perde 32
Beşinci Perde 35
Altıncı Perde 37
Yedinci Perde 41
Sekizinci Perde 44
Dokuzuncu Perde 47
Onuncu Perde 50
On Birinci Perde 52
On İkinci Perde 54
On Üçüncü Perde 59
On Dördüncü Perde 62
On Beşinci Perde 64
On Altıncı Perde 67
On Yedinci Perde 69
On Sekizinci Perde 71
On Dokuzuncu Perde 74

Yirminci Perde 77
Yirmi Birinci Perde 80
Yirmi İkinci Perde 83
Yirmi Üçüncü Perde 87
Yirmi Dördüncü Perde 89
Yirmi Beşinci Perde 93
Yirmi Altıncı Perde 96
Yirmi Yedinci Perde 98
Yirmi Sekizinci Perde 100
Yirmi Dokuzuncu Perde 103
Otuzuncu Perde 107
Otuz Birinci Perde 111
Otuz İkinci Perde 114
Otuz Üçüncü Perde 116
Otuz Dördüncü Perde 119
Otuz Beşinci Perde 122
Otuz Altıncı Perde 124
Otuz Yedinci Perde 128
Otuz Sekizinci Perde 132
Otuz Dokuzuncu Perde 135
Kırkıncı Perde 138
Kırk Birinci Perde 141
Kırk İkinci Perde 143
Kırk Üçüncü Perde 145
Kırk Dördüncü Perde 147
Kırk Beşinci Perde 149
Kırk Altıncı Perde 151
Kırk Yedinci Perde 154
Kırk Sekizinci Perde 157
Kırk Dokuzuncu Perde 160
Ellinci Perde 163
Elli Birinci Perde 167

Elli İkinci Perde 170
Elli Üçüncü Perde 173
Elli Dördüncü Perde 176
Elli Beşinci Perde 179
Elli Altıncı Perde 181
Elli Yedinci Perde 183
Elli Sekizinci Perde 185
Elli Dokuzuncu Perde 187
Altmışıncı Perde 190
Altmış Birinci Perde 193
Altmış İkinci Perde 195
Altmış Üçüncü Perde 198
Altmış Dördüncü Perde 201
Altmış Beşinci Perde 204
Altmış Altıncı Perde 207
Altmış Yedinci Perde 210
Altmış Sekizinci Perde 212
Altmış Dokuzuncu Perde 215
Yetmişinci Perde 217

İkinci Bölüm
Acıya Karşı Paragraflar 221

Üçüncü Bölüm
Yerli Teselliler 253
Nabizade Nazım'ın (ö. 1893) Tesellisi 255
Filibeli Ahmet Hilmi'nin (ö. 1914) Tesellisi 256
Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun (ö. 1927) Tesellisi 257
Mehmet Rauf'un (ö. 1931) Tesellisi 258
Ahmet Rasim'in (ö. 1932) Tesellisi 259
Halit Ziya Uşaklıgil'in (ö. 1945) Tesellisi 260
Sait Faik Abasıyanık'ın (ö. 1954) Tesellisi 261

Mithat Cemal Kuntay'ın (ö. 1956) Tesellisi 262
Reşat Nuri Güntekin'in (ö. 1956) Tesellisi 263
Peyami Safa'nın (ö. 1961) Tesellisi 264
Ahmet Hamdi Tanpınar'ın (ö. 1962) Tesellisi 265
Abdülhak Şinasi Hisar'ın (ö. 1963) Tesellisi 266
Halide Edip Adıvar'ın (ö. 1964) Tesellisi 267
Refik Halit Karay'ın (ö. 1965) Tesellisi 268
Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun (ö. 1974) Tesellisi 269
Nurettin Topçu'nun (ö. 1975) Tesellisi 270
Ali Nihat Tarlan'ın (ö. 1978) Tesellisi 271
Necip Fazıl Kısakürek'in (ö. 1983) Tesellisi 272
Cemil Meriç'in (ö. 1987) Tesellisi 273
Cahit Zarifoğlu'nun (ö. 1987) Tesellisi 274
Şevket Rado'nun (ö. 1988) Tesellisi 275
Sâmiha Ayverdi'nin (ö. 1993) Tesellisi 276
Tarık Buğra'nın (ö. 1994) Tesellisi 277
Rasim Özdenören'in (ö. 2022) Tesellisi 278
İhsan Oktay Anar'ın Tesellisi 279
Sevinç Çokum'un Tesellisi 280

Dördüncü Bölüm
Yabancı Teselliler 281
Sophokles'in (ö. M.Ö. 406) Tesellisi 283
Baltasar Gracián'ın (ö. 1658) Tesellisi 284
Daniel Defoe'un (ö. 1731) Tesellisi 285
Jonathan Swift'in (ö. 1745) Tesellisi 286
Edgar Allan Poe'nun (ö. 1849) Tesellisi 287
Charlotte Brontë'nin (ö. 1855) Tesellisi 288
Theodor W. Adorno'nun (ö. 1969) Tesellisi 289
Alexandre Dumas'nın (ö. 1870) Tesellisi 290
Katherine Mansfield'in (ö. 1923) Tesellisi 291
Joseph Conrad'ın (ö. 1924) Tesellisi 292

Grigory Petrov'un (ö. 1925) Tesellisi 293
Panait Istrati'nin (ö. 1935) Tesellisi 294
Luigi Pirandello'nun (ö. 1936) Tesellisi 295
Jules Payot'nun (ö. 1939) Tesellisi 296
Carl Gustav Jung'un (ö. 1961) Tesellisi 297
Dino Buzzati'nin (ö. 1972) Tesellisi 298
Martin Heidegger'in (ö. 1976) Tesellisi 299
Roland Barthes'ın (ö. 1980) Tesellisi 300
José Mauro de Vasconcelos'un (ö. 1984) Tesellisi 301
Italo Calvino'nun (ö. 1985) Tesellisi 302
Jiddu Krishnamurti'nin (ö. 1986) Tesellisi 303
Rollo May'in (ö. 1994) Tesellisi 304
Elias Canetti'nin (ö. 1994) Tesellisi 305
Gilles Deleuze'ün (ö. 1995) Tesellisi 306
Emil Michel Cioran'ın (ö. 1995) Tesellisi 307
Emmanuel Levinas'ın (ö. 1995) Tesellisi 308
Susan Sontag'ın (ö. 2004) Tesellisi 309
Jacques Derrida'nın (ö. 2004) Tesellisi 310
Jean Baudrillard'ın (ö. 2007) Tesellisi 311
Cengiz Aytmatov'un (ö. 2008) Tesellisi 312
J. D. Salinger'in (ö. 2010) Tesellisi 313
Haruki Murakami'nin Tesellisi 314
Paulo Coelho'nun Tesellisi 315
J. M. Coetzee'nin Tesellisi 316
Richard Bach'ın Tesellisi 317
Kazuo Ishiguro'nun Tesellisi 318
Patrick Süskind'in Tesellisi 319
Tess Gerritsen'ın Tesellisi 320
İoanna Kuçuradi'nin Tesellisi 321
Jürgen Habermas'ın Tesellisi 322

Son Söz 323

"Şimdi beni teselli edecekler ve bana bazı cümleler söyleyecekler; cümleler, cümleler... Fakat söyler misiniz, bana cümlelerin ne faydası dokunabilir?"

(Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu, Stefan Zweig)

"Bazen tek bir şeyi düzgün bir şekilde anlamak için her şeyi anlama şeklinizi değiştirmeniz gerekir."

(**Hayat İçin 12 Kural**, Jordan B. Peterson)

"Olumlu düşünmeyi öğrenmek, yeni bir lisan öğrenmeye benzer; yabancı bir dili konuşmaya başlamak, size ana dilinizi unutturmayacaktır."

(**Gerçeğin Tokadı**, Russ Harris)

"Yaşam deneyimleri düşünceleri etkinleştirir, düşünceler de yaşamı olumlar."

(**Nietzsche**, Gilles Deleuze)

"Fikirler, kederlerin yerini alır."

(Marcel Proust)

"Kuvvetli bir kafanın sevince çeviremeyeceği ızdırap yoktur."

(**Değirmen**, Sabahattin Ali)

"Düşüncenin vazifesi, bütün ateşten denizleri gül bahçesine çevirmek, gerekirse yanarak çevirmek!"

(**Jurnal**, Cemil Meriç)

"Söz zehirli bir kama. Ama kelimelerin gönülde açtığı yarayı ancak kelimeler iyileştirebilir."

(**Jurnal**, Cemil Meriç)

Üçüncü Kitabın İlk Hikayesi

Hazreti Mevlânâ, ***Mesnevî***'sinde şu hikâyeyi anlatıyor:

"Adamın biri, tuzak kurarak bir kuş yakaladı. Zavallı kuş, dile gelerek adama dedi ki: 'Efendi, sen bu zamana kadar nice koyunlar, nice öküzler, nice develer kurban edip mideye indirmişsindir. Onlarla doymamışsın da benim bir parça etimle mi doyacaksın? Allah aşkına beni serbest bırak da ben de sana birbirinden değerli üç öğüt vereyim. O öğütler sayesinde karşına çıkan her zorluğu kolaylıkla aşarsın. Fakat bazı şartlarım var. Birinci öğüdü beni tuzaktan çıkardığın zaman, ellerindeyken veririm. Onu beğenirsen ikinci öğüt için beni serbest bırakırsın. İkincisini şu dama konarak veririm. Üçüncüsünü de şu ağacın tepesindeyken sana söylerim.'

Öğütleri merak eden adam, kuşu tuzaktan çıkarıp avucunda sımsıkı tutarak 'Söyle bakalım!' dedi. Kuş, ilk öğüdünü verdi: 'Söyleyeni kim olursa olsun, olmayacak söze inanma!'

Adam, bu öğüdü beğenerek kuşu serbest bıraktı. Kuş derhâl dama kondu ve ikinci öğüdünü oradan söyledi: 'Geçmiş olana üzülme, elinden kaçıp gitmiş fırsatlara yanma!' Sonra ağacın tepesine konarak dedi ki: 'Karnımda on dirhem ağırlığında eşsiz bir inci vardı. Bu fırsatı kaçırmasaydın incinin sahibi sen olacaktın. O, senin yedi sülalene yeterdi. Demek ki kısmetin değilmiş.' Bu sözleri işiten adam, kahrından ağlayıp sızlanmaya, saçını başını yolmaya başladı.

Bu hazin manzaraya bakan kuş, adama yeniden seslendi: 'Yahu, daha biraz önce ben sana geçmiş için üzülme, kaçan

fırsatların arkasından yanıp yakılma, diye nasihatte bulunmadım mı? Bir de sana olmayacak söze inanma, demedim mi? Benim bütün ağırlığım üç dirhemi geçmez. Böyleyken karnımda on dirhem ağırlığında inci nasıl olsun?'

Bu sözler üzerine ferahlayan adam kendine gelerek 'Söylediklerini şimdi daha iyi anladım. O hâlde üçüncü öğüdünü de söyle.' dedi.

Kuş, bu kez: "Sanki öteki öğütlerimi tuttun da şimdi üçüncüsüne talipsin. Gaflet ve cehalet uykusuna dalmış olana öğüt vermek, çorak toprağa tohum atmak gibidir. Ey nasihatçi, hikmet tohumlarını öyle çorak bir toprağa boş yere ekip de kendini yorma!' diyerek uçup gitti." (***Mesnevî,*** Cilt 4)

Birinci Bölüm

Sufilerin Mutluluk Sanatı

◆ Acz ◆ Fakr ◆ Şükür ◆ Tefekkür

Birinci Perde



Hak yolunda ilerlemeyi tercih edenlerin, kanun ve düzene tabi olma mecburiyetleri vardır. Bu yolda, hem ilahi emirlere hem de Allah'ın tabiata koyduğu kurallara uygun hareket etmek gerekir.

Rota boyunca kurallara uymaktan kaynaklanan (görünürde) bazı külfetler ortaya çıksa da esasında tam bir emniyet ve saadet duygusu meydana gelecektir. Kimi zaman ilahi düzene uymanın insana verdiği hafif bir yorgunluk olsa bile bunun karşılığında güven duygusu ve mutluluk içerisinde ilerleme imkânı mevcuttur.



Koça boynuzları yük olmaz! Meyve dala ağırlık vermez.
(Atasözü)

Yolculuk, hak yoluna tabi olmadan yapıldığındaysa ortaya (yine görünürde) bir özgürlük ve rahatlık çıkar. Bu yol, zaten daha çok bu sebeple tercih edilir: Kişi ilahi kurallardan kaynaklanan sınırlamalara muhatap değildir. İlahi emir ve yasakların getirdiği kısıtlılık hâlini de yaşamaz. Keyfince hareket eder. İnsanın keyfiliğini hedef alan bir engel ve otoritenin olmaması sebebiyle de bu yol, başlangıçta diğerine kıyasla daha çekici görünür.

Dinî kurallardan azade duran biri, ibadetlerin sorumluluğundan ve ilahi yasakların sınırlayıcılığından uzaklaşmış olarak elbette dünyevi bakımdan bir çeşit rahatlık elde eder. Fakat dikkatli düşünüldüğünde insanın bu yönü tercih etmekle kendi sırtına yüklediklerinin, kaçındığı sorumluluklardan çok daha ağır olduğunu anlamak uzun sürmez.

Dünya hayatı boyunca karşılaştığı büyük tehlikelerde, yakalandığı hastalıklarda, maruz kaldığı musibetlerde ve yaşadığı kalp darlıklarında ilahi kudretin sahibi olan Allah'a sığınma, işini O'na ısmarlama, tevekkül etme gibi imkânlardan mahrum kalmış biri yaşamda ne kadar rahatlık elde etmiş olabilir ki? En dar vakitlerinde kendi zayıflığıyla baş başa kalan, hayatı sürekli dayanaksız ve güçsüz bir şekilde sürdürmek zorunda olan böyle bir kişi, nasıl bir ferahlığa ermiş olabilir ki? Şüphe yok ki o, kısmen geçici manada ve göstermelik bir hürriyet elde etmiş ama bunun yüzlerce katı ağırlığındaki yüklerin altında kalarak ezilmiştir. Bu ağır yüklerin kölesi durumuna düşüp hürriyetini bütün bütün elden kaçırmıştır.

Sırtta takva sorumluluğu ve kural yükü olmadığı için dışarıdan keyifli gibi görünen yaşamların içyüzleri öyle karanlıktır ki... İlahi kudret ve merhametten uzaklığın sebebiyet verdiği âcizlik duygusunu dünyevi hiçbir yardım ve destek yok edemez.

Böyle bir insanın kalbi, ruhu ve aklı içine düştüğü acı vaziyetlerden gizlice feryat figan ettiği hâlde nefs-i emmâresi, güya ortada bir mesele yokmuş gibi kulaklarını kapayabilir, kendini aldatabilir, mesutmuş gibi rol de yapabilir. Oysa onun ruhu, aklı ve kalbi hep ağlamaklıdır. Onun gülümseyen yüzü, içinde kesintisiz bir şekilde ağlayan çocuğu susturmaya çalışan bir maskedir çoğu zaman.

Böyle biri, gerçekleri düşünmekten daima kaçarak yaşamıştır. Yaşamı, nefsiyle tutunduğu bir daldan ibaret görmüştür. Tadı

kaçmasın diye yaratılış ve ölüm gerçeğini sürekli bir köşeye itmiştir. Yaşamdan ne kadar kâm alabilirse o kadar iyi bir hayat sürmüş olacağını düşünmüştür. Haktan uzaklığın bir bedeli olarak feryat eden iç sistemini muvakkaten susturmanın yollarını da bulmuştur. İçine çekilmekte olduğu ruhsal bataklığın bir bahçe olduğuna kendisini inandırmaya çalışmıştır. Gelgelelim, bütün bu çabalar onu ağlamaklı bir ruha sahip olmaktan kurtaramamıştır.

Velhasıl, insan maneviyattan uzaklaştıkça sırtından bazı yükleri indirmiş olur fakat nihayetinde büyük tehlikelere açık bir vaziyete gelir. Zahiren bir ferahlık yaşasa da altına girdiği ağırlıklar, başta kaçtığı yüklerden pek çoktur.



Olumlamak demek; var olana katlanmak ve onu taşıyabilmek değil, bilakis insanı yükünden ve zincirlerinden kurtarmak ve onu serbest bırakmaktır.
(Kant'ın Eleştirel Felsefesi, Gilles Deleuze)

Bu bakış açısının detaylı açılımı şöyledir: "Dünya yaşamını mutlu geçirmek istiyorsan inançtan uzak durmalısın. Böyle yapanların hiç olmazsa dünya hayatı mutlu geçer. Ahiret inancın ve dolayısıyla hesap verme düşüncen olmazsa hayatı daha keyifli yaşarsın. İlahi emirler ve yasakları kulak ardı edersen yaşam heyecanın daha diri olur. Üstelik bu, sana büyük bir özgürlük sağlar. İnanca tabi olursan başta özgürlüğünü kaybedersin. Sıkıntılı ve dar bir dünya hayatı yaşarsın. İnanca tabi olmamaktan dolayı kaybedeceğin şeylerden endişe etme: Yaşamda Allah'a güvenmen gereken durumlarla karşılaşırsan onları da kendine ya da başkalarına güvenerek atlatabilirsin.

Bilimsel, tıbbi ve teknolojik gelişmeler de seni korur. Böylece korku ve endişelere gerek kalmaz. Kendine ya da başkalarına değil, Allah'a güvenirsen kendini âciz hissedersin, o âcizlik de sana bir iç sıkıntısı, bir huzursuzluk getirir. İnançtan uzak dur ki bu hayatı saadet içerisinde geçiresin." İşte, şeytanın insana vaatleri bu şekildedir.

İnancın, ruhsal boyutta, insanın dünya yaşamına olumsuz etkileri var mıdır? Maneviyatın yüklediği sorumluluklar gerçekten insanı daraltan, bunaltan şeyler midir? İlahi emir ve yasaklara kayıtsız kalmak insana düşünsel ve duygusal bir rahatlık mı sağlar? Pek çok insanı dinden ve inançtan uzak tutan bu tür düşünceler acaba ne kadar isabetlidir?

Esasen inançtan uzak bir hayat sıkıntılarla doludur. İnsanın dünya hayatını, daha ahirete varmadan -psikolojik olarak- kötü bir hâlde sürdürmesine sebebiyet veren büyük bir ihmaldir bu.



Beni anmaktan yüz çevirenlere sıkıntılı bir (dünya) hayat vardır.

(Tâhâ, 124)

İkinci Perde



İnsan, "dünya" denilen kuyunun içerisinde. Buraya, daha üst âlemlere göre bir "yer altı yaşamı" da diyebiliriz. Bu kuyunun içerisinde vahşi hayvanlara rastlamak da mümkün, dost varlıklar görmek de... Herkes kuyuda ama yalnız mümin basamakları görebiliyor. Gerçi henüz onlara basıp yukarıya çıkmamış olabilir ama kuyudan kendisini çıkaracak basamakların varlığını bilmek ona bir mutluluk veriyor.

Kuyuya düşmüş insanın elinde bir fener varsa bu, büyük bir avantajdır. Onunla yardım alabileceği merkezlerle irtibat kurabileceğinden, yukarıya bir sinyal verebileceğinden ötürü... İşte, dünya kuyusu bir azap yeri değil, bir merak yeri, bir heyecan yeridir. Buradan kurtulmanın mukadder olduğunu ve daha yüksek, daha yüce âlemlere gitmenin mümkünlüğünü bildiği için mümin, (aynı kuyuda başkaları büyük bir keder yaşarken) merak ve heyecanla kuyunun dışarısındaki süreci bekliyor.

Burada, memur ve misafiriz. Bu misafirlik ve memurluk duygusunu kabullenip sindirmiş birinin gözünde dünyadaki acılar küçülür. O, misafirhanede ilanihaye yaşamayacağını, bu yaşamın insanın tek ve gerçek hayatı olmadığını bildiği için sıkıntılara karşı daha mukavemetlidir.



Zaman, o kırbaçladığımız, iyi ki koşuyor böyle.
Acıyı toz duman içinde bırakıp gitmese
güler miydik yeniden?
(**Bir Eski Sokak Sesi**, Sevinç Çokum)

Acılarla dolu bu yaşam ile yorgunluğun, yaşlanmanın, kötü hislerin ve acıların olmadığı, alabildiğine mutluluğun olduğu ebedî âlem arasındaki mesafe yalnızca bir adımlıktır.

İnsan, öte dünya düşüncesiyle iç içe, omuz omuza yaşarsa dünyadaki acılar karşısında sarsılıp devrilmez. Çünkü onun zaten ebedi saadetle el ele, kol kola gezdiği bir birlikteliği vardır.

Allah'ı inkâr etmiş birinin yalnızlığı, büyük bir yalnızlıktır. Tehlikeli bir yalnızlıktır. Onun yalnızlığı, kâinat büyüklüğündedir. Etrafı insanlarla dolu olsa bile o, hep yalnızdır. Ümitsizliği de içeren bir yalnızlıktır bu. Yaşamın bütünü bir ümit ve istikbal vadetmezken yaşamın içindeki bazı sahneler ona nasıl ümit ve istikbal vadedebilir? Allah'la beraber olan bir kişinin yalnızlığı ebediyen sona ermiştir. Etrafındaki insanların azlığı ya da yokluğu onun için büyük bir önem taşımaz.



Parasını kaybeden, bir şeyini kaybetmemiş demektir.
Sıhhatini kaybeden, hayatının yarısını kaybetmiştir.
Ümidini kaybeden, her şeyini kaybetmiş demektir.
(Konfüçyüs)

Zayıf ve âciz yaratılışlı insanın sayısız acılar içerisinde, kaldıramayacağı ağır yükler altında geçirdiği bir yaşamdır bu. İnsanın inançla bağlantısının kesilmesi, sonsuz şefkatli ve gücü her şeye yeten Allah'la bağlantısının (tek taraflı) kopmasıyla sonuçlanır. Cenâb-ı Allah'tan bir dayanak, bir güvenlik ve bir sığınma noktası olarak istifade etme yetkisi ve imkânı da elden gider. İnsanı hedef alan sonu gelmez zorlukların olduğu bir dünya hayatı, böyle korunaksız nasıl sürdürülebilir? Yaşamın ağır sorumluluklarının altından bu şekilde nasıl kalkılabilir? Bütün bu yaşam yükünü zavallı insan nasıl omuzlayabilir? Sırtını ilahi kudrete veremeyen, karşılaştığı zorlukları Allah'a havale edemeyen, kâinatı ve yaşamı yöneten hikmetli bir iradenin olduğunu göremeyen biri nasıl mutlu olabilir?



Palto giymeye üşenirken bu koca dünyayı sırtımda nasıl taşırım ben?
(**Milena'ya Mektuplar**, Franz Kafka)

İnsan, Rabbini tanımayıp O'nun hayat üzerindeki yetki ve otoritesini reddederse O'na tevekkül etme imkânını yitirmiş olur. Bu mahrumiyetle beraber yaşam, şimdi olduğundan binlerce kat daha zorlaşır. Bu bakış, insanı dünyanın en ümitsiz ve kederli varlığı durumuna düşürür.

Üçüncü Perde



Hayatta insana huzur veren asıl şey, doğru istikamette olmaktır. İlahi bir yolda ilerlemek, insanî faziletleri muhafaza etmek ve Allah hakkı olan ibadetleri yerine getirmektir.

Hak yolunu takip etmeyenlerin akıbetini Hazreti Mevlânâ, ***Mesnevî***'sinde şu hikâye üzerinden anlatır:

"Ariflerden biri, bazı kişilerin uzun bir yolculuktan yorgun ve aç olarak geldiklerini gördü. Onları hoş bir selamla karşıladı. Perişan vaziyetlerine acıdığı bu insanlara dedi ki: 'Belli ki çok meşakkate uğramışsınız, açlık-susuzluk çekmişsiniz. Fakat dostlar, beni iyi dinleyin. Gideceğiniz istikamette filler var. Ne kadar zor duruma düşerseniz düşün, aman ha fil yavrusu avlayıp da yemeyi düşünmeyin! Filler, yavrularına çok düşkündür. Nereye giderseniz gidin, sizi takip edip bulur ve intikamlarını muhakkak alırlar. Bu öğüdümü dinlerseniz felaketten kurtulmuş olursunuz. Gerekirse otlarla, yapraklarla, meyvelerle beslenin fakat nefsinize uyup da bu dediğim yanlışa sakın ha düşmeyin!'

Nasihati dinleyen yolcular biraz dinlendikten sonra yollarına devam ettiler. Gelgelelim, bir müddet sonra yiyecekleri tamamen bitti. Fena hâlde acıktılar. Açlığa dayanamaz vaziyete geldiler. Tam da bu sırada semiz bir fil yavrusuna rastlamasınlar mı? Yavrunun başına aç kurtlar gibi üşüştüler. İçlerinden biri, kendilerine verilen öğüdü hatırlatsa da onu dinleyen çıkmadı.

Yavru fili kesip pişirdiler, o bir kişi hariç hepsi doyuncaya kadar yediler. Bir süre sonra da uykuya daldılar.

Aradan bir müddet geçince kızgın anne fil çıkageldi. İntikam duygularıyla, uyuyan adamların etrafında dolaşmaya başladı. Önce, öğüdü dinleyerek etten yememiş olan adamın ağzını kokladı, onda yavrusunun kokusunu alamadı. Onu bırakıp diğerlerine geçti. Diğerlerinin ağzından yavrusunun kokusu geldiği için onları havaya kaldırdı ve birer birer yere vurup parçaladı." (***Mesnevî,*** Cilt 3).

İbn Sînâ, insanda biri "bilen" ve diğeri "yapan" olmak üzere iki yönün bulunduğunu ve mutluluğunun formülünün bu iki yönün birlikte kemale erdirilmesinden geçtiğini söyler. "Bilen" yönü kemale erdirmek, doğru inanca ulaşmakla olabilir. "Yapan" yön de ancak bu tür bir doğru inanç sayesinde denetim altında tutulabilir." (***Mutluluk,*** İbn-i Sina).



O narin ellerinizi yaralamadan, sonsuza kadar keskin aletlerle oynayamazsınız.

(**Sherlock Holmes**, Arthur Conan Doyle)

Dördüncü Perde



İnsan, yaradılışı gereği, musibetler karşısında zayıf ve âcizdir. Basit bir kederle bile baş dönmesi yaşar. Küçük bir gam karşısında sersemleşir. Bir mikroba mağlup olan bedeni gibi ruhu da basit bir mesele karşısında hafakanlara boğulur, sarsıntılar geçirir. Yaşam gidişatındaki küçük bir aksaklıktan ümitsizliğe düşer. Daha gerçekleşmemiş zayıf olasılıklardan bile telaşa kapılır. Küçük bir mevzuda hayal kırıklığına uğradığında hayat ona tümden acı görünür. Dünya sık sık dar gelir, pek çok defa zindan gibi olur.

İnsan, acı ve hüzünler peyda olduğunda öyle hassas bir varlıktır ki... Sivrisineğin ısırmasıyla bile morali bozulur. Yeryüzünün başka bölgelerindeki felaketlerden dahi etkilenir. Gözle görülmeyen bir mikroptan bile korkar. Aynı şekilde, dünyanın yakınından geçen bir gök cismi de onu korkutmaya yeter. İnsanın hâletiruhiyesi oldukça mukavemetsizdir.



Korku, çok gözlüdür. Bırakın gökyüzündekileri, toprağın altındaki şeyleri bile görür.

(**Don Kişot**, Miguel de Cervantes)



Yerde yürüyen ve soluk alıp veren canlılar içerisinde /
İnsandan daha güçsüz bir yaratık beslememiştir toprak ana.
(Odysseia, Homeros)

İnsanın dünyada hücumuna maruz kaldığı tehlikeler sayısızdır. Yaşadığı musibetler de keza öyledir. Zor bir hayatı vardır. Geçimini, rızkını sağlaması da meşakkatli kılınmıştır. Sevdiklerinden ayrılmanın ve çeşitli kopuşların ikliminde yaşar. Önünde yaşam boyu dikilip duran şey de kendi mezarıdır. İnsanın yaşamı daima kendi ölümünün gölgesinde geçer. Sürekli ölümün gözlerine bakarak yaşamak zorunda bırakılmıştır insan. Kabul etmek gerekir ki ağlamaklı bir hayattır insanınki...

Yaşadıklarını ve kendisini Hakîm, Alîm, Kâdir, Rahîm, Kerîm bir zatın tasarrufunda görmediği demlerde dünyadaki her türlü gelişme, onun ruhunu kanatmaya ayarlıdır.

İnsanın aczi, yaşamına eşi ve çocuklarının dâhil olmasıyla daha da artar, daha da belirgin bir hâle gelir.

İnsan çıtkırıldım bir varlıktır. En çok incinen canlı odur. Hayattan aldığı tatları en sık yitiren varlık odur. Onun hem ruhu hem bedeni hem vicdanı hem aklı hem kalbi çeşitli musibetlere maruzdur. İnsan azaptadır; (dünyada) bedeninin etrafını bir cennet kaplasa bile bu böyledir.

Ayrıca insanın hisleri sürekli devinim hâlindedir. Dışarıdan gelen etkilerle hızlı bir şekilde değişebilen bir yapıdadır. İçindeki olumsuz hisler hızla ortaya çıkabilir. O, vesveselere, desiselere kulak asmaktan bir türlü kurtulamaz.

İnsan, hissiyatını kontrol edebilme konusunda zayıftır. Nefsinin arzularını gemlemede âcizdir. Kalp sekînesini sağla-

mada da çoğu zaman yetersizdir.

İnsan, kendi düşüncelerine karşı da yenik ve zavallıdır. Aklının bir mutluluğa dokuz acı karıştırmasından bir türlü kurtulamaz.

Yaşanan hadiseler ve beşerî duygular, insanın aczini hissetmesini tahrik edecek şekildedir. Böylece insanı Rabbine yönelmeye ve sığınmaya sevk eden bir özelliktedir.

İnsanın mahiyetindeki acziyet madenleri, dünyevi musibetlerin tazyikleri altında keşfedilir. Musibetler, insanın içindeki acz sularını sürekli bir şekilde dalgalandırır. Böylece kişi, kuvvetli bir şekilde ilahi dergâha yönelme ihtiyacı duyar.

Hak dostları, meşakkat çekmeyi, musibetleri ve zorlukları sevmişler. Çünkü bunların, insanın aczini hissetmesi için mühim vesileler olduğunu keşfetmişler. İnsanın aslî vazifeleri olan şükre ve duaya vesile oldukları için bunları hazine gibi değerli bulmuşlar.



Farkında mısın? Dert ve kederlerle yıkılıp harap olmuş gönlünde Hakk'ın gizli bir hazinesi vardır. Aklını başına al da şu virane olmuş köyünü, Bağdat şehrine bile değişme! Allah'a yemin ederim ki senin şu karanlık gecen, yüzlerce gündüzden daha iyidir. Geceyi kaybetme, gündüzü arama!

(**Divan-ı Kebir**, Mevlânâ)



Yürek yanarken dua etmeyi ganimet sayınız.

(**Yedi Meclis**, Mevlânâ)

Beşinci Perde



Hak dostları, nimetlerden ne kadar memnun oluyorlarsa musibetlerden de o kadar memnun oluyorlar. Nimetler, onlarda şükür hissini harekete geçiriyor. Musibetler de sabır ve tevekkül duygusunu tetikliyor. Onlar biliyor ki Allah'la en yoğun münasebete geçiren acz duygusunun madenini en çok musibetler işletiyor. O yüzden musibetlerden şikâyetçi olmuyorlar. "Hoştur bana Sen'den gelen / Ya gonca gül yahut diken." diyebiliyorlar. Onların bazıları musibetlerden, nimetlerden daha çok lezzet de alabiliyorlar. Onlardan kimileri de şöyle düşünüyor: Allah'tan bir şey istediğimde o şey bana verilirse bir kere sevinirim, verilmezse on kere sevinirim. Çünkü ilki bir nispette benim, ikincisi ise tamamen Allah'ın tercihidir.

Hazreti Mevlânâ, ***Mesnevî***'sinde şöyle bir hikâye anlatır:

"Sağır bir adam, komşusunun hasta olduğunu öğrenince ona geçmiş olsun ziyaretine gitmeye niyetlendi. Sağır oluşunun ziyarette kendisine sorun çıkarmaması için de kendince şöyle bir hesap yaptı:

'Hastaya sorulabilecekler bellidir, cevapları da aşağı yukarı aynıdır. Ben ona öncelikle 'Nasılsın?' diye sorarım. O da elbette 'Şükürler olsun, iyiyim.' der. Ben de ona 'Allah'a şükür.' diye karşılık veririm. Sonra ona ne yiyip içtiğini sorarım. O da muhakkak bir yemek ismi söyler, ben de 'Afiyet olsun.' dileğinde bulunurum. 'Hangi doktor seninle ilgileniyor?' diye

sorarsam o da herhâlde bir hekim ismi söyler, ben de 'Çok iyi doktordur, maşallahı vardır.' diye iltifatta bulunurum.'

Bu planı zihninde iyice kurduktan sonra hastanın yanına gitti ve 'Nasılsın, iyisindir inşallah?' diye söze başladı. Hasta, 'Öldüm, perişan oldum' diye şikâyette bulundu. Adam, 'Allah'a şükür.' diye karşılık verince hasta bu garip söze sinirlendi, canı pek sıkıldı. Adam, 'Beslenmen de iyi mi, ne yiyip içiyorsun?' diye sordu. Hasta, önceki cevaba duyduğu kızgınlığın da etkisiyle 'Zehir!' diye tepki verdi. Adam, 'Aman, afiyet olsun.' der demez hastanın kızgınlığı bir kat daha arttı. Adam, 'Seninle hangi doktor ilgileniyor?' diye sorunca tahammülün sınırındaki hasta 'Yahu, defol git, Azrail geliyor, Azrail!' diye çıkışarak cevap verdi. Adam, bu söze de 'İşinde çok iyidir, maşallahı vardır.' diyerek karşılıkta bulundu. Ziyaretini başarıyla tamamlamanın mutluluğuyla müsaade isteyip oradan ayrıldı." (Mesnevî, Cilt 1)

Yazarın notu: Bu hikayeyi buraya almamın sebebi, hikayedeki sağır adamın yanlış anlama sonucunda söylediklerinin aslında birer hata değil, hakikatin ta kendisi olma ihtimalini düşündürmesidir.

Altıncı Perde



İnsanın bu denli zayıf, âciz ve muhtaç yaratılmış olması, engin bir hakikatin kapısını aralayan bir sahnedir. Bu hakikat, insanın yaratılış vazifeleriyle ilgilidir. Şöyle ki insanın büyük görevi dua ile şükürdür. Dua ve şükür, insan fıtratının en üst gereklerindendir.

İnsanın, Güneş'in doğmasına ihtiyacı var ama bunu gerçekleştirecek bir gücü yok. Dünya'nın dönüşüne ihtiyacı var fakat bunu sağlayabilecek bir kudreti yok. Yağmurun yağmasına ihtiyacı var ama bulutlar üzerinde bir iradesi yok. Yediği yemeğin bedeninde geçirdiği işlem ve aşamaları üzerinde bir tesiri yok. Binde bir, yüz binde bir, milyonda bir etkisi olduğu böylesi bir yaşamda insanın gerçek rolü elbette dua ve şükürdür.

İhtiyaçlarının binde birine bile eli uzanmayan, karşılaştığı tehlikelerin en küçüğüne bile gücü yetmeyen bir varlığın mecburi istikameti zaten dua ve şükürdür.

Yağmurun vakti belirsizdir. O sebeple insan, yağmurun uzun süre yağmayışı karşısında acziyet duyar ve duaya yönelir. Yağmur yağdığında ise duadan şükre geçiş yapar. Fakat Güneş, sabit ve öngörülür kanunlarla yönetildiği için bu, kişide dua ve şükür hislerini tetiklemez: Güneş doğsun diye dua edenlere pek rastlanmaz ve doğuşuna da çoğunlukla şükredilmez.

İşte, acziyet ve muhtaçlık duyguları, insana duasını ve şükrünü parlatmak maksadıyla verilmiştir. Aslî vazifesi dua ve

şükür olduğundan insanın yaşam içerisinde sıkıntılar ve zorluklarla karşılaşması gayet münasiptir.

İnsana hiçbir sistem tarafından çözülemeyen, bir türlü sona ermeyen acz ve muhtaçlık hisleri verilmiştir. İnsanın ilahi dergâha yönelişinin daimî olması içindir bu. Dua ve şükürle el ele yaşaması hedeflenmiş olan insanın Allah katındaki kıymeti de duası ve şükründen kaynaklanmaktadır.

İnsan, aynı zamanda korkak bir varlıktır da. Korkuları onu saklanmaya, kaçınmaya ve sığınmaya iter. İnsan, daima bir sığınak, kurtarıcı ve dayanak arayışındadır. Onun duyguları narindir. Ailesi de elbisesi de evinin duvarları da semtinin sınırları da kalesidir, siperidir. Yaşamının her köşesi onun korunak ve siperleriyle dolmuştur.



Bütün bunlar ne anlama geliyor, Watson? Bu mutsuzluk, baskı ve korku çemberi hangi amaca hizmet ediyor? Ortada mutlaka bir maksat olmalı. Karşımıza sürekli çıkan bu soru karşısında insan aklı o kadar yetersiz ki!
(**Sherlock Holmes: Gerçekler Kanıt İster**, Arthur Conan Doyle)

Korkular, aslında bizi yaratılışımızın amacını bulmaya götüren kapılardır.

İnsanın yalnız aczi ve zayıflığı değil, korkuları da benzer bir işlev görür. Endişe verici bir sahneyle karşılaşan insan, zihniyle ve kalbiyle o korkunç şeye söz geçirebilen, onu kontrol altına alabilen bir kudret sahibini aramaya başlar. Korkuları, onu mutlak güç sahibi olana sevk eder. Öyle birine firar edip sığınmayı düşünür. Böylece korku da Allah'a sevk eden bir duygu hâline gelir.

Vazifesi olan bu dua ve şükrü rahatlıkla yerine getirebilsin diye insan âciz, muhtaç, tehlikeler ortasında; korkular, acılar ve sancılar içerisinde bir hayata gönderilmiştir.



Bütün insanlar gibi ızdıraba karşı zayıf olan bir insandım; merhamet, acziyet ve korkudan mürekkep bir insan.

(**Asfalt Yol**, Sabahattin Ali)



İnsanoğlu tam sevinemez; bu, onun için imkânsızdır. Düşünce vardır. Bilhassa korku vardır. İnsanoğlu korkan mahluktur.

(**Huzur**, Ahmet Hamdi Tanpınar)



Ben, dediğim şey; bir yığın ihtiyaç, azap ve korku idi.

(**Saatleri Ayarlama Enstitüsü**, Ahmet Hamdi Tanpınar)



Ne uzun bir korku idi yaşamak!

(**Fakir Kene**, Birhan Keskin)



Her insan ancak bilmediği şeyden korkar. Korkusunu yenmek için bilmek ister. Fakat bilmesi için araması gerekir. İşte, din de bu arayış değil midir? Bununla birlikte, eğer insan bir şeyi arıyorsa onu bulmuş ve ona kavuşmuş da değildir. Kavuşamadığı şeye erişmek için can atar. Eh! Bu da aşktır işte!

(**Efrasiyab'ın Hikayeleri**, İhsan Oktay Anar)

Yedinci Perde



Allah'ı yardıma çağırmada insanın önünde etkin birer vesile olarak musibetler ve zorluklar vardır. Zayıflık da duaya vesile olması için insana verilmiş bir ön hazırlıktır.



İsteyecek olduğun şeyin azlığı seni Allah'tan istemekten uzak tutmasın! Azı O'ndan istemezsen çoğu verecek bir Rabbi de bulamazsın. İsteyeceğin şey az da olsa sana dua kapısını açtığı için değerlidir.
(**Tevekkülün İncelikleri**, Atâullah İskenderî)

Zorluklar, dua ibadetinin âdeta abdesti sayılırlar. Musibetler, dua için dikkatin yoğunlaşma vesileleridir.

İnsan, hastalıklar ve musibetlerle zayıflığını, yetersizliğini ve âcizliğini hissedip şefkatli ve kudretli Rabbine yönelerek O'na yalvarır. Musibetler böylece kulluğun hâlis bir şekilde yapılması için uygun ve ideal bir zemin oluşturmuş olur. (Hastalık ve musibetlerin insana bir hamlede hissettirdiği ve kabullendirdiği bu manevi acziyet duygusu; ilim, tefekkür ve ibadet yoluyla senelerce süren bir çabayla bile zor elde edilebilir.)

Zor zamanlarda manevi duygulara olan ihtiyaç, her zamankinden daha fazla olur. Bu sebeple bazı musibetler azap ya da

ceza maksatlı değil, korkutma ve dolayısıyla bu korku hâli üzerinden aczi hissettirme maksatlıdır. Bazı ilahi tecelliler vardır ki maksadı, heyecan ve ürperti vererek insanı ilahi bir yönelişe sevk etmektir; Allah'ın, kendi varlığını hatırlatmasıdır.

Musibet zamanlarının oluşturacağı heyecan ve korkuyu Allah'a sığınmakla, ibadetlere yoğunlaşmakla geçirenler hem kendilerine bir tutunma noktası bulmuş hem de musibetlerin gönderilme maksatlarını zayi etmemiş olurlar. Yeniden ayağa kalkış da bu tür bir mukabele neticesinde gerçekleşecektir.



Biz bu tür mucizeleri, yalnızca korkutup uyarmak amacıyla göndermişizdir.
(İsra, 59)



Ant olsun ki senden önceki ümmetlere de elçiler gönderdik. Ardından, yalvarıp yakarmaları için onları musibet ve hastalıklara uğrattık.
(Enâm, 42)



Biz hangi ülkeye bir peygamber göndermişsek oranın halkını, Allah'a yönelip yalvarsın, yakarsınlar diye dert ve sıkıntıya uğratmışızdır.
(Arâf, 94)



Hazreti Peygamber (sav) bir vesileyle şöyle buyurmuştur: 'Allah'ın gönderdiği bu işaret ve alametler (semavi hadiseler), ne kimsenin ölümü ne de doğumu için gerçekleşir. Allah, bunlarla kullarının kalbine korku akıtır. Böyle alametlerden herhangi birine şahit olduğunuzda hemen Allah'ı anmaya, O'na dua etmeye ve istiğfarda bulunmaya başlayınız.

(Buhârî, Küsûf, 14)

İmam Gazâlî Hazretleri, ***İhya-u Ulumi'd-Din*** adlı kitabında bu konuyla ilgili şu tahlili yapar:

"Hissedilen korkunun vasıtalardan değil, Allah Teâlâ'dan olması gerekir. Çünkü vasıtalar, Allah'ın kudret elinde birer maşa ve alettirler. Bundan ötürü, müşrikler Hazreti İbrahim'i (as) putların gazabına uğramakla korkutunca o şöyle demiştir: 'Sizin Allah'a ortak koştuğunuz bu gibi şeylerden ben korkmam. Rabbim benim için bir musibet irade ederse işte ben ondan korkarım. (***En'âm,*** 80)'"



Korkma düşmandan ki ateş olsa yandırmaz seni / Müstakim ol Hazret-i Allah utandırmaz seni

(Diyarbakırlı Saîd Paşa)

Sekizinci Perde



Normal zamanlarda ilahi dergâha yöneliriz, ona iltica ederiz. Ama bunu bir arzuyla değil, bir görev düşüncesiyle yaparız. Zorluk ve musibet zamanlarında ise bu vazifeyi arzu ve istekle yerine getirmeye başlarız. Cenâb-ı Hakk'a yalvarıp yakarma, O'na yönelme böyle zamanlarda bir ihtiyaç hâline geldiği için kalbimizde duaya karşı kuvvetli bir çekim hissederiz.

İnsan, genellikle musibetler sayesinde (zaten hep var olan) acziyet özelliğini fark etmeye başlar. Allah'tan başka bir dayanak ve sığınak bulamadığından, acziyeti üzerinden Rabbe yöneliş konumuna yükselir.



İnsan bir musibet imtihanına girdiği zaman, bundan öncelikle kendi çabasıyla kurtulmaya çalışır. Tek başına kurtulamadığını anladığında başkalarından yardım talep etmeye girişir. Meseleyi başkaları da çözemiyorsa bu defa Allah'a yönelip dua etmeye başlar. Tek başına çözseydi insanlara başvurmazdı. İnsanlarla çözseydi Yaradan'a başvurmazdı.

(**Fütûhu'l Gayb**, Abdülkadir Geylanî)

Zaten insanın vazifesi, aczini anlamak ve bunu Allah'a ilan etmek yoluyla O'ndan medet istemek yani dua etmektir.

Diğer bütün canlılar; bitkiler ve hayvanlar da Allah'ı zikrederler. Ama onlardan sözel bir dua beklenmediği açıktır. Dua, insandan beklenir. Çünkü insan, zayıflıkları ve yetersizlikleri olan ve bir de bu yetersizliklerinin şuurunda bir varlıktır. Fıtri görevi olan duaya vesile olması için eksiklikleri çoğaltılmış ve zayıflığı derinleştirilmiş bir canlıdır.



"Bir kelebek hiçbir zaman yalnız değildir. Yalnız olmadığı için yalnız değildir, demiyorum. Yalnız olduğunu bilmediği için yalnız değildir, diyorum."

(**Acemi Yolcu**, Rasim Özdenören)

İnsan, yaşama zayıf, yetersiz ve noksan olarak gelir. Hayatı sürdürmek için gerekli şartları taşımaksızın, kâinatla arasındaki ilişkileri ve hayatın kurallarını bilmeksizin yaşama başlar. Bu da gösterir ki insanın gerçek ve tabii vazifesi, aczini keşfetmek suretiyle medet istemek ve bu sayede kendisinde acz bulunmayan Rabbi ile irtibata geçmektir. Bu vesileyle de kemale ermektir.

Karşılaştığı zorlukların binde birini bile kendi gücüyle bertaraf edemeyen insanın görevi, Rabbine acz, tıkanmışlık ve çaresizlik hisleri üzerinden yalvarmaktır. Bunu yaparak kulluğun en yüce mertebelerine ulaşmaktır.

İnsan, bunalım zamanlarında başka yer ve yönlere değil, öncelikle aczine bakmayı başarabilirse büyük bir kurtuluş yoluna girebilir. Bu bakışın ardından kendisine görünecek olan yol, ilahi kudretin kapısıdır.

İnsanın gerçek, aslî ve ana görevi, imandan sonra duadır. Duadan kasıt, ilahi dergâhta âcizlik, zayıflık ve yetersizlik duygularıyla taleplerde bulunmaktır. İnsanın yaratılış maksatlarını yerine getirmesinin yolu budur.

İnsandan beklenen şey dua olduğundan dolayı onun duyguları da yaşamı da duayı tetikleyebilecek şekilde örgülenmiştir.

İnsan dünyaya yaralı gönderilmiştir. Tehlikelere açık gönderilmiştir. Korku ve endişe gibi duygularla donatılarak gönderilmiştir. Başarısızlıklara, tıkanıklıklara rast gelecek şekilde gönderilmiştir. Aczini ve zayıflığını bilsin diye, duaya sarılsın diye, böylece mutlak kudret sahibine yönelsin diye böyle tasarlanmıştır.

İnsanın hemen hemen bütün çabalarının altında yatan tetikleyici faktör, içindeki zayıflık ve yetersizlik duygularını giderebilme arzusudur. Bu duygular, onun çalışma ve gayret göstermesi yönünde güçlü bir uyarıcı görevi de görür. İnsandaki yetenek ve kabiliyetler de işte bu zayıflık ve yetersizlik duygularından kurtulma yolunda açığa çıkar. İnsan, zayıflık ve muhtaçlık gibi büyük etiketlerden hiçbir zaman kurtulmayı başaramasa da bu yolda ilerlerken pek çok kazanıma sahip olur. Vaziyet böyle olunca acziyete dair hisleri insanı sadece duaya değil, aynı zamanda duanın bir başka türü olan fiilî duaya yani çalışmaya da yöneltir.

Hazreti Mevlânâ, ***Fîhi Mâ Fîh*** eserinde şunu anlatır:

"İnsana yol gösteren asıl rehber, sancıdır. İnsanın içinde sancı olmazsa arayışa girmez. Hazreti Meryem'i doğum sancıları tutmasaydı mutluluk ağacına yönelmezdi. 'Doğum sancıları onu bir hurma ağacının dibine getirdi. (***Meryem,*** 23).' Bu sancı, onu ağaca yaklaştırdı ve o kuru ağaç yeşerip meyveler verdi. Her birimiz içimizde bir İsa taşırız. İçimizdeki sancıyı hissedersek İsa'mız dünyaya gelir. O sancıyı hissetmezsek İsa'mız geldiği yoldan kendi kaynağına döner ve biz ondan mahrum kalmış oluruz."

Dokuzuncu Perde



İnsan en iyi ne işe yarar? Hangi kulvarda en başarılı olur? Potansiyellerini en iyi nerede açığa çıkarabilir? İnsanın en nitelikli ürünler verdiği saha hangisidir?

İnsan; duası, talepleri ve yakarışları bakımından diğer canlılardan çok daha üstündür.

İnsan öyle bir dua eder ki o cümlenin o ağızdan nasıl çıktığına şaşılır. Gelmiş geçmiş bütün müminler arasında hiç kurulmamış bir dua cümlesini bulabilir. Cenâb-ı Hak'tan bir şey isterken, O'na hitap ederken, O'nu takdis ve tenzih ederken hiçbir varlığın varamayacağı seviyelere çıkabilir.

İnsanın fıtri performansını en iyi sergileyebileceği alan işte budur. Bu hedefle yaratıldığı için insan, yaşamda en büyük verimi de bu noktadan alabilir.

İnsan Güneş'i doğduramaz, yağmuru yağdıramaz, kendi kalp ritmini ayarlayamaz, Dünya'nın dönmesini sağlayamaz... Fakat manevi ve uhrevi yaşama lazım olan ilim, ibadet, yakarış, dua, teslimiyet, tevekkül, tevazu ve âcizliği hissedip bunların gereği olan duaları yapmak gibi mevzularda benzersiz bir varlıktır. İnsana en çok bunlar yakışır. Bir yandan da gidişat, insanı zaten bunları yapmaya mecbur bırakmıştır. Başka gerçek bir çözüm ve kurtuluş yolu da yoktur.

Aczin ve muhtaçlığın önemli bir veriliş gayesi Allah'a iltica-ya vesile olmasıdır. Yani insanın ana görevi olan kulluğunun

takviye edilmesidir. Mesela aczi, insanı tevekkül ibadetine götürür. Acz ile tevekkül birbirini doğuran ve besleyen karşılıklı iki kavramdır.



Pascal'ın insan hakkında verdiği 'düşünen saz' tarifi şiirin diliyle söylendiği için tecritlerin en güzeli, en manalısıdır. İnsanoğlunun en kudretli ve gerçekten yaratıcı olduğu tarafıyla en zayıf noktasını, kader karşısındaki aczini birleştirir. Böylece üçüncü bir unsuru, teessür şuurunu da içine alır. Ruhumuzla, idrakimizle ne kadar büyüğüz ve yine bu yüzden -kaderi yenemediğimiz için- ne kadar biçareyiz!
(**Yaşadığım Gibi**, Ahmet Hamdi Tanpınar)



İnsanlar olaylara değil, olaylar insanlara hâkimdir.
(**Muhabbet Tılsımı**, Hüseyin Rahmi Gürpınar)

İnsan, kendini ne kadar güçlü görürse görsün, hangi imkânlara sahip olursa olsun ve ne tür çabalar gösterirse göstersin, yapıp ettikleri sebebiyle ona bir musibetin isabet etmesi takdir edilmişse ondan kaçıp kurtulamaz. Hakkındaki ilahi kararı bertaraf edemez. Bu kararı yenmek yoluyla Allah'ın hükmünü âciz bırakamaz. Ancak ve ancak bu hükmü değiştiremeyeceğini anlamakla kendi aczini hissedebilir.



Dünyanın hiçbir yerinde O'nun gücünün önünde duramazsınız. Sizin için Allah'tan başka gerçek dost ve yardımcı yoktur.

(**Şûrâ**, 31)



Kadere karşı sigortalanamayız. Izdırap bir öğretmen. Tahammül ve direnç, insanın erdemleri.

(**Yavaşla**, Kemal Sayar)

Onuncu Perde



Cenâb-ı Hak, kendisine sığınılabilen ve tevekkül edilebilen bir ilahtır. Fakat dilseydi buna izin vermeyebilirdi. Kendisine sığınmak, iltica etmek, dua etmek ve dayanmak noktalarını hepten kapatabilirdi de. Kendisine dua ve istek sunulmasını da yasak edebilirdi. Evet, insana bu kapılar rahmetin bir neticesi olarak açık bırakılmıştır.

O, "Bana böyle dayanın, böyle güvenin, sırtınızı bana yaslayın." şeklinde teşviklerde de bulunmuştur.

Bilmek gerekir ki Cenâb-ı Hak, tevekkülün, duanın, O'na yalvarışın kapılarını ardına kadar açık bırakmış olmakla insana eşsiz bir imkân tanımış, büyük bir lütufta bulunmuştur.

Öncelikle, bu imkânların insana verilmiş harikulade ihsanlar olduğunun farkına varmak gerekir.

Evet, böyle imkânlar insana verilmeyebilirdi. İnsanın duası Allah katında edepsizlik de sayılabilirdi. Ona, kendini ne sanıyorsun da Yüce Allah'la muhatap olmaya girişiyorsun, diye tepki içeren ilahi mesajlar da gelebilirdi. Yaratıcı bunu böyle takdir etseydi insanın buna hiçbir itiraz hakkı da olamazdı.

Allah'ın rahmet hazinelerinin anahtarı ve tükenmez bir kuvvetin vesilesi olan "dua" imkânı insana en çok aczi hasebiyle verilmiştir. Dua eden biri aczini daha yürekten hisseder. Aczini hisseden biri de duaya daha çok sarılır. Aczini unutan dua edemez. Dua etmedikçe de aczini daha da unutur.

Allah'a iltica etmek, acziyeti hissediş nispetinde tatlılaşır. Edilen duaların hisli ve şuurlu oluşu da dua sahibinin aczini hissedişiyle orantılıdır.

İmanın hayatımıza eklediği bereketlerden biri de duadır. Çünkü imanımız olmasaydı dua gibi bir imkânımız da olmazdı. İmandan mahrum bir kişi öncelikle duadan mahrumdur. Duadan mahrum birinin yaşamı hayli zor bir yaşam olacaktır. Böyle biri, başına ne gelirse gelsin dua etmeyecek. En zor durumlarda kalsa bile yine dua etmeyecek. Krizlerin, felaketlerin eşiğinde duadan uzak kalacak. Çünkü Allah'a inanmıyor. Allah'a inanmıyorsa duaya da inanmıyor. O hâlde imanın bu bereketinden de mahrum kalıyor.

On Birinci Perde



Dua, bize varlığıyla büyük bir katkı yapar. Dua, elimiz, ayağımızdır. Dua, âciz insana ilahi bir takviyedir. İnsan fıtratı duaya şiddetle muhtaç bir yapıdadır. Dua insan için çok lazım bir ilaç değeri taşıdığından insana "Dua edin!" (***Mü'min***, 60) emri verilmiştir.

Rabbi, insanı güç ve zor vaziyetlerde kendi başına bırakmamış, onu kendi kısıtlı gücüne mahkûm etmemiştir.

İmâm-ı Rabbânî hazretleri, ***Mektûbât*** isimli kitabında bu konuyu şahsî bir tecrübesi üzerinden şöyle anlatır:

"Önceleri sıkıntı ve musibet gelince sevinirdim. Dert ve bela gözlerdim. Elimden dünyalıkların kayıp gitmesi de bana mutluluk verirdi. Durumun hep böyle gitmesini arzu ederdim. Şimdiyse sebepler âlemine getirildim. Kendi aczimi ve muhtaçlığımı hissetmeye başladım. Az bir sıkıntı gelince derhâl üzülmeye başlıyorum. Gerçi o üzüntü çabucak geçiyor, geriye hüzün bırakmıyor. Fakat önce üzüntü gelmeden de olmuyor. Önceki vaziyetimde dertler ve sıkıntılar hakkında dua ettiğimde onlardan kurtulma düşüncesine odaklanmıyordum. Yalnızca ***Kur'an-ı Kerim***'in 'Bana dua ediniz!' (***Mü'min,*** 60) emrine uymuş olmak için dua ediyordum. Şimdilerdeyse gelen musibetlerin kalkması için dua ediyorum. O eski hâllerin hep sekrden (manevi coşkunluktan) ileri geldiğini anladım. Sahv yani uyanma olunca zavallılık hissi,

yalvarış, korku, üzüntü, sıkıntı, sevinç gibi insanî hâller gerçekleşiyor. Başlangıçta dualarım beladan kurtulmak maksatlı değildi. Kurtulmayı düşünmek gönlüme iyi de gelmiyordu. Peygamberlerin dualarının da aynen böyle olduğunu; kurtulmak için değil, bir şeye kavuşmak için dua ettiklerini düşünüyordum. Şimdi, bu yeni hâl ile şereflendirildim. Bana işin iç yüzü açıklandı. Peygamberlerin dualarının da muhtaçlık, acziyet, korku ve kurtulma duygusu eşliğinde olduğu, yalnız dua emrine uymak maksatlı olmadığı anlaşıldı."

Muhyiddin İbn Arabi Hazretleri ise benzer bir konuda şunları söylemiştir:

"İnsana ağır gelmeyen "bela" da değildir. Musibete uğrayan kişi başkasına değil ancak Allah'a şikâyette bulunabilir. Hatta bu şikâyeti yapması gereklidir de... Belayı Allah'a şikâyet etmemek, ilahi gazaba direnme anlamına gelebileceğindendir ki böyle bir şey Allah'a karşı haddi aşmak olur. Allah, belanın kaldırılması için kendisine sığınılması ve bu konuda kendisinden başkasına iltica etmememiz konusunda bizi imtihan etmiştir. Bize isabet eden musibeti Allah'a şikâyet ederek bunu kaldırmasını istememiz, bizden 'sabreden' vasfını düşürmez. Belayı kendisine şikâyet edişimiz O'nun bizi sevmesini ortadan kaldırmaz." (***Fütuhat-ı Mekkiye,*** Cilt 8)

On İkinci Perde



İnsan, bir damla sudan bu hâle gelmiştir. İşte bu, onun aczine ait ilk bilgidir. Öylesine bir su damlasıyken âcizdi, üstelik aczinin farkında olamayacak kadar âcizdi.



İnsanın ilk sıfatı âcizlik ve zayıflık olduğu için ilk sesleri şikâyet ve ağlayıştır.

(**Emile: "Bir Çocuk Büyüyor"**, Jean-Jacques Rousseau)

Gözümüzün önünde uzayıp giden büyük uzay... Bu da bize aczimizi hissettirmeye yarayan en yakın ve en büyük tablomuzdur. Dünya'nın dönüş hızı... Ve Güneş Sistemi'nin ilerleme hızı... Bu iç içe geçmiş hızlar içerisinde bilmediğimiz bir yere doğru gidiyor olmamız ve bu hızların kontrolüyle ilgili, bize en ufak bir yetki ve tasarruf bırakılmamış olması... Her an dağılmaya ve parçalanmaya aday, içinde sürekli depremler ve felaketlerin gerçekleştiği yaşlı bir gezegen içinde -gaflete dalmamış olmak şartıyla- emniyet hissinden uzak, korkulu bir yaşam...

Dünya sadece bir dakikalığına yolunu şaşırsa ya da büyük bir gök cismi ona çarpsa parçalanır. Bütün canlılar hayatlarını tek hamlede kaybeder.

İnsan; uzaya, uzaydaki büyük hareketlere ve içinde bulunduğu dayanıksız gezegenin uzay haritalarındaki küçüklük ve dayanıksızlığına bakarak aczini bir kez daha iliklerine kadar hisseder.

Bütün bunların yanı sıra insan, dayanıksız bir bedene de sahiptir. Zayıf maddelerden oluşan bir bedene... Kendisini koruyacak tabii bir zırha sahip değildir. Sıcağa da soğuğa da katlanamayan bir yapıdadır. Çalışmaktan da boş kalmaktan da bunalan bir ruh hâlindedir. Unutan bir varlıktır. Şaşıran bir varlıktır. Beslenmezse hasta olan, fazla beslenince yine hasta olan bir beden çerçevesinin içerisindedir.

İnsan uykuya da açlığa da galip gelememiş ve bütün olanaklarına rağmen her ikisine de boyun eğmiştir. İnsan zengin de güçlü de olsa acıkır ve uykusu gelir. Bu iki durum da insan acziyetinin çarpıcı birer tablosudur.

Kur'an ayetlerinden en büyüğü olduğu bildirilen Ayetü'l-Kürsi'de Rabbimiz kendisini uyumayan ve uyuklama tutmayan olarak tanıtmıştır.

İnsan açken, susuzken, üşürken, ağrı çekerken, yorgunken, uykusu gelmişken ve hatta unuttuğu bir şeyi hatırlamaya çalışırken aczini daha çok hisseder.



Hâlbuki insan doğduğu günden itibaren mağluptur, şefkate muhtaçtır.

(**Huzur**, Ahmet Hamdi Tanpınar)

İnsan, yokluk karanlıklarından ilahi kudret tarafından çıkarılıp dünya adasına getirilmiştir. O, bu adada kendisine erişecek lütufların beklentisi içerisinde olduğu hâlde birden hastalıkların, acıların ve musibetlerin saldırısına uğramaya başlamıştır.

Yaşamda insanın yolu ihtiyarlıktan, gurbetten, hastalıklardan ve mağlubiyetlerden de geçer. Gaflet, tembellik, isteksizlik ve günahlar gibi çeldirici ve ayak kaydırıcı iklimlerden de geçer. İnsanın ölüme doğru sürüklenişe engel olamayışı da zorlayıcı bir ruh durumudur.

İnsan duygusal yapısı itibarıyla zayıftır. Onun his dünyasına pek çok şey ilişir. Onu her hadise az çok etkisi altında bırakır. Daha farklı bir ifadeyle; hassas, kırılgan ve geçirgen bir varlıktır o...

İnsan kendi vaziyetine kâfi gelmeyen bir varlıktır. Başındaki dertler ve üstlendiği sorumluluklar pek çoktur. Çıkarıldığı hayat sahnesi zor bir sahnedir. O, muhabbet duyduğu varlıkları yanında ve emniyette tutamayan, onlardan ayrı düşmeye çare bulamayan bir varlıktır. Onun gücü az, kabiliyetleri sınırlı, sabrı noksan ve ömrü kısadır.

İnsan, musibetlere de hastalıklara da yaşlılığa da ölüme de mâni olamaz. Hâlbuki onun tercih ve çabaları sürekli olarak bunlardan kurtulma yönündedir. İşte bunlar da insanın kapsamlı aczinin büyük belirtileridir.

Hayat içinde insanın yetki ve tasarruf alanı oldukça dardır. İnsana bazı salahiyetler tanınmış olsa da ona verilmemiş olan yetkiler binlerce kat fazladır. İnsanın tercih alanı dar, önündeki seçenekler de sınırlıdır. O, hayatın çoğunu kontrol edemez bir yapıdadır. Gidişatı, kendisinin elinde olmayan birçok gelişmenin olduğu bir hayatı yaşar.

İnsan, doğa karşısında çok zavallıdır. Doğadaki bütün canlılar içerisinde doğaya en uyum sağlayamayan varlıktır.
(**İçimde AVM Var**, Sadettin Ökten)

İşte bu aşağı çeken özelliklere maruz bırakılmış insana, öte yandan, ilahi kudrete ve şefkate dayanarak, onlarla el ele tutuşup yaşam sürdürme imkânı bahşedilmiştir. Onun ruhuna dua ve tevekkül gibi sıkı bağlantı noktaları yerleştirilmiştir. Rabbinden yardım ve destek istemesine ve bunu daima tekrarlamasına izin verilmiştir. O ayrıca bunu yapması konusunda teşvik de edilmiştir. Üstelik Rabbine hangi durumlarda ve nasıl dua edeceği ona ayrıntılı olarak tarif edilmiştir.

Acılar ve zorluklarla örülü dünya yaşamında diğer varlıklara göre daha kırılgan, daha duygusal olması insanın aleyhine bir durumdur. Bu geçirgenlik durumu, yaşamı boyunca onun ruhunu zindana çevirme potansiyeli taşır.

Allah'la ilişkileri yönüyle bakılmadığında insan, her yönden acınacak bir vaziyettedir.

Sonuçta ilahi kudret varken insan ne kadar âciz olursa olsun bunun bir önemi olmaz. Allah'a inanmayan bir insanın dünyadaki âciz ve zayıf konumu ise onun başında çözümsüz ve büyük bir derttir.

İnsanın iki temel takviyeye ihtiyacı vardır: âciz olduğundan dolayı kuvvete, muhtaç bir varlık olduğu için de rahmete... Bu iki büyük ihtiyacın giderilmesinin en kısa yolu yine duadan geçer. Rahmetin anahtarı duadır. Kuvvetin vesilesi duadır.

Allah, dua imkânını vermemiş olsaydı insanın bu ağır yaraları tek başına sarmaya çalışması, hayatını cehenneme döndürürdü. İşte bu sebeple insan, dua takviyesinden elini hiç çekmeden yaşamayı öğrenmelidir.

Acizimizi hissetmek bizi Kâdir isminin atmosferine götürür. Muhtaçlığımızı idrak etmek de bizi Rahmân isminin iklimine taşır. Böylelikle Kâdir-i Rahîm'le irtibat kurmuş oluruz. Kudrete iltica eden, sonsuz bir kuvvet elde eder. Rahmete sığınan da sınırsız bir zenginlik sahibi olur. Zorlu ve engebeli yaşam caddesinde rahatlık ve emniyet hisleri içinde ilerleyebilmenin yolu budur.

Allah'la irtibatı sağlam olan bir müminin bütün korkuları dinmiştir. Kimseden pervası kalmamıştır. Çünkü o, arkasına bütün zorluklara tahammül ettirecek bir gücü almıştır. Onunla her türlü engeli aşabileceği bir sırrı yakalamıştır. Çünkü insan yapmıyordur, Allah'ın Kâdir ismi yapıyordur. İnsan elde etmiyordur, Allah'ın Rahmân ismi ona veriyordur.

İnsanı sürekli taciz eden, acılı ve bitimsiz bir acziyet nerede, daima ilahi kudret ve rahmetin emniyet dolu ikliminde yaşamak nerede?



Delinin aslında daha yokuşu çıkarken bir sonraki inişe sevinen bir bilge olduğunu herkes bilir.

(**İnsan Ruhuna Yöneliş**, Carl Gustav Jung)

On Üçüncü Perde

İman (emniyet) ve dua (yardım talebi) için yaratılmış olduğundan, insanın görünürde güvensiz ve dayanıksız ortamlara sürüklenmesi kaçınılmazdır.

İnsanın önüne daima altından kendi izafi gücüyle kalkamayacağı şeyler çıkar. Allah'a çok dua etmesi için...

İnsanın yaşadığı musibetler ve karşılaştığı zorluklar gitgide artan bir grafiğe sahiptir. Bunun doğurması gereken şey istiğfar, dua ve Allah'a sığınmadır. Yaşamın yolu, daima önce büyük tıkanışlara, oradan acziyetin hissedilişine, ardından ilahi dergâha yönelişe çıkacak şekilde dizayn edilmiştir. İnsanı gafletten kurtarıp tam bir içtenlik ve acziyet duygusu içinde istiğfar, dua ve yakarışa sevk etmeyi başarmış her olay, yaşamın en kıymetli ve bereketli hadiselerindendir.

İnsanın yaratılış gayesi olan kulluğu da öncelikle insanın acziyetini itiraf ettiği ve yardıma muhtaçlığını Allah'a bildirdiği bir etkinlik olarak tanımlayabiliriz.

İnsanın mühim vazifelerinden biri olan dua, yaşama yetemeyişin açığa vurulmasıdır. İnsan, duasını içten ve acziyet duyguları içinde yaptığında bu vazifeyi layıkıyla gerçekleştirmiş olur. Yaratılış vazifesini en yüksek seviyede ortaya koyabilmiş bir kişi, âcizlik ve muhtaçlığını en kuvvetli biçimde Allah'a itiraf edebilmiş olan kişidir.

Kulluğun en önemli göstergelerinden ve uygulamalarından

biri, Allah'a sığınmaktır. Allah'a sığınmak, insanın bir taraftan âcizliğini ve güçsüzlüğünü itiraf etmesiyle, diğer yandan da Allah'ın merhamet ve kudretini dile getirmesiyle sonuçlanır.

Dua edenin dilinden dökülen ilk ifadelerden biri, acziyet ortaya koyan bir anlam taşımasıdır.

İnsan, acziyetini Allah'ın huzurunda itiraf eder ve Allah'ın rahmetini de kendisine karşı ilan ederse kurtuluşa en yakın noktaya kadar gelmiş olur. Hazreti Eyyûb de şöyle dua etmişti: "Şüphesiz ki ben derde uğradım (acziyeti itiraf), Sen ise merhametlilerin en merhametlisisin (rahmeti ilan)." (***Enbiyâ,*** 83).



Allah'a sığınan kul, nefsinin âcizliğini, Rabbinin de kudretini itiraf etmiş olur. Zira Allah'a yaklaşmanın en kestirme yolu, acziyet ve gönül kırıklığıdır.

(Kur'an-ı Kerim'in Yüce Meali, Fatiha, 1,
Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır)

İnsan, deprem gibi felaketler zamanında aczini ve zayıflığını dorukta hisseder. Sarsılmakta olan yeryüzünü nasıl durdurabilirsin? Bütün insanlar bir araya toplansa ne yazar?

İnsanın, dünya yaşamında asli vazifesi duadır. Duasının tam olması için aczini tam hissetmesi gerekir. Aczlerin tam hissedildiği nokta kıyamet vakti olacaktır. Dolayısıyla duaların tam olduğu ve Allah'a sığınmanın en dorukta yaşandığı nokta da yine kıyametin koptuğu gün olacaktır.



İnsanların kıyamet gününden daha âciz kalacakları başka bir gün yoktur.

(Kimyâ-i Saâdet, İmam Gazâlî)

Her musibet, kıyametin bir izdüşümüdür, bir gölgesidir. Ona akrabadır.

Kıyamet, hayat boyu yeterince ve layıkıyla hissedilmemiş bir aczin tam bir telafisidir. Dünya yaşamında aczini hep hissetmiş olan insanlara gelince onların kıyamet günü arşın gölgesi altında emniyet hissi içerisinde olacakları önceden bildirilmiştir.

On Dördüncü Perde



Dünya bir mükâfatlandırma yeri değil. Lezzet ve keyif yeri de değil. Dünya bu hedeflerle yaratılmadı. İmtihan için yaratıldı, ibadetler için yaratıldı, hizmet için yaratıldı. Dolayısıyla dünyanın insanı hazdan, keyiften dört köşe yapmak gibi bir görevi yok. Dünyanın asli görevleri var. Dünyada en çok yaşanan sahnelerden olan musibetler hakkında "Dünyanın asli yaratılış maksatlarına yardımcı mı değil mi?" diye bir soru sormak lazım. Yani musibetler ve hastalıkların, dünyanın asıl görevi her ne ise ona destek olan tarafları var mı, yok mu?

Dünyanın asıl yaratılış maksadı insanların imtihan, hizmet ve ibadetlerine zemin sağlamaktır. Hastalık ve musibetler ise bu önemli görevlere mâni olmuyor, aksine onlara kuvvet veriyor, destek oluyor, zenginlik katıyor. Madem burası Allah'a kulluk için var, insanın bir saatlik ibadetini bir günlük ibadet hükmünde kılabilen musibetlerden şikâyete hakkımız yoktur.

Allah'a yönelip teveccüh ederiz. Fakat ciğeri yanarcasına, gözü yaşlı bir şekilde, içli, yürekten konuşarak Cenâb-ı Hakk'a yakarmak bize her zaman nasip olmaz. Nasip olmuşsa hep böyle acılı, sancılı ve sıkıntılı dönemlere denk gelmiştir. Musibetlerin insanın ibadet kalitesini artıran bir işlevi vardır.

Tefekkür, musibet ve hastalık dönemlerinde daha sık ve yoğun gerçekleşir. Allah'ı düşünmek, kendini düşünmek, nefsini düşünmek, hatalarını düşünmek böyle dönemlerin harcıdır.

İlahi takdir, musibetler vasıtasıyla kişiyi duyarlı ve hisli olmaya yöneltir. Aczini ve zaafını ona hissettirir. Kendini Allah'ın huzurunda hissetmek, O'nun karşısında, O'nun varlığını hisseder bir hâle gelmek bu sayede yeniden mümkün olur. Musibet zamanlarındaki manevi hâlleri başka zamanlarda yakalayıp muhafaza etmek kolay değildir.



Kimine ağırlık olur gönlündeki yük / İnsana izzet verir hayvana yük / Fil yükü tutup yüklenmez bir merkebe / Gönlü isyan edene verilmez bir mertebe.

(**Kuşların Dili**, Şemseddin Ahmed Sivasi)

On Beşinci Perde



İnsan âciz, zayıf ve muhtaç yaradılışlıdır. Ona bu özellikler verilmiştir çünkü onun koruyucusunu, yardım edenini, muhafaza edenini araması ve bulması hedeflenmiştir. Yaratıcısı, insanın O'nu arzulamasını, aramasını, kendisine ulaşmasını murat ettiği için onu bu özelliklerle çevrelemiştir. Yardımını, desteğini ve dolayısıyla şefkat ve sevgisini ona göstermek için böyle yaptığını insana bildirmiştir de...



Bazı alışılmadık hazların belleği harekete geçirmesi gibi acı da aklı, aramaya zorlar.
(Proust ve Göstergeler, Gilles Deleuze)

İnsanın yaraları ağır olsa da dilediği zaman kullanabileceği merhemleri de tesirlidir. İnsan dünyada acılar içerisinde yaşasın diye değil, Kadîr-i Rahîm'e tevekkül ilacını kullansın diye yaralı yaratılmıştır.

İnsanın bu âciz ve yardıma muhtaç yapısı ilahi bir yaratılış tercihi olduğundan, Kur'an-ı Kerim insanın korunması için eline reçeteler ve dualar verir. Doksan dokuz ilahi ismi bu zayıf insanın istifadesine takdim eder. Zorluklara dayanması

ve tahammül etmesi için de ilahi yönlendirmeler ve çözüm önerileri içerir.

İnsan, ilahi rahmet kapılarını aczi ile çalar. Aczini anlatmak için kullandığı en temel ifade ise besmeledir. Besmele, aczin ilanı, rahmetin şefaatçisi ve davetçisidir.

İlahi kudreti celbeden bir şeydir insanın aczini hissetmesi... "Bismillah" kelimesi ise ilahi kudretin insanla alakasını kuran, tesirinin insana dokunmasını sağlayan bir ifadedir. Bismillah, insanı âcizlikten ve tıkanmışlıktan kurtaran ilahi bir sözdür. Söyleyenin ilahi bir takviyeyle ilerlemesini sağlayan bir hamledir. Bismillahla ilahi kudreti yardımımıza çağırmış ve işimize müdahalesini istemiş oluruz. Öyleyse insan, küçük büyük hiçbir hayırlı işini besmelesiz bırakmamalıdır.

Evet, insan âcizdir, ilahi kudreti ilan için âcizdir... Kudreti ilan ettiği en belirgin nokta da "Allahu Ekber." dediği noktadır. İnsan yetersiz, zayıf, narin ve kırılgan bir varlık olduğu için onun temel zikirlerinden biri de "Allahu Ekber" olmuştur.

İnsanın bir zikri de "İyyâke na'büdü ve iyyâke nestaîn."-dir (Yalnız Sana kulluk eder ve ancak Sen'den yardım dileriz. [***Fâtiha,*** 5]). Bu, insanın daima ilahi yardıma muhtaç olduğunu gösteren mukaddes bir ifadedir.

"Lâ kuvvete illâ billâh." (***Kehf,*** 39), "Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi'l-aliyyi'l-azîm." (***Buhârî, Ezân,*** 7; ***Müslim, Salât,*** 12) diyen bir mümin Kadîr-i Mutlak'a dayandığından Allah'ın izniyle her zorluğun üstesinden gelebilir.

Hakiki imanı elde eden insan kendi gücüyle değil, Cenâb-ı Hakk'ın kudretiyle ilerler. O, kendi izafi gücünden feragat etme yoluyla bu ilahi güçten nasiplenmiştir. İşte bu sebeple "Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi'l-aliyyi'l-azîm." övülmüş bir sözdür. Tekrarı da teşvik edilmiştir. Bu mukaddes söz, kendi kısıtlı gücünü bir yana bırakıp Cenâb-ı Hakk'ın kudret ve kuvvetine yönelme faziletine sahip olanlar içindir.

Sonsuz acz sahibi olan insana, sonsuz kudret sahibine dayanma izni verilmiştir. Mutlak kâdir bir sultana sığınmak ona sunulmuş en büyük imkândır. Bu bağlamda "Hasbünellâhü ve ni'me'l-vekîl." (Allah bize yeter, O ne güzel vekildir. [***Âl-i İmrân,*** 173]) zikri de insanın eline verilmiş bir başka sırdır. Bu ifade, netice nereye varırsa varsın, insanın Allah'a bağlı kalacağını ve O'na tam bir güven duyduğunu, kararı büsbütün Allah'a bırakmakla O'na teslim olmayı seçtiğini kendisine telkin etmesidir. Bu, aynı zamanda Hazreti İbrâhim'in (as) ateşe atılırken kullandığı cümledir. Ateş, Hazreti İbrahim'i (as) yakmamış, ona karşı serinlik ve selamet olmuştu.

Allah, âcizlikle kodladığı insanı, varlığıyla ferahlatmıştır. Ona kendisini zikir ve tesbih etme müsaadesi vermiştir. Anlayan biri için bunlar büyük izinlerdir.

On Altıncı Perde



İnsan, yaşama nazlı ve kırılgan bir varlık olarak getirilmiş. Ona kendi problemlerini tek başına çözebileceği gerçek bir güç de bahşedilmemiş. Ancak insanın yardımcısı ve koruyucusu "kun feyekûn" sahibi, "Ol der, olur." bir yaratıcıdır. İnsan yaratılış özellikleri gereği ne kadar âciz ve yaşam içerisinde ne denli zor bir durumda olursa olsun onun "kun feyekûn" sahibiyle olan irtibatı sürdükçe o, hep huzur ve güven içerisinde demektir.

İnsanın kendi çürük varlığına yaslanması hiçbir zaman önerilmemeli, kendisi gibi başka çürük tahtalara yaslanması da tavsiye edilmemeli, ona kudreti her şeye yetene yaslanması, şefkati sonsuz ve acıması bol olana dayanması telkin edilmelidir.

Bu zayıf bedeni ve bu kısıtlı iradesiyle insan, yaşamdaki yükleri kaldıramaz ve önündeki büyük zorlukları aşamaz. İşin tek bir çaresi vardır ki o da insanın başkalarına ve kendisine bel bağlamaktan vazgeçmesi, işini ilahi iradeye teslim etmesi, kendi sınırlı güç ve kapasitesinden sıyrılıp ilahi kudrete yönelerek tevekkül ibadetine yapışmasıdır.

Acziyet, zayıflık ve yetersizlik hisleri samimi ve güçlü bir tevekküle zemin sağlar. Böyle bir tevekkül de kendisine güvenilen kapının insanı boş çevirmemesiyle sonuçlanır.

Tevekküle ermiş kişi, kendisine hücum eden musibetlerle karşılaştığında Allah'a dayanır ve ferahlar. Yaşamdan ürkmek yerine ondan tefekkür dersleri almaya başlar.



Yer, her ayak yere düştüğünde onu karşılamak üzere oradadır ve yürüyüşün ritmi yerin orada olacağına olan inancımızdan gelir.

(**Yaratma Cesareti**, Rollo May)

İnsan, çaresiz ve köşeye sıkışmış hâliyle yaşama devam etmeyi gücüyle değil, imanı ve duasının desteğiyle başarabilir. Düşmanlarından da Allah'a sığınma yoluyla emin olabilir. Rabbinin Kâdir ismine bağlanarak, O'nun hizmetine girerek rahata kavuşabilir.

Bu zayıf ve güçsüz insana görünen yol şudur: Kendine ve imkânlarına değil, Allah'a güvenmek... Kendisini her gün Allah'a itimatla ilgili güçlü telkinlerle beslemek...

İnsan, bütün bu zayıflıklarına rağmen bir de asıl güç kaynağı olan Allah'tan gaflet içerisinde olursa kendine tam anlamıyla yazık etmiş olur. Kendisinden güç alacağı zata karşı isyanda bulunması, insan açısından en yanlış tercihtir.

İnsanı çökerten asıl şey Allah'la ilişkisinin zayıflığıdır. İnsanı ruhen tedavi etmek isteyenler, onun Kadîr-i Rahîm'le bağlantısını kurmadan bunu yapmak isterlerse başarılı olamayacaklardır.

On Yedinci Perde



İnsanın çöküntüyü ve çaresizliği hissedebilmesi aslında yeni bir başlangıç ve bir uyanıştır. Bu, kendisinin sonsuz derecede âciz ve desteğe muhtaç olduğunu kavrayarak, kendisine hakikatte kimsenin bir yardımı dokunamadığını görerek, ona yardım etmek isteyenlerin de kendisi gibi âciz varlıklar olduğunu keşfederek meydana gelen bir bilinçlenmedir.



En kudretli ruhların bile dayanılmaz bir zayıflık anı vardır...

(**Mağara**, José Saramago)

Saadette olmasını sağlayan şeyin; sevdikleri, imkânları ve başarıları olmadığını insana bildirmek için bu faktörlerin hepsi varken de ona içinden çıkılamayan geçici bir mutsuzluk hâli yaşatılabilir. İnsan böyle zamanlarda o eski saadetinin kaynağının, sahip olduğu imkânları ve başkaları değil de Rabbi olduğunu anlama irfanına erer. Allah vermezse -insanların ve imkânların mevcudiyetine rağmen- saadete erişilemeyeceğini öğrenir. Çarenin ancak Rahîm ve Kâdir olanda bulunduğunu kabullenerek aydınlanır.



Eğer Allah sizi yardımsız bırakırsa size kim yardım edebilir?
(Âl-i İmrân, 160)



Allah sizin için bir musibet dilese sizi Allah'a karşı kim koruyabilir?
(Ahzâb, 17)

Ebû Abdurrahman es-Sülemî, ***Sûfîlerin Edepleri*** kitabında konuyu şöyle açıklar:

"Tevekkül, insanın sadece Allah'a güvenmek yoluyla imkânlara, sebeplere veya insanlara bel bağlamaktan kurtulmasıdır. Bu vaziyetteki insan, Allah kendisine lütuf ve ihsanlarda bulunduğunda da onun elinden bazı nimetleri çekip aldığında da aynı rıza hâlini devam ettirir. Kendisine ayrılan kısmetin, zamanı gelince kendisine verileceğine inanır. Onun kendisine ayrılan kısmete güvenmesi, elindeki imkânlara ve etrafındaki insanlara güvenmesinden daha güçlüdür. Çünkü elindeki imkânların ve etrafındaki insanların başına beklenmedik bazı şeyler gelebilir. Allah katında kendisi için takdir edilene gelince o sabittir ve vakti zamanı geldiğinde ona muhakkak ulaşır."

On Sekizinci Perde



İnsanın ibadet, tevhit, tesbih, takdis, tekbir, hamd ve şükür gibi fıtrat vazifeleri ve yaratılış gayeleri vardır. Bunlar, insan hayatındaki esas görevlerdir. Bu görevlerini rahatlıkla yapabilmesi için de insana acz gibi yardımcı özellikler verilmiştir.

İnsanın yaşamındaki musibetlerin varlık sebebi de budur: vazifesini unutmaması ve bu fıtrat görevlerini zorlanmadan yapması...

Yaşamın var edilmesinden maksat; Rabbimizin kendini insana tanıtması, nimetler aracılığıyla kendini sevdirmesi ve böylece kendisine hamd ettirmesi olduğu için acz durumu insana verilmiş bir ceza değil, yaratılış özelliklerini rahatlıkla ortaya koyabilmesi için ona hediye edilmiş bir yetkidir, bir imkândır.

Yaratıcısını aramada, bulmada ve onu tanımada elinde hiçbir delil olmasa, ona bu konuda herhangi bir ilahi mesaj ulaşmasa bile acziyeti üzerinde tefekkür etmesi insanı murat edilen sonuca götürecektir. Mutlak hikmet, kudret ve rahmet sahibini acziyeti üzerinde düşünürken bulacaktır.

İnsan, ilahi rahmet ve kudrete kapsamlı ve geniş bir ayna olabilsin diye derin bir acz sahibi bir varlık olarak kurgulanmıştır. İnsanın böyle âciz ve her türlü desteğe muhtaç bir varlık olması, onun hakiki Rabbinin kim olduğunu göstermeye yeterlidir. Onun Rabbi, her şeyin bütün dizginleri elin-

de, hazinelerin tamamı yanında, her şeyin yanında nâzır, her mekânda hazır, mekândan münezzeh, âcizlikten uzak Kâdir ve Rahîm biri olabilir. Çünkü insanın sonsuz ve imkânsız ihtiyaçlarını giderecek, ancak nihayetsiz bir kudret ve sonsuz bir şefkat sahibi olabilir.

İnsan, kendisine ulaşan yardımlardan, kendisini gözeten ve her şeye gücü yeten şefkatli bir yaratıcının bilgisine erişir. Çünkü bu yardımlar, kudret ve rahmetin bariz göstergeleridir.



İlahî, sen Rabbimsin, bense kulunum. / Sen yaratansın, ben yaratılanım. / Sen rızık verensin, ben rızıklananım. / Sen sahip olansın, ben ait olanım. / Sen Aziz olansın, ben zelil olanım. / Sen zenginsin, ben fakirim. / Sen dirisin, ben ölüyüm. / Sen Bâki'sin, ben fâniyim. / Sen Kerim'sin, ben fakirim. / Sen affedicisin, ben günahkârım. / Sen kuvvetlisin, ben zayıfım. / Cömert sensin, ben dilenciyim. / Sen dualara cevap verensin, ben yalvaranım. / Sen şifa verensin; ben hastalananım.

(Veysel Karani Hazretlerinin Münacâtı)

İnsanın düğümlenmiş yaşam akışı iki adımla açılabilir. Öncelikle kudreti en büyük olanı bulmakla, sonrasında da içten bir şekilde yaklaşıp O'ndan yardım talep etmekle...

İnsanın asıl işi bütün yaşamdaki bütün tehlikeleri birer birer bertaraf etmek değil, öncelikle aczini ve yetersizliğini ilan etmektir. Aczini anlayan ve bunu itiraf eden, soluğu ilahi kudretin kapısında alır. İlahi kudret de bir başka özelliği olan rahmet üzerinden, bu büyük adımı atmış olan insanı kucaklar ve sakinleştirir. Onu yakınlığına ve dolayısıyla emniyet hissine buyur eder.

Normalde, insanı bütün canlıların aşağısına düşüren bu bitimsiz aczi ve zayıflığı, İslam ışığıyla nurlandığı zaman onu bütün yaratılmışların üstüne çıkarır. O, nurlanmış aczi üzerinden girişiği niyaz ile seçkin bir yeryüzü halifesi olur.

Beyaz bir çizginin siyah bir zeminde daha net görünmesi örneğinde olduğu gibi, ilahi kudretin insan aynasında berrak bir şekilde yansıyabilmesi için insan kalbinin zayıflık hisleriyle yüklü olması murat edilmiştir. Bu amaçla insana acziyet konusunda derinlik kazandırılmıştır. Ayrıca o, zorlukların ve tehlikelerin ortasında bir dayanak merkezi, bir tutanak noktası arasın ve onu ararken de Rabbine kavuşabilsin diye böyle yaratılmıştır.

İnsan kendi zayıflığını ve mahlûkatın aczini keşfedip fark ettiğinde aynı zamanda ilahi kudretin azametini de fark etmiş olur.



Nefsini âciz görürsen Rabbini Kâdir, nefsini muhtaç görürsen Rabbini Samed, nefsini fâni görürsen Rabbini Bâki görmüş olursun.

(**Allah'ı İnkâr Mümkün mü?**, Filibeli Ahmed Hilmi)

On Dokuzuncu Perde



İnsanın etrafını çepeçevre saran ve yakasını hiç bırakmayan sıkıntılar, ilahi dergâha ve duaya yönelmesi, sonsuz kudret sahibi olanla bağ kurabilmesi maksatlıdır.

İnsanın aczinin, zayıflığının, muhtaçlığının ve sıkıntılarının sürekli kılınmasının sebebi, onun duasının süreklilik arz etmesinin murat edilmiş olmasıdır. Aczinin sürekli olduğunu fark edip duasını da sürekli hâle getirebilmiş birisi, aslında ilahi kudret ve merhametin gölgesinden hiç ayrılmadan yaşamanın yolunu bulmuş demektir.

Bunca âciz ve zayıf bir varlığın büyük sermayesi ve tükenmez gücü duadır. O yüzden insan duaya yapışarak yaşamalıdır.

Kâmil insan, acziyet ve zayıflığı vesilesiyle ilahi dergâha sürekli bir şekilde yönelir ve Allah'tan daima medet ister. İçinde bulunduğu hazin ve zor durumu yalvarışla ilan ederek kul olduğunu gösterir.

İnsanın bu âcizlik yönü, âciz olmayan Allah'a yönelmekle tamamlanınca anlam kazanır.

İnsanın Rabbi ile kurduğu en kuvvetli ilişki; acziyet, zayıflık ve yetersizlik hisleri üzerinden kurduğu ilişkidir. Çünkü bitimsiz bir aczi olanla sonsuz kudret sahibi olan arasındaki en etkili ilişki, bu zıtlık üzerinden kurulabilir.

Duanın en zirve yeri olan secde ise insanın ana yurdudur, baba ocağıdır. Çünkü aczini en uygun nitelikte ifade edebildiği yerdir orası.

Mümin, her şeyi Rabbinin emrine bağlı görür, karşılaştığı her zorlukta hemen Rabbine iltica eder. İlahi kapıları dua ile çalar. Tevekkülle O'na dayanarak her musibete karşı dayanır. İmanı, ona eşsiz bir emniyet duygusu sağlar.

Sahaflar Şeyhi Muzaffer Ozak'ın, ***Envâr-ül Kulûb*** kitabından bir alıntı:

"Ey yüzü ak ve gönlü pak mümin! Dünya hayatında varlık da yokluk da devamlı olmaz. Her varlığın bir yokluğu, her yokluğun da bir varlığı olur. Nice azizler zelil, nice zeliller de aziz olabilir. Yılın dört mevsimi, akıl sahipleri için ne büyük ayetlerdir. Okuyabilene aşk olsun!.. Daima yağmur yağmaz, hava her zaman açık olmaz. Havalar bazen gayet güzel olduğu gibi bazen soğuk, fırtınalı, tipili, esintili olabilir. Hayat da aynen böyledir. İnsanlara şükür nimetini tattırmak, hamdüsena izzetini artırmak, onlara aczini ve haddini bildirmek için Hak Teâlâ bazen verimli toprakları çöl, kızgın ve çorak çölleri bereketli topraklar hâline getirir. Bu çeşit değişikliklerde sayısız âyât-ı beyyinât vardır. Akıl sahipleri için birçok delil ve ibret vardır. Bunları düşünebilene ve bu düşünme nimetine malik ve mazhar olanlara ne mutlu!"

İnsan, baştan aşağı yetersizlik ve zayıflık içindedir ama buna dair kavrayışı zayıftır. İnsanın öncelikle bu vasıflarını keşfetmesi, kabullenmesi ve özümsemesi gerekir. Bundan sonra insana düşen, vaziyeti hem içsel hem de sözlü olarak duaya çevirmesidir. İnsanın kusurlarını, yetersizliğini ve güçsüzlüğünü kavrayıp onu duaya dönüştürmesi büyük bir irfandır.

Aczini en iyi bilen insan, dua eden insandır. O, dualarıyla hem aczini fark etmiş hem de onu en uygun makamda ilan etmiş olur.

Zaten insan, Allah'ı daha çok yalnız kalınca hatırlar. Kendisini zayıf ve güçsüz hissedince O'nu anar. Dertlere boğulunca O'na yönelir. Korkulara kapılınca O'na sığınır. Çaresizlik hâli onu Allah'ın huzuruna getirir.

Hazreti Mevlânâ, ***Fîhi Mâ Fîh*** eserinde bu tabloyu şöyle yorumlar:

"Çaresizlik anlarında herkes Allah'a yalvarır. Bir ağrı çekerken, felakete uğradığında veya korku zamanlarında herkes Allah'tan yardım ister. Çünkü O'nun kendilerini duyup işiteceğinden ve dualarını cevapsız bırakmayacağından emindirler. Duayla da kalmaz, başlarındaki musibetin kaldırılması için iyiliklerde bulunur ve sadakalar verirler. Çünkü Allah'ın iyilikleri ve sadakaları kabul edeceğinden şüphe duymazlar. Allah onları zor durumlarından kurtarıp güvene erdirdiğinde ise onların o ihlaslı hâlleri kaybolur, inancın yerini kuruntular alır. Şöyle demeye başlarlar: 'Ya Rabbi! Samimiyet ve ihlasla sana yalvarıp yakardığımız o tatlı hâletiruhiye nerede? Zindanın bir köşesine çekilmiş, bıkıp usanmadan bin kere 'Kul hüvallâhü ahad' okuyorduk. Sonunda dualarımız kabul edildi ve o hapishanenin dışına çıkarıldık. Fakat bu kez bu karanlık dünya hapishanesinden kurtulabilmek için senin yardımına muhtacız. O ızdıraplı hapishaneden kurtulmuş vaziyetteyken ne oluyor da samimiyetle, ihlasla sana yönelemiyoruz? Üstelik gönlümüze bin türlü vesvese geliyor ve kendi kendimize, 'Dualarımızın acaba bir yararı olur mu?' diyerek tereddüt içinde kıvranıyoruz. Bu kuruntular, bu şüpheler bizde üşengeçlik ve endişeye yol açıyor. Ey Rabbimiz, bu vesveseyi kalbimizden söküp atacak hâlis iman nerede?'"

Zor duruma düşen, kendisine yalvardığı zaman onun imdadına yetişen, sıkıntısını gideren kim?

(Neml, 62)

Yirminci Perde



İnsan; aczi, zayıflığı, muhtaçlığı ve karşılaşacağı tehlikelerin çokluğuyla Allah'ın kudretine, zenginliğine ve şefkatine ayna tutar. O, ancak içine düştüğü bu zor durumlar üzerinden Rabbinin sonsuz kudret ve rahmetini tanır ve bu sayede o kudret ve rahmetle ilişkiler kurmaya başlar.



Hem bize hayat niçin bağışlandı? Bedenimiz acılar içinde kıvranırken bile yüreğimizi zenginleştirelim diye değil mi?

(**Theo'ya Mektuplar**, Vincent Van Gogh)

İnsan, onun her işini bilen, her ihtiyacının farkında olan, her derdini ve sıkıntısını anlayan, fıtri duasını işiten, isteklerini yerine getiren, ağlamalarını gülmeye çeviren, ihtiyaçlarını hikmetle, ilimle, şefkatle giderenle yani Rabbinin varlığıyla daima temas içinde olmaya muhtaçtır.

İnsan gariptir. İnsan yalnızdır. İnsan ümitsizdir. İnsan kimsesizdir. İnsan zayıftır. İnsan çaresizdir. Hastadır, âcizdir, fânidir. İnsan af arayan, yardım dileyen bir yapıdadır. İşte bu sebeplerledir ki o, "Ya Rabbi, ya Rabbi" diyerek yaşamanın

kendisine en çok yakıştığı varlıktır.

Cenâb-ı Hak, insana zayıflık, acziyet ve muhtaçlık hisleri vermiştir, evet. Fakat bunları birer eziyet olarak değil, bilakis bir lezzet kaynağı olarak vermiştir. İnsan bu duyguları acı bir felaket olarak yaşıyorsa bu, onları yanlış istikamette kullandığından ötürüdür.

Allah karşısında âcizlik, yetersizlik ve muhtaçlık acı değil, en tatlı ruh hâllerindendir. Zayıflığımızı, çaresizliğimizi hissederek O'na yöneliriz. Dünyada yaşanabilecek en huzurlu anlar bu yönelişlerde saklıdır. İnsanın, zayıflığını ve güçsüzlüğünü iliklerine kadar hissettiği o çaresizlik anlarında Rabbine tam sığınmanın hazzını başka bir şeyde bulması mümkün değildir.



Anlaşılan, şikayet etmek ve kendine acındırmak insanın ezeli bir ihtiyacıydı. Yaş ve gururun hiçbir tesiri yoktu. Parmağını yakmış bir bebek için nasıl en iyi ilaç, bir anne gözünden dökülen yaşlarsa beyaz saçlı ihtiyar için de öyleydi.

(**Akşam Güneşi**, Reşat Nuri Güntekin)



Acıda zevklerin en tatlısı ortaya çıkar, bir şartla ki insan kendisi için başka bir çarenin kalmadığını derinden anlamışsa!

(**Yeraltından Notlar**, Fyodor Dostoyevski)



Kutsal Kâse'ye giden yolun başlangıcı ormanın en karanlık bölümüdür ve ihtiyacınız olan asıl şey, bakmayı en istemediğiniz yerdedir.
(**Düzenin Ötesinde**, Jordan B. Peterson)

Bu hâletiruhiye öyle lezzetlidir ki onu tatmış olanlar kendi izafi güç ve imkânlarından şiddetle kaçınıp Allah'a acz duygusu ile sığınmışlar. Zayıflıklarını, korkularını ve yetersizliklerini dualarının içeriklerine malzeme yapmışlar. Tıkanmışlıklarını Cenâb-ı Hakk'a ilan ve itiraf etmiş, 'Rabbim! Zayıfım, âcizim, çaresizim.' diyerek rahatlamışlardır. Bu duyguları dua içine katmak, bir şefaatçi gibi dualarının kabulüne de vesile olmuştur.

Yirmi Birinci Perde



Acziyet bir yandan da enaniyetin ve kibrin terbiyesi için insana yüklenmiştir. Bu duygu insana kendisinin Rab olmadığını, kural koyucunun kendisi olmadığını gösterir. Ona rubûbiyet değil, ubudiyet varlığı olduğunu yani ilah değil kul olduğunu bildirir.

Yaşamın zor sahneleri olan musibetler de doğrudan bir şekilde nefsin firavunluk duvarına darbeler indirir. Kimi zaman da o duvarı büsbütün yıkar. Ona aczini, zayıflığını ve yetersizliğini gösterir. Aczini bilmek, hakikatteki etkisizliğini bilmek demektir. Aczini bilmek, enaniyete ve kibre mağlup olmamak demektir.



Nefsi dört savaş aletiyle yenebilirsin. Sessizlik hançeri, açlık kılıcı, yalnızlık mızrağı, uykusuzluk silahı...
Bu silahları kuşanmayan kişi nefsine galip gelemez.
(Pendnâme, Ferîdüddin Attâr)

Acz duygusunun yaşandığı merkez nokta olan duada ellerimizi açarız fakat yumruk yapmayız. Çünkü maksadımız gücümüzü değil, zayıflığımızı göstermektir. Yumrukları sıkmak gücü göstermek demektir. Duadaysa gösterilmek istenen asıl şey güçsüzlüktür.

Tutulduğu musibetler yağmuruna rağmen Rabbine yönelmek istemeyen, firavun gibi ilahlık dava eden, ne kadar acılar çekerse çeksin bu kötü tavrından vazgeçmeyi pek düşünmeyen insanlar da çıkar. Aczini görmeyen ya da onu kabullenmeyen böyle biri, esarete düşer ve aynı zamanda o aczin mahkûmu olur.



Hakîm-i Tirmizî'ye 'Halkın sıfatı nedir?' diye sorulunca o şöyle demiştir: 'Apaçık bir âcizlik içinde iken büyük davalara kalkışmak...

(Kuşeyrî Risâlesi, Abdülkerim Kuşeyrî)

Âciz, muhtaç ve kusurlu bir varlığız ama bu gerçeğin çoğu zaman farkında değiliz. Bunu fark edebildiğimiz zamanların başında hastalık dönemlerini sayabiliriz. Bedenine "Yataktan kalk!" diyorsun, kalkmıyor. "Yürü!" diyorsun, yürümüyor. İnsanın enaniyeti, kibri kırılıyor. Hele de bu durum uzun sürmüşse...

Kendini güçlü addeden, gençliğine, eğitimine, çevresine ve belki parasına güvenen insanlar böyle zamanlarda bir kırılma yaşar. Bu, hemen her insan için geçerlidir. Başarısızlığa uğradığımız zamanlar da böyledir. Yaşlılık da böyle bir dönemdir. Bir çözümsüzlükle karşılaşmak da aynı etkiye neden olur. Onlarla karşılaşınca aczimizi derinden hissederiz. Böyle zaman dilimlerinde kibir ve enaniyet perdesi yırtılır. İnsan eğer önüne çıkan bu eğitimi doğru alırsa, bu terbiye sistemini çözerek kendi zayıflığını keşfetme yolunda adımlar atarsa büyük ilerlemeler kaydeder.

İnsan, aczini ve zayıflığını kavrayışı nispetinde Cenâb-ı Hakk'ın kendisine olan yakınlığını ve muhataplığını hisseder. Kendinde güç, zenginlik, iktidar ve benlik vehmettiği miktarda ise Allah'tan uzaklaşır.

Aczini, kusurluluğunu, muhtaçlığını görmek, insanı başkalarından dua istemeye de sevk eder. Bu da nefis terbiyesinin bir parçasıdır.

İnsan, yola nefis terbiyesi için çıkmışsa, riya ve kibir gibi hastalıklarından kurtulmak maksadıyla ilerliyorsa musibetler bu yolda onun yardımcısıdır. İnsanın başına gelen musibetlerin bazıları ona ihlası, yalnız Allah rızasını hedefleyen bir insan olma pozisyonunu kazandırmak için vesiledir. Hâl böyle olunca insanların gözünden düşmenin bile (buna itibar kayıplarını da dâhil edebiliriz) manevi bakımdan kazandırdığı pek çok şey vardır.



Allah seni insanların karalamalarına maruz bırakıyorsa bu seni kendisine döndürmek içindir.

(Gelin Tâcı, Atâullah İskenderî)



Görüyorsun ki şu halkın çoğu Yaradan'dan hoşnut değiller. Nerede kaldı ki senden hoşnut olsunlar.

(Gönül İncileri, Abdülkadir Geylanî)



Allah ne zaman seni yarattıklarından uzaklaştırıyorsa bil ki sana bir yakınlık kapısı açmak istiyordur. Ne zaman dilini duaya sevk ediyorsa anla ki sana bir şeyler vermek istiyordur.

(Hikem-i Ataiyye, Atâullah İskenderî)

Yirmi İkinci Perde



Kur'an-ı Kerim'de "İnsan zayıf yaratılmıştır." (Nisâ, 28) buyurulur. İnsanın zayıflığı ilahi bir tespittir. Bu ilahi tespite göre insanın, zayıflığının farkında olması gerekir.

İnsan kendini kuvvetli, kudretli görebilir. Ama ***Kur'an-ı Kerim***'de; insan kuvvetlidir, güçlüdür, dayanıklıdır, zengindir, donanımlıdır, mealinde bir ayet bulunmaz. Kendini kuvvetli zannedenlerle alakalı bazı ayetler vardır ama o ayetler, onların hatalı yorumlarını açığa vurmak ve müminleri böyle iddialara kalkışmaktan sakındırmak içindir.

Bu zayıf insanın yaşadığı hayat da zor bir hayattır. Yaşamın zor oluşu da bir başka ayetin ifadesidir: "Hiç kuşkusuz biz insanı zahmetli, meşakkatli bir hayat içinde yarattık." (***Beled,*** 4).

Dünya sahnesine çıkarılan insan, burada pek çok defa hazin sahnelerle karşılaşır. Zorluklara ve hastalıklara rast gelir. Dünyanın vadettiği, önce bir dönem hastalık ve musibetlerin eşlik ettiği yaşam, ardından yaşlılık ve sonrasında ise ölümdür. Kabul etmek gerekir ki yaşamın ana durakları bunlardır. En güzel günlerimiz en hüzünlü sonlarla biter. Gençliğimiz yaşlılıkla, mutlu günlerimiz musibetlerle noktalanır.



Dünyanın nasıl bir sıkıntı kapısı olduğu malum. İnsanın ne kadar zayıf bir varlık olduğunu da tarife gerek yok...

(**İntibah**, Namık Kemal)



Sükûn-ı lâyetenâhîye varmamız yeğdir / Nedir hayât uzayan ıztırâbtan başka?

(**Bebek Gazeli**, Yahya Kemal)



Her âkıle bir derd bu âlemde mukarrer, / Rahat yaşamış var mı gürûh-ı ukalâdan?

(**Terkîb-i Bend IV**, Ziya Paşa)



İnsan bu âlemde hem dert ve gam eseridir hem elem ve hastalık müptelasıdır, hem tokluk ve açlık hastasıdır hem şehvet ve tamâ zelilidir. Bu yüzden rahat yüzü görmez. Ona tam bir zevk ve sefa nasip olmaz. O eğer bir lezzeti arzu ile ele geçirdiyse nice zaman onun getirdiği sıkıntılardan kurtulamaz.

(**Marifetnâme**, Erzurumlu İbrahim Hakkı)

İnsan acziyetiyle birlikte pek ağır bir hayat yükünü yüklenmiştir. Bu sebeple de daima vaveylâ durumundadır. Ruhu hep darlıklar ve sıkışıklıklar içindedir.

Peki, zor bir yaşam içerisinde bu zayıf varlığın takviyesi nedir? Elbette, bizzat Rabbidir. Allah her insanın yanındadır, yakınındadır, ehadî tecelliyle her insanla birliktelik içerisindedir. İnsanın aczini tedavi eden en büyük şey budur. Yaşamın zorluklarını büsbütün ortadan kaldıran da budur.

İnsan engelsiz, müdahalesiz, şartsız bir şekilde; her hâlinde, her sıkıştığında ve her yerde ilahi hazinelerin sahibine yönelebilir, ilahi huzura çıkıp ihtiyaçlarını arz edebilir, ilahi kudrete dayanıp rahmete erebilir.

İnsanın yolunu aydınlatan, o yolu emniyetli hâle getiren, yüklerini hafifleten, üzerindeki baskıları ortadan kaldıran pratik bir takviye daha vardır ki o da dindir. Din, bir açıdan insana bu zor yaşamda kolaylaştırıcı bir takviye olarak da gelmiştir.



Yâr ile her daim beraber olan, iğne deliğinde bile olsa geniş bir sahradadır. Bu birliktelikten mahrum olan, cihanın geniş sahrasında cennette gibi görünse bile aslında iğne deliğindedir. Bu sebeple, genişliğiyle Hakk'ın sırrına tecelligâh olan kalp makamını elde etmek gerekir.

(**Şerh-i Rumuzat-ı Hacı Bayram Velî**, İsmail Hakkı Bursevî)

Konu, askere alınan kişinin kendi zayıflığından bir anda kurtulup ordunun gücüne ulaşması örneğindeki gibidir. Böyle bir kişinin (ordu adına hareket ettiği için) kimseden korkusu kalmamıştır. O artık "Kanun namına, devlet namına!"

diyerek her işin üstesinden gelebilen, her zorluğa karşı dayanabilen bir özelliğe kavuşmuştur.

İnsan, Allah'a kulluk yoluna girmezse zamanla kendini kendine ait zannetme yanlışına düşer. Bu hatalı düşünceyi sürdürdükçe zayıf varlığı ve kısıtlı iradesiyle bu fırtınalı yaşamı sağlıklı bir şekilde sürdüremez olur.

İnsan, Allah'a bağlanmadığında oldukça âciz, zayıf, sayısız musibete maruz, elemli bir canlı durumuna düşer. Kendi yükünü bile yüklenemeyen bu insan, koca dünya yükünü yüklenmek zorunda kalır. Dünyada cehennem azapları çeker.

Yirmi Üçüncü Perde



İnsan yaşamın en nazlı ve en kırılgan varlığıdır. Onun zayıflığında yatar kuvveti. Onun âcizliğidir kudreti. Onun âcizliği ve muhtaçlığı vesilesiyledir ki kâinat ona hizmetkâr kılınmıştır.

Güneş'i, Ay'ı ve madenleri insanın kullanımına sunan, bitki ve hayvanları onun istifadesine veren, bin bir ilahi ismi onun yardımına gönderen, ona bir anne-baba ile ebeveyn şefkatini tayin eden, yaşamını sürdürebilmesi için toplumun dayanışmasını ona lütfeden etken vesile, onun gücü ve yetenekleri değil, acziyeti ve zayıflığıdır.



İnsan üretmeden tüketen tek yaratık. Süt vermez, yumurta yumurtlamaz, ne sabanı çekecek gücü vardır ne de tavşan yakalayacak kadar hızlı bir koşuşu... Gene de tüm hayvanların efendisidir.

(**Hayvan Çiftliği**, George Orwell)

Kâinatın insana yani bu âciz varlığa, bu kırılgan çocuğa hizmetkâr kılınmasının bir bedeli ve bir şükrü de olmalıdır. Bu büyük hizmetkârlığın şükrü ve bedeli, aczini, dayanık-

sızlığını ve zayıflığını anlamak, bunu dua üzerinden Allah'la irtibat kurma eylemine dönüştürmektir. İnsan, bedeli böyle öder ve bu şükrü yerine böyle getirirse kâinatın ona hizmetkârlığından daha büyük nimetlere de mazhar olacaktır.

İnsanın acziyet ve muhtaçlığını kavrayabilmesinin en kısa yollarından biri Kur'an-ı Kerim'i okumasıdır. Kur'an, insanın acziyetini ve muhtaçlığını insana bildiren ve bunu sürekli vurgulayan bir kitaptır.

İnsanın ne olduğunu en iyi bilen, onun Yaratıcı'sı olduğuna göre insanın bu narin ve zayıf yaradılışının kabulü de kelâmullah olan Kur'an'da insan hakkında geçen değişmez tespitlere bakılarak anlaşılabilir.

Kur'an-ı Kerim insanı kâinatta ve Allah karşısında nasıl konumlandırıyor? Cenâb-ı Hak insanın en çok hangi hâlinden ve duruşundan razı? Görünen manzara şudur: Aczini ve muhtaçlığını hisseden ve dolayısıyla ilahi kudretten ve rahmetten nasibini isteyen insan, Allah'ın en çok razı olduğu insandır.



Kim ki teslim olmuştur, bilin ki o, âlemi teslim almıştır.
(**Hayalin Hakikati**, Taşkın Tuna)

İnsan, varlıklar arasında nazik olandır; kalender olandır. İnce ve hassas ruhlu olandır. Şayet yaratılmışlar arasında insandan daha üstün bir varlık bulunsaydı o, insandan daha âciz, daha narin, daha hisli, nimetlere daha muhtaç bir varlık olmalıydı. Yoksa aynı anda yüz farklı yerde bulunabilen, insandan daha uzun boylu, gözleri daha uzağı gören ve beyni daha çok işlem yapabilen olası bir varlık, insandan daha üstün bir varlık olmayacaktır.

Yirmi Dördüncü Perde



İnsanın şüpheler taşıması doğaldır.

Şüphe bir taraftan sevindirici bir durumdur. Çünkü Allah'a iman yolculuğuna çıkan insanı geliştiren şey şüphelerdir. Bir şüphe doğar, sen yanıtlara ulaşır ve yükselirsin. Bir şüphe daha doğar, sen yine yanıtı bulur ve imanını daha da kuvvetlendirirsin. Şeytan imani konularda insana vesveseler verir ve insan da o sarsıntıya uğratan şüphe üzerinde araştırma yapmaya yönelir. Şüphelerim olduğuna göre imanımda bazı boşluklar var, onları bir an evvel gidermeliyim, diye düşünür ve konu üzerinde çalışmaya girişir.

Ashâb-ı Kiram'dan bazıları Hazreti Peygamber'in (sav) huzuruna çıkıp sıkıntılı bir durumlarını arz ederek: "Bazılarımızın aklından öyle bir kısım vesveseler geçiyor ki bunu burada söylemenin günah olacağı kanaatindeyiz." demişlerdi. Hazreti Peygamber (sav) "Gerçekten böyle bir korku duyuyor musunuz?" diye sormuş, oradakiler de, "Evet." deyince "İşte bu, imandandır." diye karşılık vermişti. (***Müslim, Îmân,*** 209)

Şüphe sahibi olmak bir nimettir. Şüphe yoksa yolculuk durma noktasına gelmiş demektir (Ya da hedefine varmıştır.). Yolda olana şüpheler verilir. Şüpheler, yolda olmaktan vazgeçene de yolun sonunu getirmiş olana da verilmez.

İnsanın iman ve itikat konularında şüpheleri, vesveseleri olabilir. Kendisine şüpheymiş gibi gelen oysa şüphe değil,

yalnızca vesvese olan düşünceleri de olabilir.

Öncelikle vesvese ile şüpheyi birbirinden ayırmak gerekir. Zira şüphe ile vesvese arasında önemli bir fark vardır. Şüphe inancın konusudur. Vesvese ise bir imtihan çeşididir. Şüphe sanılan vesveseler pek çoktur.

Bir insan Allah'ın varlığından şüphelendiğini düşünebilir. Hazreti Peygamber'in (sav) peygamberliğinden şüphelendiğini de... Kaderin varlığından şüphelendiğini sanabilir. Ahiretin olup olmadığından şüphelendiğini düşünebilir. Fakat kimi zaman bunlar itikadın bir konusu olan şüphe değil, yalnızca birer vesvesedir. Bir farkla ki şüphe kılığında, şüphe elbisesiyle çıkagelmişlerdir.

Şeytana insanın zihin, kalp ve hayal dünyasına iletiler gönderme yetkisi verilmiştir. İnsan o iletileri kendi fikri zannederse yanılır. Hele de bunları kendi inancı zannederse...

Kafamızın içinde gezen her düşünceyi kendi aklımızın ürettiğini düşünmemiz yanlıştır. Zihnimize gelen her şey bizim kendi fikrimiz değildir.

Akla düşen her düşünceyi benimseyip sahiplenmek, pek çok vesveseyi şüphe olarak görme yanlışını da beraberinde getirir.

Kimi düşünceler bizi bir geçiş noktası olarak kullanırlar, zihnimizi bir saha gibi kullanıp geçerler. İçeriye bir tohum atıp ortadan kaybolurlar. Biz de onları kendi fikir mamulümüz zannederek yanlış bir yola gireriz.

Şeytanın zihnimize attığı düşünce tohumunu aklımızın ürettiğini zannederek onu bir şüphe olarak nitelendirmek ve nihayetinde maneviyattan şüphelerimiz, itikadımızda noksanlık, inancımızda bozulma var diye düşünmemiz yanlıştır.

İnsan, zihnine gelen her düşünceyi kendi iradesiyle bertaraf edemez. İnsan sadece zihnindeki, kendi aklının ürünü olan düşünceleri ıslah edebilir, kendi kalbindeki inançları tashih

edebilir ki zaten bunları yapmakla yükümlüdür. Gelgelelim, insanın zihnine kendi iradesiyle ortadan kaldıramayacağı düşünceler de gelir. İnsan iradesi bu çeşit düşüncelere hükmedebilecek bir özellikte değildir. Yani insan bu meselelerden kendi gayretiyle sıyrılamaz. Bu vesveseleri kendi düşünce gücünü kullanarak toparlayamaz. İnsanın iradesi oraya ulaşamayacak bir yetersizliktedir. Ama şeytanın eli oraya rahatlıkla uzanabilir. İmtihanın bir özelliğidir bu.

İnsanın böyle düşüncelerin gelmesini engelleme ve geldikleri anda onları çözebilme imkânı yoktur. İnsanın düşünsel imkânlarını geride bırakan ve üzerinde (takdir edilmiş) bir süreliğine hiçbir hamle yapamayacağı türden vesveselerdir bunlar. İnsan da bu tür düşünceleri düzeltemediği için itikadını kaybetmiş olduğunu zannederek ve kalbi ile maneviyatı bozulmuş diye düşünerek ikinci bir zarara daha uğramış olur.

İnsanın kendi iradesiyle düzeltmekten sorumlu olduğu düşünceler değildir bunlar oysa... İnsan bunları düzeltmek değil, yalnızca bunlara sabretmek imtihanındadır. Bunları düzeltemedi diye inanç çizgisinden çıkmış olmayacaktır. Böyle düşüncelerin kendisine uğradığı kişi böyle bir misafire maruz kaldığından dolayı dinî bir sorumluluk taşımaz.

Bunu başka bir açıdan, akli dengesi bozulmuş olan birinin dinî ve hukuki yükümlülüğünün olmaması konusuna benzetebiliriz. Delinin de pek çok düşüncesi vardır ama bunların hiçbirinden sorumlu değildir. Çünkü delinin iradesi bu düşünceleri yenebilecek bir irade olmaktan uzaktır. İnsan da bazen zihnine atılan düşünceler karşısında delinin çaresizliğine benzer bir çaresizlik içine düşer.

Zihne konup geçen böyle düşüncelere karşı gökyüzü gibi olmak gerekir. Hava ne kadar sık değişirse değişsin, ister yağmur ister dolu yağsın, gökyüzü bunlardan etkilenmez. Gökyüzü her hava olayının öncesinde de sonrasında da yine aynı gökyüzüdür.

Zihne uğrayan böyle düşünceleri zihnin mukim sakinlerinden saymadıkça, onların ev sahibi değil de misafir olduklarını bildikçe mesele kalmaz.

Bu gibi düşünceleri sahiplenip onlarla kendimizi birleştirmemiz ve onları zihnimizin ev sahibi olarak görmemiz yanlış olduğu gibi onları kendilerinden bir an önce kurtulmamız gereken tehditler olarak görmek veya bütün dikkatimizi vermeyi hak eden ciddi birer sorun olarak ele almak da yanlıştır. Bize saldırdıkları ilk anda derhâl onlardan kaçmamız, onlarla hemen savaşmaya başlamamız da gerekmez. Biz odaklanmadığımız ve savaşa girmediğimiz takdirde onlar geldikleri gibi giderler, böylelikle zaman ve enerjimizi de almamış olurlar.

Yirmi Beşinci Perde



Düşünceler, kelimeler gibidir. Biz onları yan yana toplayıp bir cümle hâline getirmedikçe kelimelerden fazla etkilenmeyiz. Benzer şekilde zihnimize üşüşen düşünceler, onları özel bir gayretle bir araya toplamadığımız müddetçe bizi tesirleri altına alamazlar.

Düşünceler zaman zaman acı verir. Ama verdikleri bu acı sebebiyle onlarla kavgaya tutuşmak daha çok acıya sebep olur. Zihne uğrayan bu çeşit misafir düşüncelere savaş açarsak mağlup oluruz. Çünkü onlar sayısızdır. Ayrıca tam anlamıyla mağlup edip onların kökünü kazıyan kimse de olmamıştır.

Bizi huzursuz eden böyle düşünceleri yok etmeye, ortadan kaldırmaya çalışmak yerine en doğru yöntem, onlardan rahatsız olmamak, onlara odaklanmamak ve dahi onları kendi hâllerine bırakıp gelip gidişlerini sükunet içerisinde seyretmektir. Bunu başarabilirsek göreceğiz ki altından kalkmaya çalıştığımız yük ve yıkmaya çalıştığımız engel aslında öteden beri gerçek manada hiç var olmamış.

Bir düşüncenin insanın sorumluluk ve mükellefiyet alanına girmesi için onun sadece bir düşünce olması yetmez, aynı zamanda zihinde onaylanma ve benimsenme aşamalarını da geride bırakmış olması gerekir. Ayrıca zihinsel olarak birtakım temellerden ve delillerden beslenmiş olması icap eder.

Düşünce ne zaman bir inançtır? Bunun cevabı şudur: iç dünyamızda onaylandığında ve yürekten benimsendiğinde... Yani

hem akıl hem de kalple tasdik edildiğinde... Akıl ile kalbin tasdik ettiği ve ayrıca dilin de ikrar ettiği düşünceye "inanç (itikat)" denir. Tahayyülde ve tasavvurda kalan düşüncelere "inanç" denmez. Şüphelerde de durum böyledir. Şüphenin bir delilden ortaya çıkması, aklın ve kalbin tasdikini alması şarttır; aksi takdirde bu şüphe değil, yalnızca bir vesvesedir. Zihindeki şüpheler, inanç seviyesine ulaşamadıkları yerlerde vesvese aşamasında kalmışlar demektir. Dolayısıyla böyle düşünceler kişiyi dinden çıkarmaz, onun maneviyatına halel getirmediği gibi itikadını da bozmaz.

Fakat akıl ile kalbin onayından geçmiş ve yürekten benimsenmiş düşünceler elbette birer vesvese değil, itikadın da konusu olan şüphelerdendir. Onlar insanın inanç ve itikadını sarsan ve kimi zaman da ortadan kaldıran afetlerdir.

İnanç dediğimiz şey, bir ölçüye tabidir. Birtakım delillerden beslenmekte olup gerçek bir zihinsel ve hissî arka plana sahiptir. Fakat vesveseler delillerden beslenmez ve bir ölçüye de sahip değildir. Onlar, birtakım gelip geçici, uçuk fikirlerdir. İnsanı aniden basar ve bir süre sonra birden terk ederler. Benimseme ve özümseme makamında olmadıkları için ve bir ölçüye göre de gelmediklerinden dolayı, onlara maruz kalan bir insanın inancını kaybettiğini, itikadında şüpheye düşerek onu zedelediğini zannetmesi hatalıdır.

Böyle bir fikre (mesela ahiretin olmayacağı fikrine) bu şekilde bir süreliğine kapılmış bir insan, iman dairesi dışına çıkmış olmaz. Çünkü bu düşünce onun mükellef olduğu bir sahada cereyan etmiyordur. Bu tür düşüncelerin sahibi bunları onaylamıyor, benimsemiyorsa bunlar şüphe ve tereddüt de sayılmazlar. Bu şekilde ahiretin varlığından şüphe duyduğunu düşünen mümin, esasında şüphelenmiş değildir. Burada sadece bir vesvesenin ortaya çıkması ve o vesveseye bir süreliğine ayak uydurulması söz konusudur. (Bu süre bazen aylar da sürebilir.)

İnsan zihnini uğrak yeri olarak kullanan bu olumsuz fikirlerin itikadî bir hükmü ve hakiki bir zararı yoktur. Fakat insan o tür düşünceleri kendi tercihiyle tekrar ede ede işletmeye başlarsa, gayriiradî kalbine gelen düşünceyi iradi olarak defalarca kullanıma sokmaya çalışırsa, her gün biraz daha "Acaba?" diyerek o vesvesenin ardı sıra iradesiyle giderse işte ondan hakiki sorumluluklar doğabilir.

Hâl böyle olunca vesvese bir şüphe değilse bile ondan gerçek bir şüphenin doğması ve insanı mükellefiyet altına sokması uzak bir ihtimal değildir.

Yirmi Altıncı Perde



Bir mesele daha var ki bir şeyin, bir gerçekte olma olasılığı vardır, bir de zihninde olma olasılığı... Bu iki olasılık türü birbirinden farklıdır.

Farz edelim ki bir mümin ahiret hayatının varlığından bir süreliğine şüphe etti. Ahiretin gelmeme ihtimali üzerinde düşündü. Allah dilerse ahireti getirmeyebilir, fikrinden yola çıkarak sıkıntılı bir hissiyata kapıldı. İhtimal bilimiyle uğraşan insanlar bilirler ki ihtimallerin ucu sonsuza kadar gider. Elma ağacından armut çıkma ihtimali var mıdır? Vardır. Kâğıt üzerinde böyledir. Dünyanın şimdi Venüs'le çarpışma ihtimali var mıdır? Vardır. İhtimal diye bir çerçeve içerisinde değerlendirdiğimiz andan itibaren biliriz ki her şey için geçerli farklı farklı ihtimaller vardır. Karadeniz'in sularının şu anda çekilmiş olma ihtimali bile vardır. Milyarda bir, trilyonda bir, katrilyonda bir olsa da bu, bir ihtimaldir. Peki, böyle bir ihtimalin varlığı bizi Karadeniz'in sularının yerinde olmadığına dair bir şüpheye sevk eder mi? Elbette, hayır. Dünya'nın birazdan artık dönmeme ihtimali var mıdır? Evet, vardır. Fakat ortada bu yönde herhangi bir belirti olmadığı için "birazdan dönmeyeceğine dair bir ihtimali düşünmek" bu konuda şüpheye kapılmak demek değildir.

Güneşin yarın doğmama ihtimali vardır. Bu ihtimali düşünen biri güneşin doğmayacağına dair şüpheye kapılmış olmaz. Çünkü güneşin doğmayacağına dair olan ihtimalin yanı sıra, bu yönde bazı göstergelerin de olması gerekir ki bu bir

şüpheye dönüşebilsin. Oysa güneşin doğmamasının da bir ihtimal olduğunu bilen kişi, onun doğacağına dair pek çok göstergeye sahiptir. Güneşin doğmama ihtimali var diye bu gece uykusu kaçan kimse bulunmaz. Şayet varsa sadece onlar şüpheye düşmüştür. Yoksa doğmama ihtimalini zihninden geçirmiş kişiler böyle bir şüpheye düşmüş değildir.

Demek ki güneşin doğacağına olan inanç sahihtir. Güneşin doğmama ihtimaline binaen gerçekleşen vesvese "şüphe" değildir.

Ahiretin olmama ihtimali diye bir ihtimal, kâğıt üzerinde, düşünce planında var olabilir. Fakat bunun böyle olacağına dair ortada herhangi bir gösterge yoktur ve bütün göstergeler ahiretin varlığına işaret etmektedir. Böyle delilsiz ihtimali düşünen bir mümin "Ya ahiret yoksa?" diye bir vesveseye maruz kalsa da aslında bir şüpheye kapılmış değildir. Kendisinde bu düşünceyi temellendirecek herhangi bir altyapı ya da arka plan bulunmadığından "Şüpheye kapıldım." şeklinde endişe duymasına gerek yoktur. Bunun bir vesvese olduğu açıktır.

İşte, vesveseler böyledir. Bir şeyin zihinde ihtimal bakımından var olması, onun gerçekte öyle olduğuna dair bir şüpheyle aynı değeri taşımaz.

Mantık yürütmelerden ve delillerden kaynaklanmayan, gelip geçici, geçerken bizi sadece geçiş noktası olarak kullanan düşüncelerden mükellef değiliz. Tasdik ettiğimiz bir delil söz konusu olmadığı müddetçe aklımızdan geçen düşünceler bizim üretimimiz değildir. Onlar çoğunlukla şeytana ait vesveselerdir. Sağlıklı bir delilden kaynaklanmayan düşünsel ihtimallerin hiçbir kıymetinin ve zararının olmadığını bilmek gerekir.

Tam bir imana ve aynı zamanda vesveselere de sahip olmak, birbiriyle çelişkili iki zıt durum değildir.

İnsanın kalbini bozan, inancını ortadan kaldıran, onu günaha sokan ve ahirette de suale çekileceği şeyler değildir bu vesveseler. İnsanlar vesveselerle belli bir süreliğine birlikte yaşarlar.

Yirmi Yedinci Perde



Şu soruyu da sormak gerekir: Peki, Cenâb-ı Hak, bunca rahatsızlığa sebebiyet veren "vesvese"nin insana musallat olmasına hangi hikmetlere bağlı olarak müsaade etmiş olabilir?

Üzerinde düşünüldüğünde rahatlıkla anlaşılabilir ki vesvese, insanı dikkate sevk eder. Kişiye hassasiyet kazandırır. Vesvese olmasa imanın (vesveseye konu olan) o şubesi hakkındaki zayıflık ve boşluğumuzu göremeyiz. Vesvese sayesinde imanımızı yeniden kontrol etme gereği duyarız. Vesvese, iman gücünü takviye etmeye yarar. İmanı hususundaki eksiklerini tamamlaması için insana verilmiş bir fırsattır. Araştırmaya yönelmemiz içindir. İlmin en derinlerine yelken açmamız içindir. Sorgulama duygumuzun tetiklenmesi içindir. İmanla ilgili meseleleri ciddiyetle ele almamız içindir. Hakiki imana vesile olsun diye vardır vesvese... Duygusuzluk ve duyarsızlığın önüne geçsin diyedir. Gevşekliği ortadan kaldırsın diyedir. Vesvese, insan için bir teşvik kamçısıdır.

Dünya, insan için bir müsabaka ve imtihan meydanı olduğuna göre bu yarışta insanı hızlandıran şeyler de olmalıdır, ki bunlardan biri de vesvesedir. Vesvese bizi ilerletiyor, hızlandırıyor. Oturmakta olanı yerinden kaldırıyor. Yürüyeni koşturuyor. Hangi konuda bir boşluğumuz varsa oradan geliyor ve bize, burayı doldur, diyor. Hangi yönümüzü kuvvetlendirmemiz gerektiğini bize vesvese söylüyor. Hep aynı boşluklar-

dan girdiği için bize boşlukların yerlerini göstermiş oluyor. O boşlukları bize haber vermese nereden bileceğiz? Normal koşullarda senelerce uğraşsak bulamayacağımız o boşlukları...

Vesvese bize boşluğumuzu ve zayıflığımızı gösterdiği zaman, aramayı geciktirmemiz uygun olmaz. Bu konudaki duraklama veya ağırdan alma, hayırlı bir iş değildir. İnsan orada duraksadığı miktarda hakikatin merkezinden adım adım uzaklaşmaya da başlamış olur. Bu tür aheste bir davranış zamanla vesvesenin bizi ele geçirmesine ve hatta bir müddet sonra "bizim düşüncemiz" olmasına sebep olur.



Gökyüzüne bakmanın faydaları vardır.
Üzüntüyü azaltır, vesveseyi küçültür, evhamları giderir,
Allah'ı hatırlatır, kalpte Allah'a karşı saygıyı yeşertir,
olumsuz düşünceleri siler.
(Gökyüzüne Bakmanın Faydaları, İmam Gazâlî)

Yirmi Sekizinci Perde



Şeytandan kendisine sığınmamız bize Cenâb-ı Hakk'ın emri... Onun vesveselerinden Allah'a sığınmalıyız. Yanımızda ikamet etmemeleri, bizimle beraber bulunmamaları, etrafımızda toplanmamaları ve bize zarar vermemeleri için şöyle bir duayla yardım istememiz gerekiyor:

"De ki: 'Ya Rabbi, şeytanların vesveselerinden ve onların yanımda bulunmalarından sana sığınırım.'" (***Mü'minûn,*** 97-98)

"Eğer şeytan seni kışkırtacak olursa hemen Allah'a sığın! Çünkü O, işitendir, bilendir." (***Arâf,*** 200)

Cenâb-ı Hak imtihanın bir gereği olarak, yaşamda tahribin kolay, tamirin zor olmasını takdir buyurmuş. İnsan için de sığınılacak sağlam bir kale tayin etmiş. Oraya sığınanlara, tahrip niyeti taşıyan kimse erişemeyecek, zarar veremeyecek. Eğer insana bu sığınağı açmamış olsaydı tahribin bunca kolay, tamirin bu denli zor olduğu bu şartlar altında Allah yolcuları zor durumda kalırdı.

İçine girdiğimiz anda emniyet hissine ereceğimiz, şeytanın artık bize zarar veremeyeceği, oklarının işlemeyeceği, küçük zararlar olsa bile bunların ahirette ebedî bir şekilde telafi edileceği kalenin adı, İslam kalesi. Özellikle Kur'an-ı Kerim'in düsturları ve Peygamberimizin (sav) yaşam pratikleri... Bu kaleye sığınanların, şeytanın tahribinden zarar görme ihtimalleri azalmıştır. Varsa bile, olmuşsa bile telafisi ebedî ve sonsuz

olacağından "Mutlu son, Allah'a karşı gelmekten sakınanların olacaktır." (***Kasas,*** 83) ayetinin ışığında galibiyetini ilan edecek olanlar, bu kaleye sığınan insanlardır.

Kendisine sığınılmayı bizzat Allah teşvik etmiştir. Tehlikelerden, cehennemden, şeytandan, musibetlerden...

Cenâb-ı Hak, mümin kullarını mukaddes kitaplarla, peygamberlerle, öğrettiği dualarla, -hatta kendisiyle- desteklemiştir. Böylece insana zırh üstüne zırhlar giyme imkânı vermiştir. Şeytan ok atıyor, silah çekiyor, kılıç fırlatıyor, bomba atıyor. Fakat insan o ilahi kalede olunca bunların hiçbiri ona işlemiyor.

İnsanın en büyük sığınağı, Allah'ın özel koruması altına girmektir.

Evet, insan küçük hamlelerle büyük tahribatlara yol açan dehşetli düşmanlarla karşı karşıya bırakılmıştır. İnsanın yazgısına mayınlı arazide yürümek düşmüştür. Böylece o sağlam bir kaleye yönlendirilmek istenmiştir. İnsanın önünde iki seçenek vardır: Ya perişanlık ya kaleye sığınış...

Kur'an-ı Kerim'in öğrettiği sığınma dualarından en önemli ikisi şöyledir:

Yarattığı şeylerden gelebilecek kötülüklerin şerrinden, karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden, düğümlere üfürerek büyü yapanların şerrinden ve kıskanç kişinin şerrinden sabahın Rabbine sığınırım! (***Felak,*** 1-4).

Cinlerden olsun insanlardan olsun, insanlara vesvese veren sinsi şeytanın şerrinden insanların Rabbine, insanların mâlik ve hâkimine, insanların mâbuduna sığınırım!" (***Nâs,*** 1-6).

Peygamberimizin (sav) farklı zamanlarda ve değişik vesilelerle okunmasını tavsiye ettiği sığınma dualarının bir özeti de şöyledir:

Kötülük etmekten ve kötülüğe uğramaktan Allah'a sığınırım.

Allah'ım, kulağımın şerrinden, gözümün şerrinden, dilimin şerrinden, kalbimin şerrinden ve şehvetimin şerrinden Sana sığınırım.

Allah'ım! Yaptığım ve yapabileceğim şeylerin şerrinden Sana sığınırım.

Allah'ım, gam ve kederden Sana sığınırım, çaresizlik ve tembellikten Sana sığınırım, korkaklık ve cimrilikten Sana sığınırım, ağır borç altında kalmaktan ve güç sahibi olan kişilerin zulmüne uğramaktan Sana sığınırım.

Allah'ım, enkaz altında kalmaktan Sana sığınırım, yüksek bir yerden düşmekten Sana sığınırım. Suda boğulmaktan ve yangından Sana sığınırım. Ölüm anında şeytanın gelip beni aldatmasından Sana sığınırım.

Kem nazardan Senin tam kelimelerine (sonsuz iradesine ve hükmüne) sığınırım.

Allah'ım! Sapmaktan veya saptırmaktan, haksızlık etmekten veya haksızlığa uğramaktan, kaba ve cahilce davranmaktan ya da davranılmaktan Sana sığınırım.

Allah'ım! Seyahatin yorgunluk ve sıkıntılarından, yolculuktan kötü bir şekilde dönmekten, iyi hâllerden kötü hâllere düşmekten, mazlumun bedduasından, mala ve aileye gelecek kötülüklerden Sana sığınırım.

Allah'ım! Verdiğin nimetlerin zeval bulmasından, bahşettiğin sağlığın bozulmasından, ansızın vereceğin cezadan ve gazabını üzerime çekecek her türlü davranıştan Sana sığınırım.

Rasulullah (sav) yatağına girdiğinde sağ tarafına yatar ve şöyle dua ederdi: *"Allah'ım, kendimi Sana teslim ettim. Yüzümü Sana döndüm, işlerimi Sana emanet ettim, rızanı isteyerek ve azabından korkarak sırtımı Sana dayadım, Sana sığındım. Sana karşı yine Senden başka sığınak yoktur."* (***Buhari, Deavat,*** 5)

Yirmi Dokuzuncu Perde



İnsanın dayanışma ve yardımlaşmaya şiddetle muhtaç bir varlık oluşu da onun aczinin hem bir yansıması hem de açık bir göstergesidir.

İnsan, gereksinim duyduğu faydalara erişmeyi ve potansiyel zararlardan korunabilmeyi diğer insanlarla girdiği dayanışmayla başarır.

İnsana lazım olan işleri onun namına binlerce, belki yüz binlerce başka insan görür.

Daha da ötesi, denilebilir ki insan ancak toplumun ortak çabalarının bir sonucu olarak yaşamını sürdürebilir.

Yardımcılara sürekli ihtiyaç duymak ve kesintisiz bir dayanışmayla ayakta kalabilmek, insanın aczinin bir neticesidir. İnsanın bu şekilde tasarlanmış fıtratıdır ki onu sürekli başkalarıyla yardımlaşma ve dayanışmaya mecbur bırakır. Başkalarından gelen desteklerle ayakta kalmaya, yaşamı hemcinslerinin iş bölümü sayesinde sürdürmeye bu kadar muhtaç bir başka varlık gösterilemez.



Dünya hayatında onların geçimliklerini biz paylaştırdık. Birbirlerine iş gördürmeleri için insanların kimini kimine derece derece üstün kıldık."

(Zuhruf, 32)



Mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltmekle sizi sınayacağız."

(Bakara, 155)



Herkes bilim adamı olsa ticaret yapacak, toprağı ekecek kimse kalmaz. Hepimiz açlıktan ölürüz. Ama herkes ticaret yapsa, toprak ekse bilim öğrenecek kimse kalmaz.

(Bozkır, Anton Çehov)



Anladım ki Allah, insanların birbirlerinden kopuk değil, birlik hâlinde yaşamalarını murat ettiğinden onlara sadece kendi ihtiyaçlarını değil, herkes için gerekli olan şeyleri ilham ediyor.

(İnsan Ne ile Yaşar?, Lev N. Tolstoy)



Tamamlanmamış, yarım varlıklarız. Bizden daha zeki, daha iyi, daha samimi biri -dostlar öyle olmalı- zayıf ve kusurlu tabiatımızı tamamlamak için yardım sunmadığı müddetçe ortada kalıyoruz.

(Frankenstein Ya Da Modern Prometheus, Mary Shelley)

Montaigne, ***Denemeler***'inde şunu anlatır:

"Atinalı Demades, cenaze malzemeleri satan bir vatandaşı, bu işten çok para beklediği, böyle bol bir kazancınsa ancak birçok insanın ölümü sayesinde olabileceğini ileri sürerek mahkûm etmiş. Haksız bir mahkûmiyet. Hangi kazanç vardır ki başkasının zarara düşmesinden beslenmesin? O hâlde her kazanç sahibini mahkûm etmek gerekmez mi? Tüccar, gençliğin zevkusefaya düşmesinden kâr eder; çiftçi, buğdayın fiyatının artmasından... Mimar, evlerin yıkılması; avukat insanların kavgalı olması üzerinden kazanır. Din adamlarının görevleri, bizim kötülüklerimize ve ölümümüze dayanır. Filemon, 'Hekim, dostlarının bile sağlığından hoşlanmaz.' dermiş. Fizikçilerin dediğine bakılırsa bir şeyin doğması, büyümesi, çoğalması, başka bir şeyin bozulup çürümesiyle olur."

Görünüşe bakılırsa insanların bazıları diğer insanlara muhtaçtır. Ancak dikkatle düşünüldüğünde kolaylıkla anlaşılır ki "birbirine muhtaçlık" bütün insanların ortak bir vasfıdır. Bazı insanların maddi imkânları bol diye kimseye muhtaç olmadıkları zannedilebilir. Ne var ki derine inilirse maddi imkânları yerinde olan insanların, kendilerine muhtaçmış gibi görünen insanlara daha da çok muhtaç oldukları görülür. Çünkü maddi refahları bu insanların çabalarına, kendilerine omuz vermelerine, işgücü, emek gibi katkılarına bağlı olarak devam eder. Bu manada başka insanların destek ve katkısına muhtaç bırakılmamış hiçbir imkân sahibinden de bahsedilemez. (Samediyet, yani ihtiyaçsızlık ise Allah'ın kendisine has kıldığı bir özelliktir.)

Dünya yaşamında insanların ekonomik bakımdan farklı mertebelerde olmasının ve kimilerinin de fakirlik ve maddî sıkıntı içerisinde bulunmasının (ve bu tablonun zaman zaman tersine dönmesinin) bazı ilahi amaç ve hikmetleri vardır.

İnsanlardaki bu karşılıklı muhtaçlıkların bir hikmeti de insanların birbirleriyle tanışmalarını ve iletişim kurmalarını sağlamaktır.

İnsanları dayanışmaya sevk eden, yaradılışlarıdır. Bununla birlikte, vahiy kanalıyla gelen ilahi telkinler de ikinci bir tetikleyici faktördür. Vahyin kimi zaman emir kimi zaman da teşvik formatında getirdiği prensipler arasında selamlaşma, ikramlarda bulunma, hediyeleşme, borç verme, infakta bulunma ve iyilik etme gibi yönlendirmelerin bulunması, yardımlaşma ve dayanışmaya verilen ilahi önemi göstermektedir. Öte yandan vahyin detaylı bir şekilde tanımlayarak sakındırdığı hırs, kibir, öfke ve haset gibi kötü huyların yardımlaşma ve dayanışmanın önünü kesebileceği de açıktır.

Bütün bunlara rağmen insan bazen kendi güç ve imkânlarını yeterli görüp sırtını kendine yaslar. Allah'a dayanmayı unutarak veya ihmal ederek sadece kendine güvenir. O'na artık ihtiyacı olmadığını düşünür. Oysa insan hem zayıf hem muhtaçtır. Başta ve daima Allah'a olmak üzere bilvesile pek çok işinde başka insanlara da muhtaçtır. Bu muhtaçlıklarını unutmaya başlayınca haddini aşar, taşkınlık eder ve kınanacak bir azgınlık seviyesine geçer. Kur'an-ı Kerim bu kaymanın insanı getirdiği son noktayı şöyle ifade eder: "Hayır! Gerçek şu ki insan, kendini kendine yeterli gördüğü vakit çizgiyi aşar, azgınlaşıverir." (***Alak,*** 7).

Otuzuncu Perde



İnsana riskler ve tehlikelerle örülü bir yaşam verilmiştir. İnsanın o tehlikeleri bertaraf edecek gerçek bir gücü ve sermayesi de yoktur. İşte, bu çerçevenin içerisinde insan, bütün bu risk ve tehlikelere üstün gelebilecek bir varlığa dayanma yoluna sevk edilmiştir.

İnsanın yaşamı incelerken yapması gereken şey, öncelikle bu tabloyu görmek ve durumun böyle olduğu gerçeğini kabullenmektir. İnsan, büyük araştırmalar sonucu değil, kendi ruhunu dinlemekle dahi bu sırra erebilir.

Fakat burada anlatılan acz, içte hissedilmesi gereken bir duygudur. Âcizliği üzerinden duaya yönelmektir. "Âcizliğime binaen bu nimetler veriliyor, bu yardımlar gönderiliyor." hissiyatıyla yaşamaktır. Yoksa başka insanlara karşı âciz ve muhtaç görüntüsüne bürünmek kınanmış bir ahlak sorunudur, bir davranış bozukluğudur.

Mesele, kendimizde böyle bir acz duygusu meydana getirmek değildir. Zaten var olan aczimizi keşfetmektir. O duyguyu kendimizi zorlayarak elde etmiyoruz. Var olanı fark ediyoruz. Bu manada bu, bir "bilmek" ameliyesidir. Ve bu temel bilgiyi hatırdan çıkarmamak ameliyesi...

İnsan âcizlik ve zayıflığını anlar, kabullenir ve onu içsel bir farkındalığa dönüştüren hâletiruhiyeye ulaşırsa özel ilahi lütufların kapısını da açmış olur. Yeteneklerine ve sermayesine

bel bağlamak yerine (üzerine düşenleri yaptıktan sonra) ilahi dergâha yönelme işine yoğunlaşırsa Allah, onun yolunu her yerde zafere çıkarır.

Zayıflıktaki kuvveti yakalayan birinin bahtı her zaman açık olur.

Allah sonsuz zengindir. O'na dolu kovalarla gidilmez. Boş kovalarla gidilir.



Yalvarış ve yakarışlarda yaşamak seni zayıf ve âciz gösterse de gönlünü ayın on dördü gibi parlak bir hâle getirir.

(Mesnevî, Cilt 5).



Öyle zayıfladım ki sonunda Herkül oldum.

(Aşk, Necip Fazıl Kısakürek)

Zayıflık ve yetersizlik duyguları insanın onlardan kaçması için değil, onlara yaklaşması, onları benimsemesi ve hatta onlarda derinleşmesi içindir.

İnsan, zayıflığını ve âcizliğini tamamıyla kucaklayabilmelidir. İnsanı zayıf ve yetersiz kılan şey, aynı zamanda onu güçlü ve değerli yapan şeydir.

Zayıflık ve yetersizlik bir yandan korkunun ve endişenin tetikleyicisidir. Ancak bunlar aynı zamanda tevekkülün ve dolayısıyla da güven hissinin vesilesidir.

Zayıflık ve yetersizlik duygusunu yok etmek, aslında aynı zamanda mutluluğu, tevekkülü ve gücü yok etmek demektir.

Zayıflığımızdan kaçtıkça zayıflarız. Zayıflığımıza kucak açtıkça güçleniriz.



Bir padişah başka bir padişaha galip gelirse onu ya öldürür yahut zindana attırır. Fakat aynı padişah bir yaralıyı, zavallı bir dertliyi bulursa yarasına merhem kor, ona iyiliklerde bulunur. O zavallı insana kendisine bir hayrı dokunmamış olduğu hâlde neden iyilik ediyor, ona neden acıyor?

(Mesnevî, Cilt 4)



Yol kesiciler, yoksulları soymaz. Kurt, ölü bir kurdu ısırmaz. Bazı kötü insanların elinden kurtarabilmek için Hızır (as) gemiyi sakatladı. Mademki kırık olan, dökülen, perişan olanlar kurtuluyor, sen de kırılıp dökülerek kurtul. Kurtuluş yokluktadır. Sen de benlikten, varlıktan kurtul, yokluğa ulaş. (...) Yerden başını kaldırıp varlık gösteren, böbürlenen kişi ise oklara hedef olur.

(Mesnevî, Cilt 4)



İçindeki madende birazcık altın yahut gümüş bulunan bir dağ, kazma yaraları ile paramparça olur.

(Mesnevî, Cilt 4)



Fırtınanın küçük otlara bir zararı yoktur ama o güçlü ağaçları kökünden söküp atar.

(Kelile ve Dimne, Beydeba)

Otuz Birinci Perde



İnsanın bir özelliği de eksik ve kusurlu bir varlık olmasıdır. İnsan; noksanları, yanlışları, hata ve günahlarıyla insandır. Açıkçası insandan beklenen şey de kusursuz bir varlık olması değil, kusurlarının farkında olarak istiğfara yönelen ve böyle bir yöneliş üzerinden Rabbinin bütün noksanlık ve kusurlardan uzak ve beri oluşunu tanıyan bir varlık olmasıdır.



Molla, nefsini zelil ve hakir bilir ve görürsen Rabbinin izzet ve kadrini de hakkıyla takdir edersin.
(**Marifetnâme**, Erzurumlu İbrahim Hakkı)

İlahi kusursuzluk ve mükemmelliğin onun aynasında daha iyi açığa çıkması için insanın noksan, hatalı ve kusurlu bir varlık olması takdir edilmiştir.

İnsan kusurları aracılığıyla ilahi kemali yansıtır. Taşıdığı noksanlıklar üzerinden yaratıcısının kâmil sıfatlarına ayna olur. Bu zıtlığı, gece olduğunda ışıkların daha iyi parlamasına benzetebiliriz.

Kusur işleyen insan o hâliyle bile Allah'ı tenzih eden bir sahne oluşturmuştur. Çünkü her kusur, kusursuz olana yapılmış bir vurgudur. Kusursuz olan sadece Allah'tır.



Her kemâlin bir zevali; her tamamın bir noksanı vardır.

(Atasözü)



Noksan olan noksanlığını bilince bu bir çeşit mükemmellik olur!

(Rind ile Zâhid, Fuzûlî)



Asıl noksanımız, noksanlığımızı kavrayamamaktan doğuyor. Noksanlarımız, zaaflarımız da bizim.

(Neyi Kaybettiğini Hatırla, İsmet Özel)



Psikolog Viktor Frankl'ın da söylediği gibi 'Herkes mükemmel olsaydı o zaman her insanın yeri bir başkası tarafından doldurulabilirdi. İnsanlar kusurlu oldukları içindir ki her biri eşsizdir.'

(Mutluluğun Sakıncaları, Elizabeth Farrelly)



Anlatılan bir hikâyeye göre; yaşı ilerlemiş, idealist ve mükemmeliyetçi birine bu yaşında neden hâlâ evlenmediği sorulmuş. O, "Hep mükemmel birini aradım." diye cevap vermiş. "Peki, hiç mi bulamadın?" diye sorulduğunda, "Hayır, bulamaz olur muyum, buldum bulmasına ama o da mükemmel birini arıyordu." demiş.

İnsan, hem ruhen hem bedenen durmadan kirlenen ve daima temizlenmek zorunda bırakılmış bir varlıktır.

Hiçbir insan günah, kusur ve hatadan bütün bütün salim olamaz ve -peygamberler hariç- her insan günaha açıktır. Peygamberler de zelle işleyerek bu konudaki acziyeti tatmışlardır.

Günahlarla iç içe olan yaradılışı, insanın duyacağı vicdan sıkıntılarından yola çıkarak tövbe ve istiğfar iklimine yönelmesi maksatlıdır.

Hazreti Peygamberin (sav) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Siz hiç günah işlemiyor olsaydınız Allah (sizin yerinize) günah işleyip ve ardından tövbe ve istiğfar eden bir kavim yaratır da onları bağışlardı." (***Müslim, Tevbe,*** 10-11).

İnsanın kusurlu bir varlık olması yalnızca ilahi kemali yansıtması için değil, bir taraftan da Allah'ın af ve bağışlamayla ilgili olan isimlerine ayna tutabilmesi içindir. İnsan ilahi dergâhta kusurlarını "Estağfirullah." ve "Sübhânallah." diyerek ilan eder. Böylece Afüv, Raûf, Tevvâb gibi isimler için ayna vazifesi görür.

Otuz İkinci Perde

İnsanın mühim bir vazifesi de kusurlarını kabullenip ilahi affa yönelmesi, noksanlarını fark ederek zıt vasıflar üzerinden ilahi kemale ayna olmasıdır.

Tesbih, Cenâb-ı Hakk'ı noksanlıklardan, kusurlardan ari görmek... Hamd ise kusurlarla değil, mükemmelliklerle alakalı... Bir övgü ve takdir ifadesi.

> ***Kâinatta hiçbir varlık yoktur ki Allah'ı hamd ile tesbih etmesin.***
> **(İsrâ, 44)**

İnsanın kendini takdis etme ve kusurlarını görmeme gibi bir kompleksi vardır ama esasında bu manevi bir yetenektir. Bu yetenek insana Cenâb-ı Hakk'ı takdis etmesi için verilmiş. Öte yandan insanın kendisini övme ve yüceltme gibi bir başka hastalığı da vardır fakat bu da bir başka yetenektir: Hakkı olanı yani Cenâb-ı Hakk'ı yüceltme yeteneği...

Hamd ve tesbih, insanın iki büyük yeteneğidir. Kullanım yerine göre bazen de iki büyük hastalığıdır.

Taşıdığı bu nitelikler doğrultusunda insana düşen görev;

kendisini Allah karşısında kusurlu, hatalı, eksik bilmesi, yaptığı yanlışları görerek kabullenmesi, kendi günahlarına odaklanması, işlediği kötülüklerin farkında olmasıdır. Bir yandan kusur ve eksikliklerini yoğun bir şekilde düşünürken diğer yandan teselliyi gaflete dalmakta değil, tövbe ve istiğfarda bulmasıdır. Beşeriyetinin ve kulluğunun bir gereği ve gerçeği olarak kendini kusurlu ve noksan görmesi, ilahi affın kıblesine bu farkındalıkla yönelmesidir. (İnsan böyle yaparsa nefsindeki enaniyet ve kibir putlarını da kırmış olur.)

Şeytan, dua ve tövbe kapısına yönelmemesi için insana kendini kusursuz görmesini teklif eder. Yaptığı kötülüklerin aslında yanlış olmadığını, daha ötesi, birer erdem olduğunu düşündürtür. Onu, hataları gündeme geldiğinde avukat gibi sürekli kendini savunma yoluna sevk eder. Böyle olunca pişmanlık gerçekleşmeyecek ve dolayısıyla Allah'tan af dileme yolları kapanmış olacaktır.

İnsan, başta kendi hatalarını fazilet diye gören bir pozisyondadır. Kendini methettirmek ve övdürmek isteyen bir yapıdadır. Kusurlarını, ihmallerini görebilen bir yapıda değildir. İnsandan beklenen, bu konuda kendisinde bir bilinç dönüşümü gerçekleştirmesidir.

Otuz Üçüncü Perde



Fıtrat özelliklerinin ve dünyadaki vazifesinin farkında olan bir mümin, kendinden yana çıkmaz, kendini sorumlu sayar, yeri geldiğinde kendini suçlu görmekten korkmaz, suçlarını Allah'ın huzurunda itiraf etmektense hiç mi hiç çekinmez. İşlediği suçlardan, yaptığı kötülüklerden ve günahlarından eksiksiz bir şekilde sorumlu tutulacağını bilir. "Rabbim! Doğrusu kendime zulmettim, beni bağışla!" (***Kasas,*** 16), "Gerçekten ben haksızlık edenlerden oldum!" (***Enbiyâ,*** 87), "Biz kendimize zulmettik." (***Arâf,*** 23) diye dua eder.

Hazreti Âdem de (as) şeytan da bir hata işlemişti. Şeytan hatasını kabullenmemiş "Beni Sen saptırdın." (***Arâf,*** 16) diyerek Allah'a karşı edep dışı bir suçlamada bulunmuştu. İsyana sebep olan taşıdığı kibrini de yazgısının bir özelliği olduğunu öne sürmüştü. Hazreti Âdem (as) ise hatasını kadere ve yaratılışına atfetmemiş, mesuliyeti üzerine almıştı.

İnsan, öncelikle kendi nefsini hedef almalı, kendi eksikliklerini üzerinde düşünmelidir. Kendisini herkesten daha fazla nasihate muhtaç biri olarak görmelidir. "Mükemmellik" denen idealden büsbütün yoksun olduğunu tam anlamıyla kabullenmelidir.



Bir adam, İbrahim Edhem'e gelip kendisine nasihat vermesini istedi. Edhem ona şunları söyledi: 'Sana beş şey tavsiye ederim: İnsanlar dünya ile meşgul olurken sen ahiretle meşgul ol. İnsanlar dışını süslemekle uğraşırken sen içini süslemekle uğraş. İnsanlar binalar-saraylar dikmeye çalışırken sen kabrini (kabir hayatını) inşa etmeye çalış. İnsanların gözü başkalarının ayıp ve kusurlarındayken sen kendi nefsinin ayıp ve kusurlarına bak. İnsanlar yaratılmışların hizmetine koşarken sen Yaratıcı'nın hizmetine koş!'

(**Sûfilerin Edepleri**, Abdurrahman Sülemi)

İnsan yalnızca günahlar konusunda değil, ibadetlerinde de aczini ve kusurunu izhar etmeli, ibadeti hakkını vererek eda edemediğini düşünmeli, istiğfar ve yalvarışla ilahi merhamete sığınıp hatalarının affolması, kusurlu amellerinin de kabul olması için dua etmelidir.

Kusurumuzu fark etmek istiğfara, amelin güzel yapılması ise kibre vesile oluyorsa ilki daha tercih edilebilir bir durumdur. İnsanın amelini güzel görüp kibre düşmesindense amelini kusurlu görüp istiğfar etmesi daha iyidir.

İşte, hatalarımız da değerlidir. Duaya, tövbeye ve istiğfara vesile oldukları için...

Kusur ve noksanlıklardan müteşekkil bir varlık olduğunu kavrayınca insanın önüne yeni bir yol açılır: Böyle biri, kendini ulu görme yanlışına düşmez, kendine "noksan" sıfatını takarak Rabbi'nin kemal derecelerini kendi üzerinden ilan etmeye başlar. Nimet şeklinde kendisine ulaşan ilahi ikramları

kendi çabasına veya benliğine değil, Allah'a atfeder, ancak sıkıntı ve musibet olarak kendisine ulaşanları da noksanlarının, günahlarının (hafifletilmiş) bir neticesi olarak bilir, nefsinin iddiaya ve böbürlenmeye kalkmasını önlemeye çalışır.



İnsanoğlu ne acayip varlık! Kuşlar gibi uçmak istiyor ama kanatları yok. Aslan gibi kuvvetli olmak istiyor fakat pençeleri yok. Ne çok noksanları var! Üstelik Tanrı ona noksanlarını görme yeteneği de vermiş.

(**Fedailerin Kalesi Alamut**, Vladimir Bartol)

Otuz Dördüncü Perde



Zor dönemler geçirirken insan kendine pek çok soru sorar. Fakat belki de bunlardan en gereklisi, kendisine henüz sormadığı bir sorudur.

Başımıza gelen her olay, ilahi iradeyi içeren bir kasıtladır. Bu açıdan bakıldığında bizi etkileyen her özne, aynı zamanda (ve bir açıdan da) bir nesnedir. Üzerimizdeki her etken (bir başka boyutta) aynı nispette edilgendir de. Gelen mektubu kâtip sanmamalı!

Yaşadığımız sıkıntıların görünürdeki sebebi, hadiseler ve insanlardır. Oysa gerçek sebep kaderdir yani ilahi takdirdir. Kaderse gerçek verilere bütüncül bir şekilde bakarak yaşayacağımız hadiseleri takdir etmiştir. Hakiki özne olan kader, manevi ihmallerimizin veya başka kusurlarımızın faturasını önümüze koyarken, konuyla (görünürde) ilgisiz insanları ve hadiseleri bize bu faturayı ödetmeleri göreviyle aracı olarak kullanabilir.

Olayların bize dönük sebep sonuç ilişkisi ile Allah'a dönük olan sebep sonuç ilişkisi bazen birbirini tutmaz. Yaşadığımız musibetlerle ilgili hakiki sebep-sonuç ilişkisi, konunun Allah'a dönük tarafındadır.

Kaderin adalet tarzları değişiktir. Kader yalnız hak üzerinden değil, bazen zahirde görünen bir haksızlıkla da adaleti ortaya koyabilir. Musibete uğramış insanın görünürdeki masumiyetini değil, arka plandaki suçunu baz alarak ona bedeller ödetebilir.

Hatta yeri geldiğinde ilahi adalet, zalim bir kimse eliyle ve kötülük ambalajına sarılı olarak da çıkabilir insanın karşısına...

Kişi bizzat kendisinin işlemediği bir hatadan dolayı, haksız yere bir sıkıntıya maruz kalabilir. Fakat ilahi takdir faturayı kimi zaman o kişinin (başkalarının bilmediği, kendisinin de unuttuğu) başka bir yanlışı üzerinden kesmiş olabilir. İşte bazen, kötülüğe maruz kalan kişinin kendinde görmediği, görse de kabullenmek istemeyeceği kusur ve hatalarının sürpriz bir sonucudur bu tablo.

İnsanlar aracılığıyla başımıza gelen bu çeşit musibetlerde iki ana neden vardır. Nedenlerden biri o insanlardır. Diğeri de -görünmeyen kanatta- kaderdir. Aracı olan insanlar bize açıkça kötülük ve haksızlık etmiştir. (Onlar da elbet bir gün bunun bedelini öderler.) Aynı anda kader başka sebeplere binaen (adalet prensibi üzerinden) bu musibetin bize ulaşmasına müsaade etmiştir.

İnsanlardan bize ulaşan böylesi olumsuzluklarda, ilahi takdirin yani âdil olan kaderin büyük bir hissesi vardır.

Hadisenin meydana çıkması için hem (zahiri) insan öznesi hem (hakiki) kader öznesi birleşmiştir. Kişi, insan öznesine baktığında haksızlığa uğradığına kanaat getirebilir. Oysa kader öznesi, süreci o musibetin örtük ve gerçek sebebine bina ettiği bir çeşit adalet ortaya koymaktadır.

Konuyla doğrudan ilgili olmayan ihmal ve yanlışları üzerinde de düşünebilen, kaderin adaletine muhatap olma ihtimalini göz ardı etmeden değerlendirme yapabilen kişiler az sayıdadır.

Başına gelenlerin insanın kendisiyle olan bağlarını sık sık gündeme getiren Kur'an-ı Kerim, musibete kaynaklık eden ana sebebi bazen fiziksel ve sosyal yasaları görmezden gelip gerekli tedbirleri almamak, bazen de Allah'a isyan etmek gibi yanlış tutum ve davranışlar üzerinden açıklar.



Başınıza gelen her musibet kendi yapıp ettikleriniz yüzündendir, kaldı ki Allah birçoğunu da bağışlamıştır.
(Şûrâ, 30)

Bediüzzaman Said Nursi Hazretleri, ***Risale-i Nur Külliyatının*** muhtelif yerlerinde bu hususa önemle değinmiştir:

"Başa gelen zulümlerde [kötülüklerde] iki cihet [yön] var ve iki hüküm vardır: Biri insanın, biri kader-i İlâhînin. Aynı hâdisede insan zulmeder fakat kader âdildir, adâlet eder." (***Lem'alar***). "Beşer, zâhirî [görünürdeki] esbaba [sebeplere] bakar; bazan yanlış eder, zulmeder. Fakat kader, başka noktalara bakar, adalet eder." (***Kastamonu Lâhikası***). Bir hâdisede hem insan eli, hem kader müdahalesi olduğundan, insan zahirî sebebe bakıp bazen haksız hükmedip zulmeder. Kader; o musibetin gizli sebebine baktığı için adalet eder." (***Kastamonu Lâhikası***). "Meselâ, hâkim seni sirkatle [hırsızlıkla] mahkûm edip hapsetti. Hâlbuki, sen sârık [hırsız] değilsin fakat kimse bilmez gizli bir katlin [cinayetin] var. İşte, kader-i İlâhî dahi seni o hapisle mahkûm etmiş. Fakat, kader, o gizli katlin için mahkûm edip adalet etmiş; hâkim ise, sen ondan masum olduğun sirkate binaen mahkûm ettiği için zulmetmiştir." (***Sözler***). Kader hakikî illetlere [sebeplere] bakar, adalet eder; insanlar, zahirî gördükleri illetlere hükümlerini bina eder, kaderin aynı adaletinde zulme düşerler." (***Sözler***)."

Otuz Beşinci Perde



İmâm-ı Rabbânî Hazretleri, ***Mektûbât*** kitabında bu minvalde şunu anlatır:

"'Allahu Teâlâ'nın takdir ettiğinde hayır vardır.' hadisişerifi meşhurdur. Biz de başımıza gelenlere bir ara üzülmüştük. İçimiz daralmıştı. Birkaç gün sonra, Allah'ın lütfuyla o üzüntü ve sıkıntılar gitti. Yerini sevinç ve ferahlığa bıraktı: Çünkü anlaşıldı ki bizimle uğraşanlar, Allah'ın muradını yerine getirmekteler. Bunu anlayınca sıkılmanın, üzülmenin yersiz olduğu ortaya çıktı. (...) Allah Teâlâ, bir kulunu incitmeyi murat etmişse, O'nun iradesi ve isteği bu yöndeyse bu durum kula elbette güzel gelmelidir. Bizim canımızı sıkmak isteyenlerin bu niyetleri Allah'ın dilediğine mutabık düştüğü için ve onların istekleri Allah'ın o isteğini yansıttığı için elbette güzeldir. Bu, bize muhakkak tatlı gelir. Kardeşlerimize, dostlarımıza söyleyiniz. Bizim için üzülüp sıkılmasınlar. Bizi incitenleri kötü bilmesinler. Onlara kötülük yapmasınlar. Onların bize yaptıklarına sevinseler yeridir."

İmam Gazâlî Hazretleri, ***İhya-u Ulumi'd-Din*** eserinin üçüncü cildinde şunu söyler: "Hakiki tevhide inananlar, insanları konuşturanın da Allah Teâlâ olduğunu bilirler. Bu sebeple, onlar kendilerine tenkit veya hakaret şeklinde söylenen sözlerden bile doğru manalar çıkarmayı başarırlar."



Ey okur! Hiçbir sözü söylendiği şekilde doğrudur diye kabullenmeyin. Bu sözlerin içinde dosdoğru bir tanesi varsa o da 'Düşmez kalkmaz, bir Allah'tır.' sözünden ibarettir. Fakat Cenâb-ı Hak, hiçbir kimseyi de sebepsiz düşürmez ve sebepsiz kaldırmaz.

(**Esrâr-ı Cinâyât**, Ahmet Mithat Efendi)



Acı çekmek: eski bir borcu ödemek ve mutlu bir geleceği hazırlamak. Bugünü yapan: dün. Ama yarına karşı tamamen hürüz. Yarın, bizim dokuduğumuz bir kumaş.

(**Bir Dünyanın Eşiğinde**, Cemil Meriç)



Her uğradığın musibet, kendi fiilî ve sözlü hareketlerinin eseridir. Birinden tokat yerken, kendinin de kime tokat vurduğunu veya vurmak niyetinde olduğunu veyahut başka bir suretle etrafını rencide ettiğini düşün!

(**Batmayan Gün**, Samiha Ayverdi)

Bize bazı olumsuzluklar yaşatan dışarıdaki zahiri öznelere, kaderin hakkımızdaki hükümlerine birer hizmetkâr, birer alet gözüyle bakmamız gerekir.

Otuz Altıncı Perde



Uzaydaki harikalıklara bakıyoruz. Ağaçtaki, kirazdaki, nardaki mükemmelliğe bakıyoruz. Tavuğun verdiği yumurtadaki muhteşemliğe bakıyoruz. O hâlde zaman zaman insanın acılarındaki mükemmelliğe de bakmalıyız. Varlığı böyle anlamlı ve güzel yaratan yaratıcının, varlıkla aynı şehrin içinde olan insanın doğumdan ölüme çeşitli acılarla inlemesine hangi hikmetlerle müsaade etmiş olduğunu tefekkür etmeliyiz. İnsan hayatının ne maksatla bunca acı ve endişeler içinde kurgulanmış olduğunu anlamaya çalışmalıyız.

Yaşamın merhamet dolu, misafirperver, ikram sever, düzen sever, uyum sever ve yardımsever olduğunu gözlerimizle görüyoruz. Yaşamı ve yaratılışı bunca düzenli ve hikmetli kuran birinin, insanın böyle ciğeri yanarak yaşamasına müsaade etmeyeceğini anlamak zor olmasa gerek.

Müminler olarak biz, kâinatı hakîm birinin emrinde olarak görüyoruz. Hakîm bir Allah'ın varlığı ışığında başımıza ne gelirse gelsin, "Bir hikmeti var." diye düşünüyoruz. Vardır bunun da bir hikmeti... Hikmetli bir yaratıcıyı tanıdığımız için böyle düşünüyoruz.

İlahi isimlerden olan Hâkim isminin zıt manası abesiyettir. Allah Teâlâ, abes iş işlemez. Başımıza musibet geldiğine göre mutlaka bizim bir kusurumuz, bir eksikliğimiz buna yol açıyordur. İnsanın başına gelenlerin hiçbiri boşuna değildir.

Yaşananları, eksik noktalarımızı bulup giderme fırsatına çevirmek, en doğrusudur.

Evet, insana yakışan, ne yaptım da başıma bu sıkıntı geldi, diye düşünmektir. Birine tuzak mı kurdum? Birinin ayağını mı kaydırdım? Biri hakkında kötü şeyler mi konuştum? Suizanlarda mı bulundum? Ayıbından dolayı birini mi kınadım? Kim bilir, belki de kınadığımız bir şeyin aynısına maruz kalmışızdır!

Hazreti Mevlânâ, ***Fîhi Mâ Fîh*** eserinde bu konuda şunları söyler:

"İnsanın gönlüne bir neşe gelse veya içini birden huzur kaplasa bu, başkasını sevindirmiş olmasına karşılıktır. Kalbine bir daralma gelse demek ki birini gamlandırmıştır. Bunlar, insana öteki dünyanın yansımalarıdır, karşılık gününün habercileridir. İşte bu gibi küçük şeyler birçok mesaj verir. Mesele, buğday dolu bir ambardan haber vermek için numune olarak bir avuç buğday gösterilmesi gibidir. İçine düştüğün kasvetli hâlin; birisini incitmen, bir kötülük işlemen sebebiyle meydana geldiğini anlayasın diye onun karşılığı gelip çatar. Başına bunun hangi davranışın sebebiyle geldiğini düşünüp bulamasan bile gelen bu karşılıktan yanlış bir iş yaptığını anla... Kesin olarak sıkıntı, suçun karşılığıdır; gönül ferahlığı ise iyilik ve ibadet karşılığı... (...) İnsanın her davranışı bir sorudur; gam olsun neşe olsun, uğradığı hâl ise bir cevaptır."

Sakın bir dîdeyi ağlatma handân olmak istersen /
Dokunma hâtır-ı mûra Süleymân olmak istersen.
(Sen de gülmek istiyorsan insanları ağlatmaktan vazgeç. Süleyman olmak istiyorsan karıncayı incitmemeyi öğren.)
(Fennî Efendi)

Kimileri de başına gelenler konusunda kendi yanlışlarının ve nefsinin hisselerini büsbütün unutarak sürekli başkalarını suçlama yolunu tercih ederler. Bu, aslında iman zayıflığının bir göstergesidir. Bu yaklaşım, kalp ve düşünce dağınıklığının da başlangıç noktasıdır.

Kimileri de vardır ki suçu sürekli başkalarına atmayı tercih etmeseler de yaptığı yanlışlar kümesi içerisinde en zayıf, en basit olanına yönelerek büyük kusurlarını (kendilerine karşı) perdeleme yoluna giderler. Aklına eskiden işledikleri basit bir kötülük gelir. Şimdiki bu ağır süreci o basit hatayla ilişkilendirerek büyük ihmallerinin üzerini örtmeye, kendilerine sorumluluk yükleyecek şeyleri düşünme yükünden kurtulmaya çalışırlar. Hâlbuki onların daha köklü, daha büyük kabahatleri vardır. İnançsızlık gibi, Allah'tan uzaklık gibi, O'na isyan gibi...

Bu kaçamak yorum yapılınca işledikleri küçük kabahate büyük bir ceza verildiğini düşünmekle ilahi rahmet ve hikmeti tenkit durumuna düşmüş de olurlar.

Oysa kader yüzlerce suçu karşısında çoğu zaman onlara sadece bir bedel ödetir. Başkalarına yüzlerce kez kötülük etmiş biri, kaderin takdiriyle bir kere kötülüğe maruz kaldığında buna acımasızlık denebilir mi? Yüzlerce musibeti hak edeni bağışlayan Hak, yalnız bir musibetle ona nasıl bir kötülük yapmış olabilir? Allah her suçumuza bir ceza verseydi ayeti kerimenin ifadesiyle, yeryüzünde yaşayan hiçbir canlı kalmazdı (Fâtır, 45). O, suçlarımızın çoğunu affediyor (Şura, 30). Fakat bazen de bir parça bedel ödetiyor.



Allah yaptıklarının bir kısmını onlara tattırıyor.
(Rum, 41)



Resulullah (sav) hastalıklardan ve dertlerden bahsederek buyurdu ki: "Mümine bir hastalık gelir de sonra Allah ona şifa verirse bu hastalık onun geçmiş günahlarına kefaret, geri kalan hayatı için de bir nasihat olur. Şayet, münafık hastalanır, sonra da ona afiyet verilirse o, sahibi tarafından bağlanıp sonra da salıverilen fakat önce niçin bağlandığını, sonra da niçin salıverildiğini bilmeyen bir deve gibidir.

(Ebu Davud, Cenaiz, 1)

Otuz Yedinci Perde



Olayı yaşamaya başlar başlamaz, işin daha ilk aşamasında, bakışını hakiki faile çevir. Hadiseye de senin yararına olduğunu öngörerek bakmaya başla. Hadisenin gerçek öznesi sonsuz merhametli olduğu için, hadisenin de merhamet merkezli olduğunu dikkate al...

Hadisenin ilahi ve manevi manaları üzerine düşünmek, öncelikle ferahlatıcı bir iklim sağlar. Hadisenin sathi, maddi ve görünür anlamlarına takılıp kalmak ise insanı daha da huzursuz eder. Başa gelen hadiseleri ana kaynağıyla birlikte düşünmek, insana ruhsal bakımdan şifa getirir. Gerçek faili düşünmek, aracıları düşünmekten çok daha dinginleştiricidir.

Bir olaya tamamen Allah'ın yaratımı gözüyle bakmamızla, tamamen kul icraatı diye bakmamız arasında yorumlarımızı, enerjimizi, gücümüzü büyük oranda etkileyen bir fark oluşacaktır.



Amentü'de kadere inandığımızı, hayrın ve şerrin de Yüce Allah'tan geldiğini sözlü olarak beyan ediyoruz da bunu hâl ve tavır ile teyit edebileni hiç gördün mü sen?

(**Rûhan**, Ahmet Yüksek Özemre)

Yaşadığımız hadiselere sebep olanlar değişiyor, onlar bir süre sonra hayatımızdan ayrılıyor ama benzer hadiseler yaşamaya devam ediyoruz. Demek ki o hadiselerin gerçek failleri onlar değil, kadermiş. Aktörlerin değişmesi ama akışın değişmemesi, sabit bir yönetmenin varlığına işaret ediyormuş.

Hadisenin sebeplerine inerken bir de sebeplerin sebebini düşün ki o da Rabbimizdir. O, Müsebbibü'l-Esbâb'dır.

Yaşananlar kaderdendir. Demek ki yaşananlar daima güzeldir.

Kader, insan için kötülük takdir etmekten münezzehtir. Haksızlığa uğramak gibi görünen sahnelerin arkasında ilahi planda tam bir haklılık mevcut olabilir. Bunun böyle olabileceğini anlamak için öncelikle sarsılmaz bir vicdan sahibi olmak lazımdır. Nefs-i emmâre boyutuyla kendini sürekli savunmaya çeken insanlar bu gerçeği elbette göremezler. Kendilerini kusursuz, eksiksiz ve her konuda hatasız gören bahtsız insanların bu hakikatten nasiplerinin olması imkânsızdır. Sadece, kendi eksiklerini görme bahtiyarlığına ermiş bir insan, kaderin bu adil ve şefkatli yönlerini keşfedebilir.



Kendimi rahatlatmak için, çektiğim acıları kadere yüklersem kadere mahcup düşerim. Zararın hepsini ihanete yüklersem ihanete yenilmiş olurum. Bana düşen kısmını değerlendirip sorumluluğu üzerime alırsam insan olmanın gereğini yapmış olurum.

(**Savaş Pilotu**, Antoine de Saint-Exupéry)



"Acı çekiyorum. O hâlde buna muhakkak birisi neden olmuştur." Hastalıklı koyunların akıl yürütme biçimidir bu. Çobanları onlara şu karşılığı verir: "Haklısın koyunum, bu acıya biri neden olmuş olmalı. Bütün bunların nedeni sensin. Sen kendin, kendinin nedenisin.
(Nietzsche, Gilles Deleuze)

Başımıza gelen musibetleri, ahirette getirecekleri mükâfatlarla birlikte düşününce sevmeye başlarız. Fakat cenneti düşünmeden, mükâfatı hesap etmeden hatta dünyevi gelecekte meydana getireceği katkıları da hatıra getirmeden musibetteki güzelliği duyumsayan insanlar da çıkar. Ondaki adalet tecellisini görüp hayran olanlar da... Ondaki rahmet tecellisini görüp şükredenler de...

Kader, insanı üzerek, daraltarak, sıkıntıya uğratarak kimi güzelliklere (hadiselerin yaşandığı vakit çerçevesinde de) sebebiyet veriyor. Mesela, yaptığı hatanın bedelini ödüyor olmak gibi bir düşünceyle insanın vicdan azaplarını sonlandırıyor.

Şu da var ki konu, sadece bizim ihmallerimizle ilgili değildir. Bazıları bize zarar vermek niyetiyle bir kötülük eder, ilahi kaderse görünürdeki o zararın bize getireceği büyük yararlardan ötürü bunun gerçekleşmesine müsaade eder. İşin başka bir tarafı da şudur ki bazı musibetler de insana başkalarına kötülük edemesin diye verilir. Elindeki imkân ve güçle başkalarına zarar verme niyeti taşıdığı için o imkânlar onun elinden musibet vasıtasıyla alınır.

Musibetler kimi zaman, "Kendini kaybetme! Yanlış yöne gitme!" mesajıyla yoğrulmuş birtakım uyarılar içerir. Demek

ki yanlış gidiyoruz, yanlış yerlere gidiyoruz, gaflete doğru gidiyoruz, maneviyattan uzak gidiyoruz. Kişinin yanlış yönelimleri olduğu zamanlarda Allah daraltıcı ve bunaltıcı şeyler yaşatarak onu kendi yoluna geri döndürür. Mesajı doğru okuyan insan da memnun bir şekilde tekrar vazifesinin başına döner. Doğru istikamette, kaldığı yerden devam eder.

Otuz Sekizinci Perde



İnsan, huzur ve mutluluğunun inşasını başkalarından bekler. Saadetini başka faktörlerin meydana getirmesini ister. Bu konuda kendi çaba ve emeğinden sakınır. Kendi kusur ve yanlışlarının doğurduğu olumsuz neticelerden öncelikle başkalarını sorumlu tutar. Kendisiyle karşılaşmamak ve yüzleşmemek için elinden geleni yapar. Bakış açısı hep dış tarafa doğrudur.

Kendi hakkında sarsıcı ve sorumluluk yükleyici bilgiler edinmemek için dışarıdakilerle mücadeleye tutuşur. Başkalarıyla mücadeleye tutuşmadığında, belirecek statik durumun kendi hakkında bilgi sahibi olma sürecine yol açmasından endişe eder. Mücadele, hep karşı tarafın suçlu olduğuna dair bir izlenime neden olduğu için, başkalarıyla didişme yoluyla kendini hedef almaktan kurtulmuş olduğunu düşünür.



Bir problem, kendisini meydana getiren yaklaşım tarzı aynı kaldıkça çözülemez.

(Albert Einstein)

Gönül gözü hakikate açılan Hak dostları, musibetlerin anlamının dışarıdan çok içeriye dönük olduğunu görmüşlerdir. Bir derde uğradıklarında öncelikle kendi nefislerini değerlendirmeye almış, yaşanan sıkıntıları kendi kusur ve ihmalleriyle ilişkilendirmişlerdir. Musibetlerin temel görevlerinden birinin Allah'ı, ahireti ve maneviyatı hatırlatmak olduğunu düşünen bu insanlar, musibet ve hastalıkların konuşan dilini çözmeye çalışmışlardır.

Bu insanlardan birinin gözleri kanlandığında, meselenin tıbbi gerekçeleri bahsimizden hariçtir, "Mahzurlu bir bakışın esiri mi olduk?" diye düşünmüşlerdir. "Bakmamam gereken bir manzaraya mı baktım? Yoksa bakmam gereken bir manzaradan yüz mü çevirdim?" diyerek kendilerini sorguya çekmişlerdir. Kulaklarında bir sorun olduğunda "Acaba duymam gereken bir şeye kulağımı mı kapadım veya duymamam gereken bir şeye mi kulak verdim?" şeklinde sorgulamalar yapmışlardır.

Ellerine ya da kollarına bir rahatsızlık isabet ettiğinde "Bu ellerle yazmamam gereken bir şey mi yazdım, yoksa yazmam gereken bir şeyi mi aksattım, yoksa yardım etmem gereken birinin elinden tutmada ihmalkâr mı davrandım?" diye düşünmüşlerdir. Ayaklarında bir sorun oluştuğundaysa "Gitmemem gereken bir yere mi gittim, atmamam gereken bir adım mı attım, yoksa atmam gereken bir adımdan vaz mı geçtim?" diyerek kendilerini sorguya çekmişlerdir.

Musibet ve hastalıkların ilahi bir ikaz olabileceğini değerlendiren bu insanlar, bedenin verdiği ilahi sinyalleri görmezden gelmeyi gaflet saymışlardır.

Başlarına ne gelirse gelsin, muhakkak "Verdiği mesaj ne, hikmeti ne olabilir?" diye sormuşlardır. Ayaklarına takılan bir taşa, batan bir dikene kadar hiçbir şeyi tesadüfi ve anlamsız görmemişlerdir.



Sıradan bir insanla filozof arasındaki en belirgin fark şudur: Birincisi, 'Sıkıntılarım çocuğumdan, kardeşimden, babamdan kaynaklanıyor.' der. Filozof ise aksine, bu tespit hoşuna gitmese bile 'Sıkıntılarım kendimden kaynaklıdır.' diye düşünür.

(Epiktetos)

Otuz Dokuzuncu Perde



Hazreti Mevlânâ, ***Mesnevî***'sinde açlıkla ilgili şunları söyler:

"Açlıkta nice fayda ve hikmet var. Açlık, ilaçların başı... Açlığı çirkin görme, onu baş göz üstüne tut! Hastalar açlıkla şifa bulur. Açlık olmazsa yemekler bile hoşa gitmez. Adamın birisi iştahlı iştahlı küflenmiş ekmek yiyormuş. Oradakilerden biri de ona 'Hayırdır, bu ne iştah, bu ne hırs?' diye sormuş. Adam demiş ki: 'Sabrın sonucunda açlık iki katına çıktı ve arpa ekmeği bana helva gibi oldu. Hep sabırlı olmayı öğrenirsem daima helva yemiş olurum!'

Fakat açlık, herkese nasip olmaz. Açlık öyle özel bir ilahi hediyedir ki ona herkes layık da olamaz. Sadece Allah'ın has kulları açlık üzerinden manevi dereceler kazanırlar.

Şeyh ile bir müridi durup dinlenmeden bir şehre ulaştı. Şehirde ekmek sıkıntısı vardı. Gaflet sebebiyle ve Hakk'a olan bağlılığının azlığından, müridin gönlünde açlık korkuları başlamıştı. Şeyh, vaziyeti hissetmiş, müridin gönlünden geçeni okumuştu. Ona dedi ki: 'Ne vakte kadar bu elem ve ızdırap içinde kıvranacaksın? Daha ne kadar ekmek derdi ile yanıp yakılacaksın? Sabır ve tevekkül gözünü ne diye yummuşsun? Telaş etme, tasalanma... Sen, o yüce seçkinlerden, Allah'ın has kullarından değilsin ki seni cevizsiz, kuru üzümsüz bıraksın. Açlık, Allah'ın sevgili ve seçkin kullarının gıdasıdır, onların rızkıdır. Böyle özel bir rızık, senin gibi ahmak bir dilenciye

hiç nasip olur mu? Beyhude yere endişelenme. Sen o seçkinlerden değilsin ki bu mutfakta ekmeksiz kalasın. Allah Teâlâ, ancak has kullarını açlıkla imtihan eder ve sadece onları açlıkla besler. Bir hadislerinde Peygamber Efendimiz (sav), 'Açlık, Allah'ın verdiği bir rızıktır. Onunla özel kullarının canlarını besler.' diye buyurmuşlardır." (***Mesnevî,*** Cilt 5).

Menkıbeye göre bir Hak dostu, oğluna şöyle nasihatlerde bulunmuş: "Sevgili oğlum! Daima yemeklerin en lezzetlisini ye... Yatakların en yumuşağında uyu... Zevklerin en büyüklerini al... Bir memlekete taşındığında ise oradaki en güzel eve yerleş." Oğlu: "Sevgili babacığım! Bu dediklerin bana nasıl nasip olur? Bunlara ancak servet sahipleri erişebilir." diye itiraz edince Hak dostu, bu nasihatlerden asıl kastını şöyle sıralamış: "Yemek yemeden önce iyice acıkmayı beklersen yemeklerin en iyisini yemiş olursun. Çok çalıştıktan sonra yorgun düşüp yorgun uyursan en tatlı uykuyu almış olursun. Başkalarının sıkıntılarını tefekkür edersen hayattaki küçük zevkler sana büyük gelir. İnsanların kalbine, gönlüne yerleşebilirsen en güzel eve yerleşmiş olursun."

Her istediğini yapma kudretinde olan kötü talihli için dünyada arzu edilecek ne kalabilir? Saadetin adi şekli bir seraptır ki ancak mahrumiyet çöllerinde vücut bulur. Orada bütün arzular, serin bir rüzgârın salladığı yeşil bir bahçedir. Hayal hâlinde kalmak şartıyla, aç için bir lokma ekmek, yorgun için uzanılacak bir köşe, üşümüş için bir parça ateş, susamış için bir yudum su, Ford'un bütün servetiyle ödemekten âciz olduğu harikulade bir saadetin lezzet ve kuvvetine sahiptir.

(Bize Göre, Ahmet Haşim)



Tembel insan, hak edilmiş bir dinlenmenin hazzını duyamaz. Pascal'ın dediği gibi, "Isınmak üşümüşseniz; dinlenmek yorulmuşsanız keyiflidir.

(**İrade Terbiyesi**, Jules Payot)

Kırkıncı Perde



Hava almaya sürekli ihtiyaç duyarız. Suya, midenin harareti zamanında ihtiyaç hissederiz. Gıda ihtiyacı her gün tekrar eder. En az haftada bir gün de güneş ışığı almaya ihtiyaç duyarız. İhtiyaçların vakitleri çeşit çeşittir. İnsanın sevgiye ve şefkate olan ihtiyacı da hiç bitmez. Dinlenilme ihtiyacı, anlaşılma ihtiyacı da vardır onun... Görünen ve görünmeyen, adını koyabildiğimiz ve koyamadığımız sayısız ihtiyaçları vardır insanın. İnsanın ihtiyaçları bitmez. İnsan, ihtiyaçlarım sona erdi, diyemez ve diyemeyecektir. İnsan, ihtiyaçlar koridorunda yaşayan bir varlıktır.

Güneşten hizmet almasam da olur, diyemez insan. Yerçekimini kendi emek ve gücüyle var edemez. Dönüşü dursa dünyayı döndüremez. Evrendeki milyonlarca kanundan yalnızca birinin ortadan kalkmasıyla hayatı sonlanacak bir varlık olan insanın en temel özelliği ve aynı zamanda en büyük sermayesi elbette onun Allah'a olan kesintisiz muhtaçlığıdır.

Açlık ve muhtaçlık insanın mülküdür. Nimetler, ona açlık ve muhtaçlık duası hürmetine ulaşır. Nimetlerin lezzetleri de yine açlık ve muhtaçlık sayesindedir.

İnsanın dünyadaki yaralarından biridir muhtaçlık.

Allah insanı neden böyle çok ihtiyaçlı, ihtiyaçları sürekli değişip artan ve ayrıca daima tekrarlayan bir şekilde yaratmış? Bu, tefekküre değer bir konudur.

İnsana evet böylesi bir "muhtaçlık" yarası verilmiştir. Ancak bu yaranın mukabilinde öncelikle bütün yeryüzü onun önündeki bir sofra durumuna getirilmiştir. Bu muhtaç insan, bir de bitimsiz hazineleri ve sonsuz kudreti olan Rabbiyle irtibatlandırılmıştır. İşte kendisine böyle büyük imkanlar bahşedilmiş olan insana "muhtaçlık duygusu" nasıl ağır bir yara olabilir ki?

İnsanın muhtaçlık düğümündeki çözüm, Allah'ın sonsuz hazinelerinin insana dönük olarak açık bırakıldığını anladıktan ve Allah'ın insana olan büyük şefkatinin farkına vardıktan sonra olabilir.

Allah'ın hediyeleri ve ikramları sonsuzdur. Bütün o hediyelerin insana tam mutluluk getirmesi, etkili bir şekilde şükre vesile olması ve nimetlerden istifadenin bol olması için insana verilen binlerce iştiha, ihtiyaç, his ve algılayışların toplamına "muhtaçlık" adı verilir.

Açlıkla orantılı olarak rızıkların lezzeti, nitelikleri, dereceleri ve çeşitleri anlaşılır. Muhtaçlık ölçüsüyle de insan sonsuz ilahi zenginliklerin müşterisi olur.

İnsanı acıktıran, iştahını arttıran, ihtiyaçlarını da fazlalaştıran Cenâb-ı Hak'tır. Cenâb-ı Hak insanın muhtaçlık çeşmesini ardına kadar açmıştır. Vereceği nimetleri insana sevdirmek için bunu yapmıştır. İnsanın muhtaçlıklarını, ona birçok çeşitli şeyler vermek için çeşitlendirmiştir. Çünkü Cenâb-ı Hak kendini insana nimetleriyle tanıtmak istiyor. Nimetlerinin çeşitliliğiyle kendini sevdirmeyi murat ediyor. İnsanı "ihtiyaç bağıyla" nimetlere bağlayarak onun Rabbine olan sevgisini ve minnetini daimi kılmak istiyor.

İnsanın yediği rızıkları, ona lazım olan ilaçları, istifade ettiği madenleri, ona ulaşan destek ve yardımları tefekkür ettiğimizde ortaya şu ilahi mesaj çıkar: "İnsandan ve onun gereksinimlerinden haberdarım, onun ihtiyaçlarını ve istekle-

rini görüyorum, o ihtiyaçları gidermek konusunda istekliyim, insana karşı sevgi ve merhamet doluyum."

Bu tasarımda insandan beklenen temel şey, kendisindeki daimi muhtaçlık özelliğini ve ihtiyaçlarının hep giderilmekte olduğunu görerek Rabbinin ihsan ve nimetlerini şükür ve sena ile, Elhamdülillah ile ilân etmelidir. Zira gerçek bir şükür, insanın her konuda Allah'a muhtaç olduğunu anlamasıyla başlar.

"İnsan ne için yaratılmıştır?" sorusunun cevaplarından biri de şudur: "İnsan minnettarlık için yaratılmıştır." İnsanın muhtaçlığı ebediyen devam edeceği için minnettarlığı da hep devam eder. Minnettarlık bu bağlamda olumlu bir kelimedir. İnsan ruhunun denge halini açıklayan ifadelerden biridir. İnsanın Rabbine olan minnettarlığı Rabbinin hakkıdır da.

İnsanda kendisine yapılan iyiliklere karşı teşekkür etme eğilimi ve minnet hissetme hâli vardır. Kendisine çay ikram eden birine teşekkür etmeyi ihmal etmeyen, bunu yapmayınca içinde bir eksiklik duyan insanın kendisini var edene, güneşle aydınlatana, iç ve dış organlarını verene ve onları çalıştırana minnettarlık duymadan yaşaması, onun vicdanını azaplar ve sancılar içerisinde bırakan bir ihmaldir.

İlahi isimlerden biri Mennan'dır. Mennan, çok lütufkar, ihsanı bol olan demektir. Allah'tan insana nice nimetler akar. Bunun karşılığında insandan da O'na minnettarlıklar gider. Allah'a yönelik olduğunda "minnettarlık" bir zafiyet değil, bir fazilet ve bir yüceliktir.

Kırk Birinci Perde



Şükür ve minnettarlık, yaşamın ana hedefidir. İnsan bir şükür ve minnettarlık fabrikasıdır. Peygamberler insana şükrü öğretmek için gelmiştir. İbadetler en çok şükür için vardır. Şükür, ibadetlerin bir şubesi değildir, bilakis ibadetler şükrün bir şubesidir.

İnsan, yeteneklerinden veya gücünden ötürü değil, şükrünün büyüklüğünden ötürü üstün bir varlıktır. Şükrünü ve minnettarlığını başarıyla sunabilmesi için insan ihtiyaçlarının yelpazesi geniş tutulmuştur.

İnsan, ihtiyaçlarının neler olduğunu, nasıl ve kimin tarafından giderildiğini bilen bir varlıktır. İhtiyaçlarının, ortaya koyduğu kısıtlı emek haricinde giderildiğini anlayabilen bir varlıktır. Bu, onu hayvanlardan ayıran önemli farklardan biridir.

Hayvanlar da beslenir. Fakat onlar, gıdaya olan ihtiyaçlarının fevkalade bir şekilde giderildiğini bilmez. Bir hayvan, nefes aldığında havaya olan ihtiyacının farkında değildir. Aldığı havanın ciğerlerine gittiğini de bilmez. Ciğerin ne olduğunu da... İşler yolundayken, bir süre havasız kalıp nefes alamazsa bu sebeple öleceğini de bilmez. Yalnızca nefes alır.

Gece olduğunda uyusa da gecenin gelmesine olan ihtiyacını bilmez. Güneşten faydalansa da güneşe ihtiyaç duyduğunun bilgisine sahip değildir. İşte muhtaç bir varlık olduğunun (hayvanlara değil) insana bildirilmiş ve tattırılmış olması, onun şükür kapısından başarıyla, rahatlıkla, zaferle girebilmesi içindir.

Canlılar arasında rızık çeşitliğine en muhtaç, insandır. İlahi isimlerin hemen hepsine ayna olan da insandır. İnsan bütün ilahi hazinelerin numunelerinden tadacak potansiyeldedir. Nimetlerin geniş yelpazesini tanıyabilecek yetenektedir. İlahi sanatların her çeşidini tefekkür edebilecek kıvamdadır. İşte bu çeşit görevlerini başarıyla yapabilmesi için ona pek çok konuda "ihtiyaç" bahşedilmiştir. Bu yüzden o, maddi ve manevi rızıkların her çeşidine muhtaç bırakılmıştır.

İnsan her şeye muhtaç kılındığından dolayı, her şeyin sahibi olan birinden başkasına (gerçek manada) şükran duyamaz ve ibadet edemez.

Allah'ın hazinelerindeki nimet sayısı sınırsız, insan da o sınırsız hazinelerin her birine açlık, ihtiyaç, iştiha, aşk ve cezbe seviyelerinde muhtaçtır.

Nimetlerin kıymetlerini takdir edebilmesi için insana açlık, iştiha ve ihtiyaç gibi özellikler verilmiştir. Dilimiz, tat alma organımız, milyonlarca ayrı tadı birbirinden ayırt edebiliyor. Bizi rızka âşık etmek için olmuş bu. İnsan rızıksız yapamaz hâle getirilmiş. İnsan, hakiki olarak aşk duymadığı bir şeyin gerçek lezzetini alamaz ve dolayısıyla onun hakiki şükrünü de eda edemez.

Şükür, onun büyük görevi olduğuna göre muhtaçlık da bu büyük görevin yerli yerince yapılabilmesi için bir başlangıç ve çıkış noktasıdır. İnsanın muhtaçlığı olmazsa şükrü gerçekleşmez. Şükrü olmayınca da yaratılış hedefi yerine gelmemiş olur.

Nimetin şükrü de bir nimettir. Allah'tan bu ikinci nimeti istemeli. O olmazsa saadetin imkânı yok.
(Mektuplar, Mehmet Akif Ersoy)

Kırk İkinci Perde



İnsan bir kere uyuduğunda, o uyku kendisine hayat boyu yetebilirdi. Halbuki insan seneler boyunca her gece uyumuş olsa da bu gece yine uyumak zorunda kalır.

İnsan bir kere yemek yedikten sonra kendini aylarca tok hissedebilirdi. Böyle yaratabilirdi o. (Mesela, meleklerin uykuya da gıdaya da ihtiyaçları yoktur.) Ancak vaziyet böyle olsaydı Allah'ın insana olan sevgisini ve şefkatini de hakkıyla hissedemezdik. Ona karşı şükran hislerini de yeterince duyamazdık. İştah olmadığında yemeklerin lezzetinin alınamaması örneğinde olduğu gibi (Allah'a karşı) muhtaçlık duyguları olmasaydı insan nimetler karşısındaki şükür ve minnet hislerini kaybederdi. Dolayısıyla Rabbine karşı muhabbet duygularını da...

İnsan, göze de muhtaçtır güneşe de. Ciğere de muhtaçtır havaya da. Ayağa da muhtaçtır üzerinde yürüyeceği yeryüzüne de. İnsan sayısız şeye muhtaç olduğu halde bunlardan hiçbirini yaratacak gerçek bir güce ve sermayeye sahip değildir. Bu sebeple insan, bütün ihtiyaçlarını giderebilen bir noktaya sırtını sürekli dayayarak yaşayabilir. Bu da Allah'a yönelişin başladığı noktadır.

İnsan bunca muhtaç ve aciz olduğu halde ona erişen nimet ve yardımların çokluğu gösteriyor ki onu dikkate alan kudret ve merhamet sahibi biri var.

İnsanın sağlığa ihtiyacı ayrı bir konudur, hasta olunca hastalıktan kurtulma ihtiyacı ayrı... İnsanın huzura ihtiyacı olması başka bir şeydir, huzura mâni olan musibetlerden kurtulma ihtiyacı başka... İnsanın yokluktan kurtulma ihtiyacı ayrıdır, varlığa erme ihtiyacı apayrı... Cahillikten kurtulma ihtiyacı farklıdır, bilgiye erişme ihtiyacı daha farklı...

İnsanın kendisi için lazım olan nimetleri elde etmesi ve karşılaştığı tehlikeleri bertaraf etmesi için yeterli derecede bir güç ve sermayesi yoktur. Fakat nimetler yine de ona ulaşır ve o yine de tehlikelerden kurtulur. İnsana düşen, nimetlerin celbi için ilahi ve sonsuz zenginliklerin sahibine yönelmek, musibetlerin defi için de ilahi kudretin kapısının tokmağına yapışmaktır.

İnsan kesintisiz acizlik ve muhtaçlık pozisyonu, Allah'ın cömertlik denizini coşturan bir çekim noktasıdır. Bu vaziyetine rağmen Allah'a karşı acziyet ve muhtaçlığını hissettiği halde bunu kabullenmek istemeyenler, ilahi hazinelerin kendisine yönelik olan akışını, kendi elleriyle kesmiş olurlar.

Kırk Üçüncü Perde



Yüce Allah, insanı kendine muhatap kılmıştır. Onu özel bir varlık olarak ilân etmiştir. Sonsuz ve sınırsız cennetine alacağını önceden bildirdiği aziz bir misafir eylemiştir. İlahi zenginliklerin insanda kemaliyle açığa çıkması için de onun aciz, fakir ve muhtaç bir varlık olması takdir edilmiştir. Zira, ilahi cömertlik en iyi, muhtaçların aynasında parlar, minnettarlık duygularının yoğunluğunda ortaya tam çıkabilir.

İnsanın sayısız beklentisi, arzusu ve hayali varsa da ona sonsuz bir cennet takdir edilmiştir. Ona, muhtaçlıklarının hepsinin eksiksiz bir şekilde ve zorlanılmadan giderileceği sonsuz bir yaşam sahası lütfedilmiştir. İnsanın aczinin gerçek bedeli ve tam karşılığı ebedi cennet olmuştur. İnsana bâki bir cennet bahşedilerek bu büyük yarası en güzel bir şekilde kapatılmıştır. Bütün bunlardan yola çıkılarak denilebilir ki insanın gerçek zenginliği, bitimsiz bir muhtaçlık vasfı taşımasından ötürüdür.

Evet, insan muhtaçtır ama her şeyin sahibi olanın ona ileride hazırladığı sonsuz ve bitimsiz zenginliklerin varlığıyla müstağnidir de... İşte bu yüzden onun hedefi bu basit dünyayla tatmin olmak ve doymak olmamalıdır.

İlahi rahmet, yalnızca cennette değil, insanın muhtaçlığına şefkat göstererek ona dünyada da dayanak noktası olur. Hazinelerinin kapılarını onun için burada da açar. Rahmetin bu

bitimsiz denizine ulaşan biri, elbette bir damla hükmündeki kendi güç ve sermayesine dayanıp güvenmez; rahmeti bırakıp kendi dar kapasitesine bel bağlamaz.

Kırk Dördüncü Perde



İnsan, varlığının devamı için maddi ve manevi pek çok şeylere gereksinim duyar. Akıp giden yaşam içerisinde öyle şeylere muhtaç kalır ki o şeylerin en küçüğünü bile tek başına meydana getiremez. Öz sermayesi, en küçük ihtiyacını gidermeye bile yeterli değildir. Yine de onun bütün ihtiyaçları, maddi ve manevi rızıkları hep ummadığı yerlerden, düzenli bir şekilde, uygun ve lazım vakitlerde kendisine ulaştırılır.

İnsan kainat içerisinde herhangi bir şeye de kainatın tamamındaki bütünlüğe de aynı anda muhtaçtır. İnsanın yaşamını devam ettirmesi, her şeyin "aynı anda varlığıyla" mümkün olan bir durumdur. İnsandaki bu kesintisiz ve büyük muhtaçlık hâli ona öncelikle hiç kimseye ve hiçbir şeye muhtaç olmayan (Samed) bir varlığı bulması için verilmiştir.

Bütün ihtiyaçlarının giderilebileceği bir hazinenin kapısını aramakla geçer insanın ömrü. İnsanın bu daimi muhtaç vaziyeti, hazineleri sonsuz olan ve bununla birlikte sonsuz cömertlik ve şefkat sahibi olan bir yaratıcıyı aramasına ve ona yönelmesine vesile olan etkili ve sürükleyici bir tetikleyicidir. İnsanın yakasını bir an olsun bırakmayan ihtiyaçlar, onun Rahîm ve Ğaniy bir varlığı bulup ona dayanmasına, onunla dualar aracılığıyla iletişim kurmasına vesile olacaktır. Bu hikmetten dolayı başta oruç olmak üzere ibadetlerin hepsi insana "muhtaçlığı" aktif bir şekilde hissettirme maksadı da taşır.

Hepimiz fakiriz. Fakirliğimizin bir sınırı yok. Ama bazılarımız bunun farkındayız, bazılarımız değiliz. Mahrum olduğumuz her şeyin fakiriyiz. İhtiyaç duyduğumuz her şeyin fakiriyiz. Bu muhtaçlıklar içerisinde bir tanesi var ki asıl onun fakiriyiz. Cenâb-ı Hakk'a olan fakirliğimiz ve ihtiyacımız... O'ndan başka hiçbir şeyin doyuramayacağı bir ruhumuz var. İnsan Allah'ın fakiridir. Ruhu, Allah'tan başka bir şeyle doyamayan bir yapıdadır.

Yaratıcısını bulan biri açısından bu muhtaçlık duyguları, bir eziyet değil, yaşamın en zevkli duygularından biridir. Nitekim kâmil insanlar fakr duygusu ile övünmüşlerdir. Allah'a karşı fakrını hissederek yalvarmaktan onur ve zevk duymuşlardır. Peygamberimize (sav) izafe edilen bir söz şöyledir: "el fahri fakri", "fakr, kendisiyle övündüğüm bir şeydir." Bu, ancak ve ancak Allah ile doyabilecek bir fakirliktir. Allah dışında hiçbir şeyle tatmin olamamak, fakirliklerin en büyüğü ve en yücesidir.

Fakr, sonsuz ve bitimsiz zenginliklerin sahibi olan Allah karşısındaki tam muhtaçlık vaziyetini kavramak ve hep bu şuurda yaşamak demektir.

Kırk Beşinci Perde



İnsanın her an ve her konuda, kesintisiz bir şekilde Allah'a muhtaç olduğunun idrakinde olması, büyük bir bilgidir. Zenginlik Allah'ın, muhtaçlık da insanın sıfatıdır. Fâtır suresinin 15. ayetinde Allah kendisine Ğanîy (zengin), insanlara da fakir demiştir. İnsanın mutlak ve kesintisiz olarak Allah'a muhtaç olduğunu anlaması, yapabileceği en üstün tefekkürlerden biridir.

Allah'a muhtaç olma hâli, keşfedilmesi ve sağlamlaştırılması gereken bir his durumudur. Elde edilebildiyse korunmalı ve sona ermesinden de korkulmalıdır. Onu kaybetmemek için elden ne gelirse yapılmalıdır.

İnsan, muhtaçlık durumunun bu kutsal kaynağını bulduğu takdirde en yukarıya çıkar, bunu bulamazsa bütün varlığın dilencisi olma sıfatıyla en aşağıya düşer. İnsan Allah'a daimi muhtaçlığını anlamakla, başkalarına muhtaçlığın verdiği ağır yüklerden yakasını kurtarmış olacaktır.

Kâinattaki en büyük hakikat, ihtiyaç hakikatidir. İlahi isimlerden olan Rahman isminin bir anlamı da bütün ihtiyaçları giderendir. Fakr duygusu, insanı Rahman ismiyle buluşturan en yüce bir hâletiruhiyedir.

Kur'an-ı Kerim'in bütün surelerinin başında Rabbimizin kendini Rahman ve Rahim olarak anlatması, bir açıdan da insanın muhtaçlığı ile ilgilidir. İnsan hep ve daimi muhtaç-

tır. İnsandaki merkezi vasıf muhtaçlık olduğu için Rabbi ona öncelikle Rahman ve Rahim olarak tecelli etmiştir. Kur'an-ı Kerim'in daha ilk sayfasında, Fatiha suresinde, "Rahman ve Rahim" şeklinde aynı ifadenin iki kere geçmesi bir manada "Bu kitabı Allah'ın rahmeti ve insanın muhtaçlığı üzerinden okuyun" anlamı taşır.

İbni Kayyim El Cevziyye, ***Allah Sevgisi*** isimli kitabında şunu söylemiştir:

"Bazı âlimler şöyle demiştir: 'İnsanların neyin peşinde koştuklarına baktım. İzledikleri yöntemler başka başka olsa da hepsinin arzusunun tek olduğunu gördüm. Herkes gam ve kederi kendinden uzak tutma peşinde. Bazıları yiyip içmekle, bazıları para kazanmakla, bazıları yuva kurmakla, bazıları oyun ve eğlencelere dalarak bunu gerçekleştirmeye çalışıyor. Aslında hedef belli fakat bu uğurda takip ettikleri yollar, onları amaçlarına ulaştıracak yollar değil. Bazen de arzu edilen neticenin tam tersine çıkabilen yollar... Ben, Allah'a yönelmek, O'nunla muhatap olmak ve O'nun memnuniyetini her şeye tercih etmek dışında gam ve kederden uzaklaştıran bir yol göremedim."

Kırk Altıncı Perde



Bir hadis-i şerifte "İman iki parçadır: Yarısı sabır, yarısı şükürdür." buyuruluyor.

İnanç dünyamızın yarısı şükür kavramında yattığına göre ve şükür, insanın en büyük görevlerinden biri olduğuna göre onu daima daha yakından tanımaya çalışmak gerekir.

"Hâlâ şükretmeyecekler mi?" (***Yâsin,*** 35), "Şükredenleri ödüllendireceğiz." (***Âl-i İmran,*** 145), "Şükrederseniz nimetlerinden daha çok vereceğim." (***İbrahim,*** 7), "Şükredenlerden ol!" (***Zümer,*** 66)

Bu gibi ayetler gösteriyor ki Allah'ın kullarından istediği en önemli işlerden biri şükürdür. Şükür, insanın gerçek vazifesidir. İnsan olmanın bedelidir.

İman dediğimiz en üst değer esasında şükrün kaynak noktasıdır. İman etmek aslında "ömür boyu nankörlükten kurtulmak" anlamında bir şükürdür. En büyük ibadet olan "Namaz" hem şükrün bir türü hem de şükrün en kapsamlı şeklidir.

Şükre adım atmak için öncelikle etrafımızdaki yaratımların Cenâb-ı Hakk'ın insana olan şefkatinden, sevgisinden, merhametinden olduğunu görmemiz gerekir. Bütün bunların bir mecburiyetten olmadığını anlamak büyük bir aydınlanmadır.

Şükür, öncelikle var olmamızla ilgilidir. Biz olsaydık da olurdu olmasaydık da... Bizim olmamız, bize olan ilahi şef-

katin bir sonucudur. Var olduktan bir müddet sonra varlığımız devam etmeseydi de olurdu. Allah'ın, varlığımızı devam ettirmesi bize olan merhametinin, şefkatinin ayrı bir ifadesidir. Etrafımızı sarıp sarmalayan nimetlerin, Cenâb-ı Hakk'ın bunları yaratmaya mecbur oluşundan değil, şefkatinden ve merhametinden dolayı var olduklarını ve o yüzden bu kadar çeşitli ve çok olduklarını hatırlamak, şükrü canlandıran bir yaklaşımdır.

Şükrün zıddı yalanlama ve inkârdır. Nimetlerdeki ilahi kastı reddetmektir. Biz bir nimete şükretmediğimizde bir kere o nimetin varlığını yalanlamış oluruz. İkincisi, o nimeti Allah'ın bize verdiğini de yalanlamış oluruz. "Bunun neresi nimet?" demiş oluruz. Hâlbuki o bir nimet, o Allah'ın bir lütfu. Cenâb-ı Hak onu verirken nimet kastıyla vermiştir. Biz bunu şükürsüzlükle karşıladığımızda Cenâb-ı Hakk'ı da tekzip etmiş oluruz.

İnkâr; görmezden gelmedir, yok saymadır. Bir insanın bize olan bir iyiliğini görmezden gelmek, onu hiç yapmamış gibi düşünmek, bir teşekkür bile etmemek onu rahatsız eder. Teşekkür, insanın en büyük vazifelerinden birisidir. Şükür, nimetin varlığını görmek demektir. Nimetin varlığını kabullenmek esasında şükrün başlangıç seviyesidir. Bu davranış, insanı vebalden kurtarır ama ileri seviyeleri de vardır bu işin.

O nimetin derinliğini, güzelliğini, niteliğini ölçerek görmek başkadır. İşte buna "hakiki şükür" denir. Nimetlerin varlığına şükretmek bir seviyedir ama "Hangi nitelikte bir nimet, ne kadar büyük bir nimet, o nimet olmasaydı ne olurdu, elimizden gitseydi ne duruma düşerdik, böyle tam zamanında gelmeseydi ne kadar zor durumda kalırdık?" Nimetin gerçek derinliklerine inmek işte bu tür bir tefekkürle mümkündür.

Yemek yerken yemeğin tamamına bir şükür, boynumuzun borcudur ama öyle insanlar vardır ki her lokmayı tefekkür

ederler. Her lokma için besmele çekenler de vardır. Her lokmada gerçekleşen bir minnettarlık nerede, yemekten "Elhamdülillah!" diyerek kalkıp gitmek nerede? Bu ikisi arasında büyük fark vardır. Şükrün mertebeleri sonsuzdur.

Kırk Yedinci Perde



Kainatı bir ağaç sayarsak bu ağacın meyvesi şükür olur. Elma veren bir ağaca "elma ağacı" deriz. Portakal verenini "portakal ağacı" diye adlandırırız. Üzerinde hiç portakal olmasa bile biz ona "portakal ağacı" demeye devam ederiz. Şu an yok ama ileride vereceği için... Kâinatta da madem ki en son noktada her şey dönüp dolaşıp "şükre" sebebiyet veriyor, o halde kâinata "şükür ağacı" demekte hiçbir sakınca yoktur.

Şükür, yaratılış ağacının meyvesidir. Yaratılışın neticesi, son meselesi, bütün her şeyin varıp dayandığı son noktadır. Kâinat fabrikasının verdiği son üründür. Ürün bozuk çıkarsa sistem de boşa çıkar. Kâinat fabrikasının ürünleri insana kadar geliyor, insan süreci şükre çevirecek ve bu son hamleyle döngü tamamlanmış olacak. İnsan bu döngüyü şükre çeviremezse (şahsi dünyası itibariyle) bütün varlık âlemi atıl duruma düşer.

Cenâb-ı Hakk'ın insandan beklediği, şuurlu bir şükürdür.

Allah'a hakiki manada şükretmek; öncelikle nimetlerin doğrudan doğruya Allah'tan geldiğini anlamakla başlar. Ardından o nimetlerin kıymetini takdir etmek ve o nimetlere olan kendi ihtiyacını tefekkür etmekle kemale erer.

Şükrün ikinci boyutu olan o nimetlerin kıymetini takdir edebilmek, kolay bir aşama değildir. Bu, herkese nasip de olmaz. Kimileri nimeti Allah'tan bilir de o nimetin kıymet ve değerini hiç mi hiç takdir edemez.

Bütün insanlarda olması, gözün kıymetini noksanlaştırmaz. Bu genel durum insanın göze olan ihtiyacının şiddetini de azaltmaz. Hiç kimsede göz yok, sadece bizde varmış gibi görürsek bu nimetin gerçek şükrüne yaklaşabiliriz. Dünyada göz nimetini bir tek kendimizde var farz etsek de yanlış olmaz çünkü kimsenin gözü bir başka göze benzemez. Tekrarlayan ve genelleşmiş nimetlerde şükrü gafletin elinden kurtarmanın bu türlü yollarını bulmak gerekir. Nimetin gerçek kıymeti ancak böyle anlaşılabilir.

Evet, gözümüzün kıymetini ne kadar takdir etmişizdir? Bunu tam anlamıyla takdir etmek insanı aşan bir konu olsa da bazıları gözünün değerinin daha çok farkındadır. Bazıları kulağının değerinin daha çok farkındadır. Bazıları kalbinin değerinin daha çok farkındadır. Bazıları sağlığının değerinin daha çok farkındadır. Bazıları da imanının değerinin daha çok farkındadır.

Şükürdeki üçüncü aşama, o nimetlere kendi ihtiyacını hissetmekle olur. Bu da işin özüdür. Nimetin kıymetini takdir ettikten sonraki aşamadır bu. Nimet, evet çok kıymetli ama bizim o nimete ne kadar ihtiyacımız var? İnsanlar o ihtiyacı her zaman hissedemezler ama onu hissedebilmekle hakiki şükür meydana gelir. Hakiki şükrün bu üst basamağı, nimet varken ve eldeyken de ona olan muhtaçlığı hissetmekle gerçekleşir.

Severek okuduğumuz ve bolca istifade ettiğimiz bir kitabı düşünelim. Allah bize böyle bir nimet nasip etmiş. Bu kitabı yazarından değil, doğrudan doğruya Allah'tan bilmek, birinci aşamadır. İkincisi, bu nimetin kıymetini takdir etme aşamasıdır. Bu kitabın ne kadar kıymetli olduğunu anlamak için elbette onunla meşgul olmak lazım ki onun nasıl bir nimet olduğunu anlayabilelim. Yoksa sadece kapağı güzel, sayfaları iyi tasarlanmış, matbaada iyi basılmış, baskısı kaliteli bir kitap diye düşünmek, yetersiz bir kıymet takdiri olur. Onun

sayfaları, satırları içerisindeki manaları keşfettiğimiz zaman kıymetini takdir etmeye başlamış oluruz. Üçüncü aşama, bu nimete olan ihtiyacımızı hissetmektir: Ne kadar muhtaçtım da Cenâb-ı Hak benim karşıma böyle bir eser çıkardı; bu eser karşıma çıkmasaydı büyük bir eksiklik olurdu; benim bu ruh darlıklarımı başka bir kitap böyle açamazdı; bu kadar muhtaç olduğum bir şey ihtiyacıma binaen bana ikram edilmiş, aczime ve zayıflığıma binaen lütfedilmiş, diyebilmektir.

Bir nimete eriştiğimizde "Elhamdülillah!" deriz. Bu, şükrün sözlü bir düzeyidir. Bir de o nimet, ona olan mahrumiyetimizi çok hissettiğimiz bir zamanda gelmişse bu durum şükrümüzü daha da derinleştirir. Hakiki şükür, genellikle mahrumiyetten sonra gelen nimetlerle ortaya çıkar. O şeye ne kadar muhtaç duruma düşmüşsek ona ulaşmak o nispette bizi sevindirir ki böyle bir sevinç de şükrün derin bir boyutudur. Karnı tok birinin yemek yemesi ona büyük bir haz vermez. Aç olmalı ki onun şükrünü eda edebilsin. İnsan açlık ve muhtaçlık vaktinde nimetlerin gerçek kıymetlerini anlar.

İnsanın insanlığı nimete erdiği zaman değil,
ona şükrettiği zaman belli olur. Kaç kıratlık adam
olduğu şükür sayesinde ortaya çıkar. Onun için arifler,
"Şükür nimetten daha güzeldir." derler.
Çünkü nimet geçici, şükürse kalıcıdır.
(Aşkı Meşk Etmek, Emin Işık)

Kırk Sekizinci Perde



İki adam kara kışın ortasında dışarıda kalmış. Biri hırslı, diğer kanaatkâr... Köşk sahiplerinden biri onların bu hâllerine acımış, civanmertlikle ikisini de içeri kabul etmiş, geceyi köşkün önündeki kulübede geçirmelerine müsaade etmiş. Uyumak için yataklarına girdiklerinde kanaatkâr olan, günün değerlendirmesini yapmak üzere demiş ki: "Donmak üzereydik, neredeyse ölüyorduk, Allah'a şükür kurtulduk." Hırslı ve doyumsuz olan diğeri, güya bir hakkı varmış ve herkes ona el uzatmaya mecburmuş gibi itirazda bulunmuş: "Bizi köşkün içine almak zorundaydı. Köşkün odalarında kalmak bizim de hakkımızdı." Hırs hastalığı olan bu kişi, geceyi köşkün güzel odalarında geçiremediği için öfkeli ve mutsuz bir şekilde sabahlamış. Teşekküre layık olan köşk sahibine karşı kızgınlık duyduğu için bir de suizan azabı çekmiş. Sabah olduğunda köşk sahibi kulübeye kadar gelmiş, kanaatkâr olanı has odasına davet etmiş ve öfkeli olanı da nazikçe uğurlamış.



Kızmak, bir açıdan, işlerin kendi arzu ettiği gibi değil, Allah Teâlâ'nın murat ettiği şekilde gelişiyor olmasına itirazda bulunmaktır. Bu türlü bir tepki ise imana zarar verir.
(İhya-u Ulumi'd-Din, İmam Gazâlî)



İnsan, mutluluğu kendi seçimlerinde değil, Hakk'ın seçimlerinde aramalıdır.

(Hikem-i Ataiyye, Atâullah İskenderî)



Biri hukuktan çıkar, hariciye memurluğuna göz diker; diğeri tıbbiyeyi bitirir, aktörlüğe özenir. Hülâsa, insanlar daima olduklarından şikayetçi, olamayacaklarına hırslı, bir eza, bir üzüntü ile ömür sürerler; hiddetli ve kindar, gözü başka yerde, hasretle ölürler.

(Ago Paşa'nın Hatıratı, Refik Halit Karay)



Güneş'i gözden kaçırdım, diye sızlanıp durmaya devam edersen yıldızları da göremeyeceksin.

(Rabindranath Tagore)

Hırslı insan böyledir: Hırsından hem hırs ettiği şeylere ulaşamaz hem de verilmiş nimetlerle mutlu olmak varken mutsuz olur. Yani iki tane cezayı birden yaşar. Birincisi, yukarıdaki nimete erişememek; ikincisi, var olan nimetteki mutluluğunu hissedememek.

Hırs ve şikâyet aslında Cenâb-ı Hakk'ın hakkımızdaki takdir ve tercihlerini tenkit etmek demektir. Hırs, insanı nankör-

leştiren ve Cenâb-ı Hak katındaki değerini bitiren, öldüren bir şeydir. Allah verdikçe vermiş ama o insan daha da mutsuz olmuştur. O nimetlerin daha da üstü var diye (hiçbirini hak etmediği hâlde) gözü hep oralardadır.

Kırk Dokuzuncu Perde

İnsanların hayat standartları farklı farklıdır. Bu hayatta zenginler de vardır fakirler de. Güçlüler de vardır zayıflar da. Bazı konularda yetenekliler de vardır, sıradan kişiler de... İşte bu farklılıklardan murat, insanların birbirinin yardımına gereksinim duymasıdır. Bu durum aynı zamanda farklı meslek gruplarının ortaya çıkmasına da vesile olmuştur.

Allah, rızık ve nimetler bakımından herkes için farklı takdirlerde bulunmaktadır. Bu farklılıklar aynı zamanda bir imtihan vesilesidir. Kimi insan az çalışıp çok kazanır, bazıları da gecesini gündüzüne katar ama az kazanır. Her iki durum da imtihanın ayrı bir şeklidir.

Burada şunu da açıklamak gerekir ki imtihan etmek, taliplilerin fazlalığı ve imkânların azlığından dolayı, maksadı daima elemek olan bir sistem olarak anlaşılır. Oysa ilahi imtihan elemek değil, kazandırmak maksatlıdır. Çünkü ilahi boyutta imkânların noksanlığı söz konusu olmadığı gibi taliplilerin tümünün imtihanı kazanması da bir sorun teşkil etmez. İlahi planda nimetler de musibetler de insana imtihanı kaybettirmek üzere değil, kazandırmak için ve kazandıracak şekilde verilmiştir.

Evet, yalnızca musibetler değil, aynı zamanda nimetler de bir imtihandır. Musibetlerle imtihanımız hayat boyu devam ettiği gibi nimetlerle olan imtihanımız da ölünceye kadar devam eder. İnsanın imtihanı, pek tabiidir ki imkânları ölçüsünde olacaktır. İmkân çoksa imtihan da büyüktür.

Enbiyâ suresinin 35. ayetinde, "İmtihan maksadıyla sizi hayırla da şerle de deneriz." buyurulur. Bunun anlamı, imtihanın musibetlerle de nimetlerle de olabileceğidir.

Nimetlerle imtihanın bir boyutu da bize değil, başkalarına ulaşan nimetlerle ilgilidir. Onlara karşı verdiğimiz tepkilerdir.



Verdiği nimetlerle sizi sınamak için kiminizi kiminizden derecelerle üstün kılan O'dur.
(Enâm, 165)



Rabbinin rahmetini insanlara pay etmek onlara mı kalmış? Onların dünya geçimliklerini biz paylaştırdık.
(Zuhruf, 32)



Allah rızık genişliği konusunda kiminizi kiminize üstün kıldı.
(Nahl, 71)



Allah'ın sizi birbirinizden üstün kıldığı şeyleri (başkalarında olup da sizde bulunmayanı) iç çekerek arzu etmeyin."
(Nisâ, 32)



Sakın ola kendilerini imtihan etmek maksadıyla onların bir kısmını bol bol yararlandırdığımız dünya hayatının çekiciliğine göz dikme! Rabbinin sana verdiği nimetler daha hayırlı ve daha kalıcıdır.

(Tâhâ, 131)



Eğer insanlar bakıp da küfre sapmış tek tip bir topluluk durumuna gelmeyecek olsaydı Rahmân'ı inkâr edenlerin evlerinin tavanlarını, merdivenlerini, kapılarını ve koltuklarını gümüşten yapar, altınla da süslerdik. Ama bunlar dünya hayatına ait geçici güzelliklerdir. Rabbinin katındaki kalıcı ahiret mutluluğu ise sadece takva sahiplerine özeldir.

(Zuhruf, 33-35)

Cenâb-ı Allah, insanların düşünceler, nimetler ve imkânlar bakımından birbirine yakın ve benzer seviyelerde olmasını değil, farklı farklı seviyelerde olmasını murat etmiştir. Bu farklılığın en önemli sebeplerinden biri de insanın sınavda olan bir varlık olmasıdır. Allah indinde değerli olan şey dünya nimetleri değil, prensip ve faziletlerdir. Öyle olduğu için de bol nimetlere sahip olmak, Allah'ın sevgisinin ve imtihanın kazanıldığının göstergesi olmayacaktır.



O gün ne mal fayda verir ne de evlat. Sadece selim bir kalp ile gelenler kurtulur.

(Şuarâ, 88-89)



Sanma ey hâce kim / senden zer-u sîm isterler, / Yevme lâ yenfeu'da / Kalb-i selîm isterler. (Zannetme ki senden altın ve gümüş isterler, mal ve evladın bile fayda vermeyeceği hesap gününde sadece selim bir kalp isterler.)

(Bağdatlı Rûhî)

Sınavın bir gereği olarak Allah, kimi zaman sevdiklerini zengin yapar, kimi zaman da kendisine isyan edip düşmanlık yapanları... Bazen iyi kullarını mutsuzlukla sınar bazen de kötülerini. Bazen birini başarıya ulaştırır bazen de öbürünü. Allah'ın sevdiği iyi kullarına ayırdığı hakiki nimetler burada değil, ebedî âlemdedir. Allah'ın insana verdiği değer ve önemi, ona lütfettiği dünyevi imkân ve başarılara bağlı görmek büyük bir yanılgıdır. Eğer nimet ve imkânlar sadece iyilere, sıkıntı ve darlıklar da hep kötülere isabet ediyor olsaydı insanlar özgür iradeleriyle değil, bu büyük baskılayıcı durum karşısında mecburiyetten dolayı iyilik ve iman yolunu seçerlerdi. Hâlbuki Allah, insan iradesine bu şekilde müdahale etmek istemez. Serbest seçim yapmaları için onlara ortam ve olanak sağlar.



Allah'ın verdikleriyle değil, vermedikleriyle meşgulüm, çektiğim çilelerin sebebi budur.

(Bir Deliyle Evlendim, Hekimoğlu İsmail)



Her acı taşınabilir, acıyı taşınmaz hâle getiren ona razı olmayışımızdır.

(Giderken Bana Bir Şeyler Söyle, Mustafa Ulusoy)

Elli Birinci Perde



Cenâb-ı Allah, her birimize çeşitli nimetler vermiş; bazılarımız onlardan razıyız, memnunuz, onlarla mutluyuz. Hepsi için O'na şükrediyoruz. Bazılarımız da "Daha çok olmalıydı, hakkım bunun daha fazlasıydı!" diye düşünerek öfkeyle yaşıyoruz. Oysa "Verdiği nimet, vermediği hikmettir." denmiştir. Hepimizin başında bazı musibetler de var. Kimimiz başına gelen musibetlerden razı ve sabır içerisinde, kimimiz de "Neden daha az değil, daha hafif değil, neden bir an önce bitmiyor!" şikâyeti içinde.

Cenâb-ı Hak üzerimizdeki nimetlerin şu anki kadarını da bize vermeye mecbur değildi.

Yüce Allah, her insana sayılamayacak kadar çok nimet vermiştir ama insan mazhar olduklarının değil de hayalini kurduklarının avında olduğu için var olanların kıymet ve değerini çoğu zaman takdir edemez.

Verdiği nimetlerden kulunu razı görmek, elbette o nimetleri takdir eden Allah'ı da razı edecektir.



Şayet şükrederseniz size (nimetimi) daha çok vereceğim.
(İbrâhîm, 7)

Kanaatkâr olana iki ödül vardır. Mademki o, nimetlerin kendisi için takdir edilen kadarından memnun oldu, onun nimetleri artırılacak ve bereketlendirilecektir. İkincisi de memnuniyet duygusu artırılacak yani mutluluğu çoğaltılacaktır.

Verilen nimetlerden memnun olmamız, başka nimetlerin bize doğru yola çıkacağının bir teminatıdır. Eğer memnun olmayı bilmezsek var olan nimetlere karşı da duygusuzlaşacağımızı ve bir gün onlardan mahrum edileceğimizi bilmemiz gerekir.

İmtihanımız sadece bize verilen nimetlerle ilgili değildir. Başkalarına erişen nimetler de bizim imtihanımızın bir başka boyutudur. İnsan kimi zaman kendisine verilenlerden razı ve hoşnut olsa da başkalarına erişen nimetlere yönelik tutumu nedeniyle imtihanı kaybedebilir.

Kaderin, başkalarına ulaştırdığı nimetlerden rahatsızlık duymamak gerekir. Onlar Cenâb-ı Hakk'ın hikmetli takdirleridir. Başkasına inen nimetlerden hoşnutsuzluk duymak kadere itirazdır. "Bu kişiye bu yardımlar yapılır mı? O bunlara layık mı? Allah şu iyilikleri bu layık olmayan adama ne diye indiriyor?" şeklinde bir iç itiraz, oldukça tehlikelidir. İşte, başkasına inen nimetlerden rahatsız olmak, âdeta kader-i ilahiye akıl vermek manasına gelen böyle bir hadsizliktir.

Edep bir tâc imiş, nûr-u Hüdâ'dan / Giy ol tâcı, emin ol her belâdan.

Bu hoşnutsuzluk hâli, kaderi yani ilahi takdirleri hedef almak demektir. İtiraz ettiğimiz noktada bir kader tecelli ediyor çünkü. Hikmetlerini bizim bilemeyeceğimiz bir kader... Böyle

bir durumda, kişi aslında ilahi karar ve tercihlere, ilahi takdir ve tasarruflara itiraz etmiş olur. Takdirler madem hikmetli olan kaderle alakalıdır, o hâlde razı olmak gerekir.

Aksi bir tutum sadece kadere değil, ilahi rahmete de itirazdır. Rahmete itiraz, öncelikle itiraz edeni olumsuz etkiler. Başkasına inen rahmete karşı çıkan, kendisine inecek olası rahmetlerden mahrum kalır. Başkasına inen rahmetten hoşlanmayan, kendisine inecek olan rahmetlerin önünü kendi eliyle kesmiş olur.

Elli İkinci Perde



İnsanın yaratılış görevi, asılları ebedî olan nimetlerin bu dünyadaki gelip geçici gölgelerini seyretmek, numunelerini tadarak onları tecrübe etmek; böylece nimetlerin gerçek sahibini tanımak ve Yaratıcı'nın vasıflarını anlamaktır.

Yaşamı deneyimliyoruz. İçindeki nimet, mutluluk ve lezzetleri tadıyoruz. Gelgelelim, kimileri bu nimetlerin numuneler olduğunu anlıyor, kimileriyse vaziyetin farkında değil. Karşılaştıkları nimetlerin sadece birer gölge ve numune olduğunu, başka bir hayatta o nimetlerin hakikilerinin kendilerini beklediğini anlamayanlar, onlara doyumsuz bir hırsla saldırıyor. Bu yaşamı tatmak yerine -ıskalama korkusundan- hırs içinde doymaya, kanmaya, tatmin olmaya çalışıyor.

Oysa insan, bu yaşama tatmak için gelmiştir, doymak için değil. Marifet, tadar tatmaz sırrı çözmektir. Tatma hissinin insanı hızla terk etmesinden yola çıkarak nimetlerin yalnızca birer numune (birer ön kesit, birer avans) olduklarını idrak etmektir. Konu böyle anlaşılınca bazı nimetleri kaybetmiş ya da kaybedecek olmaktan dolayı panik yapmaya da gerek kalmaz. Çünkü bunlar zaten gölge ve numuneleridir. Numunelerin bitmesinin bir önemi yoktur. Asıllar bitmiyor ya!.. Kökenler tükenmiyor ya!..



Kocası vefat eden kadına taziyeye gelen komşuları endişe içerisinde sormuşlar: 'Şimdi ne yapacaksın? Ne yiyip içeceksin? Sana bundan böyle kim bakacak?' Kadıncağız şöyle cevap vermiş: 'Yahu tasası sizi mi aldı? Rızkı yiyen öldü, veren değil!'

(**Esrârnâme**, Feridüddin Attar)

Nimetler, esasında şükür için vardır. İnsan da şükretmek için, bu şükür üzerinden Rabbine yönelmek için bu nimetlere muhataptır. Hayatı boyunca sadece bir elma yemiş bir insan, elmadan nasibini fazlasıyla almış olur. Bir elmanın tadını almakla ve onun şükrünü eda etmekle o numunenin hakikati olan sonsuzlaşmış bir elmaya ulaşma yolunda liyakat göstermiş olur.

Dünyadaki nimetlerin asıllar değil de yalnızca numuneler olduğunu kavrayan biri, onlardan istifadeyi rahatlıkla azaltabilir, onları gerektiğinde gönül huzuruyla erteleyebilir. Arzuladığı nimetlerin kendisine ulaşmasını da telaş yerine sabır içinde bekleyebilir. Şayet bazı hikmetlere bağlı olarak yaşamdaki bir kısım nimetlerden mahrum kalırsa hakikatler âlemindeki lezzet ve nimetlerin daha büyük ve daha kalıcı olacağını düşünerek teselli bulur. İşte bu sebeple mümin, nimetleri tatmaktan, başkalarının doymak ve kanmaktan aldığı lezzetlerden daha büyük lezzetler alır.



İnsanlar uykudadır ve öldüklerinde uyanacaklardır. İnsan uykuya dalınca bu âlem onun gözünde kaybolup gitmiyor mu? Rüyada gördüğü acı ve sevinçleri gerçek sanan biri aldanmıştır. Onlar sadece kendilerinden daha büyük bir gerçeğe işaret ederler.

(**Ben Rüzgârım Sen Ateş**, Annemarie Schimmel)

Elli Üçüncü Perde



İnsan daima, başka hiçbir insan veya imkân tarafından telafi edilemeyecek olan bir eksiklik (tamamlanmamışlık) duygusu taşır. Bu eksiklik hissi, insanın bir kusuru değil, ilahi olanla tamamlanması için bırakılmış olan fıtri bir boşluktur.

Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulur: "Her şey helak olup gidicidir, Allah'a bakan yüzü müstesna." (***Kasas,*** 88).

Her şey gelip geçici. Sevdiklerimiz de işlerimiz de dünya da gençliğimiz de... Hazreti İbrâhim aleyhisselâm "Lâ-uhibbü'l-âfilîn (Batıp gidenleri sevmem.)" (***Enâm,*** 76) buyurmuş. İnsan neye gönül bağlasa hiçbirisi durmuyor. Hepsi akıp gidiyor, güneşin batışı gibi batıp gidiyor.

Güzelliğe ümit bağlamamalıyız çünkü yerini zamanla çirkinliğe bırakıyor. Zenginliğe bel bağlamamalıyız çünkü tükeniyor. Gücümüze ve gençliğimize de sırtımızı dayamamalıyız çünkü onlar da günden güne eriyip gidiyor. Yaşamın her köşesi sönüşlerle dolu.

Meftun olduğumuz o zevkli yaşam topyekûn böyledir. Her güzel çirkinleşir, her genç yaşlanır, her zengin fakirleşir, her canlı ölür. İşte bu sebeple dünyada güzele değil de güzelin kaynağına, nimete değil de onu vermekte olana muhabbet beslemek her zaman daha isabetlidir.

Ancak insanın geçici şeylere yürekten bağlılığı yaygın bir hastalıktır.



Dünya yaşamı tıpkı bir rüya gibidir. Devamı olmayan nimetin ne hayrı olur? Düşün ki dün lezzetini aldığın şeyler bugün kayboluyorsa rüya görmüş kimseden ne farkın kalır?

(Edebü'd Dünya ve'd Din, İmam Maverdi)

Bazı hastalıklarda sadece ilaç tedavisi yetmez, cerrahi bir müdahale de gerekebilir. İnsanın kalbine yerleşmiş ve orada kökleşmiş (dünya sevgisi gibi) bağlılıkların kesilip çıkarılması kolay bir iş değildir.

İnsanın iç dünyasına sınırsız, bitip tükenmez bir muhabbet duygusu yerleştirilmiştir. Bu sayede onun her şeyle bir sevgi alakası da oluşmuştur. İnsana sevgi duygusu üst perdeden verilmiştir. Üstelik ona bir hudut da konmamıştır. İnsanın yüz kişiyi severken duyduğu hislerle beş bin kişiyi severken duyduğu hisler aynıdır. Bahçesini severken kullandığı sevgi gücüyle bütün dünyayı severken sarf ettiği güç arasında bir fark yoktur.

Oysa gözümüzün bir kapasitesi var, bunun ötesini de berisini de göremiyoruz; kulağımızın bir kapasitesi var, belli bir frekans aralığının dışındaki sesleri duyamıyoruz. İrademizin de bir kapasitesi var, bir anda birkaç işi irade edemiyoruz. Fakat sevgi gücümüzün böyle bir kısıtlılığı yok. Bu yüzden o, üzerinde dikkatle düşünülmesi gereken bir duygudur. Onun sınırsız kullanıma müsait bir şekilde verilmiş olması, sınırsız bir varlığa yönlendirilmesi için olabilir. Bu duyguyu sınırlı varlıklara ipotek ettirmek insanın imtihanı geçememesi demektir ve böyle yapmanın bazı ağır bedelleri olur.



Nefsani arzulara, (özellikle) kadınlara, oğullara, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüşe, soylu atlara, sağmal hayvanlara ve ekinlere düşkünlük insanlara çekici kılındı. İşte bunlar, dünya hayatının geçici menfaatleridir. Hâlbuki varılacak güzel yer, Allah'ın katındadır.

(Âl-i İmrân, 14)

Elli Dördüncü Perde



İnsan neyi çok severse, neye aşırı bağlanırsa, hangi şeyi gönlünün içiyle isterse elinden uçup gidiyor. Bir müddet sonra o şey, kalpte kanayan bir yara oluşturuyor. Akıbet hep böyle olacaktır. Bugün elimizden gitmeyen şeyler de yarın gidecektir. Ya biz onları terk edeceğizdir veya onlar bizi terk edecektir veya bir şekilde ecel gelip aramızdaki bağlantıları kesecektir. Kesin sonuç (dünyada) hep ayrılık olacaktır.

Aşırı sevgi ve ölçüsüz bağlılıkların sonunun genelde büyük azaplarla noktalanması, bu faturanın insanın önüne defalarca, hem de ciddi bir şekilde konulduğunu gösterir.

"Ayrılık acıları neden bazen yüzlerce kat fazla yaşanır?" sorusunun cevabıdır bu. Bu, taparcasına aşırı bağlanmanın bir bedelidir.

Bu, cezası olan bir kusurdur. Bu, bizim kendi kusurumuzdur. İnsan sevmeli. Fakat Allah için sevmeli. Allah'tan ötürü sevmeli. Allah'ın bir hediyesi olarak sevmeli... Sahiplenerek, kendi mülkü gibi görerek değil...

Bu sınırsız potansiyeli layık olana takdim etmediği ve suistimal ederek hak etmeyen bir özneye yönelttiği için çektiği büyük ayrılık acıları konusunda vebal, insanın bizzat kendisine aittir.



Bir şey kalpte yer tuttuğu nispette üzüntü verir. Ok hedefe saplanmışsa çıkarılması zorlaşır.

(Hikem-i Atâiyye, Atâullah İskenderî)



Aşk duygusu bir küçük kızın bebeğine benzer: Evvela onu pek sever, okşar, öper, onunla güzel oynar. Lâkin kazara bir yeri kırıldı mı bir sinirli ümitsizlikle o da diğer bir organını kırmaktan çekinmez. Gözünü çıkarır, bacaklarını koparır, çamura atar, isterse bir de tekme vurur.

(Haristan, Ahmet Hikmet Müftüoğlu)



Her yakıcı şeyin bir söndürücüsü de vardır: Ateşinki sudur. Zehrinki panzehir. Üzüntününki sabır. Aşkınki ayrılıktır.

(Kelile ve Dimne, Beydeba)



Allah bazen kulunu darlığa sokar. Bundan maksadı kulun kalbinin yaratılmışlara bağlanmaması ve O'nun zâtına dönmesidir.

(Fethu'r Rabbani, Abdülkadir Geylanî)



Musibetler, Allah-u Teala'nın kamçılarındandır. Allah, kulunu onlarla tevhidin hakikatine sevk eder. Kulunun diğer varlıklarla olan aşırı alakalarını musibetler vasıtasıyla keser.

(**Rûhu'l Beyân**, İsmail Hakkı Bursevi)

Elli Beşinci Perde



Kuşlar annelerinin karnından değil, yumurtadan çıkar. Eğer yavru kuş, yumurtada değil de anne kuşun karnında büyüseydi anne kuşun uçması zorlaşacak belki de imkânsızlaşacaktı. Biz de kalbimizin iç tarafını ağırlıklarla doldurursak yukarılara doğru kolay kolay yükselemeyiz.

Evet, insan bu yoğun alakaları kesmezse kalbinde sevdikleri sayısınca yaralar meydana gelir. Ne kadar çok şeye bağlanmışsa kanamalar o kadar fazla olur. Sevilenleri kalbin tam orta yerine yerleştirme, işi daha ileriye götürüp onları tanrılaştırma hatası büyük felaketlere sebebiyet vermiştir. Oysa hiçbir insan, bir başka insan için yaratılmamıştır. Hiç kimsenin, herhangi bir kimse için bütün yaşamdan soğumaya hakkı yoktur.



Nefret eden hastadır. Aşırı seven de hastadır.
(**İnsanın Taşrası**, Elias Canetti)

Fâni olan da elbette sevgiye layıktır. Fakat ebedî bir aşka layık değildir. Fâniler içerisinde hiç kimse bütün sevgi duygularıyla sevilmeye layık olamaz. Kim olursa olsun... Bu çerçeveye eş de girer, çocuk da girer, anne baba da girer. Kendisine

"Sen olmasan yaşayamam." dediğimiz herkes girer. Pekâlâ onlar olmasa da yaşanır ve bu hâlde yaşandığını da pek çok kez müşahede ederiz. Hayat bir şekilde devam eder.

"Şu insan olmazsa ya da şu iş gerçekleşmezse ben bir hiçim." diye düşünülürse işte o zaman Allah dışındaki bir varlığa layık olmadığı bir şekilde gönül bağlanmış demektir. Oysa bu, Cenâb-ı Hakk'a özel, O'na has bir duygudur ve onu alıp insanlara ipotek etmek büyük bir ziyandır.



Allah bir kişinin göğüs boşluğunda iki kalp yaratmamıştır.

(**Ahzâb**, 4)



İnsanlardan bazıları var ki onlar Allah'tan başkalarını Allah'ı sever gibi severler. Müminler ise en çok Allah'ı severler.

(**Bakara**, 165)



Gönlünde senin gayr ü siva sureti neyler. / Lâyık mı bu kim Kabe'ye büthane desinler! (Gönlünde Allah'tan başkasının suretinin ne işi var? Bu Kabe'ye lâyık mı ki ona puthane desinler!)

(Şeyhülislam Yahya)

Elli Altıncı Perde



Filler, tarihte genellikle şöyle bir tuzak kurularak yakalanırdı: Sadece bir filin sığabileceği, üç tarafı dik bir çukur kazılır, üzerine filin sevdiği meyve ve yeşillikler yerleştirilir, böylece filin çukura düşmesi sağlanırdı. Çukura düşen fil geri çıkamaz ve yerinden kıpırdayamazdı. Bu aşamada kırmızı, mavi ve sarı renkli elbiseler giyen avcılar gelir, uzun sopalarla fili döverlerdi. Ardından beyaz elbiseli biri gelir, güya o kişileri kovalar; file yiyecek, içecek verir ve yanına oturarak onu kendisine ısındırmaya çalışırdı. Bu yumuşatıcı muamele beyaz elbiseli adamın file rahatlıkla dokunmasıyla ve onun sırtına binmesiyle sonuçlanırdı. Bu sıcaklık sağlandıktan sonra çukurun önündeki toprak kazılır ve fil dışarıya çıkarılırdı. Böylece filin ehlîleştirilmesi süreci başlamış olurdu.

İnsan da fânilerin tebessümlerine aldanıp onların tuzaklarına düşer. Sonra dünya saadetini onlardan ibaret görmeye başlar. Bu hatalı yaklaşımların sonucunda kalbindeki en zirve yeri onlara kaptırarak büyük bir zarara uğrar.

Hâlbuki insanın vazifesi, fâni olanı bâkiye çevirmektir. Bu tür bir insan ise beka için verileni fâniye çevirmiştir. Buna, manevi bir intihar da diyebiliriz.

Bir tahakkümün altına girmek, onu en önemli görmektir. Onu her şeyden üstün görmektir. En çok ondan korkmaktır. En çok onu memnun etmeye çalışmaktır. Yaşam boyu, en çok

onu sevindirmenin peşinde olmaktır.

Bazen bir insanın kölesi oluruz. Onsuz bir hayat düşünemeyiz. O olmadan yaşayamayacağımızı düşünürüz. Daha da ileri gider ve onun sayesinde yaşadığımızı düşünürüz. Kur'an-ı Kerim'in şu uyarısını unuturuz: "Allah'ı bırakıp da birbirinizi Rab edinmeyin." (***Âl-i İmrân,*** 64).



Yalnız Allah'a kulluk eden, bütün yalancı güçlere başkaldırır, tamah zincirlerini kırar, küçültücü korkulardan azat olur.

(**Kırk Ambar**, Cemil Meriç)

Yaşama karşı ılık bir kalp gerekir. Kalbi dolduran, yakan ve pörsüten her sevginin ateşini kısmalı. Ilık bir kalp, yaşamın büyük bir bereketidir.

Elli Yedinci Perde



Şunu tavsiye ederler ki önce Allah sevilecek, o sevgi insanın kalbini dolduracak, bu süreçten sonra insan dönüp kimi severse sevsin, o sevgi aslında Allah sevgisine dâhil olmuş olacak. Eşini, çocuklarını sevince de Allah sevgisine dâhil olacak, anne babasını sevince de... Çünkü kalpteki merkez duygu Allah sevgisi olmuştur. Kişi artık nereye baksa o sevginin penceresinden bakmaya başlamıştır.

Sevgi, öncelikle ve esasında Allah içindir. Sevgi duygusu Allah'a yöneltildiğinde en layık hedefe döndürülmüş olur.

O hâlde insan, sevgi gücünü öncelikle Cenâb-ı Hakk'ı sevmeye ayırmalıdır. Bunu başardıktan sonra o ilahi sevgiyi diğer insanlara yöneltmelidir.

Peki, Allah'ı neden sevmeliyiz? Sevgiyi en çok hak eden O olduğu için... Sevginin en layık muhatabı O olduğu için... O'nda hiçbir kusur ve noksanlık bulunmadığı için... Bize bütün iyilik ve hayırları yapan O olduğu için... Bize ebediyeti veren O olduğu için... Varlığımızın başlangıcını ve devamını O temin etmiş olduğu için... Fazilet, merhamet ve adalet sahibi olan bir zat olduğu için... En güzel olduğu ve güzelliklerin kaynağı O olduğu için... Mükemmel olduğu için...

Birisi bize bir iyilik yapmışsa Cenâb-ı Hakk'ın keremin-den yansıtmıştır. Birisi bize bir güzellik yansıtmışsa Cenâb-ı Hakk'ın güzelliğinden kaynaklanmıştır. Bazı nimetlere mu-

hatap olmuşsak o nimetler Cenâb-ı Hakk'ın hakiki nimetlerinin bu dünyadaki gölgeleridir. Bu sebeplerden ötürü rızka değil de Rezzâk'a yönelmek, insanlara değil de onların Rabbine bel bağlamak gerekir.

Sevginin üç kaynağından bahsedilmiştir: güzellik, iyilik ve mükemmellik.

İnsan, güzelliğinden ötürü neyi-kimi seviyorsa sevsin Cenâb-ı Hakk'ın güzelliğinin ondaki bir gölgesini seviyordur. Allah'tan hariç bir güzellik yok. Güzelliğin başka bir kaynağı yok.

Birisi bize iyilik etti diye onu seviyorsak aslında o iyilik de Cenâb-ı Hakk'ın bize yaptığı iyiliklerinden biridir. O kişi bize Allah'tan gelen bir iyiliği ulaştırmıştır.

Konu mükemmellik olunca da o şey, Cenâb-ı Hakk'ın kemalinin bir yansımasıdır.

Neticede insan neyi severse sevsin, zaten dolaylı olarak Allah'ı sevmiş olur. Ama insandan beklenen şey, bu gerçeğin farkına dolaylı değil, doğrudan bir şekilde varmasıdır.

Allah sevgisi kurslardan, seminerlerden kazanılabilecek bir yetenek değildir. İnsan o marifete en çok bu konuda ettiği devamlı duası sayesinde erişebilir. Bu yönde sık sık dua eden birinin kalbine zamanla bu duygu damlamaya başlar.

Allah'ım, bize Seni sevmeyi, Senin tarafından sevilmeyi ve bizi Sana yaklaştıracak şeylerin sevgisini nasip eyle. Ya Rabbi, Seni her şeyden çok sevebilecek bir kalp bahşet bize. Kalbimize sevgini öyle bir yerleştir ki başkaları orayı işgal edemesin. Âmin!

Elli Sekizinci Perde



Bir insan nefis-perestlikten kurtulunca hem kendi dünyasındaki hem de diğer insanlardaki mutluluğu yaşamaya başlar. Etrafındaki insanların mutlulukları ile mutlu olmayı öğrenen birinin mutluluk sermayesi geniş bir sahaya yayılır.

Böyle bir insan, kimilerinin musibetten kurtulmalarına, kimilerinin zorlu bir süreci bitirip tamamlamasına, kimilerinin hayallerinin gerçekleşmesine, kimilerinin tıkanan işlerinin açılmasına sevinir ve böylece pek çok yerden mutluluk devşirir. Onun mutluluk hanesine sürekli yenileri yazılır. Böyle birinin gün içerisinde yaşadığı mutlulukların sayısı bazen yüzleri geçer.

Enaniyete kapılmış insana gelince o, başkasının mutluluğuyla mutlu olamaz. Sadece kendi mutluluğuyla mutlu olabilir. O da sorunlu, kasvetli, sıkıntılı ve darlayan (görünürde) bir mutluluktur.

Böyle birinin sadece kendi dar dünyası vardır. Başkalarının mutluluğu ona saadet yerine sıkıntı getirir. O, kendi çektiği musibetler haricinde, başkalarını mutlu görmekten kaynaklanan azaplar da çeker. Etrafındaki insanlar başarı ve mutluluk elde ettikçe onlardan rahatsızlık duyarak ilahi rahmete itirazlarda bulunur. Başkaları mutlu oldukça kalbinde darlık hisseder. Bazen bir günde yüzlerce mutsuzluğu birden yüklenir.



Size bir iyilik ulaşırsa bu onları üzer...
(**Âl-i İmrân**, 120)

İnsan aslında enaniyet hastalığından kurtulunca mutluluğa erecektir. Ondan arındıkça mutluluğun kokusunu almaya başlayacaktır.

Hakiki mutluluk, insanın kendi benliğine hayran olmasına değil, Cenâb-ı Hakk'a karşı duyduğu muhabbete bağlıdır. O sevgide doyum ve itminan vardır. İnsan zaten bu hikmetle yaratıldığı için bu doğru sevgiyi tattığı andan itibaren mutluluk, ferahlık ve sekine yoluna girmiş olur.

Elli Dokuzuncu Perde

İnsan, mutlulukları üç merkezle tadar. Akıl, kalp ve nefs merkezleri... Aklî mutluluklar... Kalbî mutluluklar... Nefsî mutluluklar... Bunların en dar ve güdük olanı nefsani mutluklar olsa da insanı en çok çeken de yine onlardır.

İnsan yasak hazlara mutlu olmak için yönelir. Fakat o hazzı alayım derken onlarca elemle de karşılaşır. Bu elemlerin herhangi biri bile alınan hazzın katbekat üzerindedir.

Nefs, haz aşamasından sonra ortaya çıkacak olumsuz neticeleri görmez. Yasak hazzın faturasını sonradan büyük acılarla ödeyeceğini düşünmez. Nefsani hazlar üzerine bina edilen hayat, geriye mağduriyetler ve büyük acılar bırakır. Güya haz için, mutluluk için aşılmıştı o yasak sınırlar... Ama netice tam tersi oldu. İşin içinden ağır bedeller ödenerek çıkıldı.

Daha büyük bir zevki tatmamıza engel olan ve sonunda acı getiren her zevkten kaçınmalı.
(Ütopya, Thomas More)



İnsan hazza galip geldiği gün eleme de galip gelecektir.
(Mutlu Yaşam Üzerine, Seneca)



Yaramıza bıçak vurduruyoruz. Çünkü aklımız, ilerideki büyük acıdan bizi korumak için şimdiki küçük acıya katlanmamızı gerektiriyor. Nefsani hoşlanmalar yolunu seçen, yarasına bıçak vurdurmaz ama bir süre sonra ölüp gider.
(Sokrates'ten iltibas) (Düşünce Tarihi, Orhan Hançerlioğlu)



Bilinmelidir ki şehvet, kralları köle yapar. Sabır ise köleleri kral yapar.
(Kalplerin Keşfi, İmam Gazâlî)

Manevi yasakların ayak kaydırıcı iklimine demirleyerek yaşayan kişi, aynı zamanda ilahi birliktelik duygusunu da kaybeder. Allah'ın onu desteklediğini ve kendisinin daima koruyucusu olduğunu zamanla hissedemez olur. Bu zor yaşam içinde sırtını yaslayabileceği en büyük destekçiden kendini böylece mahrum eder. O, artık ruhsal bir buhrana doğru yelken açmıştır.

İnsan günahkârken de Rabbine yalvarabilir, günahın ta orta yerindeyken bile O'nunla temas kurabilir. Tövbe kapısı da

herkes için daima açık bırakılmıştır. Ama günahlarla ilişkisini koparamayan bir kişinin (tek taraflı olarak) Allah'la irtibatını kaybettiği hissiyatına düşmesi hemen hemen kaçınılmazdır. İnsandan beklenen şey, geçicilik vasfındaki bazı şeylerden vazgeçmesi ve bu vazgeçişle kalıcı olarak o şeylerin aynılarını ve hatta daha üstün versiyonlarını ebediyen elde edebilmesidir. Mesela Ramazan orucunda insan, nimetlerden kısa bir süreliğine ayrılır fakat bu sayede o nimetlere ahirette kalıcı olarak muhatap olma liyakatine erer.

Kâmil insan, gerektiği yerlerde kendini durdurabilen, frenleyebilen insandır. Büyük ve baki mutluluklara engel olabilen, fâni mutluluklardan feragat edebilen insandır.

Altmışıncı Perde



İnsan sarayının efendisi kalptir. Böyle bir efendi, nefs-i emmârenin oyuncağı olmaması gereken yüksek bir mertebededir. İnsanın en önemli yapıları olan kalbi ve aklı daima nefsine hâkim durumda olmalıdır.

Nefs kendini o kadar değerli görür ki akıl ve kalbi, kendi sıradan hazları için birer memur ve hizmetkâr olarak kullanmayı dener. "Hangi lezzetleri nereden alırım?" hesabıyla o büyük yapıları kendi lehine istihdam etmeye çabalar. O hazlara ulaşabilmek, daha fazla ve yeni hazlar bulabilmek, hazların doruğuna çıkabilmek için akıl ve kalp gibi yüksek yapıları kölesi gibi çalıştırmak ister.

Böylece eğitim alarak yetişmiş, terbiye görmüş, büyük görevlere hazır hâle gelmiş olan latifeler, cahil bir nefs-i emmârenin keyfi ve oyunları için kullanılır. O büyük ve kâmil latifeler, yetişip gerekli kemale ulaşmamış, ortaya çıkabilecek neticelere karşı kör olan, insanın hikmet ve mantıktan en uzak yapısı olan nefs-i emmâresi için seferber edilir. Latifeler, aldıkları bütün eğitimleri, elde ettikleri bütün kazanımları nefsin daracık ve geçici lezzetleri için sarf etmeye başlar.

Böyle bir durumda nefs-i emmâre, insan sarayının sultanı durumuna geçmiştir. Yönetim kadroları, onun direktifleri haricinde bir iş yapamaz olmuştur.

Oysa madem efendi, kalptir, o hâlde insanın nefsi de efendi

olan kalbin hizmetkârı durumunda olmalıdır. Kalp muhabbetullahta olmalıdır. Diğer bütün latifelerin her biri de kendine ait vazifesinin başına dönmelidir.



Hâl erbabının dünyada çektikleri meşakkat ve acıların tamamı vücudu latif kılmak ve kalp aynasını cilalamak içindir.

(Esmaü-l-Hüsna Şerhi, İsmail Hakkı Bursevi)

Aklın görevi nefse hizmet etmek, onun hazlarının yollarını aramak değil, marifetullaha ulaşmaktır. Aklın hakiki mutluluğu da buradadır. Aklın elemiyse hazlardan değil, marifetullahtan kopmaktır.

İnsan ya nefs-i emmâresine köle olur ya da nefs-i emmâresini kendine hizmetkâr etmeyi başarır.

Yönü dünyaya dönüktür insanın. Yüzünü ve yönünü Allah'a ve ahiret gerçeğine çevirmek için mücadele vermesi gerekir. Kalp durduk yere muhabbetullahla işe başlamıyor. Akıl kendiliğinden marifetullaha koşmuyor. İnsanın nefsi üzerinde manevi bir ameliyat gerçekleştirmesi gerekir ki latifeler yüzünü Hakk'a dönebilsin. Böylece saadetin kapısını arayabilsin...



Uçurtmalar, rüzgâr gücüyle yükselmezler, o güce karşı koydukları için yükselirler. İnsan da nefsi ile değil, nefsine karşı koyacağı güçle yükselir.

(Oku ama Neyi?, Taşkın Tuna)



Göz, kulak ve dil kapılarını sıkı bağla ki bu kapılar kapandığında bakarsın Allah senin gönlünden bir kapı açarak sırlarını lütfeder.

(Atiyye-i Sübhâniye, Abdülkadir Geylanî)

Altmış Birinci Perde



Ziyâüddin Nahşebî, ***Silku's-Sulûk*** kitabında şöyle bir menkıbe anlatır:

"İçlerinde Hak dostu birinin de bulunduğu bir köy vardı. Bu köy, Hak dostunun sohbet ve nasihatlerini hassasiyetle dinler, söylediklerini dikkate alır; kalp ve davranışlarına böylece istikâmet verirlerdi.

Bir sabah uyandıklarında köyün bütün köpeklerini ölmüş bir şekilde buldular. Meselenin manevi hikmetini merak ettiklerinden doğruca Hak dostuna gidip durumu anlattılar. O da bir süre sessizliğe dalıp kalbini dinledikten sonra meseleyi 'Bu olay inşallah sizin için bir kurtuluş işaretidir.' diyerek yorumladı.

Ertesi gece köyün bütün horozları öldü. Tekrar bu kişiye geldiler. Aldıkları cevap öncekinin aynısıydı: 'Bu olay inşallah sizin için bir kurtuluş işaretidir.'

Bunun üzerine köy halkından biri şöyle sordu: 'Efendim, köpekler bizim bekçilerimiz, horozlar da müezzinlerimizdi. Onların ölümünde bizim için nasıl bir hayır olabilir ki?'

Hak dostu şöyle cevap verdi: 'Bütün sırları ve gizli hikmetleri bilen Allah Teâlâ'dır. Muhakkak ki O, bu hadiselerin içine, bizim aklımızın ermeyeceği büyük bir hakikat gizlemiştir. Bu hakikat bir gün ortaya çıkacaktır.'

Bir gece sonra da kim ne kadar uğraşırsa uğraşsın, köyde kimsenin ateşi yanmadı. Yemekler pişirilemedi, kimse ısınamadı. Be-

ların ardı arkası kesilmiyordu. Köylüler, 'Bu nasıl bir uğursuzluktur ki sonu gelmiyor?' diye kara kara düşünmeye başlamışlardı.

O gecenin sabahında yaşadıkları bütün olayların hakikati tek seferde anlaşıldı. Meğer o gece, içinde oldukları bölge düşman baskınına uğramış ve köyler yağmalanmıştı. Acımasız düşman, köyün pek yakınından da geçmiş ama ne bir köpek sesi ne bir horoz ötüşü duyulduğundan ne de yaşam işareti olan küçük bir ışık olsun görüldüğünden, farkına varmadan geçip gitmişlerdi. Böylece köy halkı toplu bir katliamdan ve büyük bir yağmadan -Allah'ın yardımıyla- kurtulmuştu."



Bu halin geçip gitmesini şiddetle isteme. Belki sonraki şeylerde seni helak edecek nesneler vardır.

(**Fethu'r Rabbani**, Abdülkadir Geylanî)



Bazı sevinçler aslında hastalıktır, kimi hastalıklar da esasında şifadır. Şairin dediği gibi: "Bazı nimetler azı dişleri arasında senin için türlü belâlar saklar. Öyle zaman olur ki bela beklediğin yerden müjdeler alırsın.

(**Kalplerin Keşfi**, İmam Gazâlî)



Allah'ın hikmetinin insanların akıllarının çok ötesinde olduğunu unutuyorlar.

(**Tehlikeli Tuzaklar**, İbni Kayyim El Cevziyye)

Altmış İkinci Perde



Ahiret hakikatine iman etmek inanç bakımından ne kadar mühim bir konuysa dünyanın fâni olduğuna ikna olmak da öyle mühimdir. Zira öyle insanlar vardır ki öteki hayatın geleceğine şüphe duymadan inanmış olsalar da şimdiki bedenlerinin ve dünyanın tükeniciliğine tam olarak ikna olmamışlardır.

İnsanın bolca vakit ayırdığı, gereksiz ve anlamsız işlerin çokluğuna göz gezdirilirse şu sonuç çıkar: O, dünyada binlerce yıl ömrü varmış gibi davranan bir varlıktır. İnsanın vakit öldürüş biçimlerine bakılırsa da şu anlaşılır: O, kısa ömürlü bir canlı olduğuna henüz ikna olmamıştır. İnsana daima, yaşamda hâlen çok vakit varmış gibi gelir. Hâlbuki insan, hızlıca yaşlanıyor ve birdenbire ölüyor. Hayat böyle kısayken bunca lüzumsuz işle uğraşmaya devam etmek insana özgüdür.

Çoğu insan -içten içe- yalnızca dünya hayatını yaşamak için yaratıldığını düşündüğünden, bütün vaktini o uğurda sarf etmeyi marifet sayar. Dünyada güya asırlarca yaşayacakmış gibi vaktini en gereksiz işlere pay eder. Oysa onun değil asırlarca yaşayacağına, bir saat sonrasına sağ salim çıkacağına dair bir garantisi bile yoktur.

İnsan, içindeki geniş potansiyeller ve kuvvetli duygularla ahireti kazanmaya yönelik yapılandırılmış bir varlıktır. Kendisine verilen içsel imkânlar, onun ahiret saadetini kolaylıkla kazanabilmesi içindir. Şayet bu potansiyellerin gerçek hedefini

kavrayamaz ve bunları yalnızca dünya hayatı için sarf ederse insanın ruh dünyası paramparça bir vaziyete gelir.

İnat, hırs, öfke, haset ve nefret gibi olumsuz duyguların bile cennet hayatını kazanmada farklı birer rolü vardır. O roller keşfedilip onların gerekleri yerine getirilmediğinde bu duygular, yaşamı insana zehretmeye başlar.

Mesela kaygı duygusunu ele alalım: Bu duygu, insana öncelikle ahiretteki akıbeti hakkında endişelenmesi, cennete ve ahiret nimetlerine ulaşması, ölüm ötesi hayatta bekleyen ağır bedellerden çekinip daha dünyadayken onlardan kurtulmaya çalışması için verilmiştir. İnsan, bu duyguyu sadece dünyevi istikbal sahasında kullanırsa onu zayi etmiş olur. Ayrıca bu güçlü duygu, insanın dünya yaşamını karıştırır ve zorlaştırır.



Bir duyguyu ancak ve ancak daha güçlü başka bir duygu yenebilir.

(**Spinoza Problemi**, Irvin D. Yalom)



Can sıkıcı duyguları, bedensel duyumları ve dürtüleri bastırmak veya uzaklaştırmak yerine bunlara içinizde hareket edebilecekleri bir alan vermek gerekir. Can sıkıcı duygulara içinizde 'yer açtıkça', bunların sizi daha az rahatsız ettiğini ve 'ortalarda dolaşıp' sizi huzursuz etmek yerine çok daha hızlı şekilde kendiliğinden 'kaybolup gittiklerini' göreceksiniz.

(**Mutluluk Tuzağı**, Russ Harris)

Böyle yoğun duyguların neticede insanı hasta eden etkilerine bakılırsa anlaşılacaktır ki onlar bu basit ve fâni dünya için değil, bir başka âlem içindir; bu duyguların sahibi olan insan da işte o âlemlerin adamıdır.

Altmış Üçüncü Perde



İnsan ebedî saadet âlemini kazandıran işlerde fevt etmeme, ertelememe, hırs gösterme, hatta yeri geldiğinde aceleci olma gibi tutumlar sergilemeli fakat dünyevi ve geçici kazanımlar gündeme geldiğinde "Bugün olmasa da belki yarın olur", "Gerçi hiç olmasa ne olur?" gibi düşüncelere sahip olmalıdır.

İçerisinde hırsın ve aceleciliğin işletileceği ebedî âlemle ilgili işlerle, üzerinde kanaat ve teslimiyetin kullanılacağı dünyayla ilgili fâni işleri önem seviyelerine göre birbirinden ayırabilmelidir.

Bütün bu gerçeklere rağmen görünen manzara aksi yönde ve şöyledir: Her yeri kasıp kavuran dünyevileşme, maddileşme fırtınaları.... Ancak maddeye ve dünyeviliğe malzeme ya da basamak olabilecekse ve öyle olabildiği nispette yaşanan bir maneviyat...

Ahiret hakikatiyle ilgili duyguları zayıf, sadece dünya için yaratılmış gibi sürekli dünyaya çalışan, bütün gayretlerini hep geçici hayat için sarf eden, fâni dünyanın imarı konusunda elinden geleni yapıp ebedî olan ahiretin imarı konusunda yüksünen insan manzaraları... Maddi ve bedenî hazlar için masraflardan kaçınmayan ama imanını ve ibadetlerini katiyen o ciddiyetle ele almayan, dinin dünya yaşamına katkısı olduğu süreçlerde dine yaklaşan, onun dışında dinden hep uzaklaşan, dünya mutluluğunu birazcık olsun tahrip eden dinin kurallarındansa alabildiğine kaçan (mutsuz) ruhlar artık her yerde...



Dünyayı bize büyük gösteren bizim küçüklüğümüz, oğul. Hırsımız, sabırsızlığımız, bencilliğimiz. Önce bu yüzden küçülüyor, sonra da dünyayı çok büyük görüyoruz.
(**Osmancık**, Tarık Buğra)



Saadeti tatmak, bir kabiliyettir. Mesut adam, onu ancak kendi ruhunda ve kendi elinde bulur. Trenleri, vapurları, otelleri dolduranlar, bir serabın arkasında koşan zavallılardır.
(**Frankfurt Seyahatnamesi**, Ahmet Haşim)

Çoğu insan ahiret mutluluğundansa dünya mutluluğunu önemser. Çünkü ahiret gerçeği onların kalplerinde kökleşmiş değildir. İnsan dünyevi mutluluğu düşünür, dünyadaki ferahının hesabını yapar. Verdiği kararlarda evvela dünyevi saadeti önceler. Çünkü ona göre daha önemli olan, dünya mutluluğudur. Maksat, dünyevi mutluluğun risksiz bir şekilde temin edilmesidir. Bu çarpık bakışa göre dinî yaşantı bile bu hedef doğrultusunda kurgulanmalıdır.

Bu tür bireylerin meydana getirdiği toplumlarda "Dünyevi gidişatıma bir zarar gelmesin de ahirette başıma gelmesi muhtemel zararlar şimdilik çok önemli değil." düşüncesi hâkim olur.

Böyle yapılandırılmış bir toplumun fertleri manevi yeteneklerini birer birer kaybetmeye başlarlar. Yaşama semavi değil, arzî bir gözle bakmanın bir faturası olarak da acılar karşısında mukavemetsiz bir ruh taşırlar.

İşin aslı, kim bu fâni hayatı ana maksat hâline getirirse daralmış ve kasvetli bir ruh hali içerisinde yaşar. Kim de bâki hayatı kazanma konusunda ciddi çalışmalar içerisindeyse -yaşamı dertli ve sıkıntılı bile geçse- dünyasını cennetin bekleme salonu olarak gördüğü için tahammül eder, sabreder, şükreder ve neticede iki cihanda da mesut olur.



Dünya hayatı aldatıcı şeylerden ibarettir.
(Âl-i İmrân, 185)



Dünya hayatı bir oyun ve eğlence, bir süs, aranızda bir övünme, mal ve evlat konusunda bir çokluk yarışından ibarettir.
(Hadîd, 20)



Dünya hayatı onları aldattı.
(Arâf, 51)



Sakın ola dünya hayatı sizi aldatmasın, yoldan çıkarıcı (o şeytan) da Allah hakkında sizi aldatmasın.
(Lokman, 33)

Altmış Dördüncü Perde



İnsan, dünyada büyük acıların gölgesinde yaşar. Kalp, bu ağır yükleri kaldırmakta zorlanır. Kimileri vicdanını söndürerek kendilerini duygusuzlaştırır, kimileri his ve düşüncelerini öldürmeye çalışır. (Kimileri de ilahi bir kudrete dayanarak huzura erer. Kalıcı çözüm, Allah'ın korumasına sığınmaktır.)

İnsanın aczini hissetmesinin önündeki engel, hislerin iptalidir. Yaşamın cazibeli oyuncaklarıdır. Uyutucu heveslerdir.

Böyle biri yaşamı seyrederken her tarafta hazin hâller görür, dehşetli manzaralar bulur. Bu seyir acısını kendine yaşatmamak için de zihnini uyuşturmanın yollarına bakar.

İnsanın karşısında seçenek olarak ya kendini sarhoş etmek vardır ya da hakikati bulmak...

İnsanın kendisiyle ilgili temel gerçekleri unutmasına "gaflet" denir. Gaflet, manevi problemlerin en büyüklerindendir. Tedavisi için üzerinde pek çok operasyon yürütülmesi gereken bir kalp hastalığıdır.

İslam büyük bir hatırlatmadır. İnanç dünyamızda üzerinde en çok durulan kelimelerden biri olan "zikir", "hatırlamak" demektir. Allah'ı hatırlamak, kendini hatırlamak, kendi aczini ve muhtaçlığını hatırlamak... Zikrin sözlük anlamı "anmak ve hatırlamak" da olsa tasavvuf dilinde zikir, Allah'ı anmaya değil, hiç unutmamaya çalışmaktır. Zikir, gafletin zıddı olarak da tarif edilebilir.



Allah âdın zikredelim evvelâ / Vâcib oldur cümle işde her kulâ / Allah âdın her kim ol evvel anâ (anarsa) / Her işi âsân ider (kolay kılar) Allah anâ (ona) / Allah âdı olsa her işin önü / Hergiz ebter (hiçbir zaman verimsiz) olmaya ânın sonu / Her nefesde Allah âdın di müdâm / Allah âdıyle olur her iş tamâm / Bir kez Allah dese aşk ile lisân / Dökülür cümle günah misl-i hazân / İsm-i pâkin pâk olur zikr eyleyen / Her murâda erişür Allah diyen

(**Mevlid-i Şerif**, Süleyman Çelebi)

Gaflet, insanın kendini unutmasıdır; görevlerini unutmasıdır, aczini, zayıflığını, yetersizliğini unutmasıdır. Kısa ömürlü bir canlı olduğunu unutmasıdır. Kul olduğunu unutmasıdır. Ölüm gerçeğini unutmasıdır. Hesap vereceğini ve bedel ödeyeceğini unutmasıdır. Kâinatta cari, ilahi bir otoritenin bulunduğunu unutmasıdır. İnsanın da her şey gibi o otoritenin hükmü altında olduğunu unutmasıdır. Bir de bu unutuşların hesap günü ona fayda vermeyeceğini unutmasıdır.

Kendini şefkatle terbiye eden yaratıcısını unutmuştur insan, kendi gerçekliğini unuttuğu gibi... İlahi merhamet ve şefkate ne derecede muhtaç olduğunu da unutmuştur.



Onlar Allah'ı unuttular, Allah da onları unuttu (onlara lütfunu terk etti).

(**Tevbe**, 67)



Sana ayetlerimiz ulaştığında onları unutmuştun, işte bugün de sen aynı şekilde unutuluyorsun!
(Tâhâ, 126)



O kimseler gibi olmayın ki onlar Allah'ı unutmuşlardır, Allah da onlara kendilerini unutturmuştur (onları kendilerine yabancılaştırmıştır).
(Haşr, 19)



Kendisine Rabbinin ayetleri hatırlatılıp da ona arkasını dönenden ve daha önce işlediği günahları unutandan daha zalim kim vardır?
(Kehf, 57)



Kim Rahmân'ı anmaktan gaflet ederse biz ona bir şeytanı musallat ederiz. Artık o, onun ayrılmaz dostu olur.
(Zuhruf, 37)

Altmış Beşinci Perde



Günümüz dünyasında insanın gaflete düşmesinin sebeplerinden biri de ona sunulan hareketli yaşamdır. Yoğun hayat koşturmacası içerisinde insan, kendiyle ilgili kadim gerçekleri gitgide unutmaya başlamıştır. Buna karşın hakikatleri hatırlatan mesajların sayısı da giderek azalmıştır. İnsan imtihanda olduğunu tam anlamıyla aklından çıkarmış durumdadır.

Akıp giden yaşam içinde başımıza pek çok olay gelir. Birisi bize "Bu senin imtihanın." deyince birden irkilir ve deriz ki: "Doğru ya; bu, benim imtihanım."

Evet, insan üst üste unutma örtülerinin arkasına saklanmıştır.

İnsan, ne kadar zayıf bir canlı olduğunu düşünmez. Ölüme ve çürümeye doğru koşarak gittiğini düşünmez. Bedenindeki organların ona yavaş yavaş "Elveda!" dediğini duymaz. Saçlarının beyazlamasından, hareketlerinin yavaşlamasından dersler çıkarmaz. Önceleri rahatlıkla çıktığı merdivenlerden artık yorularak çıkmasına sağlıklı ve etkili anlamlar yüklemez. Yaşlılıktan gençliğe geçişin kapalı olduğunu ve bu gidişin dönüşü olmadığını düşünmez. İnsan, dünyada kendini ebedî zannediyor. Öyle sandığı için de dünyaya doyumsuz bir şekilde saldırıyor.

En yakınındaki ibret tablosu olan bedenine dikkatle baktığında insanın orada göreceği ilk şey, mezara ne kadar yakın

olduğudur. Bedenin, üzerine kalıcı bir hayat bina edilemeyecek derecede çürük, zayıf ve dayanıksız malzemelerden yapıldığıdır.



Haricimizdeki şeyleri tanımak için harcadığımız emeği kendimizi tanımaya ayırmış olsaydık ne kadar zayıf ve kusurlu bir yapıya sahip olduğumuzu rahatlıkla görebilirdik.

(**Denemeler**, Montaigne)

Aynanın karşısına geçerek kendimize soralım: Bu insan daha ne kadar yaşar? Onu hayatta acaba hangi zorluklar ve acılar bekler? Hikâyesinde daha neler var? Görünürde şu anda işler yolundaysa bile bu, sonsuza dek öyle mi gider?

Gaflet, insanın kalbini sürekli tahrip eder. Neredeyse çalışamaz hâle getirir. Kalbin cevherini bozar. İnsanı, manevi duyguları hissedemeyecek vaziyete düşürür. Onun Allah'a yönelme arzusunu kırar.

İnsanın dünya hayatına kendisini kaptırmaması, genel gidişatını değişik bir pencereden görmesi, yaşam tarzını yeniden değerlendirmesi, ahiret yurdunu unutmaması, fâni hayattaki misafirliğini mülk sahipliğine çevirmemesi, kendine emanet edilenleri sahiplenmemesi, velhasıl gaflete düşmemesi için yaşamın dekorunun bir kısmı hastalıklarla ve musibetlerle takviye edilmiştir. Bu tür huzur kaçırıcı hadiseler, gafletin dağılmasına ve yaşamın muhasebesinin yapılmasına vesile olur. Musibetler ve hastalıklar insana, "Asli görevine, gerçek vazifene, yaşam gayene dön!" der. Onlar, insanı özüne çağıran uyarılardır.

İnsan gaflete kapılmamalı, kendini gafletten uyandırmalıdır. Ani bir hastalıkla, beklenmeyen büyük bir musibetle uyandırılmayı tercih etmemelidir.



Felaketin açamadığı göz, kör kalmaya mahkûmdur.
(**Tiryaki Sözler**, Cenap Şahabettin)



Seni ancak bir facia kurtarabilir.
(**Kaçak İskele**, A. Ali Ural)



Mermere kazımak kuma yazmaktan zordur ama yazılar mermerde daha uzun süre kalır.
(**Hastalık Hastası**, Molière)



Izdırabın verdiği uyanma zamanlarında kendi kendini aldatmak, başkalarını kandırmak kadar basit değildir ve insan kendi içindeki adaletten ürkmeye başlar.
(**Fatih Harbiye**, Peyami Safa)

Altmış Altıncı Perde



Hâcegân silsilesinde "kelimât-ı kudsiyye" olarak bilinen sekiz prensip vardır. Nakşibendiliğin başlıca ilkelerini oluşturan bu prensiplerin ilki de sonuncusu da gafletle yakından ilgilidir:

Hûş der-dem: Her nefeste gafletten uzak olmak. Sefer der-vatan: Beşerî sıfatlardan sıyrılıp ilahi sıfatlara ayna olmak. Nazar ber-kadem: Yürüyüş esnasında bakışları ayaklardan ayırmamak. Halvet der-encümen: Görünürde insanlarla, hakikatte ise Hak'la birlikte bulunmak. Yâdkerd: Dildeki zikirle beraber kalbi de zikre dâhil etmek. Bâzgeşt: Zikir esnasında "İlâhî ente maksûdî ve rızâke matlûbî. (Allah'ım! Maksadım Sen'sin ve talep ettiğim ise Sen'in rızandır.)" cümlesini söylemek. Nigâhdâşt: Meşguliyet verecek düşüncelerden uzak durmak. Yâddâşt: Zikrin vesile olduğu uyanıklık hâlini sürdürmek...

İmam Nevevî'nin ***et-Tibyân*** adlı kitabında İbrâhim el-Havvâs'a atıfla geçen bir ifadede kalbin beş ilacı olduğu söylenmiştir: "Birincisi: Üzerinde düşünerek Kur'an-ı Kerim okumak. İkincisi: Az yemek. Üçüncüsü: Gece ibadeti için uyanmak. Dördüncüsü: Seher vakitlerinde dua edip Allah'a yalvarmak. Beşincisi: Salih insanların meclislerine devam etmek."

Hazreti Mevlânâ, ***Fîhi Mâ Fîh*** eserinde gafletle ilgili şunu anlatır:

"Hapishanelerde, hastanelerde, keder ve acılarda unutma ve gaflet perdesi yırtılır. Böyle zamanlarda Allah'ın büyüklüğü

dile getirilir ve O'na 'Ey merhametlilerin en merhametlisi!' diye yalvarılır. O musibet geçtiğinde gaflet perdesi tekrar iner. Kişi, Allah'ı büsbütün unutmaya başlar.

Felaket zamanlarında Allah'ı arıyor ve buluyorsun. Nasıl oluyor da şimdi O'ndan yüz çeviriyorsun? İşte, sen ancak musibet zamanlarında onu anımsadığın için Allah da senden musibetleri eksik etmiyor ki O'nu sürekli anıp zikredesin. Nitekim cehennemdeki kişi de dünyada ferahlık içindeyken Allah'tan gafildi. O'nu aklına bile getirmezdi. Şimdi, cehennemde gece gündüz O'nu zikrediyor.

Allah yerleri ve gökleri, Güneş'i ve yıldızları, hayır ve şerri hatırlanmak ve anılmak için, kendisine ibadet edilsin ve şanı yüceltilsin diye yarattı. Kâfirler, yaratılışlarının bu gayelerini dünyada rahat ve huzur içindeyken yerine getirmediklerine göre cehenneme gidecekler ki O'nu orada sürekli yâd edip dursunlar.

Fakat müminlere gelince onların Allah'ı anmak için acı ve elem çekmeleri şart değildir. Çünkü onlar, mutlu ve huzurlu oldukları vakitlerde de elem ve kederi hatırlarından çıkarmazlar. Onları karşılarında sürekli duran bir tablo gibi görürler.

Kavrayışlı bir at bir kere mahmuzlandı mı artık onu tekrar mahmuzlamaya gerek kalmaz. İnsanı sırtında fersahlarca taşır da mahmuzun o ilk saplanışını unutmaz. Kavrayışsız atı sürekli mahmuzlamak lazımdır. Zaten böylesi bir at binilmeye layık görülmediği için ona ancak gübre taşıtırlar."

İnsan dertten ve sıkıntıdan kurtulunca azar. Tıpkı eşeğin yükünü atınca çifte atması gibi... İşi yoluna girer girmez önceleri ağlayıp inlediğini unutup gider.

(Mesnevî, Cilt 4, Mevlânâ)



Kendini rahatlık zamanında acılara, kavuşma dönemlerinde ayrılığa önceden alıştır ki vakit gelip çattığında ayrılık derdiyle helak olmayasın.
(Edebü'd Dünya ve'd Din, İmam Maverdi)

Hazreti Mevlânâ, (yine) ***Fîhi Mâ Fîh*** eserinde şunu da anlatır:

"Allah ile kul arasında öncelikle iki büyük perde vardır. Sağlık ve servet... Sağlıklı kişi Allah'ı unutur. Fakat hastalanıp ağrıya tutulduğunda "Ya Allah! Ya Allah!" diye inlemeye başlar. Artık kurduğu her cümle Allah'a dönüktür. İçini sürekli Allah'a döker. Demek ki sağlık onun için bir perdeymiş. Allah (o kişi için) o acı ve sıkıntıların arkasında gizliymiş. İnsan, mal mülk sahibi olunca da Allah'ı unutur. Arzularını tatmin etmenin peşine düşer, gece gündüz o işle uğraşır. Fakat imkânlar elinden gidip sefalete düştüğünde acziyetini anlar, Allah'a yönelir ve O'ndan medet ister. 'Bana Seni getiren âcizlik ve sefalettir, âciz ve sefil bir kulunum ben Sen'in.' diye inlemeye başlar. Allah Firavun'a yüzlerce sene boyunca servet ve saltanat verdi. Bütün bunlar onu Allah'tan uzaklaştıran birer perdeydi. Allah'ı hatırlayıp anmasın diye bir gün olsun ona elem tattırılmadı."

Altmış Yedinci Perde



Uzun bir otobüs yolculuğunda okuduğum kitapları bir tarafa bırakıp yolu seyretmeye başladım. Bir vakit sonra şoförün sık sık kornaya bastığını fark ettim. Ancak ne sağımızda ne solumuzda ne önümüzde bir araç vardı. Yol bomboştu. Fakat şoför sık aralıklarla kornaya basmaya devam ediyordu. Bu durum epey devam etti. Sonra arka koltuklarda uyuyakalmış muavin gelerek hızlıca ve biraz da telaşla şoförün yanındaki yerini aldı. Meğer şoför kornayı, telefonla kendisine ulaşamadığı muavini yanına çağırmak için çalıyormuş. Evet, korna dışarıdakiler için değil, bu kez içerideki biri için, onu uykudan uyandırmak için çalınıyormuş.

Dönüp elimdeki seminer notlarına baktım. "Bilge kendi mutluluğunun ustasıdır." (Plautus), "Bizi öfkelendiren şey, harici şeyler değil, daha çok kendi düşüncelerimizdir." (Epiktetos).

Mutluluk, inşa edilen bir şeydir. Bu hayatta insanın mutluluğunun inşası kendisine bırakılmıştır. İnsan kendi mutluluğunu inşa ederken dış telkinlerden de iç telkinlerden de etkilenir.

İnsan kime ne söylüyorsa ilk olarak kendine söylüyordur. Birine öfkelenirken ilk olarak kendine öfkelenmiştir. Aslında o şoförün muavini uyandırması gibi biz de her hamlemizde başkalarından önce kendi duygularımızı uyandırırız.

Rainer Maria Rilke, ***Sanat Üzerine*** kitabında bir alıntı üzerinden şunu yazar: "Bilge olmak, her şeyden önce mutlu olmayı öğrenmektir. Zira mutluluk, bilgeliğin doğal bir sonucudur. Ayrıca mutluluk, hariçten beslenen bir rastlantı değil, içimizdeki belli yasalara göre gerçekleşen bir şeydir. Yaşadığımız dış bir hadiseyi alıp içimize aktarırken yani onu kendi hadisemize dönüştürmeye çalışırken oluşan sıcaklık gibidir. Mutluluğu dış koşullardan bekleyen kişilere gerekli olan şey, gözlerini kendi içlerine döndürme çağrısıdır."

Montaigne, ***Denemeler***'inde Horatius'tan bir alıntı yaparak şöyle der: "Acılarımızı dindiren akıl ve hikmettir, o engin denizlerin ötesindeki yerler değil."

Lütfi Filiz, ***Noktanın Sonsuzluğu*** adlı kitabında şu tahlillerde bulunmuş:

"İnsanların dünyada karşılaştıkları sıkıntılar, bir nevi cehennem nişanesidir. Bu sıkıntılar zaman zaman Allah'ın sevgili kullarında da kendini gösterir ama onların (dünyadaki bu) cehennem yaşantısı, tıpkı torpilli mahkûmların hapishanede kendilerine ayrılmış özel odalarda ceza çekmesine yahut gardiyanların hapishanede ömür geçirmesine benzer. Buralar işin ince noktalarıdır, onun için pek fazla karıştırmaya gelmez. İnsanlar bu anlattıklarımızı ne kadar iyi öğrenmiş olurlarsa olsunlar, bir kısmı sıkıntı, bir kısmı ferah içinde olacaktır. Bunun nedeni, Allah'ın onlara tecelli şeklidir. Celâl dışta, kesafet âleminde tecelli ettiğinden, dışa dönük yaşayanların sıkıntılı tecellilere maruz kalma şansı daha fazladır. Cemâle dönük yani iç âlemde yaşayanlar ise cemâl daha latif bir tecelli olduğundan, daha huzurlu bir yaşam sürerler. Burada seçim hakkı fertlerindir. Ancak her şeye rağmen 'Her grup kendi elindekiyle ferahtadır.' (***Müminûn,*** 53) hükmü cari olduğundan isteyen yüzünü cemâle çevirip huzurlu bir yaşamı, isteyen de dünyaya çevirip sıkıntılı bir yaşam tarzını seçebilir."

Altmış Sekizinci Perde



İmam Gazâlî hazretleri, ***İhya-u Ulumi'd-Din*** kitabında "Kulun Allah'ı Sevdiğinin Alametleri" başlığı altında şunları söyler:

"İlahi takdire rıza göstermek, sabır gibi imanın mertebelerindendir. Sabır, ilahi takdire teslim olmak ve ona karşı kötü bir tepki göstermekten sakınmaktır. Rıza ise onu içtenlikle kabullenmek ve benimsemektir. Musibetlere rıza göstermek iki şekilde olabilir. Bunlardan birisi, Allah Teâlâ'nın muradını nefsin istediğine tercih etmek, diğeri de musibetin kalıcı sevabını geçici bir rahatlıktan üstün tutmaktır. (...) Cüneyd şöyle demiştir: 'Allah Teâlâ'yı sevenler iki kısma ayrılır. Birinci kısımdakiler O'nu kendilerine verilen nimetlerden ötürü severler. Bunların sevgileri noksandır. Musibet zamanlarında bu gibi kişilerin Allah'a olan sevgileri gitgide azalır. Hatta sevdiklerini iddia ettikleri Allah hakkında olumsuz düşüncelere kapılırlar. İkinci kısımdakiler Allah Teâlâ'yı sahip olduğu yüce vasıflar ve üstün sıfatlardan ötürü severler. Bunların sevgileri ise tamdır. Bir musibet vaktinde onların sevgileri azalmaz ve Allah Teâlâ hakkındaki güzel düşünceleri de değişmez.'"



Eyvallah!.. Bektaşiliğin felsefesi bu değil mi? Hep bu kelimenin ifade ettiği manadan çıkmıyor mu? Eli kalbin üzerine koymak, başı öne eğmek; tevazunun, alçak gönüllülüğün ruhanî zevkine nefsini terk etmek; hakarete, eza ve cefaya, küfre karşı: "Eyvallah, eyvallah!" demek! Tarikatın bütün sırrı, bu yüksek gayeye ermekten başka ne olabilir?

(**Nur Baba**, Yakup Kadri Karaosmanoğlu)



İnsanın maruz kaldığı çilelerde sabretmesi ve işin sonunu beklemesi hayırlıdır. Çünkü Hazreti Peygamber (sav) bir hadisinde "Bir işin sonunu sabırla bekleyen ibadettedir." buyurmaktadır. İnsanın bu nafile ibadet imkânını heba etmesi hiç de isabetli bir davranış olmaz.

(**Gel de Çık İşin İçinden**, Ahmet Yüksel Özemre)



Cebrail gelip bana dedi ki: 'Ey Muhammed (sav)! Rabbin sana selam söylüyor ve şöyle buyuruyor: 'Kullarım arasında imanını ancak zenginlik sayesinde koruyanlar vardır. Onları fakir kılarsam derhâl küfre saparlar. Kullarım içinde imanını fakirlikle muhafaza edenler vardır. Onları zengin yaparsam hemen küfre geçiş yaparlar. Kullarım içinde imanını ona verdiğim sağlık sayesinde koruyanlar da var. Eğer onları hasta edersem birden küfre saparlar.'

(**Râmûz el-Ehâdîs**, Riyazü's-Salihin)

İnsanın gerçek rengi zor zamanlarda ortaya çıkar. Rahat dönemlerde istikamette olmak, fazilet sergilemek elbette daha kolaydır. Fakat musibet dönemlerinde fazilet insanı olmak da istikameti muhafaza etmek de kolay bir iş değildir. Kimi insanlar zor dönemlere girince inançlarını bile kaybederler. İlahi takdir hakkında suizanna varan duygu ve düşüncelere kapılırlar. Kalbini hatta ağzını bozan cümleler telaffuz edebilirler. Kendilerine pek çok şey kazandırmaya programlanmış musibetleri böyle yanlış bir tutumla büyük kayıplara dönüştürebilirler.

Aslında insan hiçbir koşulda ruh, fikir ve his dünyasının kirlenmesine izin vermemeye çalışmalıdır.



Rabbimiz! Bizi doğru yola eriştirdikten sonra kalplerimizi saptırma.

(Âl-i İmrân, 8)

Altmış Dokuzuncu Perde



Bir kimse hakkında "iyi ve güzel niyet beslemek" anlamındaki "hüsnüzan etmek", önemli bir fazilettir. Onun zirvesi de Allah'a karşı yapılan hüsnüzandır. Bu çeşit hüsnüzannın ortaya koyulabileceği en etkili zaman dilimleri de musibet dönemleridir. Yaşanan hadisenin hayırlı, bereketli ve faydalı bir yere bağlanacağına inanmakla insan, o hadisenin asıl kaynağı olan Allah'a karşı hüsnüzanda bulunmuş olur.

İnsan, yaşadığı musibetler karşısında öyle bir ümit taşımalıdır bir kayıp karşısında yüzlerce kazanca erebilsin.

İnsan Allah'la olan daimî beraberliğini unutmamalıdır. O'nun her zaman, her sıkıntıda gerekeni yapacağından şüphe etmemelidir. İlahi, özel yardımlarını bazen peygamberi için, bazen bir mümin için, bazen de günahkâr bir kulu için göndereceğini bilmelidir. "O, peygamberlerin Allah'ı ama -haşa- günahkârların Rabbi değil." diye düşünmemelidir.



İmam Şâfiî'ye, 'Allah'a karşı suizan (kötü düşünce) nasıl olur?' diye sorduklarında o şöyle cevap verdi: 'Vesveseli bir şekilde, her an bir musibet gelip çarpacak gibi bir korku içinde yaşamak ve elindeki nimetlerin kesinlikle ondan alınacağı hissiyatıyla yaşamak, Rahmân ve Rahîm olan Allah'a karşı suizandır.'

(Hilyetu'l Evliyâ, Ebû Nuaym el-İsfahânî)

İlahi muhafaza altında olmanın bir vesilesi de imanın, daha özel ifadesiyle Allah'a güven duygusunun kemal noktaya ermiş olmasıdır. Nasıl ki insan gibi âciz bir varlık bile kendisine güven duyan insanların güvenlerini boşa çıkarmamak için elinden geleni yapıyorsa Allah da kendisine duyulan güveni boşa çıkarmaz. Allah dostlarını her türlü zorluktan kurtaran, güven duygularındaki tamlıktı. Hazreti İbrahim'i (as) ateşte yanmaktan, Hazreti İsa'yı (as) çarmıha gerilmekten kurtaran ilahi yardımların bir vesilesi bu güvendi. O yardımlar onların imanlarındaki tamamiyete bir ilahi mukabeleydi aynı zamanda. İnsan eğer imanını kemale erdirirse yaşadığı musibetler onu etkilemez hâle gelir.

Hazreti Mevlânâ, ***Fîhi Mâ Fîh*** eserinde şunu anlatır:

"Hazreti İsa (as) genellikle mütebessimdi. Hazreti Yahya (as) ise çoğunlukla ağlardı. Hazreti Yahya, Hazreti İsa'ya, 'Sen şeytanın hile ve tuzaklarından emniyette olduğun için mi böyle hep gülüyorsun?' diye sordu. Hazreti İsa: 'Peki ya sen de Allah'ın sonsuz lütuf, ikram ve nimetlerini hatırından çıkardığın için mi böyle sürekli ağlıyorsun?' diye cevap verdi. Bu karşılıklı konuşma esnasında orada bulunan kâmillerden biri Yüce Allah'a, 'Bu iki kişiden hangisi daha üstün?' diye niyazda bulundu. Onun gönlüne şu cevap verildi: 'Allah hakkında hüsnüzan sahibi olan.'"

Bugünün gönül rahatlığı, yarının iyi olması inancına dayanır.

(Aile Sohbetleri, Şevket Rado)

Yetmişinci Perde



Geçmiş zamanlardan birinde, bir köyde, yaşlı ve yoksul bir adam yaşarmış. Yoksul olmasına yoksulmuş ama kaderin cilvesine bakın ki memleketin en güzel atı da onunmuş. Padişah, dillere destan olan o atı satın almak maksadıyla araya aracılar koymuş, büyük paralar teklif etmiş. Fakat yaşlı adam bu teklifleri her seferinde "İnsan hiç dostunu satar mı?" diyerek geri çevirmiş.

Günlerden bir gün, o at ortalardan kaybolmuş, bütün aramalara rağmen bulunamamış. Köylüler ihtiyara sitemle yüklenmiş: "Senin yaptığın da iş mi? Çalınacağı zaten belliydi. Bari padişaha satsaydın, ömür boyu rahat ederdin. Şimdi paran da yok atın da yok." diyerek onu kınamışlar. Yaşlı adam, "Acele hüküm vermeyin. Görünen o ki sadece at kayıp. Gerisi lafügüzaf. Atın kaybolması hayır mı şer mi, bunu şimdi bilemeyiz. İşin sonunun nasıl geleceğini Allah'tan başka kimse bilemez." diye cevap vermiş. Köylüler ihtiyarın bu cevabına gülmüşler.

Aradan bir hafta geçmeden at kendiliğinden köye geri dönmüş. Meğer çalınmamış. Dağlardaki onlarca vahşi atı da peşine takarak köye getirmiş. Bunu gören köylüler, "İhtiyar, bu kez haklı çıktın. Atının kaybolması senin için şer değil, meğer bir nimetmiş; eskiden bir atın vardı, şimdi bir at sürüsüne sahip oldun." diyerek onu tebrik etmişler. Bunun üzerine yaşlı adam: "Acele hüküm vermeyin. İşin sonunu kimse bilemez."

demiş. Köylüler yaşlı adamın sevinç duymak yerine sakinlik sergilemesinin sebebini anlayamamışlar.

Bir süre sonra ihtiyarın tek oğlu yeni gelen vahşi atları terbiye etmeye çalışırken attan düşerek ayağını kırmış. Evin geçimini sağlayan bu oğul, uzun süre yatakta kalacakmış. Köylüler ihtiyara geçmiş olsun ziyaretine gelmişler ve "Bu oğlundan başka sana bakacak kimsen de yok, işte şimdi perişan bir duruma düştün. Vahşi atlar gelmeseydi böyle olmazdı." demişler. Yaşlı adam onlara şöyle cevap vermiş: "Siz acele hüküm verme hastalığına tutulmuşsunuz. Oğlumun bacağı kırıldı, işte o kadar. Bundan ötesi sizin yorumunuz. İşin sonunun nereye varacağını ancak Allah bilir."

Kısa bir süre sonra ülke, kazanılması çok zor bir savaşa girmiş. Padişah eli silah tutan bütün gençleri askere çağırmış. Hızla köye gelen devlet görevlileri, ihtiyarın bacağı kırık oğlu haricindeki bütün gençleri savaş meydanına götürmüş. Savaşın kazanılması neredeyse imkânsızmış. Herkes giden gençlerin ya öleceğinin ya da esir düşeceğinin farkındaymış. Köyün üzerine birden matem havası çökmüş. Köylüler, yaşlı adama gelerek: "Oğlunun bacağı kırık ama hiç değilse yanında. Oysa bizimkiler büyük ihtimalle geri dönemeyecekler. Oğlunun bacağının kırılmasında demek ki bir hayır varmış." demişler. Yaşlı adam yine aynı cümleyi sarf etmiş: "Acele hüküm vermeyin. İşin sonunun nereye varacağı belli olmaz. Ortada şimdilik bir tek gerçek var ki benim oğlum yanımda, sizinkiler askerde. Ama bunların hangisinin hayır hangisinin şer olduğunu biz bilemeyiz."



Beynin en önemli gücü olan ani bağlantılar kurabilme yeteneği aynı zamanda en büyük tehlikesi de olabilir.
(**Tepenin Lâneti**, John Verdon)



Mutluluk, bir tek kuralın açıkça anlaşılmasına bağlıdır. Bazı şeyleri kontrol edebiliriz, bazı şeyleri de kontrol edemeyiz.
(Epiktetos)



Acele hüküm vermemeli insan. Kış içerisinde kupkuru olan dikenli sapın üzerinde gül bittiğini görmüşüm ben. Denizde büyük bir hızla sapasağlam yol alan geminin limana girince battığını görmüşüm ben.
(**İlahi Komedya**, Dante Alighieri)

İkinci Bölüm

Acaya Karşı Paragraflar

İnsanlar sûfilerin acılar hakkındaki tespitlerini genellikle abartılı, gerçek dışı ve hayal ürünü olarak görür. Bir çocuk açısından büyük bir sorun olan şey, bir yetişkinin önemsemeyeceği bir meseledir. Sıradan insanlar için yıkım sebebi hadiseler de kâmil insanlar açısından gülüp geçilecek cinstendir.

Karşılaşılan her şeyden şikâyet etmek bir hastalıktır. Havadan şikâyet, trafikten şikâyet, yaşanan şehirden şikâyet, gündelik küçük aksiliklerden bile şikâyet... Her şey ama her şeyden şikâyet... Şikâyet bir de bulaşıcıdır.

Bazı sınavlardan (not olarak) elli puanla da geçilir yüz puanla da... Bir musibet döneminden isyan etmeden, bilakis rıza ve şükür hisleri içinde kalarak çıkmak, o imtihandan tam puanla geçmektir.

Şükür Defteri: Her gün, hayatını iyi yönde etkileyen ancak hakkında hiç şükretmediğini fark ettiğin nimetlerden veya olaylardan birini ele al. Bu şey hakkında üç yüz kelimelik kısa bir yazı yaz. Bu yazıyı tamamladıktan sonra mutsuzluğunun azaldığını göreceksin.



Hayalini kurduğumuz dünyevi bir mutluluğa ikinci kez eriştiğimizde ilkindekinin yarısı kadar mutlu olabiliriz. O mutluluğa üçüncü kez ulaştığımızda (ondan mahrum olduğumuz zamanki hislerimizden) çok az farklılık hissederiz. Pek çok arzumuz başlarda ihtiyaçtır, eriştiğimizde mutluluktur, tekrarlandığında fazlalık ve hatta bazen yüktür. İnsan bir mutluluk öğütme değirmenidir. Mazhar olduğu harikulade nimetleri kısa bir süre sonra "olağan" saymada insanın üstüne yoktur.



Hayatın güzelliklerini hissetmek istiyorsak güzelliklere odaklanarak, sıkıntılı vaziyetleri Allah'a havale ederek, çözemediğimiz noktalarda Allah'a dua ve tevekkül ederek yaşamalıyız. Yaşam gemisine bineceğiz, gemiyi sırtımızda taşımayacağız.



Olumsuz görünen hadiselerde kimsenin pek fark edemeyeceği faydalı, hikmetli ve güzel yönleri keşfet. Bu keşiflerini başkalarıyla da paylaş... Bunu, sık sık oynadığın keyifli bir oyuna çevir. Musibetle mücadeledeki en büyük zafer, düşmanı dosta dönüştürenindir.



Zihne şeytan tarafından gönderilen olumsuz, insanı karamsarlığa iten düşünceler, bariz bir şekilde çarpıtılmış düşüncelerdir. Onların nasıl çarpıtılmış olduklarını inceleyerek bul. Bu çeşit düşünceler aynı zamanda temelsiz düşüncelerdir de. Onlar seni hüzün ve endişeye her çağırdığında onlara "kanıtlarını" sor.



Seni iyileştiren, koruyan ve cesaretlendiren hatıraları bul ve onları zihninde canlandır. İyi hatıraların resmini zihninde büyüt. Bu tür bir hatırlama egzersizinin hem yoğunluğunu hem de sıklığını artır. Onları zihninde büyütmekle gerçeklikten uzaklaşmış olmazsın. Çünkü her nimet, onu yorumladığımız kadarının hep daha fazlasıdır.



Geçmiş zamanlardaki acılarından nasıl kurtulduğunu, Allah'ın rahmetiyle selamet sahiline nasıl ulaştığını düşün. O zor günleri hatırlarken bir mutluluk, bir ferahlık açığa çıkacaktır. O zamanlar bir sevinç yaşamıştın, o kurtuluşu her hatırladığında bir sevinç daha yaşarsın. Yaşanan o acılardan elinde bakiye olarak mutluluk kalmıştır. Acıların bıraktığı miraslardır mutluluklar.



Geçmişi güç ve ümit veren özelliğiyle hatırlayabilmek, tek bir hayatı ikinci kez yaşama zenginliğidir. Geçmişten bugüne sürekli dertler taşımak, bugünün dertlerini iki katına çıkarmak demektir. Bununla birlikte, gelecekle ilgili önceden dertlenmek, bugünün dertlerini üç katına çıkarmak demektir.



Allah'a giden yolculuk türlerinden biri de musibetler vasıtasıyla yapılandır. Musibetler doğal zorluklardır. Doğal zorluklar başladığında yapay zorluklar sona erdirilir. Bu manevi yolculukta musibetin olmadığı demlerde üstat, talebesine yapay zorluklar listesi hazırlamaya başlar.



Yaşadığın acıların olumlu getirilerine odaklan. Bunu Allah'a daha çok yaklaşmak için bir fırsata dönüştür. Ahiret meselelerinin yanında dünyevi kayıpları sinek ısırıkları gibi gör.



Hayatındaki en olumsuz olay, aynı zamanda hayatındaki en olumlu olaydır. Olumlu olmasının sebebi, senin yaşam idealini yükseltmesi ve varlık gayeni belirginleştirmesidir. Seni gereksiz ve yanlış bir gidişattan vazgeçirmesidir.



Dertler, düşmanın değil, dostundur. Karşına birçok kez çıkacakları için onlarla aranı sıcak ve iyi tutman yararına olacaktır. Bile isteye onları davet etme ama çıkageldiklerinde onları güzelce ağırla.



Can sıkıcı, moral bozucu hatırayı zihninde tekrar tekrar canlandırdıkça o hatıra ile beraberinde getirdiği olumsuz duygular arasındaki bağlantı daha da kuvvetlenir. Bu yüzden bir sonraki hatırlama, önceki hatırlamadan daha çok acı verir.



İyi, faydalı ve umut veren anıları arayıp bulmalı, onları korumaya alıp zenginleştirmeye çalışmalı. Onları her hatırlayış, bir önceki hatırlayıştan daha fazla güç verecektir ruha.

İyi, faydalı ve umut veren yeni bir olay yaşadığında bunu, eski acı hatıraların etkisini dindirmekte de kullan.



Saadetli zamanları şükür içerisinde anımsamak, yaşadığın şimdiki zamandaki mutluluğunun artmasına sebep olur. Şimdiyi zenginleştirir ve güzelleştirir. Fakat bir mesele var ki insanın anımsama yönü de şimdideki hissiyatına bağlıdır. Mutlu insanlar, mutluluk verici anıları, mutsuz olanlarsa acı verici hatıraları daha çok hatırlar. Yani geçmiş zamanla ilgili anımsamalarımızı belirleyen şey de şimdiki hâletiruhiyemizdir.

İçsel imkânların ve yorum gücünle mutlu olmayı öğrenmen gerekir. Çünkü dış koşulların sana memnuniyet ve mutluluk vereceği zamanlar seyrektir.



Mutluluk-sahiplik ilişkisinde insanlar ikiye ayrılır: sahip olduklarıyla mutlu olmayı bilenler ve mutlu olmak için başka şeylere sahip olmayı şart koşanlar. Mutlu olma sırası bu ikinci gruba bir türlü gelmez.



Eğitilmemiş duygular genellikle sadece olumsuzlukları ve üzüntüleri bulur. Şükür, mutluluk ve sevinç çıkarmayı beceremez. Zihnindeki düşünceleri organize etmeyi ve olumlu yönde yönlendirmeyi öğrenememiş biri, daima en sorunlu, en endişe verici seçenekleri düşünmeye odaklanır.



Düşünme biçiminde büyük bir değişim olmadığı ve köklü bir tamirat yapılmadığı müddetçe genel hâletiruhiyenin değişmesini de bekleme.



Zihnine doğan olumsuzluk telkinlerini yakala. Kötü her bir düşünceye iki iyi düşünceyle karşılık ver. Bu bir işe yaramıyorsa üç veya dört iyi düşünceyle...



Yaşanan her şeyi uğursuz ve hayırsız görmenin kaynağı kibir ve bencillik, baştaki neticesi de yaşattığı psikolojik sarsıntılardır.



Ruhumuzun kanını emen en büyük iki şey endişeler ve isteklerdir. Mesut insan, endişelerini ve isteklerini sınırlandırıp dengelemeyi başarmış insandır.



Asıl psikolojik tedavi, insanın hayalî beklentiler zincirini kırmaktır. Aynı zamanda onun şükür duygusunu kuvvetlendirmektir.



Yenilenme, çoğunlukla musibetler vasıtasıyla olur. Musibetler bizi yeni bir çevreye dâhil eder. Bu yeni çevre yaralarımızı onaracak olan bir yeni çevredir. Fazilet transferinin yapılacağı bir çevredir. Başkalarını görme ve başkalıklarımızı görme yeridir.



Yaşamın acıları, müminin gözünde sevapların kaynağı. Sevaplar da ahiretteki nimetlerin vesilesi. Demek ki geçici elemler, kalıcı mutlulukların önceden ödenmiş bir bedeli.



Dünyaya olan ilgi ve sevginin azalması ve hatta bazen bitmesi, yaşam emeğinin bir sonu değil, tam tersine kuvvetli bir başlangıç noktasıdır.

Kaderin musibet zarfları kapalı şekilde masanın üstünde. Önündeki zarflardan birini açınca "Hamdolsun bu da hafifmiş, tahammül sınırlarımın dâhilindeymiş." diyebilmen ne güzel!

Yaşamda her şey benzersizdir. Bu musibeti (bu şekilde) senden daha önce kimse yaşamadı. Üzerinde kimsenin ayak izi olmadığı bir zeminde yürüdüğünü bilmelisin.



Hayattaki en önemli, en mutluluk verici şeyin ileride yer aldığını, gelecekle ilişkili olduğunu düşünürüz. Bu heyecan verici sahnenin şimdide olduğunu veya geçmişte olmuş olabileceğini aklımıza bile getirmeyiz. Geleceği, şimdiden ve geçmişten daha önemli bir konuma sabitleyen düşünce yapımız üzerinde de biraz düşünmeli.



Gelecekle ilgili yürütülen tahminlerin doğru çıkmadığı zamanlar olur fakat bu tahminler, onları dile getiren kişi hakkında her seferinde doğruyu söyler. Gelecek hakkındaki öngörülerinin tarzı, insanın şimdiki hâletiruhiyesini isabetli bir şekilde yansıtır.

İçimizde bizi şimdikinden daha engebeli yollara girmeye, daha ağır yükler kaldırmaya yönlendiren gizli kuvvetler vardır. Onlar güçlerine yaraşır yüklerin peşindedir. Karşımıza düz yollar çıktıkça ruhumuzu bunaltanlar da bunlardır. Tahmin ettiğinden daha fazla bir mukavemete sahipsin. Düşündüğünden daha güçlüsün.

İnsanın ilerideki hayatına, görünmeyen destek yerleştirmeleri yapılmıştır. Kişinin hiç hesaba katmadığı, takdir edildiklerinden haberi olmadığı şeylerdir bunlar. O sürpriz hediye ve takviyeler, ilahi depolarda insan için bekletilir. Sırtımızdaki yükü bölüşmeye gelmiş ancak bundan haberi olmayan insanlar da vardır etrafımızda.



Musibetlerle aramızdaki duygusal mesafe önemlidir. Ateş aydınlatır, evet, ısıtır da. Ama mesafeyi koruyamayanları yaktığı da olur. Sürekli sorunlara odaklı yaşarsan ruh hâlinin dalgalanmasından ve zarar görmekten kurtulamazsın. Yaşam, sorunlardan ibaret değildir.

İnsan, acıların bazı çeşitlerini yaşamayı kendisine konduramaz. Kendisine yakışmadığını düşündüğü imtihanları kaderin ona yakıştırmasının gizini çözemez. Aslında insana her şey yakışır ve imtihana her şey denk düşer. Yaşamayı hiçbir zaman tercih etmek istemeyeceği sahnelerle de karşılaşacağını bilmek ve bunu önceden severek kabullenmek iman dolu yüreklerin işidir.

Kaderde takdir edilen musibetlerin kararı insana ait değildir. Bu musibetleri yaşamayı kendi tercih etmemiş olsa da yaşarken onları değerlendirmek, nemalandırmak; anlamlarını, faydalarını ve bereketlerini ortaya çıkarmak insanın kendisine bağlı bir iştir.

Başarısız olduğunda bütün bütün kendini suçlama, kendini değersiz, beceriksiz ve sevilmeye değmeyen biri olarak düşünme. Kötü geçen bir yaşam kesitinden sonra kendine lanetler yağdırma. Bunun yerine kendin için kalbine bir ümit ve moral konuşması yap. İhtiyacın olan asıl şey budur.

Üzerinde bir sorumluluğun bulunduğu musibetleri hiçbir hissen yokmuş gibi yaşama. Hisseni bul, al ve çözümle. Ancak ortaya çıkan kötü vaziyetin sorumluluğunu gereğinden fazla da üstlenme. Başkalarına olduğun gibi kendine karşı da adaletli ol.



Birilerinin davranışlarına kızdığın zaman "O niye şöyle değil?" diye düşünme. "O faziletten nasibi o kadarmış." diye düşün, "Vefadan, sadakatten, doğruluktan payı o kadarmış..."



Allah'ın, insanı sınırları her ihlal ettiğinde hemen cezalandırmıyor olması insanın, yanlışları üzerinde düşünmesini önemsediğini gösteren önemli bir sahnedir.



Allah her şeyden haberdar. İçinde bulunduğun hissiyattan da haberdar. İhtiyaçlarından da sıkıntılarından da haberdar. Aşmaya güç yetiremediğin mevzulardan da haberdar. Zaman zaman kendi duygu ve düşüncelerinde boğulduğundan da haberdar. Başka kimsenin haberi olmadığı endişelerinden de haberdar. O'nun gücü bütün bunların hepsini aşmanı sağlamaya yeterli.



Allah'ın her şeye gücü yeter. O, istediği anda her şeyi değiştirebilir. Sıfırın altına inmiş, tamamen dibe vurmuş olsan bile Allah dilerse seni bu derdin içerisinden tastamam kurtarabilir. İnsana en zor zamanlarında kullanabilmesi için bir imdat butonu verilmiştir. Ortada hiçbir çözümün gözükmediği zamanlarda bile ilahi kapıların tokmağına yapışanlara ummadığı yerden yardımlar erişmeye başlar.



Korku, ya mücadele duygusuna dönüşür veya insanı çökertir. Gelecekle ilgili korkularını haz veren bir mücadele duygusuna dönüştürürsen onların seni aşağı çekmesine de engel olmuş olursun.

İnsan, Allah'ı tanımayınca her şeyden korkar. Bazı şeyleri de gereğinden fazla önemser. Harici şeylerle ilgili korkularımız Allah'a olan inancımızdaki boşluklardan beslenerek bizi boğacak ve yutacak vaziyete gelir.

"Allah var." diye inanıp o yokmuş gibi pek çok korkuya sahip biri, iman zafiyeti üzerinde düşünmek ve imanını takviye edecek tedbirler almak zorundadır.



Endişeleri ve ümitleri sürekli çarpışan bir varlıktır insan... O, birçok ümidi gerçekleşmeden bu hayata veda eden, gelgelelim diğer taraftan taşıdığı endişelerin birçoğu da başına gelmeden ölen bir canlıdır. Hayallerinin binde birini gerçekleştiremeden gidenler de vardır, korktuklarının binde birine maruz kalmadan gidenler de.



İçimizi acılı ve kederli düşünceler her kapladığında Allah'a sığınmalı, istiğfar etmeli, başkalarına iyiliklerde bulunmalı. Bu iyilikler kalpteki endişeye uygun (yakışır) miktarlarda olmalı. Böylelikle şeytan, duaya ve iyiliklere dönüşen bu tablodan zararlı çıkacağı için kişiye zamanla böyle endişe ve vehimler telkin etmekten vazgeçecektir. Ayrıca yapılan o dua ve iyilikler de bizi tehlikelerden koruyan güçlü surlara dönüşecektir. Endişeni duaya dönüştür, başkalarına iyiliğe dönüştür. Zaten duada ve iyilikte kullanılmaya layık bir enerjidir, isabetsiz bir tercihle endişeye ayırdığımız.



Dua etmek, yalnızca Allah'tan yardım dilemek demek değildir. O, aynı zamanda problemi kendimize açıklama işini de görür. Dua eden, yaşadığı sorunu cümlelere dökerek belirginleştirir ve böylece karışıklık hissinin ağırlığından uzaklaşmış olur.

Dua, insanı hiçbir şey yapmamış olma çaresizliğinden kurtaran bir ilk adımdır. Böyle bir ilk adımın, ikinci ve somut bir adımı doğurması kuvvetle muhtemeldir.

Başkalarının şefkat ve duasını üzerimize çeken, aynı zamanda onların kem nazarlarını da üzerimizden kaldıran bir şeydir musibet.

Huzurumuz, dış dünya üzerindeki hâkimiyetten daha fazla, iç dünyamız, düşüncelerimiz ve duygularımız üzerindeki kontrolümüze bağlıdır. Zaten dış dünyadaki rolümüz ve etkimiz, iç dünyamızdakine kıyasla pek azdır. Beyhude yere (hastalıklı bir yaklaşım olan) yaşamı kontrolümüz altında tutma hırsımızın yerine, kendimizin (yüce bir) kontrol altında olduğu bilgisini koymalıyız. Nefse haz veren şey kontrol altına almak olsa da asıl huzur veren şey kontrol altında olduğumuz duygusudur.

Japon çocuklara yemekleri öğretmek için bir yöntem geliştirmişler. Yemekleri üç gruba ayırmışlar. Kırmızı grup: Bedenimizi geliştiren yiyecekler yani proteinler. Sarı grup: Enerji üreten yiyecekler yani karbonhidratlar. Yeşil grup: Bedenimizi iyileştiren yiyecekler yani vitaminler. Biz de diyebiliriz ki aslında acılar da üç çeşittir: bizi büyütenler, bize güç kazandıranlar, bizi iyileştirenler.

Gerçek mutluluk, ona ulaştığımız zaman kendisine başka bir şey ekleme ihtiyacı duymadığımız bir şeydir. Gerçek mutluluğa erişmiş birinin en belirgin özelliği, bulduğu o mutluluğun dışındaki her şeyden memnuniyetle vazgeçebilmesidir. Çünkü o şeyin kendisine verilmesi, aslında her şeyin ona verilmiş olması demektir.



Başımıza gelen musibet görünümlü bazı hadiselerin hikmeti, lüzumsuz işlerle heba olan bir dönemi sonlandırmak, hayatımızın dakikalarının daha faydalı hâle gelmesini sağlamak, yaşamımızı zayi olmaktan kurtarıp anlamlı bir yola iletmektir.

Hakkımızda takdir edilmiş musibetin şiddeti bir dozdur. "Bana neden böyle yüksek bir doz uygulanıyor?" sorusu da isabetli ve faydalı bir sorudur.

Bazı insanlar başlarına ne gelirse gelsin onda bir hayır görür. Kimileri de vardır ki karşılaştıkları hiçbir nimet yoktur ki ondan bir azap duymasın, bir mutsuzluk çıkarmasın.

Üçüncü Bölüm

Yerli Teselliler

Nabizade Nazım'ın (ö. 1893) Tesellisi



Hiç keder görmemiş bir insandan daha talihsiz kimse düşünülemez. Zavallı, eriştiği mutluluğun derecesini takdir konusunda her türlü teraziden, ölçekten mahrumdur. Oysa senelerce çeşitli belalar içinde yetişmiş bir zihin, eriştiği bir mutluluktan o derece faydalanır ki bu yolda kazanacağı iç rahatlığını tasvire imkân yoktur. ***(Yadigârlarım)***

Tecrübe ettim ki yaradılış bakımından mutluluk yeteneği olmayanlara talih bir bahtiyarlık gösterecek olsa bu bahtiyarlığın aşırılığı mutlaka felakete işarettir. ***(Bir Hatıra)***

Muhabbetten yakayı kurtarmak için iki tedbir varmış: birisi uzun ayrılık, diğeri sürekli birlikte olmak. Ben, ikincisine kavuşamadım, doğal olarak birincisini seçtim. Bakalım, bu sözün hükmü ne dereceye kadar doğrudur? ***(Yadigârlarım)***

Hiçbir âşık için korku ve endişeden uzak olmak düşünülebilir mi? Aşkın kavuşması bile öyle bir ızdıraptır ki buna tahammül mümkün olmadığı hâlde yine de arzulanır. ***(Yadigârlarım)***

Aman ya Rab! Ayrılık da bir bela, kavuşma da!.. ***(Yadigârlarım)***

Filibeli Ahmet Hilmi'nin (ö. 1914) Tesellisi



Yüreğim her türlü kederden uzaktı. Çünkü her türlü istekten uzaktı. (***A'mâk-ı Hayal***)

Budizm'in kurucusu Buda, hayatın çeşitli mahrumiyetlerle mümkün ve kaim olduğunu ve mutluluğun tamamen nirvanada (yoklukta) bulunabileceğini söylemiştir. Mutlak yokluk, yalnız hayati zevkleri değil, hatta bizzat hayatı feda etmek manasına gelir. Başka bir tabirle mutluluk, mutluluktan vazgeçmededir. Buda, bütün keder ve üzüntülerin "arzu ve ümit"ten kaynaklandığını bildiriyor. ***(İslam İnanç Esasları)***

Saadet; maziyi unutmak, hâli hoş görmek, geleceği düşünmemekle mümkündür. (***A'mâk-ı Hayal***)

Saadet; çalışmak, kazanmak ve kazancını hemcinsi ile paylaşmadadır. (***A'mâk-ı Hayal***)

Ey insanlık! Mutluluk, hayatı olduğu gibi kabul etmek, ağır işlere razı olmak ve bunların iyileştirilmesine çalışmadadır. (***A'mâk-ı Hayal***)

Gülü seven dikenine katlanmasın. Dikeniyle beraber sevsin. ***(İslam Tarihi)***

Üzüntü, sevinçten daha bulaşıcıdır. (***A'mâk-ı Hayal***)

Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun (ö. 1927) Tesellisi



Bende şimdi bir zevk kaldı: ağlama zevki... Bir ümit kaldı: mahşer ümidi... ***(Çağlayanlar)***

Saadet kuruntusunun paslarını, keder hakikatinin yaşları sildi, temizledi. ***(Çağlayanlar)***

Saadet, geçici bir kuruntu; elem, temelli bir hakikat. Geçen saadetimden ne kaldı? Gittikçe dağılan, uçan bir bulut! Gelen felaket ise ebediyen baki... Ebedî olmayan elem, felaket değildir. Saadetin sebepleri sayılır, elemlerin sebepleri sayılmaz. Elini kaybedersin, gözünü kaybedersin, sevgini kaybedersin, Suad'ını, saadetini kaybedersin sonra aynı ele, aynı göze sahip olabilir misin? Hayır! Çocukluğunda kızamık çeken bir adam o elemi unutamaz. Fakat en şirin vakitleri, bir hayal, hem de acı bir hayal gibi uçar. Cihan, bir çiçek ve meyve bağı değil, bir gözyaşı ırmağıdır. Elem asıl, saadet arızidir. ***(Çağlayanlar)***

Çile çekmeyen, varlığını duyamaz. ***(Çağlayanlar)***

İnsanı mest eden, kendinden geçiren, zorla âşık; mecburen şair eden, bir bahar. Hayatta mutluluğun -bu gariptir- var olduğuna ihtimal verdiren bir bahar!.. ***(Hâristan)***

Mehmet Rauf'un (ö. 1931) Tesellisi



Eğer iş bu kadar kolay olsaydı sonunda mükâfatı kazanmanın hiçbir kıymetinin kalmayacağını düşündüm. Buna hak kazanmak için zekâ, emek ve zahmet hatta daha ileri giderek eziyet, afet, felaket gerektiğini kendime itiraf ettim. ***(Define)***

Dünyada neden tamamen emin olabiliriz ki? Kendimizi sağlıklı zannederiz, sonra bir gün, senelerden beri müthiş bir hastalıkla erimekte olduğumuzu öğreniriz. Mutluyuz zannederiz, saadetimizin rüya olduğunu öğreniriz. Geleceğimiz güvende zannederiz, bir anda mahvolur, yıkılır gideriz. Dostlarımızı sadık zannederiz. Sonuç olarak hep sanı, sadece sanırız. Zaten bütün insanlığın hayatı yalnız bu sanmalar üzerine kurulu değil mi? İnsanların asırlarca devam eden sanılarla neler çektiğini tarih bize ispat etmiyor mu? ***(Bir Aşkın Tarihi)***

Zaten bütün kusurumuz, saadet elimizdeyken onun kadrini bilmemekten başka nedir? ***(Uzaktan)***

Yaşamak, bütün bu olayların birbirini izlemesine lakayıt kalmak, hayatın neşeli günleri de olduğunu düşünerek karanlık günlerini geçiştirmek... ***(Ferdâ-yı Garâm)***

Ahmet Rasim'in (ö. 1932) Tesellisi



İnsanın tahammülden ziyade neye ihtiyacı var? ***(Kitâbe-i Gam)***

Biz uzaktan temaşa ile hayatın eleminden hissedar oluruz. Biz fıtraten hissîyiz. ***(Kitâbe-i Gam)***

Düşünce, pek korkaktır. Hislere yenilir yenilmez kaygısını artırır. Kendine özgü hayaller bulur. Onlardan da korkar ama uzaklaşamaz. ***(Leyâl-i Iztırâb)***

Üzüntü, ızdırap, o olayın yapısını değiştiremiyor, tersine ızdırap, çekildikçe, derinleştirildikçe hayalindeki ihtimalleri büyütüyor. ***(Leyâl-i Iztırâb)***

Her kalp, uyku ile dinlenemez. Her göz, geceleri kapanmaz. Her düşünce, çalışmasına ara vermez. Kaygı, acı, heyecan, düşünme, hayal denilen duygu ve yetiler, kimi zaman, coşkun kalpleri uyanık kalmaya yöneltir. ***(Leyâl-i Iztırâb)***

İnsanlık, miladın hangi yılına erişirse erişsin, hep bakıma muhtaç kalacak; her devrin kendisine göre bir hapı bulunacaktır. ***(Eşkal-i Zaman)***

Daima hayale minnettar oluyoruz. Sen, ey keder! Hakikatsin! Onun için seni seven bulunmuyor. ***(Kitâbe-i Gam)***

Halit Ziya Uşaklıgil'in (ö. 1945) Tesellisi



Ünlü Fransız Düşünür Alain, "Sürekli mutluluk yoktur, mutlu anlar vardır." der. ***(Kırık Hayatlar)***

Dünyada hiçbir kimse düşünemezsin ki hayatından hiç olmazsa bir büyük matem geçmiş olmasın. Sana, "Çarpıldığın musibete karşı kayıtsız, fütursuz davran." demiyorum, mümkün olmayacak şeyler tavsiyesinden ne fayda çıkar? Fakat sen her şeyden evvel kendi hayatını düşünmekten sorumlusun. ***(Mai ve Siyah)***

Gözyaşları!.. Onlar, hayatın türlü acıları içinde güçsüz, kuvvetsiz kalan kalbimize ne büyük bir kuvvet; kaygılar içinde bulanan ruhumuza ne büyük bir avunma verir! Gözyaşları!.. Onlar, bize yaralarımız için verilmiş bir deva değil midir? Üzüntülerimiz, hayatımızın kara bulutlarıysa gözyaşlarımız, güneşi müjdeleyen yağmurlar gibidir. İnsan ağladıktan sonra kalbini yağmurlarını dökmüş bir sema kadar saf bulur. Ağlamak!.. Eğer insanlar bu teselliye malik olmayaydılar hayata nasıl tahammül ederlerdi? ***(Ferdi ve Şürekâsı)***

Ağlamak, henüz tamamıyla umutsuz olmadığımızı, henüz umutsuzluğun içinde bir arzuya sahip olduğumuzu göstermez mi? ***(Bu muydu?)***

Sait Faik Abasıyanık'ın (ö. 1954) Tesellisi



Yat cevizlerin gölgesine! Vur beline tekmeyi derdin! Uyu. ***(Havuz Başı)***

Hayvanlar, insanlar, bahçeler, ıssız deniz kenarları bulurum. Yeniden doğarım. ***(Mahalle Kahvesi)***

Tabiat; zelzelesi, fırtınasıyla bile güzel, özlenir bir şey. Bizi kucaklamak, bizi avutmak, bizi çalıştırmak, bize öğretmek için neler yapmaz? O, artık bir sır değildir. Bize bir saadeti bağıran, bizi yaşamaya çağıran bir bütündür. ***(Sarnıç)***

Tabiat, çoğunca dosttur. Düşman gibi gözüktüğü zaman bile insanoğluna kudretini ve kuvvetini tecrübe imkânları veren, yüz vermez bir babadır. Fırtınasında kayığını batırdığı zaman yüzmeyi, rüzgârında kulübenin damını uçurduğu zaman daha sağlamı, daha hünerliyi bulmayı öğretiyor; canavarıyla karşı karşıya bıraktığı zaman adale kuvvetini sınıyordur. ***(Son Kuşlar)***

Kendimi çok zorluyorum, anlayamıyorum. Niçin, neden bugünkü kitaplar... Bizim gençlerinki olsun, Fransız yazıcılarınınkiler olsun, insanın hep kötüsünü, hayatın çirkin tarafını, ümitsizliği, hiçliği, boşluğu konu olarak alıyor? Hep kötüler mi var? Dört bir yanımız sefalet, hastalıkla mı çevrili? Her gördüğümüz; zalim, katil, egoist, hasut, kindar, yarı deli, ahlaksız mı? ***(Kayıp Aranıyor)***

Mithat Cemal Kuntay'ın (ö. 1956) Tesellisi



Fakat dünyada hangi saadet tamdır? ***(Üç İstanbul)***

Dünyanın her tarafında bu böyleydi. Mesut olmak istiyor musun, saadetini muayene etmeyeceksin. Gözlerini kapamazsa kimse hayatta güzel rüya göremez. ***(Üç İstanbul)***

Bazen biriyle yarım saat konuşmak, yarım asırlık refahtır. ***(Üç İstanbul)***

Çocuğa en evvel iç sıkıntısına katlanmayı öğretmeli. ***(Mehmet Âkif Ersoy)***

Ben, okuduğum şeyler arasında en güzeli olarak Spinoza'nın bir sözünü sevdim: "Saadet; faziletin mükâfatı değildir, faziletin bizzat kendisidir." ***(Mehmet Âkif Ersoy)***

İnsanın hayatı cinai bir romana dönünce yaldızlı kabını okşayıp bu kitabı bir tarafa koymak, sayfalarını karıştırmamak daha doğrudur. ***(Üç İstanbul)***

Reşat Nuri Güntekin'in (ö. 1956) Tesellisi



Küçükten beri maddi acılara ve ağrılara tahammüle vücudumu nasıl alıştırdımsa yüreğimi de ümitsizliğe ve ızdıraba öyle alıştırdım. Bir felaketi hiç kimseye bir söz söylemeden çekmeye idmanlıydım. ***(Bir Kadın Düşmanı)***

Ne kadar acı olursa olsun, bir mecburiyeti kabul ettikten sonra insanın içine sükûn ve tevekkül geliyor. ***(Çalıkuşu)***

Izdırap, insan zihnini yaştan ve terbiyeden ziyade kemale erdiriyor. ***(Bir Kadın Düşmanı)***

"Bu acı zamanla geçer mi acaba enişte?"/ "Her yara gibi o da kapanır kızım. Bahusus sen hemen hemen çocuksun, önünde bütün bir hayat var, izi bile kalmaz." / Bu teselli sözleri onu bilakis daha ziyade meyus etti: / "Ne fena bir şey söylediniz enişte." / "Niçin?" / "Çünkü ben bu yarayı çok seviyorum." ***(Akşam Güneşi)***

İlk defa ciddi bir mateme uğrayan bu küçük çocuk, kardeşini hiç unutmayacağını, ömrünün ağlamakla geçeceğini zannediyordu. Bütün yaralar gibi bu yaranın da zamanla kapanacağını bilmiyordu. ***(Damga)***

Peyami Safa'nın (ö. 1961) Tesellisi



Bir ümitsizin, ümitten başka hiçbir ihtiyacı yoktur. ***(Biz İnsanlar)***

En küçük şeyler seni kederden sevince, sevinçten kedere geçirebilir. Bir bakış, gökten bir bulutun geçişi, bir küçük baş ağrısı, bir söz, rastgele söylenmiş manasız bir söz seni değiştirebilir. ***(Son Şarkı)***

Ben, kimsesizliğin hudutsuz açık denizlerinde avare yüzmesini bilirim; ben, umman dalgalarının başımın üstünde kudurarak haykırdıkları geceler, sabahlara kadar nefesim kesik, göğsüm tıkalı, gözlerim kapalı durmasını bilirim. ***(Sözde Kızlar)***

Felaketin üstüne yürümek istiyorum. Izdıraptan korkmamanın tek ilacı ızdıraptır. Bu ateşi, o ateş söndürür. ***(Dokuzuncu Hariciye Koğuşu)***

Allah Kur'an'ında buyuruyor ki: "Fasbir" (sabret), "kemasbir" (sabrettikleri gibi), "ulü'l-azm" (azim sahibi olanların). Kimlerden? "Minerresûl" (peygamberlerden). Yani peygamberlerden azim sahibi olanların sabrettikleri gibi sabret! Ve yine buyuruyor ki: "İnnallâhe maassâbirîn" yani "Muhakkak ki Allah sabredenlerle beraberdir." Denizin dibinde boğulurken bile Allah'tan ümidi kesmemek lazımdır." ***(Cânân)***

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın (ö. 1962) Tesellisi



Bilmem sizde de böyle midir; yolculuk benim üzerimde daima iyi ve unutturucu bir tesir yapar. Izdıraplarımızın, üzüntülerimizin mekânla yahut hayatımızın tabii muhitiyle sıkı bir alakası olsa gerek. Bir yazarın dediği gibi falan yerde en yoğun şiddetinde olan bir acı, iki yüz kilometre daha ötede ve başka insanlar içinde biraz daha hafif ve daha kabil-i tahammül oluyor. ***(Hikâyeler)***

Zannetme ki sana, "Kabuğunu kır." diye cevap vereceğim. O zaman dağılırsın. Sakın kabuğunu kırma; genişlet! Ve kendine mal et, kanınla işle ve canlandır. Kabuğun kendi derin olsun! ***(Huzur)***

Elbette buna da alışırım. İnsan nelere alışmaz ki?.. Zaten hayat dediğimiz bu kapalı dairenin asıl mucizesi, bu alışmak değil miydi? En sevdiğimiz mahlukları bile kaybetmeye alışmıyor muyuz? Günlerce, aylarca, senelerce görmemeye, mutlak, kati bir gurbet içinde yaşamaya alışmıyor muyuz? ***(Hikâyeler)***

İnsan mesut olmak için her şeyi varken de bedbaht olabilir. ***(Suat'ın Mektubu)***

Abdülhak Şinasi Hisar'ın (ö. 1963) Tesellisi



Asıl zorluk, belki öğrenilmesi lazım gelen şeylerin değil, unutulması gereken şeylerin çokluğundan gelir. ***(Boğaziçi Mehtapları)***

Çoğumuz, bir türlü hayata alışmamak ve onunla anlaşamamak yüzünden rahatı daima bulunduğumuz yerden başka bir yerde ve yaşadığımız zamandan başka bir zamanda bulacağımızı hayal ederiz. Saadet bize hiçbir zaman elimizde gözükmez. Ömrümüz böylece şimdi sürmemiz nasip olmayan ve güya saadete erecek bir başka ömre hazırlanış mahiyetinde geçer. ***(Çamlıca'daki Enişte miz)***

Zira bulduğuna kanmak, bulmak demektir. Asıl saadetin (Basit fakat gözden kaçıp unutulan hakikat!) içimizdeki kanaatten ibaret nispi bir şey olduğu, esastır. ***(Ali Nizamî Bey'in Alafrangalığı ve Şeyhliği)***

Diyebiliriz ki sıkıntılarımız kendi zaaflarımızın mahsulüdür ve hayatımızın haksızlıkları kendi kusurlarımızdan doğar. ***(Kelime Kavgası)***

Şüphe yok ki aydınlık veya karanlık zamanlarımız olabilir. Lakin neşemizin veya hüznümüzün mayası, asıl, vücudumuzun ve ruhumuzun bir öz suyudur. ***(Fahim Bey ve Biz)***

Halide Edip Adıvar'ın (ö. 1964) Tesellisi



Yaşayacak olan insanın vücudu hastalığa nasıl karşı gelirse insan ruhu da ızdıraba öyle karşı geliyor. ***(Mor Salkımlı Ev)***

Aşkımız, fânilerin ölçüsüyle saadet denilen şeyi bilmedi. Fakat o, bana sevinçten de gözyaşından da çok süren, mühim olan bir şey verdi. Beni "ben" dediğim zalim ve küçük şeyden kurtardı. Başkaları için yaşamanın insanlığın tek hedefi, ferdin vasıl olacağı son merhale olduğunu bana öğretti. Ve işte ben, o merhaleye doğru gidiyorum. ***(Son Eseri)***

Izdırabın, meşakkatin hatırası sevinçten ve rahattan çok fazla uzun, belki de unutulmaz bir şeydir. Saadete, refaha alışmayacak, bunları tabii görmeyecek insan yoktur. ***(Zeyno'nun Oğlu)***

İnsan kulak sancısından, diş ağrısından, devam ettiği müddetçe, o kadar şiddetle haberdardır. Hatta bu ızdıraplar maziye karıştıkları zaman bile arkada yara yerleri gibi sızlayan hatıralarını bırakırlar. Belki bunun için çocukluğu asude ve mesut geçen insanlar, çok zorlukla, o pek müstesna vaziyetler ve tecrübelerden sonra olgun ruhlara malik olabilirler. ***(Zeyno'nun Oğlu)***

Refik Halit Karay'ın (ö. 1965) Tesellisi



İnsan, hiçbir felakete uğramadığı zaman bile hiçten sebeplerle yine dünyayı başına zindan etmeye muvaffak olan tek acayip mahluktur. Başka hayvanlar, bu itibarla bizden mantıklı ve kârlıdırlar. İnsanın baş hususiyeti de şudur: şikâyetçilik. ***(Tanrı'ya Şikâyet)***

Siz, ızdırap kuşlarının başınız üzerinde uçmalarına mâni olamazsınız ama saçlarınızın arasına yuva yapmasını önleyebilirsiniz. ***(Karlı Dağdaki Ateş)***

Zira uğradığı kahır ile avunamamak, teselli yolu bulamamak bir hastalıktır ve teselli bulamamak hastalığı, hastalıkların en yıpratıcısıdır. ***(Ağaç ve Ahlak)***

Dünyada ölüm vardır, hastalık, dert, parasızlık vardır. Fakat bunların arasında kısa veya uzun fasılalar, hava açışları da vardır. Bu fasılalarda olsun hayattan zevk almalıyız. Mademki yaşıyoruz, iktidarımız nispetinde ömrün hoş taraflarından da neşe derlemeliyiz. Sıcacık bir çorba, altın kâse içinde olmasa da gene keyif vericidir. ***(Bir Avuç Saçma)***

İnsan, en fazla duygulanan mahluktur, en fazla elem duyan. Elem, dehayı doğurur. Izdıraptaki lezzeti duyabilenler harikalar yaratmışlardır. Acı, ruha işledikçe zekâ filiz verir ve kök salar. ***(Bir Avuç Saçma)***

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun (ö. 1974) Tesellisi



Siz, çok gezdiniz, çok gördünüz. Fakat ben, çok düşündüm, çok hissettim. Bizi pişiren ızdıraptır, gezip görmek değildir. ***(Kiralık Konak)***

İnsanın kalbi ne naçiz bir çocuk oyuncağı ve aynı zamanda ne kadar müthiş bir uçurumdur. Bazen bir büyük keder içinde dünyanın hiçbir saadeti, hiçbir zevki, hiçbir neşvesi bizi teselliye kadir değildir. Bazen yine aynı derecede bir keder içinde bir hiç, bir söz, bir bakış, bir hareket, bir tebessüm; kurtulmamıza değilse bile sabır ve tahammülümüze yardımı dokunabilir. ***(Nur Baba)***

Doğrusu bazen başımıza çöken millî felaketi takdir edeceğim geliyor. Eğer böyle bir felakete uğramamış olsaydık ben şimdi nerede ve ne idim? İstanbul'un herhangi bir mahallesinde, bu evin içinde, herhangi bir genç adam, ki gündelik hayatın kaygıları ve istikbale ait kısır tasavvurlar içinde bocalayıp durur. Hâlbuki şimdi, burada, vatanın birtakım yeni şeyler kaynayan göbeğinde, bütün bir milletin ızdırabıyla yaşayan ve bu ızdırabın içinde peşin bir bahtiyarım. ***(Ankara)***

Nurettin Topçu'nun (ö. 1975) Tesellisi



Düşünmeden önce duymalı, öğrenmeden önce ızdırabını çekmelidir. "Bir şeyin ızdırabını çekmeyen, onu ne tanır ne de sever." deniyor. Musset'nin sözüyle "İnsan bir çıraktır, onu yetiştiren ızdıraplar yani çekilen acılardır." Acı çekmek yaşamakla olur. Bu sebepten, yaşadıkça ve acıları çoğaldıkça insanın ahlakı yükselir ve değerlenir. ***(Ahlak)***

İçinde yaşadığımız dünyayı biz seçmiyoruz. Lakin bu dünyanın bizim için güzel, sevimli ve yaşamaya değerli veyahut çirkin, karanlık ve ızdırapların kaynağı oluşu bize bağlı bir keyfiyettir. Bizim asıl dünyamız, bu ikincisidir. ***(Varoluş Felsefesi)***

Ümit, âdeta ruhumuzun yapıldığı kumaştır. Canlı varlık için teneffüs ne ise ruh için ümit aynı şeydir. Ümidin bulunmadığı yerde ruh kurur ve söner. ***(Varoluş Felsefesi)***

Delikanlı, hocasını zayıf yerinden yakaladığı bu anı fırsat bilerek hemen açıldı: "Ama haksızsınız siz, kendi fikirlerinize sadık değilsiniz. Siz, vaktiyle bize derste demediniz mi: 'İnsan insanın kadrini bilmez. İnsanın kadrini ancak Allah bilir.'? Şimdi, neden insanlardan gelen darbeye ehemmiyet veriyorsunuz? Niçin insanlardan hâlâ bir şeyler bekliyorsunuz? ***(Taşralı)***

Ali Nihat Tarlan'ın (ö. 1978) Tesellisi



Izdırap bile anlamaya göre değişen bir şeydir. Herhangi bir olay bazı insanlarda sevinç, bazılarında üzüntü meydana getirir. Bunların şiddet dereceleri de her insanda aynı değildir. Sinir sistemi, görüş ve algılamaya göre insanı mutlu eder ve üzüntüden kurtarır. ***(Makaleler)***

Biz, gam gül bahçesinin gözyaşı ile yetişmiş fidanıyız. Göğsümüzdeki yaralar yaprağımız, ateş yağdıran ahımız ise meyvemizdir. Bu fidan, gözyaşı ile sulanıyor ve büyüyor. ***(Fuzûlî Divanı Şerhi)***

Göğsümü yarılmış görüp, ey hekim, tedaviye kalkışma. Merhemin zayi olur. Zira bende iyileşecek yara yoktur. Aşk yarası iyileşecek yara değildir. Çünkü âşığı Hakk'a yaklaştıran o aşk yarasıdır. Bela ve ızdıraptır. ***(Fuzûlî Divanı Şerhi)***

Âşığa sevgilinin cefası lazımdır. Çünkü cefa edince onu biliyor, tanıyor ve onunla meşgul oluyor demektir. Bu, istenen bir şeydir. Ya hiç tanımayıp bilmese? Asıl fena olan odur. ***(Fuzûlî Divanı Şerhi)***

Her an ayrı bir hasret ve mahrumiyete düşmek istemezsen dünyadan bir şey ümit etme, felekten de bir şey isteme. ***(Fuzûlî Divanı Şerhi)***

Necip Fazıl Kısakürek'in (ö. 1983) Tesellisi



Uğradığın dertlerden mahluklara şikâyeti kes! Merhametliyi merhametsize şikâyet etmiş olursun. ***(Çöle İnen Nur)***

Ve biz, ham ruhlar, yabani ruhlar, bir türlü pişemiyoruz. Derimizde hafif bir ılıklık duysak yandık sanıyoruz. İçimize küçük bir kurt girse yedi mahalleyi ayağa kaldırıyoruz. ***(Tohum)***

Sabır, ruhun muvazenesidir, duygusuzluğu değil. Onun için eskiler, yaş odunlar gibi haykıra haykıra, söylene söylene yanacağına kuru odunlar gibi sessiz ve olgun yan, demişlerdir. Sabır, yanmamak değildir. ***(Tohum)***

En büyük rahat, rahatsızlığa alışmaktır. ***(Aynadaki Yalan)***

Bir ayet yıldırım gibi kalbini yaktı: "Allah, hiçbir nefse gücünden fazlasını yüklemez." Derin bir nefes aldı. Kurtulmuş muydu yoksa? Madem yükü bu kadar ağırdı, demek onu çekecek güce de sahipti. Müthiş bir iftihar duygusu içinde devleşmişti sanki. ***(Aynadaki Yalan)***

Eser vermenin ilk şartı, çile çekmektir. Tohum çatlarken ve hayvan doğururken belli başlı bir oluş çilesi içindedir. Kaldı ki insan... ***(Baş Makalelerim)***

Cemil Meriç'in (ö. 1987) Tesellisi



Hayatın dört yol ağzındasın delikanlı! Bu yolların yalnız biri mutluluğa gider. Sarp, dikenli, gösterişsiz bir yol. Ama uçuruma açılmayan, yalnız o. ***(Jurnal)***

Ben de alışacağım. Zamanın parmakları her yarayı kapatır. Zamanın veya ölümün. ***(Jurnal)***

Tarihin manivelası zekâ değil, sabır. ***(Jurnal)***

Yenilmek, zenginleşmektir. ***(Jurnal)***

Her acı ne kadar ferdî, ne derece alelade olursa olsun, insanlığın uçsuz bucaksız orkestrasında bir ahenk unsurudur. Her çığlık, her kahkaha, her cıvıltı gök kubbenin altında akisler bırakmaya layık. Ebedîleşmek uçurumların da hakkı. ***(Jurnal)***

Güller ıtır olur dağılmadan. Acılar hatıralaşınca güzelleşir. ***(Jurnal)***

Hayata karıştığına, fildişi kuleni yıktığına öyle memnunum ki. Güller dikenli, bilirim. Ama yaşamak, yaralanmaktan korkmamaktır. Fildişi kulen bir mezardı sevgilim; bu, bir diriliş. ***(Jurnal)***

Cahit Zarifoğlu'nun (ö. 1987) Tesellisi



Bana başka bir gece daha görmeden öleceğini bilen kelebeğin neşesinden bahset, çok yorgunum. ***(Menziller)***

Bir ömür boyu koşarsın, yetiştiğin sadece nasibindir. ***(Yedi Güzel Adam)***

Burası dünya. Ne çok kıymetlendirdik! Oysa bir tarla idi. Ekip biçip gidecektik. ***(Bir Değirmendir Bu Dünya)***

Hüzün ağır gelir yüreğe ama en güzel duayı ettirir. ***(Şiirler)***

Ancak yaralar açıksa, sarılmamışsa acır, sevinçler tekrar tekrar lezzet verir. ***(Romanlar)***

İnsanlara tavsiyem şudur ki nasıl zenginin parası, parasızın çenesini yorarsa başkalarının mutlu görünümü, insanı kendi mutlu olma imkânını, kabiliyetini görmekten alıkoymamalı. Filmler, resimler birer hayaldir. Başka insanların dış görünümleri de bizi aldatmasın. İnsan kendi mutlu olma imkânını görebilmeli. Mutluluksa filmlerin, romanların içinde değil, kendi yaşadığımız basit hayatın içindedir. Ve önemli olan, yaşanılan "an"dır. Onu ibadet, sabır, anlayış, tevazu ve merhamet ile anlamlı hâle getirmek mutluluğun ta kendisidir. ***(Mektuplar)***

Şevket Rado'nun (ö. 1988) Tesellisi



Dünyada ne kadar insan vardır ki ufak üzüntüleri, dişlerini biraz sıkınca pekâlâ katlanabilecekleri sıkıntıları bir felaket olarak karşılarlar. Telaşlanırlar, derin kederlere kapılırlar, hayattan soğurlar, derhâl ölümü düşünmeye başlarlar. ***(Eşref Saat)***

Soğuğa dayanmanın en emin çaresi soğuğu sevmektir, derler. Hayatta dayanmanın en emin çaresi de hayatı sevmektir. İnsan bir kere hayatı sevince onun bütün külfetlerine katlanır. ***(Eşref Saat)***

Yokluğa katlanmasını bildiniz mi hayatınızda sevinçli anlarınız, bayramlarınız çok olacak demektir. ***(Ümit Dünyası)***

Adam, bir kere daha gülmüş, "Yanılıyorsunuz, hem de çok yanılıyorsunuz. Ben, hayatta muvaffak olduğum için gülmüyorum. Tam tersine! Güldüğüm için hayatta muvaffak oluyorum." demiş. Bu söz boşuna söylenmiş bir söz değildir. İçinde, bilinmesi gereken bir hakikat saklı. ***(Eşref Saat)***

İnsan her şeyi unutur. Zaten dünya kurulalı beri unutulmamış ne vardır ki? Büyük hadiseler, büyük felaketler ve acılar, yazı icat edildikten sonra yalnız hafızalara emanet edilmeyip kitaplara da yazıldığı hâlde yine unutulmuştur. ***(Eşref Saat)***

Sâmiha Ayverdi'nin (ö. 1993) Tesellisi



Evet, etrafımızı cennet yapan, içinde yaşadığımız ihtişam ve güzellikler değil, kendi hislerimiz. ***(İnsan ve Şeytan)***

İnsanın çektiği elem ve gönül darlığı, dünyaya olan iltifat ve bağlılığı nispetiyle artar. ***(Batmayan Gün)***

Unutmak, beşerin hem derdi hem devası değil mi? ***(Hatıralarla Baş Başa)***

Biz, dünyaya, zevkle kahrı bir teknede yoğurmak için geldik. Belki bu güç görünür ve güçtür de. Fakat bir kere acı ile tatlı aynı tekneye girip birbirine karıştı mı onlardan hasıl olan varlık, hayalin bile tatmadığı ölçüsüz bir zevk olur. ***(Yolcu Nereye Gidiyorsun?)***

Hırpalanmak yerine okşanmak ve iltifat görmekte belki daha fazla tehlike ve korku vardır. Ola ki beğenilmek, seni gurur ve kibir gayyasına düşürür de çarpılıp kalırsın. ***(Dost)***

Anladım ki dünya bir ayna... Biz iyi, biz güzelsek o da iyi, o da güzel. Biz çirkin, biz kötü isek o da çirkin, o da suratsız. Sana yemin ederim, bu böyle. ***(Mesihpaşa İmamı)***

Tarık Buğra'nın (ö. 1994) Tesellisi



Saadet ne tarif edilir ne de tahmin. Fakat bir gün, uzaklarda ve senelerce sonra da olsa onun bir gün gelip seni bulacağına inanıyorum. ***(Siyah Kehribar)***

İnsan ömrü küçücük bir kayıktı. Okyanus onunla aşılacaktı. Yolcusu ona dertlerini, kederlerini, acılarını, başarısızlıklarını doldurmaya kalkışacak olursa minik sandal, yol daha yarı demeden sulara gömülürdü. ***(Yalnızlar)***

Gitmek mi zor, kalmak mı? Asıl mesele kalmaktı, günlerin getirecekleri ile boğuşmaktı, onlara yenilmemek veya onlara layık olmaktı; aşınmadan, bozulmadan, çirkinleşmeden, satılmadan ayakta kalabilmekti. ***(Küçük Ağa)***

Bahtsızlıklar, kayıplar, yenilişler! Bunlar, bütün insanların kaderi idi. Yıkıcı olan bunlar değil, her kaybın yeni bir başlangıç imkânı getirdiğini görmemek, görememekti. ***(Yalnızlar)***

Ne kadar belirsiz olursa olsun, hatırladıkça kalbin vuruşlarını hızlandıran bir ümit, günleri pembeleştirebilir. ***(Yalnızlar)***

Ümitten sonra inanış gelir, emniyet gelir, huzur gelir. ***(Siyah Kehribar)***

Hoca, hoca! En büyük küfür umutsuzluktur. ***(Firavun İmanı)***

Rasim Özdenören'in (ö. 2022) Tesellisi



Yüreğinizde bir bulantı, kafanızda bir kuşku hissediyorsanız eğer, varlığınızda bir rahatsızlık, çevrenizde bir huzursuzluk varsa kader sizi seçmeye çağırıyor demektir. ***(Yeniden İnanmak)***

Yaşamanın sevincini yalnız felaketlerden, facialardan sonra tatmaz insan. İnsan, yaşamanın, insan olarak yaşamanın, insan olarak var kılınmış olmanın sevincini öyle köklü bir yerden hissetmeli ki o facialar ve felaketler içinde bile, ölüm anında bile, evrene gülümseyen gözlerle bakmayı terk etmesin. ***(Müslümanca Yaşamak)***

Kuşkusuz, herkesin acıları olur. Ama sahiden acı çekenleri gördükçe kendimden utanıyorum. ***(Uyumsuzlar)***

Bir gün, Pyrrhus yeryüzünü almak için düşler kuruyordu: "Önce Yunanistan'a baş eğdireceğiz." diyordu. "Ya sonra?" diye sordu Cinéas. "Sonra Afrika'ya el atacağız." "Afrika'dan sonra?" "Asya'ya geçeceğiz. Anadolu'yu, Arabistan'ı alacağız." "Sonra?" "Hindistan'a kadar gideceğiz." "Peki, ondan sonra?" Bir "Ah!" çekti Pyrrhus, "Ondan sonra dinleneceğim!" "Niçin?" diye sordu Cinéas. "Niçin şimdiden dinlenmiyorsun?" (***Eşikte Duran İnsan)***

Yeniden doğmak için ölmeli insan bir kere. ***(Müslümanca Yaşamak)***

İhsan Oktay Anar'ın Tesellisi



Ancak zirveler, yaşamak için değil, erişmek için olmalıydı. ***(Efrâsiyâb'ın Hikâyeleri)***

Tehlike, doğru düşünmeye mecbur kılar insanı. ***(Puslu Kıtalar Atlası)***

Bilgi, tehlike ile ölçülür. Çünkü malı, canı, sevdikleri tehlikede olmayan biri, doğru düşünemez. ***(Puslu Kıtalar Atlası)***

Uzun zamandan beri cesurdu çünkü korkulacak her şeyden bir kez korkmuş, geriye bir şey bırakmamıştı. ***(Tiamat)***

Bir sevgili kadar bir düşman da insanı hayata bağlar. ***(Amat)***

Geçmişime bakıyorum da hayat bugüne kadar bana hep güzel şeyler göstermiş. Bu dünyada her şey güzel. Çirkinlik diye bir şey yok. Kim bilir, sadece aldanarak ve büyük bir budalalıkla onda çirkinliği görenler çirkindir belki? Ama ben, dünyayı korku duygusuyla değil, güzellikle tanıyorum. Benim ona baktığım gibi dünya da bana bakıyor ve gülümsüyor, ben ona neden gülümsemeyeyim? ***(Efrâsiyâb'ın Hikâyeleri)***

Sevinç Çokum'un Tesellisi



Yaşamak bir katlanmadır. ***(Al Çiçeğin Moru)***

Dene ve yıkıl... Yıkılmayı öğren! Daha sağlamlaşırsın! Bence demir yumruk olursun ve yükselirsin sanatında. Bu tür sağanaklar toprağımızı gürleştirir, budandıkça dikleşiriz ve daha iyi meyve veririz güzelim. ***(Arada Kalmış Tebessüm)***

"Bu hançeri eski nallardan yaptım." dedi ihtiyar, "Ocakta kızdırılıp dövüle dövüle şekil aldı. İçerisine tıp tıp diye terim damladı. Onu yaparken cenk meydanlarının uğultusunu duydum. İnsanlar da pişe pişe şekle girer, sen daha pişmedin oğul." ***(Hilal Görününce)***

Bu sözümü unutma sakın! Bazen yaşamak zorlaşır. İnsan, hayatın yükünü taşıyamaz duruma gelir. Her şey gözüne karanlık görünür. İşte, o zaman bütün bunların geçici olduğunu düşünmeli. "Şimdi ağlıyorum ama yarın güleceğim." demeli. ***(Gül Yüzlüm)***

Aslında bütün yaşadıklarımız belki de bir pakete sığacak hacimdeydi de biz, onları büyüte büyüte kocaman bir çığ topu hâline getiriyor ve "İşte hayatımız!" diyorduk. ***(Gece Kuşu Uzun Öter)***

Hayatın gülü de vardır çölü de... ***(Al Çiçeğin Moru)***

Dördüncü Bölüm

Yabancı Teselliler

Sophokles'in (ö. M.Ö. 406) Tesellisi



Dillerden düşmeyen eski bir ifade vardır: İnsanın sonunu görmeden bilemezsin, hayatını mutlu mu, yoksa mutsuz mu yaşadığını... ***(Trakhisli Kadınlar)***

Bu uzun zaman süresince çektiğim acılar, ruhumun daha dayanıklı olmasını sağladı. ***(Trakhisli Kadınlar)***

Gözlerimin gördüğü zamanlar daha iyi görmüyordum yavrularım, birçok şeyin farkında bile değildim. ***(Kral Oidipus)***

Tedavisi için bıçak altına yatılması gereken bir yaranın, doktorlar tarafından büyülü sözlerle iyileştirilmesini bekleyemezsin. ***(Aias)***

Bir ırmak taştığında kıyıdaki ağaçlardan eğilenler kurtulur, direnenler kökünden sökülüp kopar. Yelkenin iplerini sert rüzgâra rağmen gevşetmeyip gergin tutan gemici de tekneyi alabora eder. ***(Persler-Antigone)***

Zorlu ve soğuk kış, zamanı geldiğinde yerini yaza bırakır. Gecenin karanlığı gün ışığına yol verir. Sertçe esen bir fırtınanın bir zaman sonraki vazifesi, sadece denizi serinletmektir. ***(Aias)***

Baltasar Gracián'ın (ö. 1658) Tesellisi



Akordu iyi yapıldığında muhteşem sesler çıkarır insan. İyi akort edilmediğindeyse uyumsuz ve karmaşık bir gürültüdür. İnsan, birbirine uydurması zor pek çok telden oluşur. Mandalları ikide bir kayar. ***(Zor Zamanlar için İnsan Kalma Rehberi)***

Herhangi bir şeye karşı sabır göstermeyi göze almayan biri, o hâlde kendi içine çekilmelidir. Ancak çekildiği bu yerde de sabır göstermek zorunda olduğu biriyle karşılaşacaktır: kendisiyle... ***(Zor Zamanlar için İnsan Kalma Rehberi)***

Her nerede ve hangi şartlarda olursa olsun, mızmızlanmak daima itibarsızlık getirecektir. ***(Akıllı Yaşama Sanatı)***

İnsanın yaşamda alabileceği büyük derslerden biri, kendini frenlemeyi bilmesi; bundan daha da önemlisi, kendini bazı işlerden ve kimi insanlardan yoksun bırakmayı öğrenmesidir. ***(Akıllı Yaşama Sanatı)***

Allah, insanı sopayla değil, zaman aracılığıyla terbiye eder. ***(Akıllı Yaşama Sanatı)***

Daniel Defoe'un (ö. 1731) Tesellisi



Tehlikenin korkusu, gözle görülür tehlikenin kendisinden binlerce kat daha ürkütücüdür. Endişenin duygusal yükü bize, endişelendiğimiz kötülükten katbekat fazla gelir. ***(Robinson Crusoe)***

Vaziyetimin olumlu tarafını daha çok, olumsuz tarafını ise daha az düşünmeyi ve eksikliğini çektiğim şeyden daha fazla, elimde olanın farkına varmayı öğrenmiştim. Böyle yapmak, bana tarif edemeyeceğim bir huzur veriyordu. ***(Robinson Crusoe)***

Biz insanlar, çömlekçinin elindeki çamura benzeriz. Hangi çömlek çömlekçiye, "Beni niçin böyle yoğurdun?" diyebilir? ***(Robinson Crusoe)***

Tanrı'nın, bana böyle bir keder vermeyi uygun bulduğu gibi dilerse kurtuluşumu da sağlayabileceğini, şayet şimdi beni kurtarmayı uygun bulmamışsa kendimi bütünüyle O'nun buyruklarına bırakmanın benim için tek ödev olduğunu anladım. Allah'tan umut kesmemek gerektiğine karar verdim. ***(Robinson Crusoe)***

Bazen kurtuluşa tahmin ettiğimizden daha yakınızdır. An gelir, felaketimize yol açacakmış gibi görünen araçlar, bizi kurtuluşa erdirir. ***(Robinson Crusoe)***

Jonathan Swift'in (ö. 1745) Tesellisi



Zamanı gelince talihin bana da güleceğine olan itimadım sonsuzdu. ***(Gulliver'in Seyahatleri)***

Eleştirilmek, kişinin mühim bir şahsiyet olması karşılığında ödemesi gereken bedellerden biridir. ***(Alçakgönüllü Bir Öneri)***

Ortada büyük bir dert yoksa küçük sorunlar da insanı huzursuz etmeye kâfi gelir. İnsan, yolda iri bir kayaya rast gelmeyince basit bir çukurda bile sendeler. ***(Alçakgönüllü Bir Öneri)***

Bir şeyi arzulayıp onun peşinden koşarken o şeyin yalnızca olumlu özelliklerine odaklanırız. Onu elde ettikten sonraki süreçte ise genellikle olumsuz özelliklerine ve eksik yanlarına... ***(Alçakgönüllü Bir Öneri)***

Öfke ve kızgınlığın bedene kuvvet verdiği zamanlar olsa da bunlar, ruhun kaslarını daima gevşetir ve insanı, çabalarını zayi ederek yaşamda etkisiz kılar. ***(Alçakgönüllü Bir Öneri)***

Bahtınızın yaver gittiğine çok da sevinmeyin. Çünkü talih, durmadan dönen bir tekerlektir. ***(Hizmetkârlara Talimatlar)***

Edgar Allan Poe'nun (ö. 1849) Tesellisi



Meseleye fazla yakından bakman, görüşünün daralmasına neden olur. ***(Morgue Sokağı Cinayeti)***

Gereksiz bir derinliğe inmek, düşünceyi karıştırır ve zayıflatır. Bir noktaya, odaklanarak dümdüz bakarsanız Çoban Yıldızı bile gökyüzünden silinir. ***(Morgue Sokağı Cinayeti)***

Sizi yanılgıya düşüren şey, belki de meselenin basitliğidir. ***(Çalınan Mektup)***

Merdivenin sonuna kadar çıkmıştık. Tepeye ulaşmamıza üç dört basamak kalmıştı. Çıkmaya devam ettik. Geriye sadece bir basamak kaldı. Küçücük bir basamak! Nice büyük mutluluk ya da keder, insanın uzun yaşam merdivenindeki böyle küçücük bir basamağa bağlı değil midir? ***(Bir Aksilik)***

Suyumuz yok denecek kadar azalmıştı. Çürük bir geminin üzerinde, dalgaların ve rüzgârın insafına kalmış bir şekilde oraya buraya sürüklenip duruyorduk. Ama öncesinde öyle büyük tehlikelerden Tanrı'nın lütfuyla son anda kurtulmuştuk ki şimdiki sıkıntılarımız bize önemsiz, oldukça sıradan şeyler gibi gelmeye başlamıştı. Mutluluk nasıl da göreceli! ***(Nantucketlı Arthur Gordon Pym'in Hikâyesi)***

Charlotte Brontë'nin (ö. 1855) Tesellisi



Ekmek bulmayı umuyordunuz ama onun yerine taş buldunuz. Taşı ısırarak yiyin ve şikâyette bulunmayın. Merak etmeyin, mideniz deve kuşununki kadar sağlamdır, taşı bile hazmeder. ***(Shirley)***

Ağlamak, mağlup olduğumuzu göstermez. Doğduğumuz günden başlayarak hayatta olduğumuzun bir işareti olmuştur hep. ***(Jane Eyre)***

Hayat işte böyledir. Beğendiğin bir yere yerleşir yerleşmez bir ses sana oradan kalkıp gitmeni söyler. Çünkü dinlenme süren dolmuştur. ***(Jane Eyre)***

Dünyada tam mutluluk kimseye nasip olmamış. Benim kaderim insan kardeşleriminkinden başka çıkacak değil ya!.. ***(Jane Eyre)***

İki hayat yaşıyordum. Biri düşüncelerimdeki hayat, diğeri gerçek hayat... İlkinin yeterince beslenmesi durumunda ikincisi günlük ekmek, bir saatlik çalışma ve başımın üstündeki çatıyla sınırlı kalabilirdi. ***(Villette)***

Mantık haklı olabilir ama bazen ona meydan okumalı. Onun sopasından kurtulmak için zaman zaman hayal dünyasına kaçmalı... ***(Villette)***

Yaşam zaten çok kısa. Günlerimizi nefretle, bize yapılan kötülüklerin çetelesini tutmakla geçiriyorsak yazık! ***(Jane Eyre)***

Theodor W. Adorno'nun (ö. 1969) Tesellisi



En iyi büyüteç, gözünüze batmış bir kıymıktır. ***(Minima Moralia)***

Her yıkımın hedefi yeniden inşa değildir. Bazen de yıkım, içeri hava ve ışık girsin diye yapılır. Gereksiz bir nesnenin kaldırıldığı yere hava ve ışık kendiliğinden dolar. ***(Sahicilik Jargonu)***

Zorluklarla ancak onların gözünün içine baka baka başa çıkabiliriz. ***(Metafizik: Kavram ve Sorunlar)***

Düşüncenin ruhu, artık kendi kendine katılaşıp donmadığı, tam aksi istikamette, yaşamın katılaşmasına karşı direndiği noktada canlı kalacaktır. ***(Toplum Üzerine Yazılar)***

İnsan, bir sorunla hesaplaşıp onu makul bir şekilde masaya yatırdığında görecektir ki -o klişe ifadeyle- hiçbir şey negatif değildir, her şey pozitiftir. ***(Sahicilik Jargonu)***

Varlığını devam ettirmek isteyen, geri döndürülemeyecek olanın cazibesine kapılmamalıdır. Bu da sadece geçmişin çağrılarının sesi kısılırsa başarılabilir. ***(Aydınlanmanın Diyalektiği)***

Hiçbir şey değişime uğramadan kurtuluşa eremez. Kendi ölümünün kapısından geçmemiş hiçbir şey kurtarılamaz. ***(Negatif Diyalektik)***

Alexandre Dumas'nın (ö. 1870) Tesellisi



Ben yalnızca telafisi olmayan şeylere felaket derim. ***(Monte Cristo Kontu)***

Büyük acılar tesellilerini de içinde barındırır. ***(Demir Maskeli Adam)***

Felaketin iki ilacı vardır: zaman ve sessizlik. ***(Monte Cristo Kontu)***

"Henüz gençsiniz," diye karşılık verdi Athos, "acı deneyimleriniz zamanla tatlı hatıralara dönüşecek!" ***(Üç Silahşor)***

Önceleri eziyet çekmenize yol açan aynı nedenler, bir zaman sonra sizi tahta götüren gerekçelere dönüşecektir. ***(Demir Maske)***

Bence insan yaşamı, içerisinde kolayca mutlu olunacak şekilde yaratılmadı. Mutluluk, gizemli adalarda bulunan, kapılarını ejderhaların beklediği saraylara benzer. Onu fethetmek için savaşmak şarttır. ***(Monte Cristo Kontu)***

Mutlu olun, sevgili çocuklarım! Şunu da unutmayın: Tanrı, akıbeti gösterinceye kadar insanlığın sahip olabileceği hakiki bilgi şu sözlerde saklıdır: Sabret ve umut et! ***(Monte Kristo Kontu)***

Katherine Mansfield'in (ö. 1923) Tesellisi



Kendi tecrübelerime dayanarak derinlikleri hep dorukların izlediğini düşünmüşümdür. ***(Çocuksu Bir Şey)***

Kabullenmeli acıyı. Hem de gerçek anlamıyla kabullenmeli. Daha da ötesi, yaşamın bir parçası kılmalı onu. Çünkü yaşamda gerçek manada kabul ettiğiniz her şey, kesinlikle bir değişikliğe uğrar. ***(Bir Hüzün Güncesi)***

İşleri oluruna bırakamayan insanlara tahammülüm yoktur: peşine takılan, ağlayıp sızlayan... Bir şey gitti mi gitmiştir. İş bitmiştir. Serbest bırak gitsin öyleyse! ***(Katıksız Mutluluk)***

Uyandırdığı duygu, olayın kendisinden daha önemlidir. ***(1919)***

İçimden ağlamak geliyor. Ama düşüncelerim güzel, sevinç dolu. ***(Bir Hüzün Güncesi)***

Yaşadıklarından bıkıp usanmış kişiler için bile hayatın mutluluk verici anları vardır. ***(Bir Gece Vakti)***

Joseph Conrad'ın (ö. 1924) Tesellisi



Tehlikeli ve yıpratıcı bir alışkanlık edindi: Her işin başını sonunu, getirisini götürüsünü ve kendisine nelere mal olacağını düşünmeyi öğrendi. ***(Zafer)***

Dünyayı değiştiren insanlar, dupduru bir mantıkla düşünenler değil, gözlerinin önünde incecik bir sis perdesiyle yaşayanlardır. ***(Zafer)***

Gelenekleri bir açıdan değerlendirip onlara şiddetle karşı koyan insanların gözden kaçırdığı şey, bu geleneklerin acıya uygun biçimde tahammül etmeyi kolaylaştırdığıdır. ***(Talih)***

Parmağını daima nabzının üzerinde tutarak yaşayamaz insan... ***(Karanlığın Yüreği)***

Güneşli bir kış havasının yaza kıyasla daha büyük bir çekiciliği vardır. Çünkü o bir sürprizdir. Ayrıca uzun sürmeyeceğini, süremeyeceğini bilirsiniz. O, göklerden gelen bir lütuf, bir talih kuşu gibi görünür. ***(Gençlik)***

Bir saman çöpünün boğulmak üzere olan birini kurtarıp kurtaramayacağı hakkında bir şey diyemem ama bazen tek bir bakışın umutsuzluğu kökünden kesmeye yetebileceğini söyleyebilirim. ***(Talih)***

Grigory Petrov'un (ö. 1925) Tesellisi



Akılsız olmayın! Bir kurtçuk gibi kendi küçük kaygılarınız içinde debelenip durmayın! ***(Beyaz Zambaklar Ülkesinde)***

Güçlü olun! Daha sert olsun diye demircilerin kızgın demiri dövdükleri ve suya soktukları gibi siz de iradenizi daima güçlendirin! Kendinizi öyle basit işlere kaptırmayın. İradenizi ve ahlakınızı sakın boş bırakmayın. Bu yolda gereken egzersizleri aksatmadan yaparak duygularınızı hep olumlu şeylerle meşgul edin. ***(İdealist Öğretmen)***

At yarışlarını bilirsiniz... Yarışı kazanabilmek için iyi bir binicinin seçilmesi fevkalade önemlidir. İyi biniciler yıllarca çalışır ve bindikleri atı idare etmenin bütün inceliklerini öğrenirler. Siz de kendi kendinizi yönetmenin yollarını öğrenin. Kalbinizin, duygularınızın, arzularınızın ve iradenizin dizginlerini sakın ha sakın elden bırakmayın! ***(İdealist Öğretmen)***

Karanlığın kötü ruhu ışığınızı söndürürse siz onu yeniden yakın. Işık bir kere daha sönerse siz onu ikinci kez yakın: Üçüncü, beşinci, yedinci, yüzüncü, bininci kez yakmaya devam edin. ***(Beyaz Zambaklar Ülkesinde)***

İnsan, canlı bir mum gibidir. Eğer bu mum yanmaz da etrafını aydınlatmazsa insan hayatının ne kıymeti kalır? ***(İdealist Öğretmen)***

Panait Istrati'nin (ö. 1935) Tesellisi



İster şu ister bu nedenle olsun, alnına gözyaşı dökmek yazılmamış bir insan yoktur. ***(Baragan'ın Dikenleri)***

Yüce Tanrı'm! Hayatta her şey unutuluyor! ***(Baragan'ın Dikenleri)***

Gerçek felaket insana dışarıdan gelmez, kendi içinden gelir. ***(Perlmutter Ailesi)***

Akıllı insan, iç huzurunu sürekli bozan duygusal gürültünün faydasızlığını er ya da geç idrak eder. Bunu erken yaşlarda anlayabilenlere ne mutlu! Yaşamdan daha fazla yararlanır onlar. ***(Kira Kiralina)***

Hiç, kafa atarak duvar devrilir mi? Sabır ve tevekkül gerek! ***(Hayat Yollarında)***

Hayatın fırtınalarıyla başa çıkmanın bir tek yolu olduğunu öğrendim: Görevini hakkıyla yapmak ve insanlardan hiçbir şey beklememek. ***(Akdeniz)***

Tehlikelere rağmen ve yoğun gayretlere karşılık hayattan koparabildiğim bir saadetle kıyaslanabilecek başka hiçbir şey yoktur. ***(Sünger Avcısı)***

Luigi Pirandello'nun (ö. 1936) Tesellisi



İnsanlar kendilerinin boşluğa düştüklerini sanırlar ama işin gerçeği, altı üstü bir basamak aşağı inmişlerdir. Hepsi bu kadar. ***(IV. Henry)***

Tehlikeden sonra hayatta kalman, Tanrı'nın (bir sebepten) yaşamaya devam etmeni istediğinin bir işareti değil mi sence? ***(Dışlanmış Kadın)***

Kaderimin bana lütfettiği imkânlar ölçüsünde yeni hayatımın mimarı olabilirdim ve olmalıydım. ***(Gölge Adam)***

Hangi konu olursa olsun, bir meseleye lüzumundan fazla gömüldüğünüzde sonunda hiçbir fayda elde edemiyorsunuz. İnanın bana, bu hep böyledir! ***(Biri, Hiçbiri, Binlercesi)***

İnsan hiçbir zaman, acı çektiği dönemlerde olduğu kadar tutkulu bir biçimde çıkarımlar yapmaz. Böyle vakitlerde acısının kökenine kadar inmeye, olanlara kimin ve neyin yol açtığını bulmaya, kendisinin bunu hak edip etmediğini anlamaya çalışır. İnsanın mutlu olduğu vakitlere gelince o, ulaştığı bu mutluluk konusunda akıl yürütmez. Bu mutluluğu hak edip etmediğini düşünmez, kendi doğal hakkı sayar. ***(Mattia Pascal Sahiden Yaşadı mı Yaşamadı mı?)***

Jules Payot'nun (ö. 1939) Tesellisi



Ruhumun karanlık günleri olduğu kadar güneşli günleri de var. ***(Mutluluğun Fethi)***

Zihnimizden uzak tuttuğumuz düşünceler zamanla zayıflar ve silinir. Bağlı olduğu düşünceleri de beraberlerinde alıp götürür. Düşüncelerimizin efendisi olmalıyız. Onları zihnimizden koparıp atmayı da öğrenmeliyiz. ***(İrade Terbiyesi)***

Duygular, zaman zaman zihnimizdeki gerçekleri kovar ve yerlerine hayal ürünlerini yerleştirir. Korkunun, geceleri duyduğumuz tabii seslere bile abes manalar yüklediğini; öfke ve nefretin, en açık seçik hadiselerde bile bizi nasıl da körleştirdiğini deneyimlemiyor muyuz? ***(İrade Terbiyesi)***

Mıknatıs, demir tozlarının içinde ne ifade ediyorsa fikir de hisler içinde öyledir. ***(İrade Terbiyesi)***

Manevi değerler, maddi şeylerin eksikliğinde büyük bir etkiye sahiptirler. ***(Mutluluğun Fethi)***

Epiktetos işleri ikiye ayırır: bizi ilgilendiren ve ilgilendirmeyen işler. "Üzüntülerimizin çoğu, bizi ilgilendirmeyen işlerin peşinden gittiğimizde ortaya çıkar." İşte bu nedenle, tembel insanın mutluluğu, büsbütün başkalarına bağlıdır ve çalışkan insan da en büyük mutluluğu kendisinde bulur. ***(İrade Düşmanları)***

Carl Gustav Jung'un (ö. 1961) Tesellisi



İnsan, bir anlamı olduğuna kanaat getirdiğinde dayanılmaz gibi görünen acılara katlanabilir. ***(İnsan ve Sembolleri)***

Ruhani bir amaç taşımak, ruh sağlığının temel gerekliliklerindendir. Bu, aynı zamanda tek başına dünyayı kaldırmanın mümkün olduğu bir Arşimet noktadır. ***(Kişiliğin Gelişimi)***

İnsan yaşamının esas meselesi, kendi tedavisidir. Eksikliklerini tamamlamak, çatışmalarını çözümlemek ve yıpranmışlıkların ıstırabını azaltmaktır. ***(Dört Arketip)***

Bir yaşam tarzı, onun yerini dolduracak başka bir yaşam tarzı bulunamadıkça kolayca terk edilemez. ***(Anılar, Düşler, Düşünceler)***

İnsanlar da bitkiler gibi büyür: kimi aydınlıkta kimi gölgede... Pek çokları ışığa değil, karanlığa ihtiyaç duyar. ***(Kırmızı Kitap)***

İçsel deneyimler, yolunuza çıkan dışsal olaylara damgalarını basar. Yaşamın sorunlarına ve karmaşıklığına içinizden bir karşılık gelmedikçe bu olayların çok da önemi yoktur. Dış dünya, hiçbir zaman içsel olanın yerini alamaz. ***(Anılar, Düşler, Düşünceler)***

Dino Buzzati'nin (ö. 1972) Tesellisi



İçimde her şeyin yeniden başlayabileceğine dair hiç sönmeyen bir duygu var. ***(Tam O Anda)***

Mücadeleyi kaybetmiş bir ordu bile savaş bittiğinde derin bir nefes alır. ***(Bir Aşk)***

Her insan kahraman olmak üzere doğmamıştır ki. ***(Tatar Çölü)***

Hayır, hayır! Çıkan ilk zorlukta teslim olmamak gerekirdi. ***(Colombre)***

Yaralı birinin, yarasını kurcalama dürtüsünü yenemediği ve böylece onun daha kötüye gitmesine yol açtığı gibi Dorigo da acısını alevlendirmekten başka bir işe yaramayan senaryolar düşünmekten geri kalmıyordu. Üstelik bunu yarasına tuz basarcasına en acımasız bir biçimde yapıyordu. ***(Öylesine Bir Aşk)***

Yaşamda dertsiz tasasız bir günün geçtiği nerede görülmüş? ***(Ayıların Meşhur Sicilya Baskını)***

Martin Heidegger'in (ö. 1976) Tesellisi



Yüzmenin ne olduğu, yüzme hakkında yazılmış bir makaleden anlaşılamaz. Bize onun ne olduğunu ancak nehre atlamak söyler. ***(Varlık ve Zaman)***

Tehlikenin dibine ne kadar yaklaşırsak çözüme götüren yollar da o kadar aydınlanmaya başlar. Böyle zamanlarda bir o kadar da tefekkür edici oluruz. ***(Teknik ve Dönüş-Özdeşlik ve Ayrım)***

Körlükten daha kötüsü, gözlerin kamaşmış olmasıdır. Öyle biri, görüyor olduğunu, hem de doğru bir şekilde görüyor olduğunu zanneder. Oysaki bu zan, onun tüm doğru görüşünü ortadan kaldırmıştır. ***(Düşünmek Ne Demektir?)***

Schopenhauer'a göre kötümserlik, olabilecek dünyaların en kötüsü olan bu dünyada yaşamaya değmediği inancını taşımaktır. Nietzsche'ye göre bu, zayıflığın kötümserliğidir. Zayıflığın kötümserliği, her şeyde yalnızca karanlık tarafı görür, hep başarısızlığın temellerini bulur, her hadisenin sonunda felakete çıkacağını ileri sürer. Buna karşılık güçlü kötümserlik, güçlü olduğundan, kendini kandırmaz, yalnızca tehlikeli olanı görür. ***(Dünya Resimleri Çağı)***

Roland Barthes'ın (ö. 1980) Tesellisi



Dilin bize "dayanılmaz" kelimesini sunması bile belli ölçüde bir "dayanırlık" imkânı sağlar. ***(Yas Günlüğü)***

Tarafımdan isimlendirilebilen hiçbir deneyim, beni gerçek anlamıyla yıkamaz. ***(Fotoğraf Üzerine Düşünceler)***

Kıskançlığım üzerinden dört çeşit acı çekerim: kıskanç biri olduğum için, kıskançlığımdan kendimi sorumlu tuttuğum için, kıskançlığımın başkalarını incitmesinden endişe duyduğum için ve böyle bir bayağılığın beni hükmü altına almasına engel olamadığım için... ***(Bir Aşk Söyleminden Parçalar)***

Suçlamak, kuşkulanmak, nedenler aramak yerine düştüğüm durumun sınırlarını ve çerçevesini görmeye çalışırım. Kin insanı değilim, yazgı insanıyım. ***(Bir Aşk Söyleminden Parçalar)***

Durumu kabullenin. Sizi kedere uğratmış olan görülmez kudretin sizi toparlamasını bekleyin. ***(Yas Günlüğü)***

Kâmil insan ayna gibidir: Hiçbir şeyi kendinde tutmaz ama geri de çevirmez, alır ama saklamaz, der bir Tao ustası. ***(Göstergeler İmparatorluğu)***

José Mauro de Vasconcelos'un (ö. 1984) Tesellisi



Bugün de hayattasın! ***(Kırmızı Papağan)***

"Büyüdüğümü nasıl anlayacağım Portuga?" - "'Hayatta her şey olabilir.' deyip hiçbir şeye şaşırmamaya başladığın zaman." ***(Şeker Portakalı)***

Yavaş yavaş unutacaksın, unutacaksın... Bir gün yeniden düşündüğünde yaşanan her şey öylesine uzaklarda olacak ki artık acı çekmeyeceksin. ***(Güneşi Uyandıralım)***

İnanç oldu mu insan her seferinde bir çıkış yolu bulur kendine. ***(Yaban Muzu)***

Aslında kimse, insanın acıya katlanma gücünün sınırlarını bilemez. Tek bilen, kendi kalbimizdir. ***(Güneşi Uyandıralım)***

Zamanı geldiğinde Tanrı bize nasıl olacağını elbette söyleyecektir. ***(Çıplak Sokak)***

Italo Calvino'nun (ö. 1985) Tesellisi



Vazgeçilemez olduğunu düşündüğünüz bir şeyden bir kez vazgeçebildiniz mi sonra bir başka şeyden de daha başka pek çok şeyden de vazgeçebileceğinizi anlarsınız. ***(Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu)***

İnsanın kendini eksik zannettiği zamanlar olur, oysa o eksik değil, sadece gençtir. ***(İkiye Bölünen Vikont)***

Bir mesele üzerine ne kadar çok düşünürsen işte onu o kadar güçlü kılarsın. ***(Ağaca Tüneyen Baron)***

Yoksa kendimizi yaşamda rahat hissetmemize engel olan şey, kendi duygularımıza karşı gösterdiğimiz güvensizlik hissi mi? ***(Palomar)***

Yaşamın gitgide ağırlaştığını hissettiğim zamanlarda, Perseus gibi bir başka mekâna uçmam gerektiğini düşünüyorum. Gerçeklerin dünyasından hayal dünyasına ya da bilinç dışının alanına kaçmaktan bahsetmiyorum. Demek istediğim şu: Konulara yaklaşım biçimimi değiştirmek ve dünyaya bir başka gözle, farklı bir mantıkla bakmak... Benim aradığım hafifleme durumu, hayallerin aksine, bugünün ve geleceğin gerçekliğinden kopup ayrılmamalı... ***(Amerika Dersleri)***

Jiddu Krishnamurti'nin (ö. 1986) Tesellisi



İnsan niye mutlu olamaz? Mutluluğu aradığı için ve ancak şartların değişmesiyle mutlu olacağını düşündüğünden. ***(Bunları Düşün)***

Hoşnutsuzluğumuz, daha fazlasına duyduğumuz arzuya dayanır. Hep daha fazla şey istemek, mutsuz olmamızın sebebi... ***(Bunları Düşün)***

Bazı şeylere sahip olduğunuzda değil, yaşamınız bir anlam taşıdığında mutlu olursunuz. Bu anlam, sürekli bir hakikat arayışıyla keşfedilebilir. ***(Bunları Düşün)***

Tıp bilgisinin fiziksel acıyı önlemeyi sağladığı gibi inançlar da ruhsal acıyı dindirmeye yardımcı olur. ***(Yaşam Kitabı)***

Daima emniyet ve rahatlıkta olmak isteyen zihin, ölü bir zihindir. Çünkü yaşamda kesinlik, süreklilik ve kalıcılık yoktur. ***(Bilinmeyene Açık Olmak)***

Daima yargılayan, hükümler veren, ölçüp biçen ve kıyaslayan bir zihin, huzurdan hep mahrum kalır. ***(Yeni Bir Yaşam)***

Geçmişe ait bir meseleyi sık sık düşünmek, geçmişe süreklilik kazandırır. Vaziyet böyle olunca geçmiş, bir türlü geçmez. ***(İçsel Devrim)***

Rollo May'in (ö. 1994) Tesellisi



Sıkıntılar, insan olmanın meslek hastalığıdır. ***(Kendini Arayan İnsan)***

Gelecek ya da geçmişin tasavvurunda şimdiki yaşamı takip etmeye çalışmamız bizi gerçeklikten koparır. Geçmişin görevi, yaşadığımız vakti aydınlatmak olmalıdır, geleceğinki ise onu zenginleştirip derinleştirmek. ***(Kendini Arayan İnsan)***

Yaşamakta olduğumuz herhangi bir hadise, geçmişte yaşadıklarımızdan ve gelecekte yaşayacaklarımızdan farklı olduğu gibi onların bize hissettirdiği duygu da benzersizdir ve bir daha aynı şekilde tekrarlanamaz özelliktedir. ***(Kendini Arayan İnsan)***

Psikolojik açıdan anksiyete ve depresyon; fıtratın, kişinin çabalayarak düzeltmesi gereken bir problemi olduğunu söyleme şeklidir. ***(Kafese Konan Adam)***

Anksiyete, içerideki çatışmaların bir işaretidir ve ortada bir çatışma olduğuna göre onun elbette bir çözüme ulaşma olasılığı da vardır. Kierkegaard, "Anksiyete en iyi öğretmendir." der. "Kaygının gereklerini öğrenmiş olan kişi, en önemli şeyi öğrenmiş demektir." ***(Kafese Konan Adam)***

Elias Canetti'nin (ö. 1994) Tesellisi



En zavallı insan, bütün dilekleri yerine gelmiş olan insandır. ***(İnsanın Taşrası)***

Bazı şeyler ulaşılmazlığını korumak zorundadır. ***(Gözlerin Oyunu)***

Daha fazlasını istiyor olmam, azından vazgeçemeyeceğim anlamına gelmemeli. ***(Ölüm Üzerine)***

Yalnız başına kalırsan kendini ikiye böl, bir yarın ötekine biçim versin. ***(İnsanın Taşrası)***

Sürüne sürüne Tanrı'nın dergâhına sığınmış. En çok orada korkmayı seviyor. ***(Saatin Gizli Yüreği)***

Kendini aşağılanmış hisseden insanın yapabileceği bir şey vardır: Aşağılanmış olan bir başkasını teselli etmek ve ona değerli biri olduğunu hatırlatmak. ***(İnsanın Taşrası)***

Hayati bir tehlikeyle karşılaşıp ondan sağ çıkan, sonra birçok kez böyle tehlikelerle yüz yüze gelerek kurtulma deneyimlerini üst üste biriktiren insan, yaralanmazlık duygusunu eder. Bu duyguyu elde edince gerçek anlamda bir kahraman olur. Bundan sonra her türlü riski göze alabilir. Çünkü artık korkacağı bir şey kalmamıştır. ***(Kitle ve İktidar)***

Gilles Deleuze'ün (ö. 1995) Tesellisi



İnsanlar genellikle mutsuzluklarının çetelesini tutar. Nevrozun ya da depresyonun başlangıç noktası tam da burasıdır. Spinoza bize tersini yapmayı önerir: "Acılarınızı toplayıp durmak yerine değerlendirmeye, yaşadığınız bir mutluluk noktasından başlayın." ***(Spinoza Üzerine On Bir Ders)***

Bedensel acılar söz konusu olduğunda hiç değilse acımızı kendimiz seçmek zorunda kalmayız. Acıyı hastalık belirler ve bize bunu dayatır. Ama psikolojik acılar mevzubahis olduğunda her çeşit ve her yoğunluktaki acıyı dener, uygun olanda karar kılarız. ***(Proust ve Göstergeler)***

Üzüntü vericiler her zaman vardır ve olmaya devam edecektir. Sorun, onların var olmaları değil, onlara atfettiğimiz değerdir. Onlara ne kadar itibar ederseniz ve kuvvetinizin ne kadarını bu işe yatırırsanız gücünüzden o kadar harcamış olursunuz. ***(Spinoza Üzerine On Bir Ders)***

Hastalık beni safha safha özgürlüğe kavuşturdu: Beni bozulmalardan ve tehlikeli ilerleyişlerden kurtardı. Bana alışkanlıklarımı değiştirme imkânı verdi. ***(Nietzsche)***

Yaşamı zehirleyen şey nefret duygusudur. İnsanın kendine duyabileceği nefret de buna dâhildir. ***(Spinoza: Pratik Felsefe)***

Emil Michel Cioran'ın (ö. 1995) Tesellisi



Her şeyin görünüşü değişir, Güneş'in bile; eskimeyen bir şey yoktur, mutsuzluk bile... ***(Çürümenin Kitabı)***

Yaşamı karamsar görüyorsak bunun sebebi, onu karanlıktayken ölçüp biçiyor olmamızdır. ***(Doğmuş Olmanın Sakıncası Üstüne)***

Acılarımızdır bizi birey hâline getiren, üzüntülerimizdir bize isimler veren, yitiklerimizdir benliğimize sahip olmamızı sağlayan. ***(Çürümenin Kitabı)***

Tanrı'nın adil olduğu hakkındaki kesin kanaat içimizde, derinlerimizde yer almıyor olmasaydı yaşamda soluğumuz kesilirdi. ***(Tarih ve Ütopya)***

Mutsuzlukla hangi yolla savaşabiliriz? Elbette kendimizle savaşarak, mutsuzluğun kökenlerinin kendi içimizde olduğunu anlayarak. ***(Umutsuzluğun Doruklarında)***

Hayat, sıkıntılarla doludur. Gelgelelim, hayatın değerini de ancak sıkıntı anlarında, sıkıntı sayesinde idrak ederiz. ***(Parçalanma)***

Acı çekmediğimiz zamanlarda sahte bir dünyada ömür sürüyoruz. Acı çekmeye başlayıncaysa hakikat evrenine gireriz. Gireriz girmesine ama hemen sahte olanı özleriz. ***(Parçalanma)***

Kendimizinkini saymazsak her acı, bize gayet doğal veya anlaşılır görünür. ***(Çürümenin Kitabı)***

Kurtuluş, yalnızca unutuşta. ***(Umutsuzluğun Doruklarında)***

Emmanuel Levinas'ın (ö. 1995) Tesellisi



Nefes alıp verdiğim müddetçe umut vardır. ***(Zaman ve Başka)***

Bir insan dünyaya geldiğinde ölebilecek kadar yaşlıdır. Zaten var olmak, aynı zamanda ölmek zorunda olmak demektir. ***(Tanrı-Ölüm ve Zaman)***

İsyan eden, artık kaçamayacağı bir şekilde acıda hapis değil midir? Ve acının temeli, bizzat bu umutsuzluktan meydana gelmez mi? ***(Sonsuza Tanıklık)***

Önceden verili bir ilişkiden yoksunluk değildir yalnızlık. İnsan bizatihi yalnızdır. Daha ötesi, var olanın olabilmesi için yalnızlığa ihtiyacı vardır. O hâlde yalnızlık, sadece tek başına bırakılma değil, bir yiğitlik ve hayat üzerinde bir hâkimiyettir de... ***(Zaman ve Başka)***

Hiçlikten korkmanın yerine genellikle "olmak"tan (var olmaktan) korkmayı koyarız. ***(Sonsuza Tanıklık)***

Geçmişle ilişki daima gelecekle ilişki demektir. Mazi, ziyaret edilen bir müzeden çok, gelecekteki olanakların deposudur. ***(Zaman ve Başka)***

Susan Sontag'ın (ö. 2004) Tesellisi



İnsan, derinlerde değil, yüzeyde yaşamaya göre tasarlanmış bir varlıktır. İster toprağın ister denizin isterse psikolojinin derinliklerinde olsun, hayatı tehlikeye girer. ***(Yoruma Karşı)***

Mutsuzluk bazen de düşünme hatasının bir sonucudur. İstersen hâlâ düzeltebileceğin bir hatanın... ***(Alice Yatakta)***

Şimdiye kadarki maksadım ya da tesellim, hayatı anlamaya çalışmaktı. Artık tek arzum, onu anlamak yerine onunla yaşamayı öğrenmek. ***(Yeniden Doğan)***

Zaman olur, insan kitabı kapatıp bir kenara koyar. Güçlü duyguların, yerlerini geçici duygulara bırakmasını bekler. ***(Başkalarının Acısına Bakmak)***

Bu anın geçmiş zamana dönüşmesini bekle. Ne kadar mutluyduk, anlayacaksın. ***(Ben, Vesaire)***

Kendimi, "yapan" değil, "kendisine bir şeyler yapılmış olan" şeklinde gördüğüm müddetçe anlaşılan o ki bu dayanılmaz acı beni terk etmeyecek. ***(Bilinç Tene Kuşanınca)***

Yaşanan felaketin iki anlamı olabilir. O, ya daha büyük bir iyiliğe çıkan yol ya da acı çekenin sonuna kadar hak ettiği layık bir cezadır. ***(Yoruma Karşı)***

Jacques Derrida'nın (ö. 2004) Tesellisi



En büyük kazanç ile en büyük kaybın gerçek değerini birbirinden ayırmak imkânsızdır. ***(Çile)***

Savrulmak bazen iyi gelir. Tanımadığımız güzelliklere sürükler bizi. Gelgelelim, hayatı bir savruluşun üzerine bina etmek tehlikelidir. ***(Yazı ve Fark)***

Sen, insan kalbini bu zamana kadar tanıyamamışsın. Onu tanımaya yeni başladın. ***(Şiir Nedir?)***

Güneş tutulmasını izleyenlerin hasar görmeye karşı dikkatli olmaları gerekir. Güneş'i su veya onun gibi başka bir nesnenin ortamında gözlemek varken ona doğrudan bakıp gözlerini yitirenler olmuştur. Ben de bakışlarımı şeylere bu şekilde doğrudan çevirirsem ve duyularımın her biriyle onlarla direkt temasa geçersem ruh körü olurum. Bundan endişe ediyorum. Böyle bir tehlikeden korunmak için fikirlerin iklimine sığınmak ve şeylerin hakikatini onlarda görmeye çalışmak bana mecburi bir şey gibi görünüyor. (Sokrates'ten iltibas) ***(Platon'un Eczanesi)***

Sağlıklı birine güzel gelen bir yemek, hastaya berbat gelebilir. Kanaati bu yönde olduğu için hastayı cahillikle suçlayamayacağımız gibi sağlıklı olanı da bilge ilan edemeyiz. ***(Platon'un Eczanesi)***

Jean Baudrillard'ın (ö. 2007) Tesellisi



Cehennem var olmaksızın cennet olmaz. Gecesi olmayan bir gündüz olur mu? ***(Bir Parçadan Diğerine)***

Oyunun kuralı gereği, birileri kaybederken başkalarının kazanması hatta herkesin topyekûn kaybetmesi anlaşılmaz bir şey değildir. Manasız olan, yarıştaki herkesin aynı anda kazanmasıdır. ***(Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği)***

Mahrum kalmak hiçbir zaman facia değildir. Öldürücü olan, tatmin ve doygunluktur. Doygunluk, bir çeşit tetanos ve durgunluk durumu meydana getirir. ***(Kötülüğün Şeffaflığı)***

Beklemek, peşin ödenen bir kefarettir. ***(Cool Anılar)***

Zorunlu bir çözümü dayatan herhangi bir bunalım, çözümün bizzat kendisidir. ***(Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm)***

Yağmur, durmaya yakın şiddetini artırır. Nehir, çağlayan yakınlarında akışını hızlandırır. Atletin hareketlerindeki uyumun bozulması, bitiş çizgisine yaklaştığının bir işaretidir. ***(Cool Anılar)***

Cengiz Aytmatov'un (ö. 2008) Tesellisi



Bir dal kırılmış, bundan ne çıkar? Yeter ki çınarın gövdesi sağlam kalsın! ***(Gün Olur Asra Bedel)***

Aşırı zorlamayacaksın kendini, yaşamdan alabildiğin kadarına kanaat edeceksin. ***(Selvi Boylum Al Yazmalım)***

İnsanın çok büyük bir mutluluğa ihtiyacı yoktur. ***(Toprak Ana)***

Yeri gelmişken, gerçek mutluluğun bir rastlantı sonucu olmadığını, yaz yağmuru gibi başımıza birdenbire düşmediğini söylemeliyim. Gerçek mutluluk yavaş yavaş, azar azar gelir ve bu bizim hayata bakış açımızla, çevremizle, çevremizdekilere karşı davranışımızla doğrudan doğruya ilgilidir. Mutluluk, birbirini tamamlayan ufak tefek birçok şeyin birikmesinden doğar. ***(Toprak Ana)***

Sarp yokuşların arkasından beklenmedik, sürpriz inişler geliyor. ***(Selvi Boylum Al Yazmalım)***

Yanardağ ne kadar tehlikeli olursa olsun, önünde sonunda lav püskürtecek, sakinleşecek ve sonra sönecek. ***(Kassandra Damgası)***

İnsanın kendine gelmesi, işe sarılması için çok az şeye ihtiyaç duyması garip değil mi? Bazen iyi bir söz işitmesi bile yetiyor. ***(Toprak Ana)***

J. D. Salinger'in (ö. 2010) Tesellisi



Bir minik kuşun gagasını iyice, daha iyice açmadan o tatlı şarkıyı söylediğini duyan olmuş mudur? ***(Dokuz Öykü)***

Bütün kuvvetinle çöküntüye uğrayabiliyorsun da aynı enerjiyi neden dimdik ayakta kalmak için harcamıyorsun? ***(Franny ve Zooey)***

İnsan kendi noksanlıklarını da başkalarının zayıflıklarını da kabullenebilmelidir. ***(Yükseltin Tavan Kirişini Ustalar)***

Öncelikle kendine kızmak yerine nesnelere ve insanlara bağırıp çağırmakla, vurman gereken hedefin çok uzağına düşüyorsun... ***(Franny ve Zooey)***

İnsanların beni mutlu etmek için gizli planlar yaptıklarından kuşkulanıyorum. ***(Yükseltin Tavan Kirişini Ustalar)***

Bir şeylerin bir yerde sona eriyor gibi görünmesinin nedeni, çoğu kişinin o şeylere başka türlü bakmasını bilmemesidir. ***(Titrek Bacanak)***

Haruki Murakami'nin Tesellisi



Benden sana nasihat: Gözlerini başka yöne çevir. Hiçbir şeyi görme! ***(1Q84 - 2. Kitap)***

Haddinden fazla düşünmek, hiç düşünmemiş olmaktan farksızdır... ***(Sahilde Kafka)***

Aklımdan çıkarayım gitsin. Düşünüp durmanın bir faydası yok. ***(Uyku)***

Dedemin bir sözü vardı: "Dünya, burada her şey senin arzu ettiğin gibi gitmediği için eğlenceli bir yerdir." Bence de mantıklı. Eğer, Çuniçi Dragons girdiği bütün maçları kazanacak olsa kim beyzbol seyretmek ister ki? ***(Sahilde Kafka)***

Fırtına sona erdiğinde onu nasıl atlattığınızı elbette unutacaksınız. Nasıl hayatta kalma mücadelesi verdiğinizi bile hatırlamayacaksınız. Ancak kesin olan bir şey var ki fırtınadan çıktığınızda fırtınaya girenle aynı kişi olmayacaksınız. ***(Sahilde Kafka)***

Her insanın hayatında artık geri dönülemez bir noktaya gelindiği olur. ***(Sahilde Kafka)***

Paulo Coelho'nun Tesellisi



Hayat bana bu kadar kısa zaman içerisinde neden bunca çok şey yaşattı? Zorluklara tahammül edip edemeyeceğimi görmek için... Özümün sağlamlığını ortaya çıkarmak için... Bana deneyim kazandırmak için... ***(Casus)***

Açık bir yarayı iyileştirmenin yolu, öncelikle yarayı kaşımayı derhâl bırakmaktan geçiyor. ***(Casus)***

Parçalanmış bir krallık, düşmanın saldırısına başarıya karşı koyamaz. Kafasının içi bölünmüş bir insan da yaşamın yükünü gerektiği gibi kaldıramaz. ***(Piedra Irmağı'nın Kıyısında Oturdum Ağladım)***

Gülümsemek, içinden ağlamak gelse bile gülümsemek... Yapılacaklar listesindeki en zor madde bu olsa da insan yapa yapa buna da alışır. Budistler, isterse sahte olsun, yüzde bir tebessümle dolaşmanın insan ruhunu aydınlatacağını söylerler. ***(Aldatmak)***

Bugünü belirleyen, geçmiş hayatında yaptıkların değildir. Asıl bugünkü yaptıkların, geçmişte yaptıklarını telafi eder ve ayrıca geleceği de değiştirir. ***(Elif)***

Cebinde metelik bile yoktu, gelgelelim, hayata olan inancı tamdı. ***(Simyacı)***

Şairin dediği gibi "Kayadan fışkıran bir pınar ol, suyu tutan bir kuyu olma." ***(Veronika Ölmek İstiyor)***

J. M. Coetzee'nin Tesellisi



Arada bir düşmek bize belki iyi de gelir. Bir şartla ki kafamızı kırmadıkça... ***(Utanç)***

Konuşa konuşa dünyayı düzeltebileceklerini zannediyorlar. Anlamaları gereken şey şu: Bir şeyin düzelmesi için önce kötüye gitmesi gerekir. ***(Petersburglu Usta)***

Çocuklar geçmişte değil, şimdide yaşar. Neden onları biraz örnek almıyorsun? Neden tekrar çocuk olmayı denemiyorsun? ***(İsa'nın Çocukluğu)***

Dünya bizim rahatımız için yaratılmadı genç dostum. Dünyaya uyum sağlaması gereken asıl biziz. ***(İsa'nın Çocukluğu)***

Kendimi bir gayeye adadığımdan beri daha huzurlu uyuyorum. ***(Barbarları Beklerken)***

Birisini kaybetmenin istisnai bir durum değil, değişmez bir kural olduğunu bilin ve kendinize şu soruyu sorun: "Kaybettiğim kişinin yasını mı tutuyorum yoksa kendi yasımı mı?" ***(Petersburglu Usta)***

Richard Bach'ın Tesellisi



Martı Jonathan, bir martının yaşamını kısaltan faktörlerin üzüntü, korku ve öfke olduğunu keşfetti ve bunları defterden silerek uzun ve güzel bir yaşam sürdü. ***(Martı Jonathan Livingston)***

Tanrı doğrudan size konuşsa ve "Yaşadığın sürece mutlu olmanı emrediyorum!" deseydi o zaman ne yapardınız? ***(Mavi Tüy)***

Geçmişini bütünüyle bir kenara bırakıp bugünü doğum günün saymaya ne dersin? ***(Martı Jonathan Livingston)***

Vedalar canını sıkmasın. Yeniden buluşabilmek için bir "Elveda!" gereklidir. ***(Mavi Tüy)***

Kimse sahip olduğundan daha fazlasını yitiremez. ***(Sonsuza Uzanan Köprü)***

Kendimizi eşyalara ve insanlara bu kadar kopmaz bağlarla bağlarsak onlar gittiğinde bizim bir parçamız gitmiş olmaz mı? ***(Sonsuza Uzanan Köprü)***

Mesele, oyunu kazanıp kaybetmek değil; nasıl kaybettiğimiz, bu sayede nasıl değiştiğimiz ve bundan (diğer oyunlarda uygulamak üzere) daha önce sahip olmadığımız neyi kazandığımız... ***(Sonsuza Uzanan Köprü)***

Kazuo Ishiguro'nun Tesellisi



Bahtımız pek de dilediğimiz gibi çıkmadıysa ikide bir geçmişe bakıp kendimizi suçlamamızın ne anlamı olabilir ki? ***(Günden Kalanlar)***

Hatırlamıyorsan bunun kıymetini bil! Mutsuzluk, unutulmayan bazı anılardan doğar. ***(Gömülü Dev)***

Zamanı geriye döndüremezsin artık. İnsan, "Şöyle olsaydı böyle olmazdı." diye ömür boyu kafa patlatamaz. Birçok insanda olduğu kadar hatta belki daha da fazla nimete mazhar olduğunu fark edip şükretmen gerekir. ***(Günden Kalanlar)***

Tehlike, ırmağın hızlı akışında değil, bilakis yavaşlığında dostum; kıyıya yakın otlara takılıp geride kalma riski var. ***(Gömülü Dev)***

Olan her şeyi yepyeni bir bakış açısıyla tekrardan gözden geçirmeyi dene! ***(Klara ile Güneş)***

Harika bir şey olmalı: Bir şeyleri özlememek... Bir şeye geri dönmeyi istememek. Sürekli geriye bakmamak... ***(Klara ile Güneş)***

Tess Gerritsen'ın Tesellisi



Mutsuzluğumun gerçek mimarı benim. ***(Mefisto Kulübü)***

Kim bilir kaç kez sabaha çıktım? Her biri için Tanrı'ya şükürler olsun! ***(Hasat)***

Olup bitenlere bir bütün hâlinde bakıp "Bir gün düzelecek." deriz. "Zaman her şeyin ilacıdır." deriz. Larry, işte o bakış açısını kaybetti. Uzağa bakamaz oldu. İnsan ileriyi görmediğinde yıkılıyor. ***(Hasat)***

İnsan, gözlerini kaybedince bir zamanlar kaçırdığı bütün görünmez detayları fark edebiliyor. Tıpkı Ay'ın gökyüzündeki varlığını, ancak Güneş'in batmasından sonra görebilmemiz gibi... ***(Ruh Koleksiyoncusu)***

Robert Louis Stevenson'ın bir zamanlar "Deniz kabukları toplamaktan zevk alabilen biri olmak, belki de bir milyoner olarak doğmaktan daha mutlu bir yazgıdır." dediğini biliyor muydunuz?" ***(Mefisto Kulübü)***

İşin kötü tarafını fazla ararsanız zamanla onu her yerde görürsünüz. Bu, işin hiç kötü tarafı yokken de böyledir. ***(Mefisto Kulübü)***

İoanna Kuçuradi'nin Tesellisi



Hayata "evet" demek, aynı zamanda acıya, işkenceye, eksikliklere, açlıklara, ölüme de "evet" demektir. ***(Schopenhauer ve İnsan)***

Herkes için başka bir şey demektir mutluluk. ***(İnsan ve Değerleri)***

Kişiye yaşamaya karar verdiren, onu çıkmazdan kurtaran, ona "kapıyı açan", onu yıkamamış olan karamsarlığıdır. Çünkü o, bu karamsarlığı kullanmasını bilmiş ve nihilizmin içinde boğulup kalmamıştır. ***(Nietzsche ve İnsan)***

Çoğunluğun mutluluk dediği, istenilenin gerçekleşmesinden başka bir şey değildir. Bu anlamda mutluluk, ancak negatif bir şeydir: Bir eksikliğin yokluğudur yani ancak düşünmede var olan bir şey. Yoksa hayatın tek bildiği, kemiren istemeler ve sürekli açlık duygusudur, bu olmayınca da can sıkıntısı kalır. İstenilenin elde edilmesinden başka bir şey olmayan mutluluk, gelip geçicidir; kalan, acıdır ya da can sıkıntısı. Mutlu hayat, istenen şeyleri isteme ve elde etme arasında geçen zamanın ne fazla uzun ne de fazla kısa olmasıdır: Dengeli hayat, budur. ***(Schopenhauer ve İnsan)***

Jürgen Habermas'ın Tesellisi



Yeni doğmuş bir bebeğin yüzüne heyecan ve mutlulukla bakanlar, aslında beklenilmeyenin beklenildiğini göstermiş olurlar. Yeniye dair olan bu umutla geçmişin kudreti, geleceğin gücü karşısında paramparça olacaktır. (Arendt'tan iltibas) ***(İnsan Doğasının Geleceği)***

Kişi, kendi kimliğini geliştirme ve bütünlüğünü koruma konusunda en çok ihtiyaç duyduğu ilişkilerde, yaralanmalara en savunmasız biçimde açıktır. ***(İnsan Doğasının Geleceği)***

Her insanın kişisel bütünlüğü, özellikle hariçtekilerle özenli ve dikkatli bir ilişki içinde olmasına bağlıdır. ***(İnsan Doğasının Geleceği)***

Yaptığımız hataları tanımlayabilirsek başarısızlıkla neticelenen denemeleri yoluna sokabiliriz. ***(İletişimsel Eylem Kuramı)***

Hiç kimse başkalarıyla anlaşma ve kendini anlama süreçlerinin yapısını ve hatta akışını kendi kontrolü altına alamaz. ***(İnsan Doğasının Geleceği)***

İnsan ilişkilerinde genellikle tersine çevrilebilirlik üzerinden hareket edilmelidir. Hiçbir insan, bir başkasına ilkesel düzeyde tersine çevrilemez bir şekilde bağımlı olmamalıdır. ***(İnsan Doğasının Geleceği)***

Son Söz

Hazreti Mevlânâ, ***Fîhi Mâ Fîh*** adlı eserinde şu hikmetli hikâyeyi anlatır:

"Bir zamanlar, bir aslanın şöhreti her yere yayılmıştı. İşin meraklıları, uzak diyarlardan yola çıkıp aslanın bulunduğu ormana kadar geldiler. Onu görebilmek için nice meşakkat çektiler, nice yol katettiler. Nihayet ormana geldiklerinde meşhur aslanı uzaktan fark ettiler ve oldukları yerde çakılıp kaldılar. Korkularından, yüreklerinde daha ileriye adım atacak bir takat bulamadılar.

Onlara denildi ki: 'Bu aslanı yakından görme zevkini tatmak için onca zorluklar çektiniz. Size bildirmem gerekiyor ki bu aslanın değişik bir huyu var: Her kim ona doğru cesaretle ilerler ve onu şefkatle okşarsa onu dost bilir ve o kişiye asla zarar vermez. Fakat kim ki biraz olsun ondan korkup çekinirse bu işe çok kızar ve ondan şüphelendiği için onu öldürür. Sizler zaten ona yakından bakmak için bunca yol gelmişsiniz ve işte, şimdi, aslanın pek yakınındasınız. Böyle hareketsiz kalmanız da neyin nesi? Hadi, ilerleyin!"

Kimse bunu yapmaya cesaret edemedi. Dediler ki: 'Nice uzun yolları tüketerek gelmek bu işin yanında kolay. Asıl mesele, aslanın gözü önünde atılan adımdır. Biz o tarafa doğru bir adım dahi atamayız.'

O adımı atabilenler nadirdir. O ancak Allah'ın has kullarının, yakın dostlarının yapabileceği bir iştir. Bu imana, ancak canlarından vazgeçmiş olanlar sahip olabilir."

MECİT ÖMÜR ÖZTÜRK'ÜN HAYYKİTAP'TAN YAYIMLANAN KİTAPLARI



İnsan, yaradılışı gereği, musibetler karşısında zayıf ve âcizdir. Basit bir kederle bile baş dönmesi yaşar. Küçük bir gam karşısında sersemleşir. Bir mikroba mağlup olan bedeni gibi ruhu da basit bir mesele karşısında sarsıntılar geçirir. Yaşam gidişatındaki ufak bir aksaklıktan ümitsizliğe düşer. Gerçekleşme işareti taşımayan zayıf olasılıklardan telaşa kapıldığı dahi olur. Önemsiz bir mevzuda hayal kırıklığına uğradığında hayat ona tümden acı görünür. Dünya sık sık ona dar gelir, pek çok defa zindan gibi olur.

İnsan, hissiyatını kontrol edebilme konusunda zayıftır. Nefsinin arzularını gemlemede âcizdir. Kalp dinginliğini sağlamada çoğu zaman yetersizdir. Kendi düşüncelerine karşı bile mağluptur. Aklının bir mutluluğa onlarca acı karıştırmasından yakasını bir türlü kurtaramaz. Yaşamın en kırılgan varlığı olan insanın hâletiruhiyesinin hangi hikmetler için böyle mukavemetsiz yaratıldığı, üzerinde tefekkür etmeye değer bir konudur.

İnsanın zayıflığı ve yaşamındaki acılar konusunda en ilginç tahliller çoğunlukla sûfilerin dünyasından gelmiştir. Birçok insan için yıkım sebebi olan hadiselerin sûfiler tarafından gülüp geçilecek nitelikte algılanması, çocuğun dünyasında büyük bir sorun hâlinde yaşanan bir oyuncak kaybının, bir yetişkinin pek de önemsemeyeceği bir durum olmasına benzetilmiştir.

Doğu'nun ve Batı'nın kadim tesellilerini aktarmaya devam eden Dervişin Teselli Koleksiyonu, üçüncü kitapta *Sufilerin Mutluluk Sanatını* merkeze alıyor.

hayykitap



ISBN: 978-625-8222-69-2
9 786258 222692